

Prvi na listi najprodavanijih romana
New York Timesa

NIKOLAS
SPARKS

—❖—
Dragi Džone

DRAGI DŽONE

Nikolas Sparks

Prevela

Žermen Filipović

Naslov originala

Nicholas Sparks
DEAR JOHN

obrada: GlitterBaby, Lena
www.balkandownload.org

Za Majku i Kristin

Izjave zahvalnosti

Pisanje ovog romana predstavljalo je i radost i izazov; radost zato što se nadam da moji likovi odražavaju čast i poštenje ljudi koji rade u vojsci, a izazov zato... pa, da budem sasvim iskren, smatram da mi izazov predstavlja svaka knjiga koju pišem. Ima, međutim, onih koji mi taj izazov mnogo olakšavaju i, da ne odugovlačim, voleo bih da im zahvalim.

Ket, mojoj supruzi i ženi koju volim svim srcem. Hvala ti za strpljenje, dušo.

Mojoj deci Majlsu, Rajanu, Landonu, Leksi i Savani.

Hvala vam za beskrajni entuzijazam.

Terezi Park, mom agentu. Hvala za sve.

Mojoj urednici Džejsmi Rab. Hvala ti za ljubaznost i mudrost.

Dejvidu Jangu, novom izvršnom direktoru izdavačke kuće Hachette Book Group USA, Morin Igen, Dženifer Romanelo, Harvi-Džejn Kaul, Šenon O'Kif, Šeron Krasni, Abi Kuns, Deniz di Novi, Edni Farli, Hauiju Sandersu, Dejvidu Parku, Flegu, Skotu Švimeru, Lin Haris, Marku Džonsonu... zahvaljujem za prijateljstvo.

Mojim drugovima trenerima i sportistima u trkačkom timu Srednje škole Nju Bern (koji su pobedili na državnom prvenstvu Severne Karoline i na otvorenom i na zatvorenom terenu): Dejvu Simpsonu, Filemonu Greju, Kardžuanu Vilijamsu, Derilu Rejnoldsu, Entoniju Hendriksu, Ediju Armstrongu, Endrjuu Hendriksu, Majku Viru, Denu Kastelou, Markesu Muru, Rajšadu Dobiju, Derilu Barnsu, Džeju Vitfildu, Kelvinu Hardestiju, Džulijanu Karteru i Bretu Vitniju... kakva sezona, momci!

Prolog

Lenor 2006.

Šta znači istinski voleti nekog?

Bilo je trenutaka u mom životu kad sam mislio da znam odgovor - značilo je to da ću voleti Savanu više no samog sebe i da ćemo zajedno živeti do kraja života. Nije trebalo mnogo. Jednom mi je rekla da je ključ za sreću u dostižnim snovima, a njeni nisu bili neuobičajeni. Brak, porodica... osnovne stvari. Značilo je da ću imati stalan posao, kuću sa belom drvenom ogradom i dovoljno velik kombi ili džip da decu vozim u školu, kod zubara, na trening ili školsku priredbu. Dvoje-troje dece, nikad nije sigurno znala, ali imao sam osećaj da će, kad vreme dođe, predložiti da odluku prepustimo prirodi i bogu. Bila je takva - religiozna, hoću reći - i mislim da sam se i zato u nju zaljubio. Ali ma šta da nam se dešavalo u životu, mogao sam zamisliti kako na kraju dana ležim pored nje u krevetu, držim je u naručju dok pričamo i smejemo se, jedno drugom izgubljeni u zagrljaju.

Ne izgleda nedostižno, zar ne? Kad se dvoje vole. I ja sam tako mislio. I dok negde i dalje verujem da je to moguće, znam da se to ipak neće ostvariti. Kad ponovo odavde odem, više se nikad neću vratiti.

Sada, međutim, sedim na brežuljku koji gleda na njen ranč i čekam da se pojavi. Ona, naravno, neće moći da me vidi. U vojsci naučiš da se stopiš s okolinom, a ja sam to dobro izučio jer nemam nikakvu želju da umrem u nekoj stranoj zabiti usred iračke pustinje. Ali morao sam da se vratim u ovaj planinski gradić u Severnoj Karolini da saznam šta se dogodilo. Kad nešto započnete, imate osećaj nelagode, gotovo žaljenja, sve dok ne saznate istinu.

Ali u jedno sam siguran - Savana nikad neće saznati da sam danas bio ovde.

Duša me boli što mi je ona toliko blizu a toliko nedodirljiva, ali njena priča se sada razlikuje od moje. Nije mi bilo lako da prihvatim ovu jednostavnu činjenicu zato što su nam priče nekad bile iste, ali to je bilo pre šest godina, u nekom drugom životu. Oboje, naravno, imamo uspomene, ali sam ja naučio da uspomene mogu imati fizički, bezmalo živ pojavni oblik, a i po tome se Savana i ja razlikujemo.

Ako su njene uspomene kao zvezde na tamnom nebu, moje su one strašne, mračne praznine između zvezda. I, za razliku od nje, ja nosim breme pitanja koja sam sebi postavio hiljadu puta otkako smo se poslednji put videli. Zašto sam to učinio? I da li bih opet tako?

Vidite, ja sam taj koji je sve okončao.

Na drveću što me okružuje lišće lagano dobija plamenocrvenu boju, obasjano suncem što se pomalja nad obzorjem. Ptice počinju svoj jutarnji poj, a vazduh miriše na borovinu i zemlju; drugačije od mora i soli u mom rodnom gradu. Posle nekog vremena ulazna vrata se otvaraju i tada je ugledam. Uprkos razdaljini koja nas deli, dah mi staje dok je gledam kako izlazi u svitanje. Proteže se pre no što siđe niz stepenište i zaobilazi kuću. Ispred nje pašnjak za konje svetluca kao zeleni okean, a ona prolazi kroz kapiju koja vodi ka njemu. Njištanjem je pozdravlja prvo jedan a zatim i drugi konj, i najpre primećujem kako Savana deluje sitno dok se s lakoćom kreće između njih. Ali uvek joj je bilo ugodno pored konja, a i njima s njom. Pet-šest životinja, uglavnom kvotera¹, gricka travu pored stuba u ogradi, a Mida, njen crni araber, čije su noge pri dnu bele kao da ima čarapice, stoji po strani. Jednom sam s njom jahao i na sreću se nisam povredio; dok sam se borio za goli život, sećam se da sam pomislio kako Savana u sedlu izgleda opušteno kao da sedi pred televizorom. Savana sada odvaja trenutak da se pozdravi s Midom. Miluje mu njušku i nešto mu šapuće, tapše ga po slabinama, a kad se okrene i pođe prema ambaru, Mida čulji uši.

Ulazi u ambar i ubrzo se ponovo pojavljuje; nosi dve vedrice - zob, rekao bih. Kači vedrice na stubove ograde, a dva konja dokaskaju do njih. Kad uzmakne da im napravi mesta, vidim kako joj kosa leprša na povetarcu, a zatim uzima sedlo i uzde. Dok Mida jede, Savana ga priprema za jahanje i posle nekoliko minuta ga odvodi s pašnjaka prema stazama u šumi; izgleda upravo onako kako je izgledala pre šest godina. Znam da to nije tačno - prošle godine sam je video izbliza i primetio kako joj se oko očiju pojavljuju prve bore - ali kroz prizmu kroz koju je ja vidim, za mene ostaje nepromenjena. Za mene, ona će uvek imati dvadeset jednu, a ja dvadeset tri godine. Bio sam na službi u Nemačkoj; trebalo je tek da idem u Faludžu ili u Bagdad ili da primim njeno pismo koje sam pročitao na železničkoj

stanici u Samavi prvih nedelja kampanje; trebalo je tek da se vratim kući posle događaja koji su mi promenili život.

Sada, sa dvadeset devet godina, ponekad razmišljam o odlukama koje sam donosio. Vojska je jedini način života koji poznajem. Ne znam da li bi trebalo da besnim ili da se radujem; uglavnom sam ili besan ili radostan, zavisi od dana. Kad me ljudi pitaju, kažem im da sam vojnik i zaista tako mislim. Još živim u bazi u Nemačkoj, imam možda hiljadu dolara ušteđevine, i godinama nisam bio s devojkom na ljubavnom sastanku. Više ne surfujem kao nekad, čak ni na odsustvu, ali u slobodnim danima vozim harli na sever ili na jug, već kako sam raspoložen. Harli je nešto najbolje što sam sebi kupio, premda je koštao čitavo bogatstvo. Odgovara mi, pošto sam postao nekakav samotnjak. Moji drugovi su uglavnom napustili službu, ali mene će za nekoliko meseci verovatno opet poslati u Irak. Tako se, barem, priča po bazi. Kad sam upoznao Savanu Lin Kertis - za mene će ona uvek biti Savana Lin Kertis - nisam mogao predvideti da će mi život biti ovakav, a ni zamisliti da ću postati profesionalni vojnik.

Ali upoznao sam je; zbog toga je moj sadašnji život toliko neobičan. Zaljubio sam se u nju dok smo bili zajedno, a još više tokom godina koje smo proveli razdvojeno. Naša priča ima tri dela - početak, sredinu i kraj. I premda se sve priče ovako odvijaju, i dalje ne mogu da verujem da naša nije trajala zauvek.

Razmišljam o svemu ovome i, kao i uvek, naviru mi sećanja na vreme koje smo proveli zajedno. Prijećam se kako je sve počelo, jer uspomene su sada sve što mi je ostalo.

PRVI DEO

Jedan

Vilmington, 2000.

Zovem se Džon Tajri. Rođen sam 1977. i odrastao sam u Vilmingtonu, gradu koji se ponosi što je najveća luka Severne Karoline i što ima dugu i živopisnu istoriju, ali mi sada deluje kao varoš koja je slučajno nastala. Jeste, tu je divno vreme i plaže su prelepe, ali grad nije bio spreman za talas severnjačkih penzionera koji su žudeli da stare dane provedu na nekom jeftinom mestu. Nalazi se na relativno uzanom parčetu kopna i omeđen je rekom Kejp Fir s jedne i okeanom s druge strane. Autoput 17 - koji vodi do Mirtl Biča i Čarlstona - deli grad na dva dela i glavna je saobraćajnica. Kad sam bio dete, moj tata i ja smo se kolima mogli odvesti od istorijske četvrti blizu reke Kejp Fir do Rajtsvil Biča za deset minuta, ali toliko je semafora i trgovačkih centara izniklo da je za to sada potreban ceo sat, naročito o vikendu kada nahrupe turisti. Rajtsvil Bič, koji se nalazi na ostrvu nedaleko od obale, na severnom je kraju Vilmingtona i jedna je od najomiljenijih plaža u državi. Kuće duž dina besmisleno su skupe i uglavnom su iznajmljene preko čitavog leta. Auter Benks je možda romantičniji zbog osamljenog položaja i divljih konja i onog leta po kojem su Orvil i Vilbur slavni,² ali da vam kažem, većina ljudi koji odmor provode na plaži oseća se kao kod kuće kad u blizini postoji *Mekdonalds* ili *Burger king*, za slučaj da se dečici ne dopadne lokalna hrana, i ne želi da uveče izlazi samo na jedno mesto.

Kao i u svim gradovima, i u Vilmingtonu ima i bogatih i siromašnih, a kako je moj tata imao jedan od najpouzdanijih, solidnih građanskih poslova na svetu - vozio je kamion za raznošenje pošte - mi smo živeli pristojno. Nismo bili bogati, ali smo živeli nedaleko od bogataškog kraja pa sam pohađao jednu od najboljih srednjih škola u gradu. Za razliku od domova mojih prijatelja, naša kuća je bila stara i mala; deo trema je propadao, ali je dvorište spasavalo stvar. Iza kuće je rastao veliki hrast i na njemu sam kao osmogodišnjak sagradio kućicu od ostataka drveta koje sam sakupio s nekog gradilišta. Tata mi u tome nije pomagao (ako bi uspeo da ekser pogodi čekićem, bilo bi to sasvim slučajno); tog istog leta sam sasvim sam naučio da surfujem. Trebab je još tada da shvatim u

kojoj meri se razlikujem od tate, ali to samo pokazuje koliko čovek ne poznaje život kad je dete.

Tata i ja smo bili sasvim različiti. Dok je on bio pasivan i povučen, ja sam uvek bio u pokretu i nisam voleo samoću; on je veoma cenio obrazovanje, mene je škola podsećala na društveni klub u kojem ima i sporta. Imao je loše držanje i vukao je noge kad hoda; ja sam jurcao tamo-amo i stalno ga molio da meri za koliko vremena mogu da otrčim do kraja bloka i nazad. U osmom razredu sam već bio viši od njega a godinu dana kasnije sam uspeo da mu oborim ruku. I po izgledu smo se sasvim razlikovali. On je imao plavu kosu, svetlosmeđe oči i pege, a ja - smeđu kosu i smeđe oči, te maslinastu kožu koja bi već u maju bila preplanula kao da sam mesece proveo sunčajući se na plaži. Neki susedi su se čudili našim razlikama, što ne iznenađuje s obzirom na to da me je on sam podigao. Kao stariji bih ponekad čuo kako susedi šapatom govore da je moja mama pobjegla kad meni nije bilo još ni godinu dana. Mada sam kasnije pretpostavio da je mama upoznala nekog drugog, tata to nikad nije potvrdio. Rekao bi samo kako je shvatila da je pogrešila što se udala veoma mlada i da nije bila spremna da bude majka. Nije je ni prezirao ni hvalio, ali je vodio računa da je uvek pomenem u molitvama ma gde da je i ma šta da je učinila. „Podsećaš me na nju“, ponekad bi kazao. Do dana današnjeg s njom nisam prozborio ni jednu jedinu reč, a nemam ni želju da to učinim.

Mislim da je tata bio srećan. Kažem to zato što je retko pokazivao osećanja. Dok sam bio dete, za mene su zagrljaji i poljupci bili retkost, a kad bi do njih i došlo, delovali su mi beživotno, kao nešto što tata radi zato što misli da tako treba, a ne zato što to želi. Znam da me je voleo po tome što se posvetio brizi o meni, ali imao je četrdeset tri godine kad me je dobio i nekako mislim da bi mom tati više odgovaralo da je bio monah, a ne roditelj. Nikad nisam upoznao nikog drugog ko toliko malo govori kao on. Tu i tamo bi me pitao šta se sa mnom događa i iako se retko ljutio, retko se i šalio. Svaki dan mu je bio isti. Pripremio bi mi kajganu, tost i slaninu svakog jutra, slušao kako pričam o školi za večerom, koju je takođe on spremao. Odlaske zubaru zakazivao je dva meseca unapred, račune plaćao subotom ujutro, rublje prao nedeljom po podne, iz kuće izlazio svakog jutra tačno u sedam i trideset pet. Nije se osećao lagodno u

društvu; svakog dana je u samoći provodio sate i sate raznoseći pakete i gomile pisama. Nije izlazio sa ženama niti je o vikendu večeri provodio igrajući poker sa svojim drugarima; telefon nedeljama ne bi zazvonio. A kad bi i zazvonio, obično bi na vezi bio neko ko je pogrešio broj ili ko je pokušavao da nam nešto proda. Znam koliko mu je bilo teško da me sam podiže, ali nikad se nije žalio, čak ni kad bih ga razočarao.

Večeri sam uglavnom provodio sam. Kad bi dnevne obaveze najzad bile obavljene, tata bi se uputio u svoju sobu i posvećivao svojim novčićima. Bila mu je to jedina velika strast u životu. Najzadovoljniji je bio kad sedi u svojoj sobi, proučava numizmatički bilten, poznat pod nazivom *Siva strana*, i smišlja koji novčić da pridoda svojoj zbirci. Zbirku je, u stvari, prvobitno skupljao moj deda. Dedin idol bio je čovek po imenu Luis Eljasberg, baltimorski finansijer i jedina osoba koja je uspela da skupi potpunu zbirku američkih novčića, uključujući sve periode i oznake kovnica. Njegova zbirka se mogla meriti s kolekcijom Muzeja Smitsonijan, ako nije bila čak i bolja, i posle bakine smrti 1951, deda je postao opsednut idejom da sa svojim sinom napravi zbirku. Deda i tata su leta provodili putujući vozom u raznorazne kovnice kako bi sakupili novčiće iz prve ruke ili bi odlazili na numizmatičke izložbe na jugoistoku Amerike. Vremenom su njih dvojica uspostavili veze sa prodavcima novčića širom zemlje, a deda je s godinama potrošio čitavo bogatstvo na kupovinu novih primeraka i poboljšanje zbirke. Za razliku od Luisa Eljasberga, međutim, moj deda nije bio imućan - imao je radnju mešovite robe u Burgou koja je propala kad je lanac *Prasence* otvorio svoje prodavnice po gradu - i nije ni imao izgleda da napravi zbirku poput Eljasbergove. I pored toga, svaki ušteđeni dolar odlazio je na novčiće. Deda je trideset godina nosio istu jaknu, čitavog života vozio ista kola, a prilično sam uveren da se moj otac, umesto da ode na fakultet, zaposlio u pošti zato što nije ostalo novca neophodnog za njegovo školovanje nakon srednje škole. Bio je čudan čovek, to je sigurno, a takav je bio i moj tata. Kakav otac, takav sin, kako kaže poslovice. Kad je starac na kraju umro, u oporuci je naznačio da se njegova kuća proda i novac iskoristi kako bi se kupilo još više novčića, što bi moj otac verovatno ionako učinio.

Kad ju je tata nasledio, zbirka je već bila prilično vredna. Uz vrtoglavu inflaciju i cenu zlata od osamsto pedeset dolara po unci, bilo je to pravo malo bogatstvo, više nego dovoljno da se moj skromni tata penzioniše i veće nego što će vredeti četvrt veka kasnije. Ali ni moj deda ni moj otac nisu se bavili zbirkom zarad novca; užitak su nalazili u potrazi za novčićima i vezi koju je to stvorilo među njima. Bilo je uzbudljivo dugo i naporno tragati za određenim novčićem, najzad ga pronaći, a zatim se dovijati kako bi se dobio po pravoj ceni. Ponekad bi mogli da plate, neki put i ne bi, ali svaki novčić koji su nabavili bio je pravo blago. Moj tata se nadao da će tu strast, a i žrtvu koja ide uz nju, podeliti sa mnom. Kao mali sam zimi morao da se pokrивam s nekoliko ćebadi, a svake godine bih dobio jedan jedini par novih cipela; nikad nije bilo novca za moju odeću ukoliko ne bih nešto dobio preko Vojske spasa. Tata nije imao čak ni fotoaparata. Jedina naša zajednička fotografija snimljena je na numizmatičkoj izložbi u Atlanti. Prodavac nas je slikao dok smo stajali pred njegovim štandom i poslao nam je. Godinama je stajala na očevom stolu. Na fotografiji me otac grije i obojica se smešimo. Ja u ruci držim novčić od pet centi, sa glavom bizona, iz serije D iskovane 1926. godine, u savršenom stanju, novčić koji je moj otac upravo kupio. Spadao je u najređe primerke novčića sa glavom bizona, a pošto je koštao više nego što je otac očekivao, sledećih mesec dana smo jeli samo kobasice i pasulj.

Ali meni nisu smetale žrtve - barem ne izvesno vreme. Kad mi je otac počeo pričati o novčićima - verovatno sam tada bio u prvom ili drugom razredu - sa mnom je razgovarao kao sa sebi ravnim. Kad se odrastao čovek, a posebno rođeni otac prema malom detetu odnosi kao prema sebi ravnim, za maliišu je to opojno, i ja sam uživao u pažnji, upijao informacije. Vremenom sam naučio koliko je Sent Godenovih zlatnika od dvadeset dolara, s dvostrukim orlom, iskovano 1927. a koliko 1924, i zašto je Barberov novčić od deset centi iskovano u Nju Orleansu deset puta vredniji od istog novčića iskovano iste godine u Filadelfiji. Uzgred rečeno, sve to i dan-danas znam. No, za razliku od mog tate, ja sam prema numizmatici osećao sve manju strast. Tata je jedino o tome pričao i pošto sam šest-sedam godina svaki vikend proveo s njim umesto sa svojim drugovima, to više nisam želeo da radim. Poput svih dečaka, počeo

sam se zanimati za druge stvari - uglavnom za sport i devojčice, automobile i muziku - i sa četrnaest godina sam malo vremena provodio kod kuće. Postajao sam i ogorčeniji. Malo-pomalo, kad bih se poredio sa svojim drugovima, uočavao sam da mi živimo drugačije od većine njih. Dok su oni imali novca za odlaske u bioskop ili kupovinu modernih naočara za sunce, ja sam po sofi preturao ne bih li pronašao neki zaturen novčić i kupio pljeskavicu u *Mekdonaldu*. Mnogi moji drugovi su za šesnaesti rođendan dobili automobile; meni je tata poklonio Morganov srebrni dolar iskovan 1883. u Karson Sitiju. Poderotine na našoj pohabanoj sofi prekrivale su se ćebetom; bili smo, koliko ja znam, jedina porodica koja nema kablovsku televiziju ili mikrotalasnu pećnicu. Kad nam se frižider pokvario, tata je kupio polovni, najodvratnije zelene boje koja se nije slagala ni sa čim u kuhinji. Stideo sam se i pri samoj pomisli da mi drugovi dođu u posetu i za to sam krivio oca. Znam da je to bio prilično bedan osećaj - ako mi je toliko smetao nedostatak novca, mogao sam na primer da šišam travu ili radim nešto drugo - ali tako je bilo. Bio sam slep pored očiju i gluv pored ušiju, ali čak i da vam kažem da sada žalim što sam bio toliko nezreo, prošlost ne mogu izmeniti.

Tata je osećao da se nešto menja, ali nije znao šta da preduzme. Pokušavao je, međutim, jedino kako je umeo, jedino kako je i njegov otac umeo. Govorio je o novčićima - bila je to jedina tema o kojoj je s lakoćom mogao da priča - i nastavio da mi sprema doručak i večeru; ali vremenom smo se sve više otuđili. Istovremeno sam se udaljio od drugova koje sam oduvek znao. Delili su se u klike mahom na osnovu izbora filmova koji će se gledati ili najnovijih košulja kupljenih u tržnom centru, a ja sam sve to posmatrao sa strane. Nek se nose, mislio sam. U srednjoj školi uvek ima mesta za sve pa sam počeo da se viđam s pogrešnim društvom, društvom koje ni za šta nije marilo, pa ni ja ni za šta nisam mario. Počeo sam da bežim sa časova i da pušim, a u tri navrata kažnjen sam zbog tuče.

I od sporta sam digao ruke. Igrao sam fudbal i košarku i trčao do drugog razreda, i mada je moj otac ponekad, kad bih došao kući, pitao kako mi ide, činilo se da mu je neprijatno ako bih zašao u pojedinosti, pošto očigledno ništa nije znao o sportu. Nikad u životu nije bio ni u jednom timu. Pojavio se na jednoj jedinoj košarkaškoj

utakmici dok sam bio u drugom razredu. Sedeo je na tribinama, čudan proćelav čovek u iznošenom sakou i rasparenim čarapama. Premda nije bio gojazan, pantalone su mu u struku bile zategnute, pa je izgledao kao da je u trećem mesecu trudnoće, i znao sam da s njim ništa ne želim da imam. Postideo sam se i pri pogledu na njega, pa sam se potrudio da ga izbegnem posle utakmice. Ne ponosim se time, ali takav sam bio.

Ali to nije najgore. U završnom razredu moja pobuna je dosegla vrhunac. U poslednje dve godine dobijao sam sve slabije ocene, više zbog lenjosti i nehaja nego zbog pameti (volim da mislim da je tako), a otac me je ne jednom uhvatio kako kradom ulazim u kuću, a u dahu mi se osećao alkohol. Policija me je dovela kući sa zabave na kojoj su droga i piće bili očigledni, a kad me je otac kaznio, nekoliko nedelja sam proveo kod druga kod koga sam stigao nakon što sam pobesneo na oca i odbrusio mu da gleda svoja posla. Ništa nije rekao kad sam se vratio; svako jutro su me, kao i obično, na stolu čekali kajgana, tost i slanina. Jedva da sam dobijao prelazne ocene i mislim da su me pustili da završim školu samo zato što su želeli da iz nje odem. Znam da se tata brinuo i ponekad bi, stidljivo, započeo razgovor o fakultetu, ali tada sam već odlučio da se neću upisati. Želeo sam posao, želeo sam automobil, želeo sam sve ono materijalno bez čega sam živeo osamnaest godina.

Ništa mu o tome nisam rekao sve do leta nakon završetka škole, ali kad je shvatio da dokumenta za upis nisam podneo čak ni u višu školu, ostatak večeri je proveo zaključan u svojoj sobi, a ni narednog jutra za doručkom, koji se sastojao od kajgane i slanine, ništa mi nije kazao. Kasnije te večeri pokušao je da me uvuče u još jedan razgovor o novčićima kao da se hvata za drugarstvo koje se nekako izgubilo među nama.

„Sećaš li se kad smo išli u Atlantu i kad si upravo ti našao onaj novčić s glavom bizona koji smo godinama tražili?“ započeo je. „Onaj s kojim smo se slikali? Nikad neću zaboraviti kako si bio uzbuđen. Podsetilo me je to na mog oca i mene.“

Odmahnuo sam glavom, a sve nezadovoljstvo životom s ocem izbilo je na površinu. „Muka mi je više da slušam o novčićima!“, viknuo sam na njega. „Ne želim da ikad više čujem i reč o njima! Treba da prodaš prokletu zbirku i baviš se nečim drugim. Bilo čime.“

Tata je ćutao, ali i dan-danas pamtim bol na njegovom licu kad se najzad okrenuo i teškim korakom odvuкао u svoju sobu. Povredio sam ga, i, mada sam sebi govorio da nisam hteo, duboko u duši znao sam da sam sebe lažem. Od tada je tata retko pominjao novćice. A nisam ih pominjao ni ja. Između nas se stvorio jaz i više nismo imali šta da kažemo jedan drugom. Posle nekoliko dana shvatio sam da je naša jedina fotografija nestala, kao da je mislio da će me uvrediti svaka sitnica koja podseća na novćice, a tada bi verovatno tako i bilo. Premda sam pretpostavljao da je fotografiju bacio, ta spoznaja mi ni najmanje nije zasmetala.

Dok sam odrastao, nikad nisam razmišljao o odlasku u vojsku. Uprkos činjenici da istoćni deo Severne Karoline spada u najaktivnije vojne oblasti u zemlji - na nekoliko sati vožnje od Vilmingtona nalazi se sedam baza - smatrao sam da je vojnićki život namenjen gubitnicima. Ko želi da mu život prolazi u naređenjima koja dobija od gomile kratko ošišanih, uniformisanih ljudi? Ja svakako ne, a osim rezervista, ni mnogi momci iz moje srednje škole. Umesto toga, mladi ljudi koji su bili dobri ućenici otišli su na Univerzitet Severne Karoline ili na Državni univerzitet „Severna Karolina“, dok su slabiji ućenici ostali, dangubili na lošim poslovima, pili pivo i izlazili, i uglavnom izbegavali sve što je zahtevalo iole odgovornosti.

Ja sam pripadao ovoj drugoj kategoriji. Za dve-tri godine nakon završetka škole, promenio sam niz poslova, radio kao kelnerski pomoćnik u *Autbek stejkhaisu*, cepao ulaznice u mesnom bioskopu, utovarivao i istovarivao kutije za *Stejpls*, pekao palaćinke u *Vafl haisu* i radio kao kasir u nekoliko turistićkih objekata što prodaju gluposti posetiocima. Trošio sam svaki cent koji bih zaradio, nisam imao nikakve iluzije i pomisli da ću na kraju uspeti da stignem do kakvog mesta u upravi, i dobio sam otkaz gde god da sam radio. Neko vreme mi to nije bilo važno. Živeo sam svoj život. Voleo sam da surfujem i kasno ustajem, a kako sam još živeo kod oca, ništa od moje zarade nije trebalo odvojiti za najamninu, hranu, osiguranje ili budućnost. Osim toga, niko od mojih prijatelja nije živeo ništa bolje od mene. Ne sećam se da sam bio naroćito nesrećan, ali posle izvesnog vremena ovakav život mi je dosadio. Ali ne surfovanje - 1996. uragani Berta i Fren obrušili su se na obalu i to su bili najbolji talasi posle više godine - već izlasci u *Lirojev bar* posle toga. Shvatio

sam da je svako veče isto. Pio bih pivo, sreo nekoga koga sam poznao iz srednje škole, taj bi me pitao šta radim, odgovorio bih, taj bi mi rekao šta on radi, i ubrzo bi svakom bilo jasno da ni taj ni ja nikud nećemo stići. Čak i ako su takvi imali sopstveni stan, što ja nisam, nikad im nisam poverovao kad bi mi pričali da vole svoj posao i uživaju kao kopači rovova, perači prozora ili lučki nosači, zato što sam dobro znao da nijedan od tih poslova nije zanimanje o kojem su kao deca maštali. Možda sam u školi i bio lenj, ali glup nisam bio.

U tom razdoblju sam izlazio sa desetinama žena. U *Lirojevom baru* je uvek bilo žena. Mnoge ove veze nisu za pamćenje. Koristio sam žene i dozvoljavao da one koriste mene, a svoja osećanja sam uvek zadržavao za sebe. Jedino je moja veza s devojkom po imenu Lusi trajala duže od nekoliko meseci, a jedno kratko vreme, pre no što smo se rastali, mislio sam da sam u nju zaljubljen. Studirala je na Univerzitetu Severne Karoline u Vilmingtonu, bila godinu dana starija od mene i planirala da radi u Njujorku kad diplomira. „Stalo mi je do tebe“, rekla mi je naše poslednje večeri, „ali ti i ja želimo različite stvari. Ti bi mogao da postigneš mnogo, ali iz nekog razloga puštaš da te život nosi i time si zadovoljan.“ Načas je oklevala, a zatim nastavila. „Što je još važnije, nikad ne znam šta zapravo osećaš prema meni.“ Znao sam da je u pravu. Ubrzo potom odletela je avionom ne kazavši ni zbogom. Godinu dana docnije, pošto sam od njenih roditelja dobio njen broj telefona, pozvao sam je i razgovarali smo dvadesetak minuta. Verila se s nekim advokatom, kazala mi je, i udaje se narednog juna.

Taj telefonski razgovor me je pogodio više no što sam očekivao. Odigrao se na dan kad sam upravo dobio otkaz - ponovo - i otišao sam u *Lirojev bar* da se, kao i obično, utešim. Tu sam zatekao uobičajenu rulju gubitnika i odjednom sam shvatio da ne želim da provedem još jedno besmisleno veče pretvarajući se da mi je sve u životu kako treba. Umesto toga, kupio sam pakovanje od šest konzervi piva i otišao na plažu. Tada sam posle mnogo godina prvi put zaista razmišljao šta ću sa svojim životom i pitao se treba li da poslušam oca i završim fakultet. Odavno sam napustio školu, pa mi je ta pomisao bila strana i besmislena. Nazovite to srećnom ili nesrećnom okolnosti, ali u tom trenutku su protrčala dva marinca.

Mladi i u savršenoj fizičkoj formi, odicali su očiglednim samopouzdanjem. Ako mogu oni, rekao sam sebi, mogu i ja.

Razmišljao sam dva-tri dana, a na kraju je tata uticao na moju odluku. Ne, nisam s njim razgovarao o ovome, naravno - tada već uopšte nismo razgovarali. Jedne noći sam krenuo u kuhinju i ugledao ga kako sedi za stolom, kao i obično. Ali ovog puta sam se istinski zadubio. Kosu je gotovo sasvim izgubio, a ono malo što mu je ostalo iza ušiju sasvim je posedelo. Bližio se penziji i odjednom sam shvatio da nemam prava da mu i dalje priređujem razočaranja nakon svega što je učinio za mene.

I tako sam stupio u vojsku. Prvobitno sam zamislio da pristupim marincima, pošto sam o njima najviše znao. Rajtsvil Bič uvek je bio prepun marinaca iz vojnih baza Kemp Ležun i Čeri Point, ali kad je došlo vreme, odlučio sam se za pešadiju. Smatrao sam da će mi pušku ionako dati, ali presudno je bilo to što je regrutni oficir za marince bio na ručku kad sam svratio i nije bio slobodan odmah, a oficir za pešadiju - čija je kancelarija bila odmah preko puta ulice - jeste. Na kraju je odluka, čini se, bila pre spontana nego isplanirana, ali sam, potpisavši se na isprekidanu liniju, pristao na četvorogodišnju službu, a kad me je regrutni oficir na odlasku potapšao po leđima i čestitao mi, zapitao sam se u šta sam se upustio. Bilo je to krajem 1997. Imao sam dvadeset godina.

Logor za obuku regruta u Fort Beningu bio je žalostan upravo kako sam i zamišljao da će biti. Sve je, izgleda, bilo smišljeno da bi nas ponizili i isprali nam mozgove tako da bez pogovora izvršavamo naređenja ma koliko da su glupa, ali sam se prilagodio brže od mnogih momaka. Kad sam završio obuku, opredelio sam se za pešadiju. Narednih nekoliko meseci izvodili smo mnoge vežbe na mestima poput Luizijane i starog dobrog Fort Brega gde smo zapravo učili kako najbolje ubijati ljude i uništavati stvari; nakon izvesnog vremena moja jedinica je, kao deo Prve pešadijske divizije - ili Velike crvene - poslana u Nemačku. Ni reči nemačkog nisam znao, ali to nije bilo važno, pošto su skoro svi s kojima sam imao posla govorili engleski. U početku je bilo lako, a onda je nastupio vojnički život. Proveo sam sedam gadnih meseci na Balkanu - najpre 1999. u Makedoniji, zatim na Kosovu gde sam ostao do kasnog proleća 2000. Život u vojsci se ne isplati mnogo, ali s obzirom na to

da se ne plaćaju ni stanarina ni hrana i da zaista nisam imao na šta da potrošim platu koju sam dobijao, prvi put sam imao novac u banci. Ne mnogo, ali dovoljno.

Prvo odsustvo sam proveo kod kuće ubijajući se od dosade. Drugo odsustvo sam proveo u Las Vegasu. Jedan od mojih drugara tamo je odrastao i nas trojica smo se smestili u kući njegovih roditelja. Spiskao sam uglavnom sve što sam uštedeo. Na trećem odsustvu, nakon povratka s Kosova, odmor mi je očajnički bio potreban, pa sam odlučio da odem kući nadajući se da će mi tamošnja dosada umiriti misli. Zbog daljine smo otac i ja retko razgovarali telefonom, ali mi je slao pisma koja su uvek nosila pečat udaren prvog dana u mesecu. Nisu bila poput onih koja su moji drugari dobijali od svojih mama, sestara i žena. U njima nije bilo ničeg suviše ličnog, ničeg sentimentalnog i nikad ni reči koja bi nagovestila da mu nedostajem. Nikad nije spomenuo novčiće. Umesto toga, pisao je o promenama u susedstvu i mnogo o vremenskim prilikama; kad sam mu pisao o prilično opasnom puškaranju u kojem sam se zadesio na Balkanu, odgovorio mi je da mu je drago što sam preživeo, ali ništa više od toga. Znao sam po onome kako je sročio odgovor da ne želi da čuje za opasne stvari koje radim. Činjenica da sam u opasnosti plašila ga je, pa sam počeo izostavljati sve što bi ga moglo prepasti. Umesto toga, pisao sam mu kako je straža nesumnjivo najdosadniji posao na svetu i da mi se nedeljama nije dogodilo ništa uzbudljivo izuzev pokušaja da pogodim koliko će cigareta drugi stražar popušiti za jedno veče. Tata je pismo završio obećanjem da će mi uskoro ponovo pisati i, kao ni ranije, nije me izneverio. Bio je, odavno sam u to ubeđen, daleko bolji čovek nego što ću ja ikad biti.

Ali u prethodne tri godine sam odrastao. Da, da, znam, poznati kliše - odeš kao dečak, vratiš se kao muškarac. Ali svako je u vojsci primoran da odraste, pogotovo ako je u pešadiji kao što sam ja bio. Povere ti opremu koja vredi čitavo bogatstvo, drugi ti poklone poverenje, a ako pogrešiš, kazna je mnogo teža od odlaska na spavanje bez večere. Naravno, ima previše administracije i dosade, svi puše, ne umeju da završe rečenicu a da ne opsuju, ispod kreveta čuvaju pornografske časopise, a nadređeni su ti momci iz rezervnog sastava za obuku koji misle da pešadinci poput mene imaju koeficijent inteligencije jednog neandertalca; ali prisiljen si da naučiš

važniju lekciju u životu, a to je činjenica da moraš da ispuniš svoje obaveze, i to valjano. Kad dobiješ naređenje, ne možeš da odbiješ. Ne preteruje se kad se kaže da su životi u pitanju. Jedna pogrešna odluka i tvoj drug može da strada. Na toj činjenici počiva vojska. Mnogi ljudi greše kad se pitaju kako vojnici rizikuju živote iz dana u dan ili kako se bore za nešto u šta ne veruju. A ne veruju svi. Radio sam s vojnicima svih političkih ubeđenja; upoznao sam neke koji mrze vojsku i druge koji žele da postanu profesionalni vojnici. Upoznao sam genije i idiote, ali kad se sve sabere, ono što radimo - radimo jedan zbog drugog. Zbog prijateljstva. Ne zbog zemlje, ne iz patriotizma, ne zato što smo programirane mašine za ubijanje, već zbog momka koji stoji pored nas. Boriš se za druga, da ga sačuvaš u životu, a on se bori za tebe, i sve je u vojsci postavljeno na ovoj jednostavnoj premisi.

No kako sam već rekao, promenio sam se. U vojsku sam došao kao pušač i gotovo da sam iskašljao plućno krilo za vreme obuke, ali za razliku od gotovo svih ostalih u mojoj jedinici, prestao sam da pušim i više od dve godine cigarete nisam ni pipnuo. Smanjio sam piće do te mere da mi je dovoljno jedno-dva piva nedeljno, a može proći i mesec dana da ne popijem nijedno. Ponašanje mi je besprekorno. Unapređen sam iz redova u desetara, a šest meseci docnije u narednika, i spoznao sam da umem da budem vođa. Vodio sam ljude u oružanim čarkama, a moj vod je učestvovao u hvatanju jednog od najgorih ratnih zločinaca na Balkanu. Starešina me je preporučio za Oficirsku školu i razmišljao sam da li da postanem oficir, ali to ponekad podrazumeva kancelarijski posao i mnogo administracije, a nisam bio siguran da je to ono što želim. Izuzev surfovanja, godinama pre odlaska u vojsku nisam se bavio nikakvim fizičkim vežbama; do trećeg odsustva sam stekao još desetak kilograma mišićne mase i izgubio i poslednji trag sala sa stomaka. Glavninu slobodnog vremena provodio sam u trčanju, boksu i dizanju tegova sa Tonijem, bilderom iz Njujorka, koji uvek više kad govori, kune se da je tekila afrodizijak i koji mi je bio daleko najbolji prijatelj u jedinici. Nagovorio me je da istetoviram obe ruke, baš kao on; iz dana u dan sećanje na osobu kakva sam bio sve je više bledele.

Takođe sam mnogo čitao. U vojsci imaš mnogo vremena za čitanje, knjige se razmenjuju ili uzimaju iz biblioteke dok im se korice doslovno ne raspadnu. Ne želim da pomislite da sam postao nekakav učenjak, jer nisam. Nisu me zanimali ni Čoser ni Prust ni Dostojevski niti bilo ko od mrtvih pisaca; uglavnom sam čitao detektivske romane, trilere i knjige Stivena Kinga, a posebno mi se dopao Karl Hajasen zato što s lakoćom pripoveda i uz njega se uvek smejem. Ne mogu a da ne pomislim da bismo na svetu imali mnogo više čitalaca da školska lektira obuhvata ovakve knjige.

Za razliku od svojih drugara, izbegavao sam svaku mogućnost za žensko društvo. Čudno, zar ne? Mladost, posao vrcav od testosterona - šta bi bilo prirodnije nego malo se opustiti uz pomoć žene? To nije bilo za mene. Premda su se neki moji znanci zabavljali i čak oženili devojkama iz Vireburga dok smo bili u tamošnjoj bazi, naslušao sam se dovoljno priča i shvatio da takvi brakovi retko uspevaju. U vojsci je uopšte gledano veoma teško održati vezu - dovoljno sam razvoda video i znam - i premda mi ne bi smetalo da sam imao društvo neke drage osobe, to se jednostavno nikad nije dogodilo. Toni to nije mogao da shvati.

„Moraš da izađeš sa mnom“, molio me je. „Nikad ne izlaziš.“

„Nisam raspoložen.“

„Kako možeš da budeš neraspoložen? Sabina se kune da je njena prijateljica prelepa. Visoka, plava i voli tekilu.“

„Povedi Dona. Siguran sam da bi on rado pošao.“

„Kasteloa? Nema šanse. Sabina ga ne podnosi.“

Ćutao sam.

„Samo ćemo se malo zabaviti.“

Odmahnuo sam glavom i pomislio kako bih radije bio sam nego da ponovo postanem osoba kakva sam bio, ali sam se pitao hoću li na kraju biti nalik monahu kao moj tata.

Znajući da me ne može nagovoriti, Toni se na odlasku nije trudio da sakrije neodobravanje. „Ponekad te jednostavno ne razumem.“

Dočekavši me na aerodromu, tata me najpre nije prepoznao i skoro se trgnuo kad sam ga potapšao po ramenu. Izgledao je nekako sitniji nego što sam ga zapamtio. Umesto da me zagrlji, rukovao se sa mnom i pitao me kako je protekao let, ali ni on ni ja nismo znali šta

više da kažemo, pa smo izašli napolje. Bilo je čudno i zbunjujuće biti ponovo kod kuće, pa sam bio nervozan, baš kao i poslednjeg puta kad sam bio na odsustvu. Na parkingu sam, dok sam ubacivao torbu u prtljažnik, primetio na braniku nalepnicu na kojoj je pisalo PODRŽITE NAŠE VOJNIKE. Nisam bio siguran šta to znači tati, ali mi je bilo drago što to vidim.

Kad smo stigli kući, složio sam stvari u svoju staru spavaću sobu. Sve je bilo onako kako sam pamtio, sve do prašnjavih trofeja na polici i poluprazne flaše viskija, sakrivene u fioci u kojoj sam držao donje rublje. Isto je bilo i u čitavoj kući. Sofa je i dalje bila prekrivena ćebetom, zeleni frižider kao da je vrištao da tu ne pripada, a naš televizor je i dalje hvatao samo četiri programa, i to loše. Tata je spremio špagete; petkom je uvek spremao špagete. Za večerom smo pokušali da popričamo.

„Lepo je opet biti kod kuće“, kazao sam.

Kratko se osmehnuo. „Lepo“, uzvratio je.

Otpio je gutljaj mleka. Uz večeru smo uvek pili mleko. Usredsredio se na jelo.

„Sećaš se Tonija?“ pokušavao sam. „Mislim da sam ti ga spominjao u pismima. U svakom slučaju, slušaj ovo. Misli da se zaljubio. Ona se zove Sabina i ima šestogodišnju kćerku. Upozorio sam ga da to nije baš najbolja ideja, ali neće da sluša.“

Pažljivo je na špagete sipao parmezan vodeći računa da svuda bude ravnomerno raspoređen. „O“, reče. „Okej.“

Nakon toga sam jeo i obojica smo ćutali. Otpio sam malo mleka, nastavio da jedem. Na zidu je otkucavao časovnik.

„Kladim se da se raduješ što ćeš se ove godine penzionisati“, rekao sam. „Pomisli samo, najzad možeš da odeš na odmor, da vidiš sveta.“ Malo je nedostajalo da kažem kako bi mogao da dođe u Nemačku i poseti me, ali nisam. Znao sam da ne bi, i nisam hteo da ga dovodim u neprijatnu situaciju. Obojica smo namotavali špagete dok je on, izgleda, razmišljao kako najbolje da odgovori.

„Ne znam“, najzad izusti.

Odustao sam od pokušaja da razgovaram s njim i potom se čulo još samo zveckanje naših viljušaka. Posle večere svako je otišao na svoju stranu. Iscrpljen putovanjem, zaspao sam, ali sam se svakog sata budio kako sam inače činio u bazi. Kad sam se ujutro razbudio,

tata je već otišao na posao. Doručkovao sam i pročitao novine, bezuspešno pokušao da stupim u kontakt s jednim prijateljem, a zatim zgrabio dasku za surfovanje iz garaže i autostopom stigao do plaže. Talasi nisu bili sjajni, ali nije bilo važno. Tri godine nisam stao na dasku i najpre sam se mučio, ali čak i blago njihanje vode probudilo mi je želju da budem u bazi blizu okeana.

Bio je jun 2000; već je bilo vruće i voda je prijatno osvežavala. Stojeći na dasci, video sam kako neki ljudi unose stvari u kuće odmah iza dina. Kao što sam spomenuo, Rajtsvil Bič uvek je prepun porodica koje iznajmljuju kuće na nedelju dana ili duže, ali povremeno su dolazili i studenti iz Čepel Hila i Rolija. Ovi potonji su mi bili zanimljivi; primetio sam grupu studentkinja u bikinijima kako se smeštaju na zadnji trem jedne kuće nedaleko od mola. Malo sam ih posmatrao, zadivljen pogledom, a zatim je naišao talas i ostatak popodneva sam proveo u svom malom svetu.

Pomišljao sam da odem u *Lirojev bar*, ali sam zaključio da se ništa i niko nije promenio izuzev mene. Umesto toga, kupio sam flašu piva u prodavnici na uglu i seo na mol da uživam u zalasku sunca. Pecaroši su već uglavnom odlazili, a nekolicina koja je ostala čistila je ulov i bacala otpatke u vodu. Kako je vreme odmicalo, boja okeana se preobrazila iz čeličnosive u narandžastu, pa u žutu. Na talasima iza mola video sam pelikane na leđima delfina koji klize kroz talase. Znao sam da će večer doneti prvu noć punog meseca - posle vremena provedenog na terenu gotovo sam to nagoniski osećao. Nisam razmišljao mnogo ni o čemu, već sam jednostavno puštao da mi misli blude. Verujte mi, upoznavanje s devojkom nije mi bilo ni na kraj pameti.

Tada je ugledah kako ide molom. Tačnije, njih dve. Jedna je bila visoka i plava, druga - privlačna brineta, obe nešto mlađe od mene. Studentkinje, najverovatnije. Obe su na sebi imale šortseve i bluze čiji su se krajevi vezivali oko vrata; brineta je nosila veliku pletenu torbu kakve ponekad nose roditelji koji nameravaju da sa decom satima ostanu na plaži. Čuo sam, dok su prilazile, kako ćeretaju i smeju se; zvučale su bezbrižno i spremne za odmor.

„Hej“, uzviknuo sam kad su se približile. Ne baš ugladeno, i ne mogu reći da sam očekivao ikakav odgovor.

Plavuša je ispunila moja očekivanja. Okrznula je pogledom moju dasku za surfovanje i pivo u ruci, zakolotala očima i nije mi otpozdravila. Brineta me je, međutim, iznenadila.

„Hej, stranče“, uzvratila je s osmehom. Pokazala je na moju dasku. „Kladim se da su talasi danas odlični.“

Njena primedba me je zatekla nespremno; primetio sam neočekivanu ljubaznost u njenom glasu. Ona i njena prijateljica nastaviše do kraja mola; gledao sam je kako se naginje preko ograde. Razmišljao sam da li da priđem i predstavim se, ali sam odlučio da to ne učinim. Nisu bile moj tip ili, tačnije, ja verovatno nisam bio njihov. Otpio sam veliki gutljaj piva i trudio se da na njih ne obraćam pažnju.

Ma koliko da sam se trudio, međutim, pogled mi se uporno vraćao na brinetu. Pokušavao sam da ne slušam šta govore, ali plavušin glas je bio jedan od onih koje je nemoguće ignorisati. Do besvesti je torokala o nekom momku po imenu Bred i koliko ga voli, i kako je njeno sestrinstvo najbolje na Univerzitetu Severne Karoline, i da je zabava koju su priredili na kraju godine bila najbolja, i da ona druga treba da im se pridruži sledeće godine, i kako je previše njenih prijateljica u vezama s najgorim mladićima iz bratstava, da je jedna čak u drugom stanju, ali da je sama kriva pošto su je upozorili na tog mladića. Brineta nije mnogo govorila - nisam mogao da ocenim je li joj razgovor zabavan ili dosadan - ali tu i tamo bi se nasmejala. Opet sam osetio neku bliskost i razumevanje u njenom glasu, nešto slično dolasku kući, što, priznajem, nije imalo nikakvog smisla. Dok sam odlagao pivsku flašu, primetio sam da je torbu stavila na ogradu.

Provele su tu desetak minuta posle čega su se dvojica mladića pojavila na molu - momci iz nekog bratstva, pretpostavio sam; obojica su bila u bermudama, jedan u ružičastoj a drugi u narandžastoj majici marke lakost. Odmah mi je palo na pamet da jedan od njih mora biti Bred o kojem je plavuša govorila. Obojica su nosila pivo prilazeći krišom, kao da žele da se prikradu devojkama. Devojke su, vrlo verovatno, i želele da njih dvojica dođu i posle kratkog iznenadnog prepada, vrisaka i drugarskih udaraca po ruci, svi će zajedno krenuti nazad, smejati se i kikitati i raditi sve što studentski parovi rade.

Možda bi se to i dogodilo, jer mladići su učinili upravo ono što sam i očekivao. Čim su se približili, uz viku su skočili na devojke; obe su vrisnule i prijateljski ih udarile. Mladići su uzvikivali, a onaj u ružičastoj majici prolio je nešto piva. Naslonio se na ogradu, blizu torbe, prekrštenih nogu i s rukama na leđima.

„Hej, za nekoliko minuta palimo vatru“, rekao je momak u narandžastoj majici i zagrlio plavušu. Poljubio ju je u vrat. „Jeste li vas dve spremne za povratak?“

„Jesi li spremna?“, upita plavuša gledajući prijateljicu.

„Naravno“, odgovori brineta.

Mladić u ružičastoj majici odgurnu se od ograde, ali mora da je nekako rukom zakačio torbu koja skliznu a zatim se i preturi preko ograde. Pijusak koji je usledio zazvučao je kao praćakanje ribe.

„Šta je to?“ upita i okrenu se.

„Moja torba!“, kriknu brineta. „Srušio si je.“

„Izvini“, rekao je, mada to izvinjenje nije zvučalo iskreno.

„Unutra mi je novčanik!“

Mladić se namrštio. „Izvinio sam se.“

„Moraš da ga izvadiš pre nego što potone!“

Mladići iz bratstva se ukočiše i znao sam da nijedan nema nameru da skoči u vodu po novčanik. Kao prvo, verovatno ga nikad ne bi našli, a onda bi morali da plivaju sve do obale, što se ne preporučuje kad se popije, a obojica su očigledno popili. Mislim da je brineta dobro protumačila izraz na licu momka u ružičastoj majici, pošto sam ugledao kako se obema rukama hvata za gornji deo ograde, a jednom nogom staje na donji.

„Ne budi glupa. Potonuo je“, reče mladić u ružičastoj majici i uhvati je za ruku kako bi je zaustavio. „I suviše je opasno za skakanje. Dole možda ima ajkula. To je samo novčanik. Kupiću ti nov.“

„Trebalo mi taj novčanik! Unutra je sav moj novac!“

Sve se to, znao sam, mene ne tiče. Ali sve što sam pomislio kad sam skočio na noge i pojurio prema ivici mola bilo je: *A što da ne...*

Dva

Trebalo bi da objasnim zašto sam skočio u talase da joj izvadim torbu. Nisam mislio da će me gledati kao nekakvog junaka, niti sam nameravao da je zadivim, čak me nije zanimalo ni koliko novca bi izgubila. Skočio sam zbog njenog iskrenog osmeha i topline njenog smeha. I dok sam zaranjao u vodu, znao sam koliko je moja reakcija besmislena, ali već je bilo kasno. Zaronio sam i izronio na površinu. Sa ograde su četiri lica zurila u mene. Onaj u ružičastoj majici se očigledno iznervirao.

„Gde je?“ doviknuo sam im.

„Tamo!“, povikala je brineta. „Još je vidim. Tone...“

Trebalo mi je malo vremena da uočim torbu pošto se sve više smrkavalo, a i borio sam se da me talasi ne odbace na mol. Isplivao sam na površinu držeći torbu iznad vode koliko sam god mogao iako je već bila sasvim natopljena. Plivanje do obale su mi talasi olakšali više no što sam očekivao; tu i tamo bih pogledao uvis i video kako njih četvoro idu molom istom brzinom kojom ja plivam.

Najzad sam napipao dno i izašao iz okeana. Stresao sam vodu iz kose, krenuo po pesku i s njima se susreo na pola plaže. Ispružio sam torbu.

„Izvoli.“

„Hvala ti“, reče brineta, a kad su nam se pogledi susreli, osetio sam kako je nešto došlo na svoje mesto, poput ključa u bravi. Verujte mi, ja nisam romantičan i mada sam čuo sve o ljubavi na prvi pogled, nikad u to nisam verovao a ne verujem ni sad. Ali ipak, bilo je tu nečega, nečeg prepoznatljivo stvarnog, i nisam mogao da odvojim pogled od nje.

Izbliza je bila lepša nego što mi se u prvi mah učinilo, ali to se nije odnosilo na njen izgled koliko na njeno *ponašanje*. Nije to bio samo osmeh što je otkrivao blago rastavljene zube, već nemarni pokret kojim je sklanjala zalutali pramen kose, lakoća njenog držanja.

„Nisi morao“, reče glasom koji je odavao izvesno čuđenje. „Ja bih je izvadila.“

„Znam.“ Klimnuo sam. „Video sam kako se spremaš da skočiš.“

Nakrivila je glavu. „Ali si osetio neobuzdanu potrebu da pomogneš gospođici u nevolji?“

„Tako nešto.“

Na trenutak je procenjivala moj odgovor, a zatim se usredsredila na torbu. Vadila je stvari - novčanik, naočari za sunce, štitnik, tubu kreme za sunčanje - i sve ih dodavala plavuši, a zatim iscedila torbu.

„Fotografije su ti mokre“, reče plavuša pregledajući novčanik.

Ne obraćajući pažnju na nju, brineta je i dalje cedila torbu. Kad je najzad bila zadovoljna, sve stvari je vratila unutra.

„Još jednom, hvala ti“, reče. Naglasak joj se razlikovao od onog kojim se govorilo na istoku Severne Karoline, kao da je odrasla u planinama pored Buna ili blizu granice Tužne Karoline na zapadu.

„Nema na čemu, zaista“, promrmljao sam, ali se nisam pomerio.

„Hej, možda želi nagradu“, glasno dobaci momak u ružičastoj majici.

Pogledala je njega, pa mene. „Želiš li nagradu?“

„Ne“, odmahnuh rukom. „Samo volim da pomognem.“

„Oduvek sam znala da viteštvo nije zamrlo“, reče. Pokušao sam da otkrijem šaljivu notu, ali joj u glasu nije bilo ničega što bi nagoveštavalo da me ismejava.

Momak u narandžastoj majici me ispitivački pogleda i zapazi moju kratku kosu. „Jesi li u marincima?“ upita. Opet je jače zagrlio plavušu.

Odmahnuo sam glavom. „Ja nisam jedan od retkih i ponosnih. Želeo sam da postignem najviše što mogu, pa sam otišao u vojsku.“

Brineta se nasmeja. Za razliku od mog tate, ona je zaista videla reklame.

„Ja sam Savana“, reče. „Savana Lin Kertis. A ovo su Bred, Rendi i Suzan.“ Pružila je ruku.

„Džon Tajri“, rekoh i rukovah se s njom. Dlan joj je bio topao i baršunasto nežan, ali s ponekim žuljem. Iznenada shvatih da je mnogo vremena prošlo otkako sam poslednji put dodirnuo ženu.

„Osećam da za tebe treba nešto da učinim.“

„Ne moraš ništa da učiniš.“

„Jesi li jeo?“ upita ne obazirući se na moj odgovor. „Pravimo roštilj, biće mnogo hrane. Bi li voleo da nam se pridružiš?“

Momci se zgledaše. Rendi, u ružičastoj majici, otvoreno se smrkao, što me je, priznajem, obradovalo. *Hej, možda želi nagradu.* Kakav glupak.

„Aha, hajde“, najzad dobaci Bred, nimalo oduševljen. „Biće lepo. Iznajmili smo kuću pored mola.“ Pokazao je na jednu od kuća na plaži, gde je pet-šest ljudi ležkarilo na tremu.

Iako nisam ludovao za tim da vreme provodim sa još nekim od ovakvih momaka iz bratstva, Savana mi se osmehnula toliko srdačno da mi reči i protiv volje izleteše.

„Zvuči dobro. Samo da uzmem dasku s mola i stižem.“

„Naći ćemo se tamo“, procedi Rendi. Zakoračio je ka Savani, ali ga je ona ignorisala.

„Praviću ti društvo“, reče Savana odvajajući se od grupe. „To je najmanje što mogu da učinim.“ Obesila je torbu o rame. „Vidimo se uskoro, okej?“

Krenuli smo prema dini odakle smo stepeništem stigli do mola. Njeni prijatelji su se zadržali još malo, ali kad je uskladila korak sa mnom, lagano su se okrenuli i pošli prema plaži. Krajičkom oka sam opazio kako je plavuša okrenula glavu i ispod Bredove ruke bacila pogled ka nama. I Rendi nas je pogledao, naduren. Nisam bio siguran da je Savana to i primetila dok nismo malo odmakli.

„Suzan verovatno misli da sam luda što ovo radim“, reče.

„Šta radiš?“

„Idem s tobom. Misli da je Rendi savršen za mene i pokušava da nas spoji otkako smo danas stigli. On me prati čitavo popodne.“

Klimnuo sam glavom, ne znajući šta da odgovorim. U daljini se mesec, pun i sjajan, lagano dizao iz mora; primetih da ga Savana gleda. Talasi su se razbijali, srebrni kao da su osvetljeni fotografskim blicem. Stigosmo do mola. Ogradu su nagrizli so i pesak, a drvo, načeto vetrom i kišom, ponegde je bilo rascepljeno. Stepenci su škripali dok smo silazili.

„Gde ti je baza?“ upita.

„U Nemačkoj. Došao sam kući na dopust da nekoliko nedelja provedem s ocem. A ti si, rekao bih, iz planinskog kraja?“

Iznenadeno me je pogledala. „Iz Lenora.“ Proučavala me je. „Da pogađam, moj naglasak, je li? Misliš da govorim kao da sam sa sela, zar ne.“

„Ne, ne.“

„E pa jesam. Mislim, sa sela. Odrasla sam na ranču. I da, znam da imam naglasak, ali neki, kako čujem, smatraju da je to šarmantno.“

„Tako, izgleda, misli Rendi.“

Izletelo mi je to pre no što sam uspeo da se zaustavim. U neprijatnoj tišini je provukla ruku kroz kosu.

„Rendi je, izgleda, fini mladić“, progovorila je malo kasnije, „ali ga ne poznajem dobro. Zapravo, većinu ljudi u kući ne poznajem dobro izuzev Tima i Suzan.“ Rukom je oterala komarca. „Upoznaćeš Tima kasnije. Sjajan momak. Dopašće ti se. Svima se dopada.“

„A ti si ovamo došla na odmor na nedelju dana?“

„Na mesec dana, u stvari, ali ne, nije to pravi odmor. Mi smo volonteri. Čuo si za humanitarnu organizaciju Habitat, je li? Ovde smo kako bismo pomogli da se izgradi nekoliko kuća. Moja porodica se već godinama time bavi.“

Preko njenog ramena video sam kako kuća u tami polako oživljava. Bilo je više ljudi, pustili su muziku, a povremeno bi se začuo i smeh. Bred, Suzana i Rendi su već bili okruženi grupom studenata koji su pijuckali pivo i nisu delovali kao dobročinitelji, već pre kao mladi u potrazi za dobrim provodom i prilikom da se zbliže s osobom suprotnog pola. Mora da je primetila izraz na mom licu pa je pogledala u pravcu u kojem sam gledao i ja.

„Počinjemo tek u ponedeljak. Uskoro će shvatiti da to nije samo zabava i igra.“

„Ništa nisam rekao...“

„Nisi ni morao. Ali u pravu si. Većina njih prvi put radi za Habitat, a rade to samo zato da bi, kad diplomiraju, mogli da u svojoj biografiji navedu nešto neuobičajeno. Pojma nemaju koliko ovde zapravo ima posla. Ali, na kraju je najvažnije da se kuće izgrade, a izgradiće se. Uvek se izgrade.“

„I ranije si to radila?“

„Svakog leta od svoje šesnaeste godine. Nekad sam to radila s našom crkvom, ali kad sam otišla u Čepel Hil, tu smo osnovali grupu. Zapravo, Tim ju je osnovao. I on je iz Lenora. Upravo je diplomirao i ove jeseni upisuje magistarske studije. Poznajem ga sto godina. Umesto da leti kod kuće nađemo neki posao ili stažiramo, smislili smo da studentima ponudimo priliku da urade nešto značajno. Svako daje deo novca za kuću i plaća sopstvene troškove mesec dana, a rad na kućama ne naplaćujemo. Zato je bilo toliko važno da povratim svoju torbu. Ne bih imala šta da jedem mesec dana.“

„Siguran sam da ne bi dopustili da gladuješ.“

„Znam, ali ne bi bilo pošteno. Već čine nešto čestito i to je više nego dovoljno.“

Osećao sam kako mi stopala propadaju u pesak.

„Zašto u Vilmingtonu?“ upitah. „Hoću da kažem, zašto doći ovamo i tu graditi kuće, a ne na primer u Lenoru ili Roliju?“

„Zbog plaže. Znaš kakvi su ljudi. Teško je navesti studente da poklone mesec dana raspusta, ali je lakše ako se sve dešava na ovakvom mestu. A što više ljudi imaš, više možeš da uradiš. Ove godine se prijavilo njih trideset.“

Klimnuo sam glavom, svestan koliko smo blizu jedno drugome. „A i ti si diplomirala?“

„Ne, treba da upišem poslednju godinu. A diplomski polažem iz oblasti specijalnog obrazovanja, ako je to tvoje naredno pitanje.“

„Bilo je.“

„Shvatila sam. Kad si na fakultetu, to te svi pitaju.“

„Mene svi pitaju dopada li mi se u vojsci?“

„Dopada li ti se?“

„Ne znam.“

Nasmejala se, a taj zvuk je bio toliko melodičan te sam odmah znao da želim da ga ponovo čujem.

Stigli smo do kraja mola odakle sam dohvatio svoju dasku za surfovanje. Bacio sam praznu pivsku flašu u korpu za otpatke i čuo kako je zvecnula o dno. Na nebu su se pomaljale zvezde, a svetla iz kuća duž dina podsetila su me na izdubljene bundeve u kojima gore sveće.

„Smem li da pitam šta te je navelo da stupiš u vojsku? S obzirom da ne znaš dopada li ti se to.“

Bio mi je potreban jedan trenutak da smislim odgovor pa prebacih dasku u drugu ruku. „Misiim da je najpouzdanije reći da sam u to vreme tako morao da postupim.“

Sačekala je da još nešto dodam, ali pošto nisam, samo je klimnula.

„Kladim se da ti je drago što ćeš jedno vreme biti kod kuće“, reče.

„Nesumnjivo.“

„Kladim se da se i tvoj otac raduje, je li?“

„Rekao bih.“

„Raduje se. Sigurna sam da je veoma ponosan na tebe.“

„Nadam se da jeste.“

„Zvučiš kao da nisi siguran.“

„Da znaš mog tatu, bilo bi ti jasno. Ne govori mnogo.“

Video sam kako joj mesečina bleska u tamnim očima; glas joj je bio nežan kad je kazala: „Ne mora da govori da bi se tobom ponosio. Možda je od onih očeva koji to pokazuju na drugi način.“

Promislilih o tome i ponadah se da jeste tako. Dok sam razmišljao, iz kuće se začu glasan vrisak i uočih dvoje studenata pored vatre. Jedan momak je obgrlio devojkicu i gurao je napred; smejala se i pokušavala da mu se odupre. Bred i Suzan su bili nedaleko od njih, zagrljeni, ali Rendi je nestao.

„Rekla si da ne poznaješ veći deo ljudi sa kojima ćeš živeti?“

Odmahnula je glavom, a kosa joj se rasula po ramenima. Sklonila je jedan pramen. „Ne poznajem ih dobro. Prvi put smo ih videli kad su došli da se prijave, a zatim danas kad smo stigli. Hoću da kažem, možda smo jedni druge povremeno viđali na fakultetu, a mislim da se mnogi međusobno poznaju, ali ja ih ne znam. Uglavnom su u bratstvima i sestinstvima. Ja i dalje živim u domu. Ali, dobri su.“

Dok je govorila, imao sam osećaj da je Savana od onih koji nikad ništa ružno ni za koga ne kažu. Njen obzir prema drugima delovao mi je prijatno novo i zrelo, a ipak, začudo, nisam bio iznenađen. Bio je to deo one neodredive privlačnosti koju sam odmah osetio kod nje, ponašanja koje ju je izdvajalo.

„Koliko ti je godina?“ upitah dok smo prilazili kući.

„Dvadeset jedna. Baš mi je prošlog meseca bio rođendan. A tebi?“

„Dvadeset tri. Imaš li brata ili sestru?“

„Ne. Ja sam jedinica. Samo moji roditelji i ja. Oni i dalje žive u Lenoru i još su srećni kao golupčići posle dvadeset pet godina braka. Tvoj red.“

„Isto. Jedino što smo u mom slučaju oduvek bili samo moj tata i ja.“

Znao sam da će moj odgovor dovesti do pitanja o mojoj majci, ali na moje iznenađenje, ništa nije kazala. Umesto toga, upitala je: „Je li te on naučio da surfuješ?“

„Ne, sam sam naučio kao dete.“

„Dobar si. Posmatrala sam te ranije. Kad ti to radiš, deluje lako, gotovo graciozno. Poželela sam da i ja naučim.“

„Rado ću te podučiti ako želiš“, ponudih se. „Nije toliko teško. Sutra ću ići.“

Zastala je i netremice me posmatrala. „Ne obećavaj ako ne nameravaš da održiš reč.“ Uхватила me je za ruku, na šta sam zanemio, a zatim pokazala na vatru. „Jesi li spreman da upoznaš neke ljude?“

Progutao sam knedlu, grlo mi se najednom osušilo, što je jedna od najčudnijih stvari koje su mi se desile.

Kuća je bila jedno od onih velikih trospratnih čudovišta sa garažom u dnu i verovatno šest-sedam spavaćih soba. Veliki trem okruživao je glavni nivo; peškiri su bili prebačeni preko ograde, a odasvud su dopirali odlomci raznih razgovora. Roštilj je stajao na tremu; osetio sam miris viršli i piletine; momak koji se naginjao nad roštilj nije nosio košulju, na glavi je imao povezanu maramu, trudio se da deluje urbano i opušteno. Nije odavao takav utisak, ali je uspeo da me nasmeje.

Pred kućom je u pesku napravljeno udubljenje gde je zapaljena vatra, oko koje je na stolicama sedelo nekoliko devojaka u prevelikim majicama; sve su se pretvarale da ne primećuju mladiće oko sebe. Mladići su, međutim, stajali tik iza njih i izgledali kao da se trude da zauzmu položaj u kojem će istaknuti razvijenost ruku, izvajane stomachne mišiće; ponašali su se kao da uopšte ne primećuju devojke. Sve sam ovo već video u *Lirojevom baru*; obrazovani ili ne, mladi su mladi. Imali su po dvadesetak godina i požuda je lebdela u vazduhu. Kad se tome doda plaža i pivo, mogu zamisliti šta se posle događa; ali ja ću otići mnogo pre toga.

Kad smo se primakli, Savana je usporila i pokazala rukom. „Slažeš li se da sednemo tamo, pored dine?“, predložila je.

„Naravno.“

Seli smo licem okrenuti vatri. Neke devojke su pogledale, odmerile novopridošlog mladića, a zatim se vratile ćeretanju. Rendi se najzad došetao do vatre s pivom u ruci, ugledao Savanu i mene i hitro nam okrenuo leđa, sledeći primer devojaka.

„Piletina ili viršle?“, upitala je, naizgled ne primećujući ništa od svega toga.

„Piletina.“

„Šta želiš da popiješ?“

Pri svetlosti vatre delovala je iznova tajanstveno. „Isto što i ti. Hvala.“

„Odmah se vraćam.“

Krenula je prema stepeništu a ja se prisilih da ne pođem za njom. Umesto toga, uputio sam se prema vatri, skinuo košulju i stavio je na praznu stolicu, pa se vratio do svog mesta. Kad sam podigao pogled i video kako momak s maramom flertuje sa Savanom, osetio sam kako me obuzima napetost, a zatim sam se okrenuo da bih se smirio. Znao sam malo o njoj, a još manje šta misli o meni. Osim toga, nisam hteo da započinem nešto što ne mogu da završim. Odlazim za dve nedelje, a od svega ovog neće biti ništa. Sve sam to sebi rekao i mislim da sam sebe delimično ubedio da krenem kući čim završim s jelom, kad mi je misli prekinuo momak koji mi je prišao. Visok i mršav, tamne, već proređene kose, s urednim razdeljkom sa strane, podsetio me je na one mladiće koje povremeno sretnete i pomislite da su izgledali sredovečno i kad su se rodili.

„Ti mora da si Džon“, reče uz osmeh i čučnu ispred mene. „Ja sam Tim Vedon.“ Pružio je ruku. „Čuo sam šta si učinio za Savanu. Znam da je zahvalna što si se tamo zatekao.“

Rukovao sam se s njim. „Drago mi je.“ Uprkos mom početnom oprezu, osmeh mu je bio iskreniji nego Bredov i Rendijev. I nije pomenuo moje tetovaže, što je neobično. Trebalo bi da kažem da nisu baš neupadljive, već da mi prekrivaju gotovo cele ruke. Govorili su mi da ću zažaliti kad budem stariji, ali u vreme kad sam se istetovirao, nisam mario. Ne marim ni sad.

„Mogu li da sednem?“ upita.

„Izvoli.“

Smestio se udobno, ni preblizu ni predaleko od mene. „Drago mi je što si došao. Nije bogzna šta, ali je hrana dobra. Jesi li gladan?“

„Zapravo, umirem od gladi.“

„Uvek je tako posle surfovanja.“

„Da li ti surfuješ?“

„Ne, ali uvek ogladnim kad plivam u okeanu. Pamtim to još kad sam kao dete dolazio na letovanje. Svakog leta smo odlazili na Pajm Nol Šors. Jesi li bio tamo?“

„Samo jednom. Ovde imam sve što mi treba.“

„Da, pretpostavljam da imaš.“ Pokazao je na svoju dasku. „Voliš dugačke daske, je li?“

„Volim i jedne i druge, ali je za ovdašnje talase bolja dugačka daska. Treba biti na Pacifiku da bi se zaista uživalo na kratkoj dasci.“

„Jesi li bio tamo? Na Havajima, Baliju, Novom Zelandu, takvim mestima? Čitao sam da su vrhunska.“

„Još nisam“, rekoh iznenadivši se što Tim zna za njih. „Možda, jednog dana.“

Cepanica zapucketa i iskrice poleteše ka nebu. Skrstio sam ruke, znao sam da je na mene red. „Čujem da ovde gradite kuće za siromašne.“

„Je li ti to Savana rekla? Da, u svakom slučaju, to nam je plan. Namenjene su porodicama kojima je dom preko potreban i nadam se da će se do kraja jula useliti u njih.“

„Dobro je to što radiš.“

„Ne radim samo ja. Ali, hej, želeo sam nešto da te pitam.“

„Da pogađam, hoćeš da volontiram?“

Nasmejao se. „Ne, ni slično. Mada, čudno, ovo mi se već događalo. Ljudi obično beže na drugu stranu kad me vide. Valjda je i suviše očigledno šta želim. Bilo kako bilo, znam da je mala verovatnoća, ali sam se pitao poznaješ li mog rođaka. On je u Fort Bregu.“

„Žao mi je“, odgovorih. „Ja sam u Nemačkoj.“

„U Ramštajnu?“

„Ne. To je vazduhoplovna vojna baza. Ali relativno sam blizu. Zašto?“

„Prošlog decembra sam bio u Frankfurtu. Tamo sam proveo Božić sa svojom porodicom. Oni potiču odande, a moji baka i deda još žive tamo.“

„Svet je mali.“

„Jesi li naučio nemački?“

„Ni reči.“

„Ni ja. Tužno, moji roditelji ga tečno govore i godinama ga slušam u kući, čak sam i časove uzimao pre no što sam tamo otišao. Ali jednostavno mi ne ide, znaš. Mislim da sam imao sreće što sam ga položio, ali za večerom sam jedino mogao da klimam glavom i

pravim se da razumem šta pričaju. Jedini spas je u tome što se i moj brat našao u istoj situaciji, pa smo se obojica osećali kao idioti.“

Nasmejao sam se. Imao je otvoreno, pošteno lice, pa mi se, i protiv moje volje, dopao.

„Hej, hoćeš li da ti donesem nešto?“ upita.

„Savana će mi doneti.“

„Trebalo je da pretpostavim. Savršena domaćica. Uvek je bila.“

„Rekla je da ste vas dvoje zajedno odrasli?“

Klimnuo je potvrdno. „Ranč njene porodice odmah je pored našeg. Godinama smo išli u istu školu i u istu crkvu, a zatim smo bili i na istom univerzitetu. Ona mi je kao mala sestra. Posebna je.“

Iako je rekao da mu je kao sestra, po načinu na koji je izgovorio reč „posebna“ stekao sam utisak da su njegova osećanja malo dublja nego što pokazuje. Ali za razliku od Rendija, izgleda uopšte nije bio ljubomoran što me je pozvala ovamo. Pre no što sam uspeo da se zamislim nad tim, Savana iskrсну na stepeništu i kroči na pesak.

„Vidim, upoznao si Tima“, reče klimajući glavom. U jednoj ruci nosila je dva tanjira s piletinom, salatam od krompira i prženim krompirićima; u drugoj - dve konzerve dijetalne pepsa.

„Da, samo sam želeo da mu priđem i zahvalim za ono što je učinio“, objasni Tim, „a posle sam odlučio da mu dosađujem porodičnim pričama.“

„Dobro. Nadala sam se da ćete vas dvojica imati priliku da se upoznate.“ Podigla je ruke; kao i Tim, i ona nije obraćala pažnju na to što ne nosim košulju. „Hrana je spremna. Hoćeš moj tanjir, Time? Mogu da odem po još jedan.“

„Ne, sam ću uzeti“, odbi Tim i ustade. „Ipak, hvala. Ostaviću vas da na miru jedete.“ Otresao je pesak sa šortsa. „Hej, drago mi je što sam te upoznao, Džone. Ako sutra ili bilo kad budeš u ovom kraju, uvek si dobrodošao.“

„Hvala. I meni je drago što smo se upoznali.“

Trenutak docnije Tim je išao uz stepenice. Nije se osvrnuo, samo je usput ljubazno pozdravio nekog ko je išao u suprotnom smeru, a zatim u skokovima prešao ostatak puta.

Savana mi jednom rukom pruži tanjir i plastični pribor za jelo, a drugom pepsa, pa sede kraj mene. Blizu, primetih, ali ne toliko blizu da se dodirujemo. Spustila je tanjir u krilo, a posle kratkog oklevanja

dohvatila konzervu i podigla je. „Ranije si pio pivo, ali si rekao da ćeš piti što i ja, pa sam ti donela pepsi. Nisam bila sigurna šta želiš.“

„Pepsi je u redu.“

„Siguran si? U hladnjacima ima mnogo piva, a ja sam čula kakvi ste vi momci u vojsci.“

Kratko se nasmejah. „U to sam siguran“, rekoš otvarajući konzervu. „Pretpostavljam da ti ne piješ.“

„Ne pijem“, odgovori. Njen ton nije odavao ni da se brani ni da se hvali, zapazih, već je samo iznela činjenicu. To mi se dopalo.

Uzela je zalogaj piletine. Uzeo sam i ja i u tišini razmišljao o njoj i Timu i je li svesna šta on zapravo oseća prema njoj. I pitao sam se šta li ona oseća prema njemu. Tu je bilo nečeg, ali nisam mogao da dokučim šta je to, osim ako je Tim u pravu i imaju odnos kao brat i sestra. Nekako nisam verovao da je tako.

„Šta radiš u vojsci?“ upita spustivši najzad viljušku.

„Narednik sam u pešadiji. Oružani odred.“

„Kako to izgleda? Mislím, radiš li to svakog dana? Pucaš, dižeš nešto u vazduh, šta?“

„Ponekad. Ali u stvari najčešće je dosadno, makar kad smo u bazi. Okupimo se ujutro, obično oko šest sati, proverimo jesu li svi na broju, a zatim se razdelimo po vodovima i vežbamo. Igramo košarku, trčimo, dižemo tegove, bilo šta. Ponekad imamo časove, sve od sklapanja do rasklapanja oružja, ili noćne terenske časove, idemo na strelíšte. Ako ništa nije planirano, jednostavno se vratimo u kasarnu i ostatak dana igramo video-igrice, čítamo ili opet vežbamo. Zatim se u četiri sata ponovo okupljamo i tada saznamo šta ćemo raditi sutra. I tada smo gotovi.“

„Video-igrice?“

„Ja vežbam i čítam. Ali moji drugovi su pravi stručnjaci za igrice. Što je igra nasilnija, to je više vole.“

„Šta čítaš?“

Rekao sam joj, a ona je razmišljala o tome. „A šta se događa kad te pošalju u ratnu zonu?“

„Onda je“, rekoš dovršavajući piletinu, „drugačije. Tu su straže i stvari koje uvek kvarimo i treba ih popraviti, pa si uvek zauzet, čak i kad nisi u patroli. Ali pešadinci su kopnena snaga, pa veliki deo vremena provodimo izvan baze.“

„Da li se ikad plašiš?“

Pokušavao sam da nađem pravi odgovor. „Da. Ponekad. Nije to kao da se sve vreme plašiš, čak i kad je oko tebe pravi pakao. Jednostavno... reaguješ, trudiš se da ostaneš živ. Sve se odvija toliko brzo da nemaš vremena da mnogo misliš, već samo radiš svoj posao i trudiš se da ne pogineš. Obično te kasnije pogodi, kad sve prođe. Tada shvatiš u kakvoj si opasnosti bio i ponekad drhtiš ili povraćaš.“

„Ne znam da li bih to mogla da radim.“

Nisam bio siguran očekuje li moje mišljenje, pa sam promenio temu. „A zašto specijalno obrazovanje?“ upitah.

„To je duga priča. Jesi li siguran da želiš da je čuješ?“

Kad sam potvrdno klimnuo, duboko je udahнула.

„U Lenoru postoji dečak po imenu Alan, koga poznajem otkako sam se rodila. Autističan je i dugo niko nije znao šta da radi s njim i kako do njega da dopru. Znaš, to me je jednostavno pogodilo. Toliko mi ga je bilo žao, čak i kad sam bila mala. Kad sam pitala roditelje o tome, kazali su da možda Bog ima posebne planove za njega. To najpre nije imalo smisla, ali Alan je imao starijeg brata koji je s njim uvek bio strpljiv. Ali zaista uvek. Nikad se ne bi iznervirao, i malo-pomalo pomogao je Alanu. Alan je daleko od savršenog, i dalje živi sa roditeljima i nikad neće živeti sam, ali nije izgubljen kao kad je bio mlađi. I jednostavno sam odlučila da se osposobim za to i pomažem deci poput Alana.“

„Koliko ti je bilo godina kad si to odlučila?“

„Dvanaest.“

„I želiš da s njima radiš u školi?“

„Ne“, reče. „Želim da radim ono što je radio Alanov brat. Upotrebljavao je konje.“ Zastala je, presabirala misli. „Autistična deca... kao da su zatvorena u svoje male svetove, pa su obično škola i terapija zasnovane na ustaljenim postupcima. Ali ja želim da im pokažem nešto što će im otvoriti nova vrata. Videla sam kako to izgleda. Hoću da kažem, Alan se najpre plašio konja, ali je njegov brat bio uporan, i posle nekog vremena Alan je mogao da ih gladi ili da im pomiluje njušku, a kasnije čak i da ih hrani. Nakon toga počeo je da jaše i sećam se kako sam posmatrala njegovo lice kad je prvi put uzjahao konja... bilo je neverovatno, znaš. Mislim, smešio se,

srećan kao što dete ume da bude srećno. I to je ono što želim da ta deca dožive. Jednostavno... sreću, pa makar i nakratko. Tada sam shvatila čime želim da se bavim. Možda da otvorim jahački kamp za autističnu decu, gde zaista možemo da radimo sa njima. Možda tako mogu da osete istu radost koju je osetio Alan.“

Spustila je viljušku kao da joj je neprijatno, a zatim odložila tanjir.

„To prekrasno zvuči.“

„Videćemo hoće li se ostvariti“, reče uspravivši se. „Zasad je to samo san.“

„Pretpostavljam da i ti voliš konje?“

„Sve devojke vole konje. Zar ti to nije poznato? Ali da, ja ih volim. Imam arabera, zove se Mida, i ponekad mi je teško što sam ovde umesto da jašem.“

„Istina izlazi na videlo.“

„Tako i treba. Ali ipak nameravam da ostanem ovde. Jahaću po ceo dan svakog dana kad se vratim. Da li ti jašeš?“

„Jednom sam jahao.“

„Je li ti se dopalo?“

„Sutradan me je sve bolelo. Teško sam hodao.“

Zakikotala se i u tom trenutku shvatih da mi se razgovor s njom dopada. Tekao je lako i prirodno, za razliku od razgovora s mnogim ljudima. Iznad naših glava video sam Orionov pojas; iznad horizonta na vodi, pojavila se zvezda Danica, blistava i veoma bela. Devojke i mladići išli su stepenicama gore-dole i flertovali s hrabrošću koju je izazvalo piće. Uzdahnuo sam.

„Trebalo bi da krenem kako bih malo bio sa tatom. Verovatno se pita gde sam. Ako je još budan.“

„Hoćeš li da ga pozoveš? Možeš da se poslužiš našim telefonom.“

„Ne, mislim da ću ipak krenuti. Ima dosta da se pešači.“

„Nemaš automobil?“

„Ne. Jutros sam došao autostopom.“

„Hoćeš da te Tim odveze kući? Sigurna sam da mu ne bi bilo teško.“

„Ne, ne treba.“

„Ne budi smešan. Rekao si da ima dosta da se pešači, je li? Reći ću Timu da te odveze. Idem po njega.“

Odjurila je pre no što sam mogao da je zaustavim, i minut kasnije Tim izađe iz kuće i pođe za njom. „Tim će te rado odvesti“ rekla je; delovala je zadovoljna samom sobom.

Obratih se Timu. „Jesi li siguran?“

„Zaista mi nije teško“ uveravao me je. „Kamion mi je ispred. Dasku možeš da staviš pozadi.“ Pokaza na dasku. „Da ti pomognem?“

„Ne“, rekoh ustajući, „ja ću.“ Otišao sam do stolice i obukao košulju, pa uzeo dasku. „Uzgred, hvala.“

„Nema na čemu“, reče. Potapšao se po džepu. „Vraćam se za sekund, samo da uzmem ključeve. Videćeš zeleni kamion parkiran na travi. Vidimo se tamo.“

Čim je otišao, okrenuo sam se ka Savani. „Drago mi je što smo se upoznali.“

Gledala me je u oči. „I meni. Nikad se nisam družila s vojnikom. Imala sam osećaj da sam nekako... zaštićena. Mislim da mi Rendi večeras neće stvarati neprilike. Verovatno se uplašio tvojih tetovaža.“

Ipak ih je primetila. „Možda ćemo se videti opet.“

„Znaš gde ću biti.“

Nisam bio siguran znači li to da želi da je posetim. Po mnogo čemu je za mene predstavljala potpunu zagonetku. Ali opet, jedva da sam je i poznavao.

„Ali malo sam razočarana što si zaboravio“, dodala je, bezmalo kao da se prisetila.

„Šta sam zaboravio?“

„Zar nisi rekao da ćeš me naučiti da surfujem?“

Ako je Tim i naslutio kakav je utisak na mene ostavila Savana ili da ću sledećeg dana ponovo doći, to nije pokazao. Umesto toga, usredsredio se na vožnju, vodio računa da vozi kuda treba. Bio je od onih vozača koji se zaustavljaju čak i kad je na semaforu žuto i kad bi mogli da prođu.

„Nadam se da si se lepo proveo“ reče. „Znam da je uvek neobično kad nikog ne poznaješ.“

„Jesam, lepo sam se proveo.“

„Ti i Savana ste se zaista našli. Izuzetna je, zar ne? Mislim da joj se dopadaš.“

„Lepo smo razgovarali“, reko.

„Drago mi je. Malo sam se brinuo što dolazi ovamo. Prošle godine su njeni roditelji bili s nama, ovo je prvi put da je sama. Znam da je odrasla devojka, ali ona se obično ne druži sa ovakvim ljudima, a nikako nisam želeo da čitavu noć provede odbijajući mladiće.“

„Siguran sam da bi umela da se izbori.“

„Verovatno si u pravu. Ali imam osećaj da su neki od ovih momaka prilično uporni.“

„Naravno da jesu. Muškarci su.“

Nasmejavao se. „Valjda si u pravu.“ Mahnuo je ka prozoru. „Kuda sad?“

Govorio sam mu gde da skrene i kuda da vozi i najzad mu rekao da uspori. Zaustavio je kola ispred kuće; video sam svetlo u očevoj sobi, žuti odsjaj.

„Hvala ti što si me dovezao“, reko otvarajući vrata.

„Nema na čemu.“ Nagnuo se preko sedišta. „I slušaj, kao što sam rekao, dođi kad god poželiš. Radimo preko nedelje, ali uveče i vikendom smo obično slobodni.“

„Zapamtiću“, obećao sam.

Ušao sam u kuću i otišao do očeve sobe. Bio je zadubljen u *Sivu stranu* pa je poskočio. Shvatioh da nije čuo kad sam ušao.

„Izvini“, kazao sam i seo na stepenik koji je odvajao njegovu sobu od ostatka kuće. „Nisam hteo da te uplašim.“

„U redu je“, bilo je sve što je izgovorio. Nakon kratkog premišljanja odložio je *Sivu stranu*.

„Danas su talasi bili odlični“, rekao sam. „Gotovo sam zaboravio koliko je divno biti u vodi.“

Osmehnuo se, ali opet ništa ne reče. Promeškoltio sam se na stepeniku. „Kako je bilo na poslu?“ upitah.

„Isto“, odgovori.

Vratio se ponovo svojim mislima, a meni samo sinu kako se to može reći i za naše razgovore.

Tri

„Surfovanje je usamljениčki sport u kojem su dugi intervali dosade isprekidani pomamnom aktivnošću, a uči čoveka kako da se prepusti prirodi umesto da joj se opire... da oseti *ono pravo*. Barem tako piše u časopisima za surfovanje, a ja se uglavnom slažem. Nema ničeg uzbudljivijeg od hvatanja talasa i stajanja na zidu vode što se valja prema obali. Ja, međutim, nisam kao oni momci spečene kože i lepljive kose koji se po ceo dan bave samo time pošto misle da je to sve u životu. Nije. Za mene je važnije to što svuda naokolo gotovo sve vreme vlada ludačka buka, a kad surfuješ, nije tako. Možeš da čuješ sopstvene misli.“

Ovako sam govorio Savani dok smo išli ka okeanu u nedelju rano ujutro. Barem mislim da sam joj ovako govorio. Uglavnom sam brbljao pokušavajući da prikrijem činjenicu da mi se zaista dopada kako izgleda u bikiniju.

„Kao jahanje“, rekla je.

„Molim?“

„Čuješ sopstvene misli. Zato volim jahanje.“

Stigao sam nekoliko minuta ranije. Najbolji talasi su obično u zoru, a dan je bio vedar, nebo bez oblačka i očekivala se vrućina, što je bio znak da će plaža opet biti prepuna. Savana je sedela na stepenicama iza kuće, umotana u peškir, pred udubljenjem gde je prethodne večeri upaljena vatra. Uprkos činjenici da je zabava trajala još satima nakon mog odlaska, nigde nije bilo ni jedne jedine konzerve niti bilo kakvog đubreta. Moj utisak o grupi se malo popravio.

Iako je bilo rano, već je bilo toplo. Nekoliko minuta smo proveli u pesku pored vode, gde sam joj objašnjavao osnove surfovanja i kako da se popne na dasku. Kad je Savana smatrala da je spremna, krenuli smo zajedno noseći dasku u vodu.

Pojavilo se svega nekoliko surfera, istih onih koje sam video prethodnog dana. Smišljao sam gde je najbolje da odvedem Savanu kako bi imala dovoljno mesta, kad shvatih da nije pored mene.

„Čekaj, čekaj!“, vikala je za mnom. „Stani, stani...!“

Okrenuh se. Savana je stajala na vrhovima prstiju, a voda joj je zapljusnula stomak pa joj se koža smesta naježila. Izgledalo je kao da pokušava da se izdigne iz vode.

„Samo da se malo priviknem...“ Nekoliko puta je brzo i glasno udahнула i prekrstila ruke. „Au. Ovo je *zaista* hladno. Blagi bože!“

Blagi bože? Moji drugari ne bi baš tako rekli. „Navići ćeš se“, iscerih se.

„*Ne volim* da mi je hladno. *Mrzim* kad mi je hladno.“

„Živiš u planinama gde pada sneg.“

„Aha, ali imamo one stvari zvane jakne i rukavice i kape koje nosimo da bi nam bilo toplo. I ne bacamo se u arktičke vode čim ujutro otvorimo oči.“

„Smešno“, rekoh.

Nastavila je da poskakuje. „Aha, baš je smešno. Mislim, jeee!“

Jeee? Osmehnuh se. Disanje joj se postepeno ujednačavalo, ali se i dalje ježila. Napravila je još jedan maleni korak napred.

„Najbolje je da samo skočiš i zaroniš umesto da se malo-pomalo mučiš“, posavetovah je.

„Ti radi kako ti hoćeš, a ja ću kako ja hoću“, reče, nimalo zadivljena mojom pameću. „Ne mogu da verujem da si hteo da ovo sad radimo. Mislila sam na popodne, kad je temperatura iznad tačke smrzavanja.“

„Skoro je dvadeset sedam stepeni.“

„Da, da“, reče, najzad se prilagodivši. Spustila je ruke, još nekoliko puta udahнула i ušla još možda dva-tri centimetra dublje. Pripremala se, malo je pokvasila ruke. „Okej, mislim da ću uspeti.“

„Ne žuri zbog mene. *Zaista*. Ne žuri.“

„I neću“, reče ignorišući moje zadirivanje. „Okej“, ponovi, više sebi nego meni. Napravila je jedan mali korak, pa još jedan. Dok se kretala, na licu joj se videla usredsređenost; dopalo mi se kako izgleda. Ozbiljna, napeta. Smešna.

„Prestani da mi se smeješ“ reče primetivši moj izraz.

„Ne smejem se.“

„Vidim ti na licu. Smeješ se u sebi.“

„U redu, neću više.“

Na kraju je stigla do mene, a kad mi je voda bila do ramena, Savana se popela na dasku. Držao sam dasku da se ne pomera i pokušavao da ne buljim u Savanino telo, što nije bilo lako, s obzirom na to da je bila tik ispred mene. Prisilio sam se da skrenem pogled na talase iza nas.

„Šta sad?“

„Sećaš li se šta treba da uradiš? Snažno maši rukama, uhvati dasku s obe strane pri vrhu i onda skoči na noge.“

„Razumela.“

„U početku je teško. Nemoj se iznenaditi ako padneš, ali ako i padneš, samo nastavi. Obično uspe posle nekoliko pokušaja.“

„Okej“, reče; ugledah kako se približava mali talas.

„Spremi se...“ rekoh trudeći se da joj dam znak u pravom trenutku. „Okej, počni da veslaš...“

Kad nas je talas udario, gurnuo sam dasku da joj pomognem i Savana uhvati talas. Ne znam šta sam očekivao, ali svakako ne da gledam kako iz prve skače na dasku, održava ravnotežu i na talasu vraća se sve do obale gde je ovaj konačno oslabio. U plićaku je skočila s daske koja je izgubila brzinu i uzbuđeno se okrenula prema meni.

„Kako je bilo?“ doviknu mi.

Iako smo bili udaljeni, nisam mogao da skrenem pogled. O, čoveče, odjednom pomislih, zaista sam u nevolji.

„Godinama sam trenirala gimnastiku“, priznala je. „Uvek sam imala dobar osećaj za ravnotežu. Trebalo je da ti to spomenem kad si mi govorio kako ću pasti.“

Zadržali smo se u vodi duže od sata. Svaki put je uspela da se popne i s lakoćom jaše na talasu do obale, ali nije mogla da upravlja daskom. Nisam nimalo sumnjao da bi, ako želi, i to savladala za tren oka.

Kasnije smo otišli u kuću. Čekao sam napolju dok je ona otišla u sobu. Dok su se neki razbudili - tri devojke su s trema gledale u okean - većina se oporavljala od prethodne noći i nigde se nisu videli. Savana se pojavila posle nekoliko minuta u šortsu i majici; nosila je dve šolje kafe. Seli smo na stepenište, licem okrenuti vodi.

„Nisam rekao da ćeš pasti“, razjasnio sam. „Samo sam rekao da, ukoliko ti se to dogodi, treba da nastaviš.“

„Aha“, reče nestašno. Pokazala je na moju šolju. „Je li ti kafa dobra?“

„Odlična“, rekoh.

„Ja dan moram da započnem kafom. To mi je jedini porok.“

„Svi imaju poneki porok.“

Kratko me je pogledala. „Koji je tvoj?“

„Ja nemam nijedan“, odgovorih, a ona me iznenadi šaljivo me gurnuvši.

„Jesi li znao da je sinoć bila prva noć punog meseca?“

Znao sam, ali mislio sam da je najbolje da ne priznam. „Stvarno?“ upitah.

„Oduvek sam volela pun mesec. Još kao dete. Volela sam da zamišljam da pun mesec nešto znači. Želela sam da verujem da uvek donosi dobro. Ako, na primer, grešim, imaću priliku da ponovo pokušam.“

Više ništa nije rekla. Samo je prinela šolju usnama i gledao sam kako joj para obavija lice.

„Kakav ti je raspored danas?“ upitah.

„U neko doba treba da imamo sastanak, ali osim toga, ništa. Izuzev odlaska u crkvu. To važi za mene. I ko god još želi da pođe. A to me podseti... koliko je sati?“

Pogledah na sat. „Devet i neki minut.“

„Već? Nemam mnogo vremena. Služba počinje u deset.“

Klimnuo sam glavom, svestan da nam zajedničko vreme uskoro ističe.

„Želiš li da ideš sa mnom?“ čuh kako me pita.

„U crkvu?“

„Da. U crkvu“, odgovori. „Zar ti ne ideš?“

Nisam znao šta da kažem. Ovo joj je očito bilo važno i mada sam imao utisak da će je moj odgovor razočarati, nisam hteo da lažem.

„Ne zapravo“ priznao sam. „Godinama nisam bio u crkvi. Mislim, išao sam kao dete, ali...“ Zaćutao sam. „Ne znam zašto“, završih.

Ispružila je noge, čekala da vidi hoću li još nešto dodati. A kad nisam, izvila je obrve. „I?“

„Šta?“

„Želiš li da ideš sa mnom ili ne?“

„Nemam šta da obučem. Mislim, ovo je sve što imam, a sumnjam da imam dovoljno vremena da odem kući, istuširam se i vratim se na vreme. Inače bih.“

Ispitivački me pogledala. „Dobro.“ Potapšala me je po kolenu; već drugi put me je dodirnula. „Doneću ti nešto da obučeš.“

„Odlično izgledaš“, uveravao me je Tim. „Okovratnik ti je malo tesan, ali mislim da niko neće primetiti.“

U ogledalu sam video stranca u bež pantalonama, ispeglanoj košulji i kravati. Nisam mogao da se setim kad sam poslednji put nosio kravatu. Nisam bio siguran raduje li me sve ovo ili ne. Tima je, međutim, sve to i suviše veselilo.

„Kako te je nagovorila na ovo?“ upita.

„Pojma nemam.“

Nasmejao se i namignuo mi kad se sagnuo da zaveže pertle. „Rekao sam ti da joj se dopadaš.“

U vojsci imamo sveštenike i uglavnom su to dobri momci. U bazi sam prilično dobro upoznao nekolicinu, a jedan od njih - Ted Dženkins - bio je od onih ljudi u koje smesta imate poverenje. Nije pio i ne kažem da je bio jedan od nas, ali je uvek bio dobrodošao kad bi se pojavio. Imao je ženu i dvoje dece, a u službi je bio petnaest godina. Lično je iskusio šta znače muke s porodicom i vojničkim životom uopšte, i ako biste s njim seli da popričate, pažljivo vas je slušao. Niste mu mogli reći sve - na kraju krajeva, bio je oficir; obrušio se prilično žestoko na neke momke iz mog voda kad su mu malo otvorenije opisali svoje ludorije, ali suština je u tome što je imao takvo držanje da biste poželeli da mu u svakom slučaju sve ispričate. Ne znam šta je to bilo, ali činjenica je da je bio dobar čovek i izvrstan vojni sveštenik. Govorio je o Bogu prirodno kao što neko govori o svom prijatelju, a ne kao da drži propoved, što me inače odbija. Nije ni navaljivao da se nedeljom dolazi na službu. Nekako je prepuštao da sami o tome odlučimo, a u zavisnosti od toga šta se događalo ili u kakvoj bismo opasnosti bili, razgovarao bi sa jednim ili dvojicom ili sa stotinom. Pre no što je moj vod poslan na Balkan, krstio je verovatno pedeset ljudi.

Budući da sam kršten kao dete, nisam bio među njima, ali, kao što sam rekao, odavno nisam bio na službi. Prestao sam da idem sa ocem pre mnogo vremena i nisam znao šta da očekujem. Ne mogu, istini za volju, ni da kažem da sam se tome radovao, ali služba na kraju uopšte nije bila loša. Pastor je bio umeren, muzika dobra, a vreme nije proticalo onako sporo kao što mi se uvek činilo kad sam bio mali. Ne kažem da sam time mnogo dobio, ali ipak mi je bilo

drago što sam otišao, ako ni zbog čeg drugog a ono da bih imao novu temu za razgovor s ocem. I zato što mi je to dalo još malo vremena sa Savanom.

Savana je sedela između Tima i mene; posmatrao sam je krajičkom oka dok je pevala. Imala je tih, dubok glas i pevala je u pravom tonalitetu; dopadalo mi se kako zvuči. Tim je bio usredsređen na biblijske tekstove, a na izlasku je zastao da se pozdravi s pastorom dok smo ga Savana i ja čekali u hladu drena ispred crkve. Tim je delovao živahno dok je ćaskao s pastorom.

„Stari prijatelji?“ upitah pokazujući glavom na Tima. Iako smo bili u hladu, bilo mi je vruće i počeo sam da se znojim.

„Ne. Mislim da mu je otac rekao za ovog pastora. Sinoć je na internetu gledao kako se dolazi dovd.“ Hladila se lepezom; u letnjoj haljini, podsetila me je na pravu južnjačku lepoticu. „Drago mi je što si došao.“

„I meni“, složio sam se.

„Jesi li gladan?“

„Pomalo.“

„Imamo hrane u kući, ako želiš. I možeš Timu da vratiš odeću. Vidim da ti je vruće i neudobno.“

„Nije ni upola vruće kao pod šlemom, u čizmama i pod punom opremom, veruj mi.“

Nakrivila je glavu i pogledala me. „Dopada mi se kad pričaš o opremi. Nema mnogo mladića na mojim predavanjima koji govore kao ti. Veoma mi je zanimljivo.“

„Zavatlavaš me?“

„Samo primećujem.“ Ljupko se naslonila na drvo. „Mislim da Tim završava razgovor.“

Pogledao sam gde i ona, ali nisam video ništa drugačije. „Otkud znaš?“

„Vidiš kako je približio ruke? To znači da se sprema da se pozdravi. Za nekoliko sekundi će ispružiti ruku, nasmešiće se i klimnuće glavom, a zatim krenuti.“

Posmatrao sam kako Tim postupa tačno kako je predvidela i prilazi nam. Primetio sam joj na licu da se zabavlja. Slegnula je ramenima. „Kad živiš u malom gradu kakav je moj, nema mnogo šta da se radi

do da se posmatraju ljudi. Posle izvesnog vremena uočiš obrasce ponašanja.“

Verovatno je, po mom skromnom mišljenju, i previše posmatraia Tima, ali ništa nisam hteo da kažem.

„Hej...“ Tim podiže ruku. „Jeste li vas dvoje spremni za povratak?“

„Čekali smo tebe“, naglasi Savana.

„Izvinite“, reče Tim. „Malo smo se zapričali.“

„Ti se uvek sa svima malo zapričaš.“

„Znam“, reče. „Radim na tome da budem malo uzdržaniji.“

Nasmejala se i premda sam se zbog njihovog prijateljskog ćaskanja načas osećao odbačenim iz kruga bliskih, sve sam zaboravio kad me je Savana uhvatila pod ruku dok smo išli prema kolima.

Kad smo se vratili, svi su već bili budni i uglavnom u kupaćim kostimima, izloženi suncu. Neki su ležkarili na tremu; većina se okupila na plaži iza kuće. Iznutra je treštala muzika, hladnjaci s pivom ponovo su bili napunjeni i spremni, i neki su već pili - stari lek za mamurluk. Nisam ih osuđivao; pivo je zapravo bilo dobra ideja, ali s obzirom na to da sam upravo bio u crkvi, zaključio sam da ne treba da pijem.

Presvukao sam se, složio Timovu odeću onako kako sam naučio u vojsci i vratio se u kuhinju. Tim je napravio sendviče.

„Posluži se“, reče mi. „Imamo gomilu hrane. Znam pouzdano, juče sam tri sata proveo u kupovini.“ Oprao je ruke i obrisao ih krpom. „U redu. Sad je na mene red da se presvučem. Savana će stići za minut.“

Izašao je iz kuhinje. Ostavši sam, upustih se u razgledanje. Kuća je bila uređena kao sve kuće na plaži: mnogo nameštaja od pruća i jarkih boja, lampe napravljene od školjki, statuice svetionika na polici iznad kamina, pastelni pejzaži obale.

Lusini roditelji su imali ovakvu kuću. Ne ovde, već na ostrvu Bold Hed. Nikad je nisu iznajmljivali, već su tamo provodili leta. Naravno, otac je i dalje morao da radi u Vinston-Salemu, pa su njegova žena i on odlazili u grad na nekoliko dana nedeljno i ostavljali sirotu Lusi bez igde ikoga. Izuzev mene, naravno. Da su znali šta se tih dana događa, verovatno nas ne bi ostavljali same.

„Hej“, reče Savana. Ponovo je obukla bikini, mada je preko donjeg dela nosila šorts. „Vidim da si ponovo u svom elementu.“

„Otkud znaš?“

„Oči ti ne iskaču od preuzanog okovratnika.“

Nasmešio sam se. „Tim je napravio sendviče.“

„Odlično. Umirem od gladi“, rekla je krećući se po kuhinji. „Jesi li se poslužio?“

„Još nisam“, rekoh.

„Navali. Ne volim da jedem sama.“

Stajali smo u kuhinji i jeli. Devojke koje su ležale na tremu nisu shvatile da smo tu, i čuo sam kako jedna od njih prepričava šta je prethodne noći radila s nekim mladićem, a ni po čemu iz njene priče nije se moglo zaključiti da je u dobrovoljnoj misiji za pomoć siromašnima. Savana se namrštila kao da hoće da kaže: *Ovo baš nisam morala da čujem*, a zatim se okrenu prema frižideru. „Žedna sam. Želiš li nešto?“

„Vodu.“

Sagnula se da dohvati dve flaše vode. Trudio sam se da ne piljim, ali ipak jesam, i, iskren da budem, uživao sam. Pitao sam se zna li da buljim i pretpostavio sam da zna pošto je, kad se uspravila i okrenula, na licu opet imala onaj izraz kao da se zabavlja. „Hoćeš da posle ponovo idemo na surfovanje?“

Kako sam mogao da odolim?

Popodne smo proveli u vodi. Ma koliko da sam uživao izbliza posmatrajući Savanu kako leži na dasci, još mi je lepše bilo dok surfuje. Da sve bude bolje, tražila je da me gleda dok se zagreva na plaži, pa sam i sam bio izložen pogledu dok sam uživao u talasima.

Sredinom popodneva ležali smo na peškirima, blizu jedno drugom, ali ne i preblizu, a ostatak grupe je bio iza kuće. Nekoliko radoznalih pogleda upućeno je u našem pravcu, ali izgleda da niko uglavnom nije mario što sam tu, izuzev Rendija i Suzan. Ona se oštro namrštila na Savanu; Rendi se, međutim, zadovoljio da bude sa Bredom i Suzan kao treći, i da tu liže rane. Tima nigde nisam video.

Savana je ležala na stomaku, prizor pravog iskušenja. Ja sam bio na leđima pored nje i pokušavao da dremam, lenj od toplote, ali mi je njeno prisustvo i suviše odvlačilo pažnju da bih se sasvim opustio.

„Hej“, promrmljala je. „Pričaj mi o svojim tetovažama.“

Okrenuo sam glavu u pesku. „Šta o njima?“

„Ne znam. Zašto si se istetovirao, šta znače?“

Naslonio sam se na lakat i pokazao na levu ruku gde sam imao orla i zastavu. „Okej, ovo je obeležje pešadije, a ovo“ - pokazao sam na reči i slova – „ovo je naša identifikacija, četa, bataljon, puk. Svako u mom odredu ima ovo. Istetovirali smo se posle osnovne obuke u Fort Beningu u Džordžiji kad smo proslavljali.“

„Zašto ispod piše 'Gurka'?“

„To mi je nadimak. Stekao sam ga na osnovnoj obuci zahvaljujući našem voljenom naredniku. Nisam dovoljno brzo sklapao pušku i, ukratko, rekao mi je da će mi gurnuti izvesni deo tela ako ne požurim. Nadimak je ostao.“

„Ljubazan neki čovek“, našalila se.

„O, da. Zvali smo ga Lucifer, samo među sobom.“

Osmehnula se. „A šta znači bodljikava žica iznad toga?“

„Ništa“, rekoh odmahujući glavom. „To sam uradio pre vojske.“

„A druga ruka?“

Kinesko slovo. Nisam želeo da objašnjavam, pa sam odmahnuo glavom. „To je iz moje faze 'izgubljen sam i baš me briga'. Ništa ne znači.“

„Zar to nije kinesko slovo?“

„Jeste.“

„Pa šta znači? Mora da znači nešto. Na primer, hrabrost ili čast, ili nešto slično?“

„To je psovka.“

„Oh“, reče i zatrepta.

„Kao što sam rekao, sada mi ništa ne znači.“

„Osim što ne bi trebalo da ga otkrivaš ako ikad budeš išao u Kinu.“

Nasmejao sam se. „Da, osim toga“, složih se.

Načas je ćutala. „Bio si buntovnik, a?“

Klimnuo sam potvrdno. „Davno je to bilo. Zapravo i ne toliko davno. Ali tako izgleda.“

„O tome si govorio kad si rekao da ti je vojska tada bila potrebna?“

„Vojska je za mene bila dobra.“

Razmišljala je o tome. „Reci mi, bi li u to vreme skočio po moju torbu?“

„Ne. Verovatno bih se samo nasmejao.“

Procenjivala je moj odgovor kao da se pita da li da mi veruje. Najzad duboko udahnu. „Drago mi je što si u vojsci. Ta torba mi zaista treba.“

„Dobro.“

„Šta još?“

„Na šta misliš?“

„Šta mi još možeš reći o sebi?“

„Ne znam. Šta želiš da znaš?“

„Reci mi nešto što niko ne zna o tebi.“

Razmišljao sam o pitanju. „Mogu da ti kažem koliko je zlatnika od deset dolara sa glavom Indijanca 1907. iskovano sa zaobljenom ivicom.“

„Koliko?“

„Četrdeset dva. Nije trebalo da dopru do javnosti. Neki radnici u kovnici su ih napravili za sebe i svoje prijatelje.“

„Voliš novčiće?“

„Nisam siguran. Duga je to priča.“

„Imamo vremena.“

Oklevao sam dok je Savana posegnula za svojom torbom. „Čekaj“, reče preturajući po njoj. Izvadila je kremu za sunčanje. „Možeš da mi ispričaš kad mi namažeš leđa. Imam osećaj da mi koža gori.“

„Mogu, a?“

Namignula je. „To je deo dogovora.“

Naneo sam joj kremu na leđa i ramena i verovatno malo preterao, ali sam uveravao sebe da joj koža već crveni i da će joj, ako izgori, sutradan svaki pokret predstavljati pravu muku. Potom sam joj nekoliko minuta pričao o svom dedi i ocu, o izložbama novčića i starom dobrom Elijasbergu. Nisam precizno odgovorio na njeno pitanje iz prostog razloga što nisam bio siguran u odgovor. Kad sam sve ispričao, okrenula se ka meni.

„I tvoj otac i dalje skuplja novčiće?“

„Stalno. Barem mislim da je tako. Više ne razgovaramo o novčićima.“

„Zašto?“

Ispričao sam joj i tu priču. Ne pitajte me zašto. Znao sam da je trebalo da se prikažem u najboljem svetlu i sve gluposti prećutim

kako bih je zadivio, ali to sa Savanom nije bilo moguće. Iz nekog razloga njoj sam želeo da kažem istinu, iako sam je jedva poznavao. Na licu joj je bio neobičan izraz pošto je sve saslušala.

„Da, bio sam kreten“, kazah, svestan da verovatno postoje prikladniji izrazi koji bi opisali kakav sam tada bio, ali svi su bili prostački i uvredili bi je.

„Čini se da je tako, ali nisam o tome razmišljala. Pokušavala sam da zamislim kakav si tada bio, pošto sada uopšte ne ličiš na tu osobu.“

Šta sam mogao reći što ne bi zvučalo neiskreno, čak i da je istina? Nesiguran, odlučio sam se za očev pristup i ništa ne rekoh.

„Kakav je tvoj tata?“

Kratko sam ga opisao. Dok sam govorio, zahvatila je pesak i puštala da joj sipi kroz prste, kao da se usredsredila na izbor mojih reči. Na kraju, ponovo sam sebe iznenadivši, priznao sam da smo jedan drugome bezmalo stranci.

„I jeste“, reče glasom koji nije izražavao nikakvu osudu, već puko činjenično stanje. „Odsutan si nekoliko godina a čak i sam priznaješ da si se promenio. Otkud bi on mogao da te zna?“

Seo sam. Plaža je bila prepuna; u ovo doba dana svi koji su nameravali da ovamo dođu već su tu i bili, a niko još nije bio spreman da ode. Rendi i Bred su se igrali frizbijem pored vode, trčali su i vikali. Još neki im se pridružiše.

„Znam“, složih se. „Ali nije samo to. Oduvek smo stranci. Hoću da kažem, s njim je veoma teško razgovarati.“

Čim sam ovo izgovorio, shvatio sam da je ona prva osoba kojoj sam to priznao. Čudno. A opet, uglavnom je sve što sam joj pričao zvučalo drugačije.

„Većina naših vršnjaka to tvrdi za svoje roditelje.“

Možda, pomislih. Ali ovo je drugačije. Nije to bio generacijski jaz, već činjenica da je s mojim ocem obično ćaskanje bilo nemoguće ukoliko se nije ticalo novčića. Medutim, ništa nisam rekao; Savana je izravnila pesak ispred sebe. Kad je progovorila, glas joj je bio nežan. „Volela bih da ga upoznam.“

Okrenuh se prema njoj. „Da?“

„Deluje zanimljivo. Uvek sam volela ljude koji imaju takvu... strast prema životu.“

„To je strast prema novčićima, a ne prema životu“, ispravih je.

„To je isto. Strast je strast. To je uzbuđenje između dosadnih perioda i nije važno na šta je usmereno.“ Pomerala je noge po pesku. „Uglavnom je tako. Ne mislim na poroke.“

„Kakav je tvoj prema kofeinu.“

Nasmešila se i otkrila blago rastavljene prednje zube. „Tačno. To mogu da budu novčići, sport, politika, konji, muzika, vera... najtužniji ljudi koje srećem u životu jesu oni koji ni za šta istinski ne mare. Strast i zadovoljstvo idu jedno s drugim, a bez njih je svaka sreća samo trenutna jer nema razloga da traje. Volela bih da čujem kako tvoj otac govori o novčićima zato što tada vidiš čoveka u njegovom najboljem izdanju, a ja sam shvatila da je tuđa sreća obično zarazna.“

Njene reči me iznenadiše. Uprkos Timovom mišljenju da je naivna, Savana je izgleda bila daleko zrelija od većine naših vršnjaka. A opet, s obzirom na to kako je izgledala u bikiniju, ja bih verovatno bio zadivljen i da mi je čitala telefonski imenik.

Savana je sela pored mene i pratila moj pogled. Igranje frizbijem bilo je u punom zamahu; Bred ga je bacio, a dvojica su potrčali za njim. U istom trenutku su se bacili na frizbi i sudarili se glavama dok su padali u vodu. Mladić u crvenom šortsu ostao je praznih ruku, psovao i držao se za glavu, a šorts mu je bio prekriven peskom. Ostali su se smejali, a ja sam se u isto vreme osmehnuo i trgnuo.

„Jesi li videla ovo?“, upitah.

„Čekaj“, reče umesto da odgovori. „Odmah se vraćam.“ Otrčala je do mladića u crvenom šortsu. Videvši da mu prilazi, ukočili su se i on i momak pored njega. Savana je, shvatih, ostavljala isti utisak na sve mladiće, a ne samo na mene. Video sam kako govori i smeši se, ozbiljno gleda drugog mladića koji je kao pubertetlija koga grde potvrdno klimao glavom dok je pričala. Vratila se i opet sela pored mene. Nisam pitao, znao sam da me se ne tiče, ali sam bio svestan da radoznalost izbija iz mene.

„Inače ništa ne bih rekla, ali sam ga zamolila da ne psuje zbog porodičnih ljudi na plaži“, objasnila je. „Ima mnogo dece. Rekao je da će pripaziti.“

Trebalo je da pretpostavim. „Jesi li mu predložila da umesto toga govori 'blagi bože' i 'jee'?“

Nestašno me pogledala. „Dopali su ti se ti izrazi, zar ne.“

„Razmišljam da ih prenesem svom vodu. Znatno bi doprineli faktoru zastrašivanja kad razvaljujemo vrata i ispaljujemo granate iz RB-a.“

Zakikotala se. „Svakako je strašnije od psovanja, iako ne znam šta je RB.“

„Ručni bacač.“ I protiv moje volje, sve više mi se dopadala. „Šta radiš večeras?“

„Nemam nikakve planove. Osim sastanka grupe. Zašto? Hoćeš da me vodiš da upoznam tvog oca?“

„Ne. Ne večeras. Kasnije. Večeras želim da ti pokažem Vilmington.“

„Da li ti to mene pozivaš da izađemo?“

„Da“, priznadoh. „Vratićemo se kad god budeš poželela. Znam da sutra radiš, ali ima jedno sjajno mesto koje želim da ti pokažem.“

„Kakvo mesto?“

„Lokalni restoran. S morskim specijalitetima. Ali to je pravi doživljaj.“

Obgrlila je kolena. „Obično ne izlazim s nepoznatima“, najzad reče, „tek juče smo se upoznali. Misliš da ti mogu verovati?“

„Ja ne bih“, rekoh.

Nasmejala se. „Ako je tako, mogu da napravim izuzetak.“

„Da?“

„Da“, reče. „Ne mogu da odbijem iskrene mladiće s kratkom kosom. Kad se vidimo?“

Četiri

Kod kuće sam bio u pet i premda nisam osećao da sam izgoreo na suncu - opet ta južnoevropska koža - dok sam se tuširao, shvatio sam da ipak jesam. Peckale su me kapi vode što su mi padale po grudima i ramenima, a u licu sam osećao vrelinu kao da imam blago povišenu temperaturu. Potom sam se obrijao, prvi put otkako sam došao kući, i obukao čist šorts i jednu od retkih boljih košulja, svetloplavu. Lusi mi ju je kupila i klela se da mi ta boja savršeno stoji. Podvio sam rukave, ali je nisam uvukao u šorts, a onda sam iz ormara iskopao prastare sandale.

Kroz pukotinu u vratima video sam oca za stolom, i pade mi na pamet kako već drugu noć zaredom ne večeram kod kuće. Ovog vikenda nisam nimalo vremena proveo s njim. On se neće žaliti, znao sam, ali sam ipak osetio grižu savesti. Nakon što smo prestali da razgovaramo o novčićima, doručak i večera bili su jedino što nam je zajedničko, a sada sam ga i toga lišavao. Možda se i nisam promenio koliko sam mislio. Živeo sam u njegovoj kući, jeo njegovu hranu, i upravo sam hteo da ga zamolim da mi posudi kola. Drugim rečima, uglavnom sam vodio svoj život a njega usput koristio. Pitao sam se šta bi Savana rekla na to, ali mislim da sam već znao odgovor. Savana je ponekad zvučala veoma slično glasiću koji mi se nastanio u glavi ali nije plaćao najam, i ovog trenutka mi je govorio da, ukoliko osećam grižu savesti, možda i radim nešto loše. Odlučio sam da s ocem provodim više vremena. Bio je to izgovor, priznao sam, ali nisam znao šta drugo da učinim.

Kad sam otvorio vrata, tata se iznenadio što me vidi.

„Zdravo, tata“, rekoh i sedoh na svoje uobičajeno mesto.

„Zdravo, Džone.“ Čim je progovorio, brzo je pogledao u sto i zagladio proređenu kosu. Kako ništa više nisam kazao, shvatio je da treba da mi postavi pitanje. „Kako si se proveo danas?“ najzad upita.

Promeškoltio sam se. „Odlično. Skoro ceo dan proveo sam sa Savanom, devojkom o kojoj sam ti sinoć pričao.“

„O.“ Gledao je u stranu, nije hteo da me pogleda u oči. „Nisi mi pričao o njoj.“

„Nisam?“

„Nisi, ali nema veze. Kasno je bilo.“ Izgleda da je tek sad primetio kako sam se doterao, ili me barem on nikad nije video doteranijeg,

ali nije mogao da se prisili da me išta pita.

Čupkao sam košulju, ne terajući ga da se muči. „Da, znam, pokušavam da je zadivim, je li? Izvodim je na večeru“, rekoh. „Mogu li da pozajmim tvoja kola?“

„Oh... okej“, reče.

„Mislim, jesu li ti potrebna večeras? Možda mogu da zovnem nekog od prijatelja.“

„Ne“, reče. Iz džepa je izvadio ključeve. Devetorica od deset očeva bi mi ih dobacili; moj ih je pružio.

„Jesi li dobro?“ upitah“

„Samo sam umoran“, reče.

Ustao sam i uzeo ključeve. „Tata?“

Opet me je kratko pogledao.

„Izvini što ne večeravam s tobom ovih poslednjih dana.“ „

U redu je“, odgovori. „Razumem.“

Sunce je lagano zalazilo, a dok sam polazio, nebo je izgledalo kao vrtlog nežnih boja, što se veoma razlikovalo od večernjeg neba kakvo sam upoznao u Nemačkoj. Vladala je saobraćajna gužva, kao i obično nedeljom uveče, pa sam tek nakon bezmalo trideset minuta u izduvnim gasovima stigao opet na plažu i parkirao se.

Vrata na kući otvorio sam bez kucanja. Dvojica mladića, koji su sedeli na sofi i gledali bejzbol utakmicu, čuli su kad sam ušao.

„Zdravo“, rekoše, nezainteresovani i neiznenađeni.

„Jeste li videli Savanu?“

„Koga?“ upita jedan koji očigledno nije obraćao mnogo pažnje na mene.

„Nije važno. Pronaći ću je.“ Iz dnevne sobe sam izašao na trem iza kuće gde je isti momak od prethodne noći ponovo pekao meso na roštilju; bilo je tu još njih, ali od Savane ni traga. Nisam je video ni na plaži. Upravo sam hteo da se vratim kad me neko potapša po ramenu.

„Koga tražite?“ upita.

Okrenuh se. „Jednu devojk“, odgovorih. „Gubi stvari na molu, ali brzo uči kad je surfovanje u pitanju.“

Stavila je ruke na kukove, a ja se nasmeših. Na sebi je imala šorts i bluzu koja se vezivala oko vrata, obrazi su joj tek neznatno preplanuli, a primetio sam da je stavila maskaru i ruž. Iako sam voleo

njenu prirodnu lepotu - ja sam dete plaže - izgledala je još privlačnije nego što sam mislio. Osetio sam dašak parfema s notom limuna, kad se nagnula prema meni.

„Zar sam ja samo to? Jedna devojka?“ upita. Govorila je polušaljivo, poluozbiljno, i načas sam zamislio kako je uzimam u naručje.

„Oh“, rekoh pretvarajući se da sam iznenađen. „To si ti.“

Dvojica mladića na sofi bacili su pogled na nas i ponovo se posvetili utakmici.

„Jesi li spremna?“, upitah.

„Samo da uzmem tašnu“, reče. Uzela ju je s kuhinjskog pulta i krenuli smo prema vratima. „A, usput, kuda idemo?“

Kad sam joj rekao, podiže obrve.

„Vodiš me da jedemo na mestu koje u svom nazivu ima reč *koliba*?“

„Ja sam samo slabo plaćeni pešadinac. Nemam više para.“

Blago me je gurnula dok smo hodali. „Vidiš, zato obično ne izlazim s nepoznatima.“

Koliba račića nalazi se u centru Vilmingtona, u istorijskoj četvrti koja se graniči sa rekom Kejp Fir. Na jednom kraju ove četvrti su tipična turistička mesta: prodavnice sa suvenirima, dve s antikvitetima, nekoliko boljih restorana, kafići i razne firme za prodaju nekretnina. Na drugom kraju pak Vilmington otkriva svoje lice radničkog lučkog grada: velika skladišta, mnoga napuštena, i nekoliko zastarelih poslovnih zgrada koje se samo delimično koriste. Nisam verovao da turisti koji se leti ovamo sjate čak i slučajno zalutaju u ovaj deo. U tom pravcu sam skrenuo. Malo-pomalo gužva se smanjila sve dok na kraju nikog nije bilo na pločnicima, a kako smo odmicali, kraj je bio sve zapušteniji.

„Gde je to?“, upita Savana.

„Samo još malo“, odgovorih. „Tamo, na kraju.“

„To je pomalo daleko, zar ne?“

„To je pomalo lokalna institucija“, rekoh. „Vlasnik ne mari hoće li turisti doći ili ne. Nikad i nije mario.“

Trenutak kasnije usporio sam i skrenuo na mali parking pored jednog skladišta. Ispred *Kolibe račića* bilo je parkirano nekoliko desetina automobila, kao i uvek; ništa se nije promenilo. Otkako ja znam za ovu kafanu, izgledala je oronulo, sa širokog neurednog

trema ljuštila se boja, a sa iskrivljenim krovom delovala je kao da će se svakog časa raspasti, uprkos činjenici da odoleva uraganima još od četrdesetih godina dvadesetog veka. Spolja je bila ukrašena ribarskim mrežama, ratkapnama, registarskim tablicama, starim sidrom, veslima i nekim zarđalim lancima. Nedaleko od vrata stajao je razbijeni čamac na vesla.

Polako se smrkavalo dok smo išli prema ulazu. Pitao sam se treba li Savanu da uhvatim za ruku, ali na kraju ipak nisam. Iako sam sa ženama imao izvesnog uspeha, izazvanog hormonima, veoma sam malo imao iskustva sa devojkama do kojih mi je stalo. Uprkos činjenici da je prošao tek jedan dan otkako smo se upoznali, već sam znao da sam na novoj teritoriji.

Kročili smo na ulegnuti trem i Savana pokaza na čamac. „Možda su zato otvorili restoran. Zato što mu je čamac potonuo.“

„Može biti. Ili ga je neko jednostavno tu ostavio, a nikad se nije potrudio da ga ukloni. Spremna?“

„Naravno“, reče i ja otvorih vrata.

Ne znam šta je očekivala, ali joj se na licu ogledalo zadovoljstvo kad je ušla. S jedne strane se nalazio dugačak šank, prozori su gledali na reku, a u glavnom delu za sedenje nalazile su se drvene izletničke klupe. Dve kelnerice s natapiranom kosom - izgleda da se ni one nisu promenile kao ni dekor - između stolova su nosile pladnjeve hrane. Mirisalo je na prženu hranu i duvanski dim, ali to nekako nije smetalo. Stolovi su uglavnom bili zauzeti, ali sam pokazao na jedan blizu džuboksa. S njega je dopirala neka kaubojska pesma, mada ne mogu reći ko je pevao. Više volim klasični rok.

Probili smo se između stolova. Gosti su uglavnom izgledali kao ljudi koji s mukom zarađuju za život: građevinski radnici, vrtlari, kamiondžije i slični. Nisam video toliki broj bejzbol kapa s Naskarovim znakom još od... nikad ih ovoliko nisam video. Nekoliko momaka iz mog odreda voleli su trke, ali mene nikad nije privlačilo da gledam kako gomila muškaraca vozi ukруг po ceo dan, niti sam shvatao zašto ne objavljuju članke u novinskom prilogu o automobilizmu umesto u sportskom prilogu. Seli smo jedno naspram drugog; posmatrao sam kako Savana razgleda prostoriju.

„Volim ovakva mesta“, reče. „Jesi li bio redovan gost dok si živeo ovde?“

„Ne, ovo je više mesto za specijalne prilike. Obično sam odlazio u *Lirojev bar*, nedaleko od Rajstvil Biča.“

Izvukla je jelovnik uglavljen između metalnog držača za salvete i flašica kečapa i ljutog sosa.

„Ovo je mnogo bolje“, reče. Otvorila je jelovnik. „Po čemu je ova kafana čuvena?“

„Po račićima“, odgovorih.

„Stvarno?“ upita.

„Ozbiljno. Imaju sve vrste račića koje možeš da zamisliš. Znaš onu scenu iz *Foresta Gampa*, kad Buba priča Forestu kako se sve račići mogu spremati? Prženi, dinstani, na roštilju, ljuti, s limunom, na kreolski način, koktel od račića... To je ova kafana.“

„Kakve ti voliš?“

„Ohlađene, sa koktel sosom. Ili pržene.“

Zatvorila je jelovnik. „Izaberi ti“, reče gurnuvši jelovnik prema meni. „Verujem tvom izboru.“

Vratio sam jelovnik na mesto, pored držača za salvete.

„Dakle?“

„Ohlađene. U kofi. To je savršen doživljaj.“

Nagnula se preko stola. „I koliko si žena ovamo doveo? Zbog tog savršenog doživljaja, hoću reći.“

„Ukijučujući i tebe? Da razmislim.“ Lupkao sam prstima o sto. „Jednu.“

„Počastvovana sam.“

„Ovde sam dolazio s prijateljima kad smo hteli da jedemo a ne da pijemo. Nema bolje hrane nakon dana provedenog u surfovanju.“

„Kao što ću uskoro saznati.“

Kelnerica je prišla pa sam naručio račiće. Kad je upitala šta ćemo piti, podigao sam ruke.

„Ledeni čaj“, reče Savana.

„I za mene“, dodadoh.

Kad je kelnerica otišla, s lakoćom smo nastavili razgovor koji se nije prekinuo čak ni kad nam je piće stiglo. Opet smo razgovarali o životu u vojsci; iz nekog razloga Savana je time bila opčinjena. Takođe se raspitivala kako sam odrastao ovde. Ispričao sam joj više no što sam

mislio da hoću o srednjoj školi, a verovatno i previše o one tri godine pre nego što sam stupio u vojsku.

Slušala je pažljivo, tu i tamo postavljala pitanja, i shvatio sam da odavno nisam bio na ovakvom sastanku sa devojkom, nekoliko godina, možda i više. U svakom slučaju ne posle veze sa Lusi. Nisam video nikakav razlog za to, ali dok sam sedeo naspram Savane, morao sam da razmislim o svojoj odluci. Dopadalo mi se da budem sam s njom i želeo sam da je više viđam. Ne samo večeras, nego i sutra i sledećeg dana. Sve - od lakoće s kojom se smejala do njene pameti i očigledne brige za druge - delovalo mi je novo i poželjno. A opet, vreme provedeno s njom me je nagnalo da uvidim koliko sam bio usamljen. Nisam to sebi priznavao, ali posle samo dva dana sa Savanom, znao sam da je to istina.

„Da pustimo još malo muzike?“ predloži prekidajući mi misli.

Ustao sam, pronašao nekoliko novčića u džepovima i ubacio ih. Savana je obe ruke stavila na staklo, nagnula se i čitala nazive, a zatim izabrala nekoliko pesama. Dok smo došli do stola, prva je već počela.

„Upravo sam shvatio da čitavo veče ja pričam“, rekoh.

„Govorljiv si“, primeti.

Izvadio sam pribor za jelo iz omota od papirne salvete. „A ti? Ti znaš sve o meni, a ja ništa ne znam o tebi.“

„Naravno da znaš“, reče. „Znaš koliko mi je godina, na koji fakultet idem, šta ću raditi za diplomski, i podatak da ne pijem. Znaš da sam iz Lenora, da živim na ranču, volim konje i da leta provodim gradeći kuće za Habitat. Dosta znaš.“

Da, odjednom shvatih, znam. Ali i ono što nije spominjala. „Nedovoljno“, rekoh. „Sad je na tebe red.“

Nagnula se napred. „Pitaj šta želiš.“

„Pričaj mi o svojim roditeljima“, rekoh.

„U redu“, reče posegnavši za salvetom. Obrisala je kapljice vode sa svoje čaše. „Mama i tata su dvadeset pet godina u braku i još uvek su srećni kao golupčići i ludo zaljubljeni. Upoznali su se na fakultetu u Severnoj Karolini, i mama je radila u banci nekoliko godina pre nego što je rodila mene. Od tada je domaćica i od onih mama koje su tu za sve ostale. Pomaže u učenju, vozi dobrovoljno, trenira naš fudbalski tim, predsednica je školskog saveta. Otkako sam ja otišla

na fakultet, svaki dan dobrovoljno radi u biblioteci, školama, crkvi, svugde. Tata predaje istoriju u školi i trenira žensku odbojkašku ekipu još otkako sam bila dete. Prošle godine su stigli do državnog finala, ali su izgubili. On je i đakon u našoj crkvi i vodi omladinsku grupu i hor. Hoćeš da vidiš fotografiju?“

„Svakako“, rekoš.

Iz tašne je izvadila novčanik. Otvorila ga je i gurnula ga preko stola; prsti su nam se dodirnuli.

„Ivice su se malo iskrzale kad mi je torba pala u okean“, reče, „ali možeš da ih vidiš.“

Okrenuo sam fotografiju. Savana je više ličila na oca nego na majku, ili je barem na njega bila tamnija.

„Lep par.“

„Obožavam ih“, reče uzimajući novčanik. „Sjajni su.“

„Zašto živite na ranču ako ti je tata profesor?“

„O, nije to pravi ranč. Bio je nekad dok je bio u posedu mog dede, ali i on je malo-pomalo morao da prodaje zemlju da bi platio porez. Kad ga je moj tata nasledio, sveo se na deset jutara, kuću, štale i obor. Liči pre na veliko dvorište nego na ranč. Uvek ga tako zovemo, ali tako se stiče pogrešan utisak, zar ne?“

„Znam da si rekla da si trenirala gimnastiku, a jesi li igrala odbojku u tatinoj ekipi?“

„Ne“, rekla je. „On je odličan trener, ali uvek me je podsticao da radim ono što je za mene dobro. A odbojka nije bila. Probala sam i nisam bila loša, ali nije to bilo ono što sam volela.“

„Volela si konje.“

„Još kao mala devojčica. Mama mi je poklonila statuu konja kad sam zaista bila mala i od toga je sve počelo. Prvog konja sam dobila za Božić kad mi je bilo osam godina, i to je i dalje najbolji božićni poklon koji sam ikad dobila. Slokam je bila nežna stara kobila i bila je savršena za mene. Dogovor je bio da ja o njoj brinem, hranim je, četkam, održavam njen boks. Kako sam se starala o njoj, išla u školu, na gimnastiku i vodila računa o ostalim životinjama, ni za šta drugo nisam imala vremena.“

„Ostale životinje?“

„Dok sam bila devojčica, naša kuća je ličila na farmu. Psi, mačke, neko vreme čak i lama. Ne mogu da odolim kad vidim zalutalu

životinju. Moji roditelji su prestali čak i da se o tome sa mnom raspravljaju. U svako doba ih je bilo četiri-pet. Ponekad bi se vlasnik pojavio u nadi da će pronaći izgubljenog ljubimca, a ako ne bi pronašao svoga, odlazio bi s nekom od naših novonađenih životinja. Bili smo kao kafilerija.“

„Tvoji roditelji su bili strpljivi.“

„Da“, reče, „jesu. Ali i oni ne mogu da odole izgubljenim životinjama. Mada poriče, mama je gora od mene.“

Proučavao sam je. „Kladim se da si bila dobar učenik.“

„Sve petice. Držala sam oproštajni govor na kraju škole.“

„Zašto me to ne čudi?“

„Ne znam“, reče. „Zašto?“

Nisam odgovorio. „Jesi li ikad imala ozbiljnog mladića?“

„O, sad prelazimo na prava pitanja, je li?“

„Samo sam pitao.“

„Šta misliš?“

„Mislim“ rekoh otežući reči, „da nemam pojma.“

Nasmejala se. „Onda... ostavimo to pitanje zasad. Malo tajanstvenosti nije naodmet. Osim toga, kladim se da si u stanju da i sam shvatiš.“

Kelnerica je donela kofu račića i dve plastične posude sa koktel sosom, spustila ih na sto i ponovo nam sipala čaj umešno poput osobe koja to i suviše dugo radi. Okrenula se na peti i ne upitavši nas želimo li još nešto.

„Ovo je mesto legendarno po gostoljubivosti.“

„Samo ima mnogo posla“, reče Savana posegnuvši za račićem. „A osim toga, mislim da zna da me ispituješ i želela je da me ostavi s mojim inkvizitorom.“

Razlomila je ljušturu i očistila meso, pa ga umočila u sos i zagrizla. Iz kofe sam uzeo dva račića i stavio ih na tanjir.

„Šta još želiš da znaš?“

„Ne znam. Bilo šta. Šta je najbolje kad si na fakultetu?“

Razmišljala je dok je sipala hranu u tanjir. „Dobri profesori“, najzad reče. „Na fakultetu ponekad možeš da izabereš profesore ukoliko možeš da uskladiš raspored. To mi se dopada. Pre no što sam počela, taj savet mi je dao tata. Kazao je da kad god mogu izaberem časove na osnovu toga ko je profesor, a ne na osnovu samog

predmeta. Hoću da kažem, znao je da moraš da položiš određene predmete da bi dobio diplomu, ali ono što je hteo da istakne jeste da su dobri profesori od neprocenjive vrednosti. Inspirišu te, zabavljaju te, i na kraju naučiš mnoge stvari čak i kad nisi toga svestan.“

„Zato što strasno vole svoje predmete“, rekoh.

Namignula je. „Tačno. I bio je u pravu. Pohađala sam časove iz predmeta za koje nikad nisam mislila da bi me zanimali i koji su veoma daleko od mog glavnog predmeta. Ali znaš šta? I dalje se sećam tih časova kao da još idem na ta predavanja.“

„Zadivljen sam. Mislio sam da ćeš reći da su na fakultetu najbolji odlasci na košarkaške utakmice, ili nešto slično. To je u Čepel Hilu ravno religiji.“

„Volim i utakmice. Baš kao što uživam i u novim prijateljima i životu daleko od mame i tate. Mnogo sam naučila otkako sam otišla iz Lenora. Mislim, tamo sam divno živela i moji roditelji su divni, ali bila sam... zaštićena. Nekoliko doživljaja mi je otvorilo oči.“

„Na primer?“

„Razne stvari. Na primer, navaljivanje da pijem ili da se ljubakam s mladićem svaki put kad izađem. Na prvoj godini sam mrzela Univerzitet Severne Karoline. Nisam osećala da se uklapam i nisam se uklopila. Molila sam roditelje za dozvolu da se vratim kući ili prebacim na drugi fakultet, ali nisu pristali. Mislim da su znali da bih na duge staze zažalila zbog toga, i verovatno su bili u pravu. Tek sam otprilike na drugoj godini upoznala neke devojke koje su na isti način razmišljale o takvim stvarima, i od tada je sve bolje. Učlanila sam se u dve hrišćanske studentske grupe, nedeljom ujutro u prihvatilištu u Roliju radim za siromašne, i ne osećam nikakav pritisak da idem na ovu ili onu zabavu ili da izlazim s ovim ili onim mladićem. A ako odem na zabavu, ne osećam pritisak. Jednostavno prihvatam činjenicu da ne moram da činim ono što i svi ostali. Mogu da odaberem ono što je za mene dobro.“

To objašnjava zašto je prošle noći bila sa mnom, pomislih. A i sada, kad smo već kod toga.

Ozarila se. „Mislim da sam tu slična tebi. U poslednje dve godine sam odrasla. Dakle, pored toga što smo oboje vrsni surferi, i ovo nam je zajedničko.“

Nasmejao sam se. „Da. Osim što sam se ja mučio mnogo više nego ti.“

Opet se nagnula napred. „Moj tata je uvek govorio da kad se mučiš s nečim, pogledaš sve ljude oko sebe i shvatiš da se svako muči s nečim i da je i njima teško jednako kao i tebi.“

„Tvoj tata je izgleda pametan čovek.“

„I mama i tata. Mislim da su oboje bili među pet najboljih studenata na fakultetu. Tako su se upoznali, kad su učili u biblioteci. Obrazovanje im je oboma veoma važno, a ja im dođem kao nekakav projekat. Hoću da kažem, naučila sam da čitam pre nego što sam pošla u vrtić, ali me nikad nisu prisiljavali. I otkako znam za sebe, razgovaraju sa mnom kao da sam odrasla.“

Načas sam se zapitao koliko bi moj život bio drugačiji da sam imao takve roditelje, ali sam tu pomisao smesta odbacio. Znao sam da je moj otac uradio najbolje što je mogao i nisam žalio što sam osoba u kakvu sam odrastao. Žalio sam, možda, zbog načina na koji sam stigao na cilj, ali ne i zbog krajnjeg odredišta. Zato što sam, ma kako da se to dogodilo, ipak nekako na kraju jeo račiće u mračnoj kolibi u centru grada sa devojkom koju, već sam znao, nikad neću zaboraviti.

Posle večere smo se vratili u kuću koja je bila začuđujuće mirna. Muzika se i dalje čula, ali su se ljudi uglavnom odmarali oko vatre, kao da se spremaju za rano ustajanje. Tim je sedeo među njima, zadubljen u ozbiljan razgovor. Savana me je iznenadila kad me je uhvatila za ruku i zaustavila me pre nego što smo stigli do ostalih.

„Hajde da prošetamo“, reče. „Hoću da mi se večera malo slegne pre nego što sednem.“

Na svodu iznad nas, nekoliko paperjastih oblaka raširilo se između zvezda, a mesec, i dalje pun, stajao je nad horizontom. Osećao sam laki povetarac na obrazima i čuo neprekidni šum talasa što se valjaju ka obali. Plima se povukla; koračali smo po tvrđem, zbijenijem pesku pored vode. Savana se pridržala za moje rame da bi održala ravnotežu dok izuva sandale. Kad je završila, i ja sam se izuo, pa smo nekoliko koraka napravili u tišini.

„Ovde je toliko lepo. Hoću da kažem, volim planine, ali ovo je lepo na svoj način. Tako je... mirno.“

Osećao sam kako bi se istim rečima i ona mogla opisati, i nisam znao šta da kažem.

„Ne mogu da verujem da sam te tek juče upoznala“, dodade. „Čini mi se da te poznajem mnogo duže.“

Ruka joj je bila topla i opuštena u mojoj. „Upravo sam i ja to pomislio.“

Sanjalački se osmehnula, zagledana u zvezde. „Pitam se šta Tim misli o ovome“, promrmlja. Kratko me je pogledala. „On misli da sam naivna.“

„Jesi li?“

„Ponekad“, priznade i nasmejah se.

Nastavila je. „Hoću da kažem, kad vidim dvoje kako odlaze u ovakvu šetnju, pomislim, oh kako je to slatko. Ne mislim da će se ljubakati iza dina. Ali činjenica je da ponekad i to rade. Ja se samo nikad toga ne dosetim unapred, i uvek se iznenadim kad posle čujem. Jednostavno ne mogu drugačije. Kao sinoć, kad si otišao. Čula sam za dvoje naših koji su upravo to radili i nisam mogla da verujem.“

„Više bih se iznenadio da se to nije dogodilo.“

„To je, uzgred rečeno, ono što mi se ne dopada na fakultetu. Mnogi ljudi kao da misle da se ove godine ne računaju i da je dozvoljeno da eksperimentišiš sa... čim hoćeš. Toliko nemarno gledaju na seks i piće, čak i drogu. Možda zato i nisam htela da sedimo pored vatre poput ostalih. Da budem iskrena, nekako sam razočarana u to dvoje za koje sam čula i ne želim da sedim tamo i pretvaram se da nisam. Znam da ne treba da ih osuđujem i sigurna sam da su dobri ljudi pošto su ovde da bi pomogli, ali ipak, čemu to? Zar ne bi trebalo to da sačuvaš za nekog koga voliš? I da to zaista nešto znači?“

Znao sam da ne očekuje odgovore, pa nisam ništa ni rekao.

„Ko ti je rekao za njih dvoje?“ upitah.

„Tim. Mislim da je i on razočaran, ali šta može da preduzme? Da ih izbaci?“

Prepešačili smo dobar deo plaže pa krenuli nazad. U daljini sam video krug silueta oko vatre. Izmaglica je mirisala na so, a peščane krabe su pred nama bežale u svoje rupe.

„Izvini“, reče Savana. „Nisam imala pravo.“

„Zašto?“

„Zato što sam toliko... ljuta zbog toga. Ne treba da donosim sud. Nije na meni da to činim.“

„Svi sude“, rekoše. „Takva je ljudska priroda.“

„Znam. Ali... Nisam ni ja savršena. Na kraju je jedino božiji sud važan, a dovoljno sam naučila da znam da niko ne može znati šta je volja božija.“

Osmehnuo sam se.

„Šta je bilo?“ upita me.

„Tvoje reči me podsećaju na našeg kapelana. On to isto kaže.“

Šetali smo plažom i kako smo se približavali kući, udaljili smo se od vode i prešli na mekši pesak. Klizali smo se pri svakom koraku i osetio sam kako me Savana jače steže za ruku. Pitao sam se hoće li mi pustiti ruku kad se približimo vatri i razočarao sam se kad je to učinila.

„Hej“, povika Tim ljubazno. „Vratili ste se.“

I Rendi je bio tu, smrknut kao i obično. Iskreno govoreći, već mi je malo dojadila njegova ozlojeđenost. Bred je stajao iza Suzan koja mu se naslonila na grudi. Ona je delovala kao da ne zna hoće li se pretvarati da je srećna i saznati pojedinosti od Savane, ili se ljutiti i biti na Rendijevoj strani. Ostali su se, očigledno ravnodušni, vratili svako svom razgovoru. Tim je ustao i krenuo prema nama.

„Kakva je bila večera?“

„Odlična“, reče Savana. „Osetila sam ukus ovog podneblja. Išli smo u *Kolibu račića*.“

„Zvuči zabavno“, primeti Tim.

Naprezao sam se da uočim notu ljubomore, ali je nisam osetio. Tim pokaza preko ramena i nastavi: „Želite li vas dvoje da nam se pridružite? Samo odmaramo, pripremamo se za sutrašnji dan.“

„Meni se, zapravo, malo spava. Nameravala sam da otpratim Džona do njegovih kola i potom legnem. Kad treba da ustanemo?“

„U šest. Doručkovaćemo i stići na gradilište do pola osam. Ne zaboravi kremu za sunčanje. Ceo dan ćemo provesti na suncu.“

„Zapamtiću. Treba i ostale da podsetiš.“

„Već jesam“, uzvрати Tim. „I opet ću ih ujutro podsetiti. Ali čekaj samo, neki neće poslušati i izgoreće.“

„Vidimo se ujutro“, reče Savana.

„U redu.“ Zatim se obrati meni: „Drago mi je što si danas došao.“

„I meni“, reko.

„I slušaj, ako ti u naredne dve nedelje bude dosadno, nama uvek dobro dođe još jedan par ruku.“

Nasmejao sam se. „Znao sam da ćeš to reći.“

„Takva sam kakva sam“, reče i pruži mi ruku. „Ali, u svakom slučaju, nadam se da ćemo se opet videti.“

Rukovali smo se. Tim se vratio na svoje mesto, a Savana glavom pokaza prema kući. Pošli smo prema dini, zastali da se obujemo i krenuli drvenom stazom kroz morsku travu pa zaobišli kuću. Sledećeg trenutka smo se našli pored kola. U mraku nisam mogao da razaznam izraz njenog lica.

„Lepo sam se provela večeras“, reče. „I danas.“

Progutao sam knedlu. „Kad te opet mogu videti?“

Pitanje je bilo jednostavno, čak očekivano, ali sam se iznenadio kad sam u svom glasu čuo želju. Još je nisam ni poljubio.

„Mislim“, reče, „da to zavisi od tebe. Znaš gde sam.“

„Sutra uveče?“, istrtljah. „Znam jedno mesto gde svira bend, veoma je zabavno.“

Sklonila je pramen kose iza uveta. „A prekosutra? Je li to okej? Prvi dan na gradilištu je uvek... uzbuđljiv, ali i naporan. Imamo veliku zajedničku večeru i zaista ne bi trebalo da je propustim.“

„Da, to je u redu“, reko pomislivši kako uopšte nije u redu.

Mora da je osetila nešto u mom glasu. „Kao što je Tim rekao, dobrodošao si ako želiš da dođeš.“

„Ne, u redu je. Utorak uveče je u redu“

Nastavili smo da stojimo tu - jedan od onih neugodnih trenutaka na koje se verovatno nikad neću navići - ali okrenula se pre no što sam i pokušao da je poljubim. Obično bih to učinio samo da vidim šta će se dogoditi; možda osećanja ne pokazujem otvoreno, ali sam nagao i brz na delu. Sa Savanom sam se osećao čudnovato paralisano. Nije izgledalo ni da se ona žuri.

Neki automobil je prošao, razvejao čaroliju. Zakoračila je prema kući, a zatim zastala i stavila mi dlan na ruku. Bezazleno me je poljubila u obraz. Gotovo sestrinski, ali usne su joj bile nežne i njen miris me obavi i zadrži se čak i kad se odmakla.

„Zaista sam se lepo provela“, promrmljala je. „Mislim da ću današnji dan dugo, dugo pamtiti.“

Osetio sam kako se njen dlan podiže s moje ruke, a zatim je kao dašak nestala i vratila se stepenicama u kuću.

Kasnije te večeri prevrtao sam se i okretao u krevetu, proživljavajući u mislima sve događaje. Najzad sam seo; žalio sam što joj nisam rekao koliko mi je ovaj dan značio. Kroz prozor sam ugledao zvezdu padalicu i njen blistavo beli trag na nebu. Želeo sam da verujem da je to znak, ali šta je značio, nisam znao. Jedino sam bio u stanju da po stoti put iznova pomislim kako me je Savana nežno poljubila u obraz i pitam se kako je moguće da se zaljubljujem u devojku koju sam upoznao samo dan ranije.

Pet

„Dobro jutro, tata“, rekao sam doteturavši se u kuhinju. Žmirkao sam na jarkoj jutarnjoj svetlosti i ugledao tatu kako stoji ispred štednjaka. Osećao se miris slanine.

„O... zdravo, Džone.“

Skljokao sam se u stolicu pokušavajući da se razbudim. „Da, znam da sam ustao rano, ali sam hteo da te vidim pre no što odeš na posao.“

„O“, reče. „Okej. Samo da dodam još malo hrane.“

Izgledao je gotovo uzrujano uprkos ovoj maloj promeni u ustaljenom redu. Zbog ovakvih trenutaka sam se radovao što sam kod kuće.

„Ima li kafe?“ upitah.

„Ima“, reče.

Sipao sam sebi šolju kafe i vratio se za sto. Novine su bile neotvorene. Tata ih uvek čita dok doručkuje i znao sam da ne treba ni da ih dodirnem. Čudno, ali uvek je morao prvi da ih pročita i uvek ih je čitao istim redom.

Očekivao sam da će me pitati kako sam se proveo sa Savanom, ali ćutao je, usredsređen na spremanje doručka. Pogledah na sat; znao sam da će Savana za nekoliko minuta krenuti na gradilište i pitao sam se misli li na mene koliko ja mislim na nju. U žurbi, za nju nesumnjivo haotičnog jutra, nisam verovao da pomišlja na mene. Ova spoznaja me je neočekivano zbolela.

„Šta si radio sinoć?“, upitah najzad pokušavajući da ne mislim na Savanu. Nastavio je da prži slaninu kao da me nije čuo. „Tata?“ rekoh.

„Da?“ upita.

„Kako je bilo sinoć?“

„Šta je bilo sinoć?“

„Kako si proveo večer? Je li se nešto uzbudljivo dogodilo?“

„Ne“, odgovori, „ništa.“ Osmehnuo mi se i ponovo se zagledao u slaninu u tiganju. Čuo sam kako sve jače cvrči.

„Ja sam se divno proveo“, pokušavao sam. „Savana je zaista posebna. Juče smo zajedno otišli i u crkvu.“

Nekako sam očekivao da će me pitati o tome i priznajem da sam želeo da me pita. Mislio sam da bismo mogli voditi pravi razgovor,

kakav očevi vode sa svojim sinovima, da će se nasmejati i možda našaliti. Umesto toga, uključio je drugu ringlu. Sipao je ulje u mali tiganj i dodao jaja.

„Nije ti teško da staviš hleb u toster?“, upita.

Uzdahnuh. „Nije“, odgovorih, znajući da ćemo jesti u tišini. „Nimalo mi nije teško.“

Ostatak dana sam proveo na surfovanju, ili pre u pokušaju da surfujem. Okean se prekonoc smirio i mali talasi nisu pružali povod za uzbuđenje. Da sve bude gore, razbijali su se bliže obali nego prethodnog dana, pa čak i da sam uspeo da neki zajašem, to ne bi dugo potrajalo. Nekad bih otišao na ostrvo Ouk ili se čak odvezao do Atlantik Biča, odakle sam mogao stići do Šeklford Benksa u nadi da ću naći nešto bolje. Danas jednostavno nisam bio raspoložen.

Umesto toga, surfovao sam na mestu gde sam proveo i prethodna dva dana. Kuća je bila malo dalje niz plažu i izgledala je gotovo kao da u njoj niko ne živi. Zadnja vrata su bila zatvorena, peškiri se nisu videli, niko nije prolazio pored prozora niti kročio na trem. Pitao sam se kad će se svi vratiti. Verovatno oko četiri-pet, i već sam odlučio da ću dotad odavno otići. Nije ni bilo razloga da budem tu i nisam hteo da Savana pomisli kako je uhodim.

Otišao sam oko tri i svratio u *Lirojev bar*. Bio je mračniji i zapušteniji nego što sam pamtio i nimalo mi se nije dopalo kad sam ušao. Uvek sam smatrao da je ovo bar za prave alkoholičare i potvrdu za to sam našao u usamljenim muškarcima nagnutim nad čašama viskija u nadi da će pobeći od životnih nedaća. Liroj je bio tu i prepoznao me je čim sam ušao. Kad sam seo za šank, automatski je prineo čašu slavini na pivskom burencetu i počeo da je puni.

„Dugo se nismo videli“, reče. „Ne praviš nevolje?“

„Trudim se“, progundah. Osvrnuo sam se dok je stavljao čašu pred mene. „Dopada mi se kako si uredio“, reko.

„Odlično. Uživaj. Hoćeš li nešto da pojedješ?“

„Neću, hvala.“

Obrisao je deo šanka ispred mene, pa prebacio krpu preko ramena i otišao da usluži nekog gosta. Trenutak kasnije osetih nečiju ruku na ramenu.

„Džoni! Šta ti radiš ovde?“

Okrenuh se i ugledah jednog od mnogih prijatelja koje sam prezreo. Tako je ovde išlo. Ništa mi se ovde nije sviđalo, uključujući i prijatelje, i shvativh da mi se nikad i nisu dopadali. Pojma nisam imao zašto sam dolazio niti zašto sam ovo mesto odabrao kao stalno mesto za izlaske, izuzev što je jednostavno bilo ovde i što nisam imao gde drugde da budem.

„Zdravo, Tobi“, reko.

Visoki, suvonjavi Tobi sede pored mene, a kad se okrenuo prema meni, videh da su mu oči već staklaste od pića. Zaudarao je kao da se danima nije tuširao a košulja mu je bila umrljana. „I dalje izigravaš Ramba?“ upita zaplićući jezikom. „Izgledaš kao da vežbaš u teretani.“

„Aha“, odgovorih ne želeći da se upuštam upojedinosti. „Šta ti radiš?“

„Izlazim, uglavnom. Barem poslednjih nedelja. Radio sam do pre dve nedelje u *Kvik stopu*, ali je vlasnik pravi gad.“

„Još živiš kod svojih?“

„Naravno“, reče, gotovo ponosan na to. Nakrivio je flašu i otpio veliki gutljaj, a zatim mi se zagleda u ruke. „Dobro izgledaš. Vežbaš u teretani?“ , ponovo upita.

„Pomalo“, odgovorih, svestan da se ne seća da me je već pitao.

„Krupan si.“

Nisam znao šta da kažem. Tobi ponovo otpi.

„Hej, večeras je zabava kod Mendi“, reče. „Sećaš se Mendi, zar ne?“

Da, sećam se. Devojka iz moje prošlosti koja se nije zadržala ni čitav vikend. Tobi je još govorio.

„Roditelji su joj u Njujorku ili tako negde, pa će biti prava treska. Mi se upravo pripremamo. Hoćeš da nam se pridružiš?“

Pokazao je preko ramena na četvoricu mladića za stolom u uglu na kojem su se nalazila tri prazna bokala. Dvojicu sam znao odranije, ali su mi ostali bili nepoznati.

„Ne mogu“, uzvratih, „treba da večeram sa ocem. Ipak, hvala.“

„Ispali ga. Biće ludnica. Doći će i Kim.“

Još jedna žena iz moje prošlosti, još jedno sećanje na koje sam se trgnuo. Nisam mogao da podnesem osobu kakva sam bio.

„Ne mogu“, rekoh odmahujući glavom. Ustao sam i ostavio gotovo punu čašu pred sobom. „Obećao sam mu. Kod njega sam u kući. Znaš kako je.“

To je razumeo, pa klimnu glavom. „Hajde onda da se vidimo za vikend. Veliko društvo ide na Okrakouk na surfovanje.“

„Možda“, rekoh, već znajući da sigurno neću doći.

„Tata ti je i dalje na istom broju?“

„Jeste“, rekoh.

Otišao sam siguran da Tobi nikad neće telefonirati i da više nikad neću otići u *Lirojev bar*.

Na putu do kuće kupio sam odreske za večeru, veliku kesu salate, neki preliv i malo krompira. Bez automobila nije bilo lako nositi i kesu s namirnicama i dasku za surfovanje sve do kuće, ali nije mi smetalo. Radio sam to godinama, a u cipelama mi je bilo mnogo udobnije nego u čizmama na koje sam se navikao.

Pošto sam stigao, izvukao sam roštilj iz garaže, kesu briketa i tečnost za potpaljivanje. Roštilj je bio prašnjav kao da godinama nije upotrebljavan. Na tremu iza kuće ispraznio sam ugljenu prašinu, pa mlazom vode očistio paučinu i pustio da se osuši na suncu. U kuhinji sam odreske posuo solju, biberom i belim lukom u prahu, umotao krompire u foliju i stavio ih u pećnicu, a salatu stavio u činiju. Kad se roštilj osušio, potpalio sam brikete i postavio sto na tremu iza kuće.

Otac je stigao baš kad sam stavljao odreske na roštilj.

„Zdravo, tata“, dobacih preko ramena. „Rešio sam da nam danas ja spremim večeru.“

„O“ reče. Izgleda da mu je bio potreban trenutak da prihvati činjenicu da on ne kuva za mene. „Okej“, najzad dodade.

„Kako hoćeš odrezak?“

„Srednje pečen“, reče. I dalje je stajao pored kliznih staklenih vrata.

„Izgleda kao da nisi upotrebljavao roštilj otkako sam otišao“, rekoh. „A treba. Nema ničeg boljeg od odreska s roštilja. Voda mi je išla na usta na putu do kuće.“

„Idem da se presvučem.“

„Meso će biti gotovo za deset minuta.“

Otišao je, a ja sam se vratio u kuhinju, uzeo krompir, salatu, preliv, puter i sos za odreske, i sve postavio na sto. Čuo sam kako se baštenska vrata otvaraju; tata je nosio dve čaše mleka i izgledao kao

turista na krstarenju. Nosio je šorts, crne čarape, patike i cvetnu havajsku košulju. Noge su mu bile nepodnošljivo bele kao da kratke pantalone godinama nije nosio. Ako ih je ikad i nosio. Kad bolje razmislim, ne znam jesam li ga ikad video u šortsu. Iz sve snage sam se pretvarao da izgleda obično.

„Baš na vreme“, rekoh okrećući se ka roštilju. Odreske sam stavio na dva tanjira i jedan postavio pred njega.

„Hvala“, reče.

„Nema na čemu.“

Sipao je salatu i dodao preliv, a zatim odmotao foliju s krompira. Prelio ga je puterom, a onda stavio sos na tanjir. Normalno i očekivano, izuzev činjenice da je sve to uradio u tišini.

„Kako si proveo dan?“, upitah kao i uvek.

„Isto“, odgovori. Kao i uvek. Još jednom se osmehnuo, ali više ništa ne reče.

Moj otac, nespretni u društvu. Opet sam razmišljao zašto mu je toliko teško da razgovara i pokušavao sam da zamislim kakav je bio u mladosti. Kako se uopšte oženio? Znam da ovo poslednje pitanje deluje uskogrudno, ali nije postavljeno iz zlobe. Zaista me je zanimalo. Jeli smo, a zveckanje pribora bilo je jedini zvuk koji nam je pravio društvo.

„Savana je kazala da bi volela da te upozna“ najzad rekoh, ponovo pokušavajući.

Rezao je meso. „Tvoja prijateljica?“

Samo moj tata to može tako da kaže. „Da“, rekoh. „Mislim da bi ti se dopala.“

Klimnuo je glavom.

„Studira na Univerzitetu Severne Karoline“, objasnih.

Znao je da je na njega red i video sam kako mu je laknulo kad se setio još jednog pitanja. „Kako si je upoznao?“

Ispričao sam mu o torbi, opisivao pojedinosti, pokušavao da priču ispričam što duhovitije, ali mu smeh nisam izmamio.

„To je bilo lepo od tebe“, primeti.

Razgovor opet zastade. Odrezao sam još jedno parče mesa. „Tata? Mogu li da te pitam nešto?“

„Naravno.“

„Kako ste se ti i mama upoznali?“

Bio je to prvi put posle mnogo godina da pitam za nju. Kako nije bila deo mog života i nisam imao nikakvih uspomena, retko sam osećao potrebu da se raspitujem o njoj. Čak ni sad zapravo nisam mario; jednostavno sam želeo da on priča sa mnom. Nije žurio; stavljao je puter na krompir; znao sam da ne želi da odgovori.

„Upoznali smo se na nekoj večeri“, napokon izgovori. „Bila je kelnerica.“

Čekao sam. Izgleda da ništa više neće reći.

„Je li bila lepa?“

„Jeste“, reče.

„Kakva je bila?“

Mrvio je krompir i obazrivo solio. „Bila je kao ti“, reče.

„Šta hoćeš da kažeš?“

„Ovaj...“ Oklevao je. „Umela je da bude... tvrdoglava.“

Nisam znao šta da mislim a čak ni šta je on hteo da kaže. I pre no što sam stigao da razmislim, ustao je i uzeo svoju čašu.

„Hoćeš li još mleka?“ upita; znao sam da o njoj više ništa neće reći.

Šest

Vreme je relativno. Znam da nisam prvi koji to primećuje, a daleko sam od onog najslavnijeg, i moja spoznaja nema nikakve veze sa energijom, masom, brzinom svetlosti niti sa bilo čim od čega je pošao Ajnštajn. Ovo ima veze sa dugim časovima koji su sporo prolazili dok sam čekao Savanu.

Pošto smo otac i ja večerali, mislio sam na nju; mislio sam na nju ponovo ubrzo nakon što sam se probudio. Dan sam proveo na surfovanju, i premda su talasi bili bolji nego prethodnog dana, zapravo nisam mogao da se usredsredim i sredinom popodneva odlučio sam da prestanem. Pomišljao sam da pojedem pljeskavicu u kafanici na plaži - gde su, usput rečeno, pljeskavice najbolje u gradu - no, iako sam bio raspoložen, otišao sam kući u nadi da ću možda kasnije nagovoriti Savanu da odemo na pljeskavice. Pročitao sam nekoliko strana najnovijeg romana Stivena Kinga, istuširao se i obukao farmerke i majicu, a zatim čitao još dva sata; kad sam pogledao na sat, shvatio sam da je prošlo tek dvadeset minuta. Na to sam mislio kad sam rekao da je vreme relativno.

Kad je otac stigao, primetio je kako sam obučen i ponudio mi ključeve od kola.

„Ideš da se vidiš sa Savanom?“, upita.

„Da“, rekoh ustajući sa sofe. Uzeo sam ključeve. „Možda ću kasno doći.“

Počeo se po glavi. „Okej“, reče.

„Doručak sutra?“

„Okej.“ Iz meni nejasnih razloga, zvučao je gotovo uplašeno.

„U redu“, rekoh. „Vidimo se kasnije, važi?“

„Verovatno ću spavati.“

„Nisam mislio doslovno.“

„O“, reče. „Okej.“

Krenuo sam ka vratima. Kad sam ih otvorio, čuo sam kako uzdiše.

„I ja bih voleo da upoznam Savanu“, reče toliko tiho da sam ga jedva čuo.

Nebo je još bilo plavo a sunce se presijavalo na vodi kad sam stigao do kuće. Izašao sam iz kola i shvatio da sam nervozan. Nisam mogao da se setim kad sam poslednji put zbog devojke bio

nervozan, ali se nisam mogao otresti pomisli da se među nama nešto promenilo. Nisam znao kako ni zašto se tako osećam; samo sam znao da ne znam šta ću uraditi ako se ispostavi da je moj strah opravdan.

Nisam kucao, samo sam ušao. Dnevna soba je bila prazna, ali su iz hodnika dopirali glasovi, a na tremu iza kuće sedelo je uobičajeno društvo. Upitao sam ih za Savanu i saznao da je na plaži.

Brzo sam strčao dole i zaledio se kad sam je ugledao kako sedi blizu dine sa Rendijem, Bredom i Suzan. Nije me primetila; čuo sam kako se nasmejala nečemu što je Rendi rekao. Ona i Rendi su izgledali kao par, jednako kao i Suzan i Bred. Znao sam da nisu, da verovatno samo pričaju o kući koju grade ili o događajima od proteklih dana, ali mi se nije dopalo. Nije mi se dopalo ni to što Savana sedi na istoj udaljenosti od Rendija kao i kad sedi pored mene. Dok sam stajao, pitao sam se seća li se uopšte našeg dogovora, ali osmehnula se kad me je ugledala kao da je sve u redu.

„Tu si“, reče. „Pitala sam se kad ćeš se pojaviti.“

Rendi se isceri. Uprkos njenim rečima, na licu mu je bio gotovo pobedonosan izraz. *Kad nema mačke, miševi kolo vode*, kao da kaže.

Savana je ustala i lagano krenula prema meni. Na sebi je imala belu bluzu bez rukava i laganu, lepršavu suknju. Video sam da su joj ramena još više preplanula što je govorilo o satima provedenim na suncu. Kad se približila, propela se na prste i poljubila me u obraz.

„Zdravo“, reče obgrlivši me oko struka.

„Zdravo.“

Malo se odmakla kao da procenjuje moj izraz lica. „Izgledaš kao da sam ti nedostajala“, reče; u glasu joj se naslućivala šala.

Kao i obično, nisam mogao da smisiim odgovor, i ona namignu na moju nemoć da priznam kako mi je nedostajala. „Možda si i ti meni nedostajao“, dodade.

Dodirnuo sam joj golo rame. „Jesi li spremna da pođeš?“

„Kao i uvek“, rekla je.

Krenuli smo prema kolima i uhvatih je za ruku, a njen dodir u meni probudi osećanje da je sve u redu. Hm, gotovo sve...

Ispravio sam se. „Video sam kako razgovaraš sa Rendijem“, rekoх trudeći se da mi glas zvuči ravnodušno.

Stisnula mi je ruku. „Video si, je li?“

Ponovo sam pokušao. „Pretpostavljam da ste se upoznali dok ste radili.“

„Dakako. I bila sam u pravu. On je fini mladić. Kad završi ovde, ide u Njujork na šestonedeljni staž u kompaniju *Morgan Stenli*.“

„Hmmm“, progundah.

Tiho se nasmejala. „Nemoj mi reći da si ljubomoran.“

„Nisam.“

„Dobro“, reče, ponovo mi stisnuvši ruku. „Jer nema razloga da budeš.“

Uhvatio sam se za ove poslednje reči. Nije morala da ih izgovori, ali nisam mogao biti srećniji što ih je izgovorila. Stigli smo do kola i ja joj otvorih vrata.

„Mislio sam da te vodim u *Ostrige*“, rekoh. „To je noćni klub malo dalje niz plažu. Kasnije svira bend, mogli bismo da idemo na ples.“

„Šta ćemo raditi do tada?“

„Jesi li gladna?“ upitah setivši se pljeskavice koju tog popodneva nisam pojeo.

„Pomalo“, reče. „Užinala sam kad sam se vratila, pa još nisam preterano ogladnela.“

„Šta kažeš na šetnju po plaži?“

„Hmm... možda kasnije.“

Očigledno je već nešto imala na umu. „Zašto mi ne kažeš šta bi volela da radimo?“

Ozarila se. „Šta kažeš da odemo da pozdravimo tvog oca?“

Nisam bio siguran da sam je dobro čuo. „Stvarno?“

„Da, stvarno“, reče. „Samo nakratko. Onda možemo da nešto pojedemo i idemo na ples.“

Oklevao sam, ali mi ona stavi ruku na rame. „Molim te?“

Nisam baš bio srećan što idemo, ali kad me je onako zamolila, nisam mogao da odbijem. Polako sam se navikavao na to, valjda, ali bih je radije zadržao samo za sebe do kraja večeri. Čudio sam se zašto želi da vidi mog oca večeras, ukoliko to nije značilo da ne deli moje oduševljenje mogućnošću da budemo sami. Da budem iskren, ta misao me je oneraspoložila.

Ali ona je bila dobro raspoložena dok je pričala o poslu koji su obavili u poslednja dva dana. Sutra su planirali da počnu rad na prozorima. Rendi je, ispostavilo se, radio uz nju oba dana, što objašnjava „novostečeno prijateljstvo“. Ona je to tako opisala. Sumnjao sam da bi Rendi svoje zanimanje opisao na isti način.

Nekoliko minuta kasnije parkirali smo se ispred moje kuće i ugledao sam svetlost u očevoj sobi. Ugasio sam motor i poigravao se ključevima pre nego što sam izašao.

„Rekao sam ti da je moj otac ćutljiv, zar ne?“

„Jesi“, reče. „Ali to nije važno. Samo želim da ga upoznam.“

„Zašto?“ upitah. Znam kako je to zazvučalo, ali nisam mogao da se suzdržim.

„Zato“, odgovori Savana, „što ti je on jedini rod. I što te je on podigao.“

Kad je otac pregrmeo šok zbog mog povratka sa Savanom u društvu i pošto su se upoznali, brzo je prošao rukom kroz paperjastu kosu i zagledao se u patos.

„Izvinite što se nismo najavili, ali nije Džon kriv“, rekla je. „Za sve sam ja kriva.“

„O“, reče otac. „U redu je.“

„Jesmo li došli u nezgodno vreme?“

„Ne.“ Kratko je pogledao uvis, a zatim ponovo u patos. „Drago mi je što sam vas upoznao“, reče.

Na trenutak smo svi stajali u dnevnoj sobi i niko ništa nije govorio. Savana se neusiljeno smešila, ali sam se pitao da li to moj otac primećuje.

„Želite li nešto da popijete?“, upita otac, kao da se odjednom prisetio da treba da bude domaćin.

„Ne, hvala“, odgovori Savana. „Džon mi kaže da ste veliki sakupljač novčića.“

Okrenuo se ka meni kao da se pita da li da odgovori. „Trudim se“, napokon izusti.

„Jesmo li vas u tome ovako neuljudno prekinuli?“ upita ona istim onim šaljivim glasom kojim se i meni obratila. Na moje iznenađenje, čuh oca kako se nervozno smeje. Ne glasno, ali se ipak smeje. Neverovatno.

„Ne, niste me prekinuli. Samo sam pregledao novčić koji sam danas dobio.“

Dok je govorio, mogao sam da osetim kako ispipava kako ću ja reagovati. Savana ili nije primetila ili se pravila da ne primećuje. „Stvarno?“ upita. „Kakav novčić?“

Otac se premesti s jedne na drugu nogu. I tada, na moje zaprepašćenje, podiže pogled i upita je: „Da li biste voleli da ga pogledate?“

U njegovoj sobi smo ostali četrdeset minuta.

Ja sam uglavnom sedeo i slušao oca kako priča priče koje sam napamet znao. Kao i većina ozbiljnih kolekcionara, kod kuće je držao svega nekoliko novčića, a ja nisam ni znao gde je pohranjen ostatak. Svake dve nedelje bi uzimao drugi deo zbirke, a novi novčići bi se pojavili kao čarolijom. Obično ih nikad nije bilo više od desetak odjedanput i nikad nisu bili vredni, ali sam stekao utisak da bi Savani mogao pokazati i običnu kovanicu od jednog centa s Linkolnovim likom i ona bi bila oduševljena. Postavila je na desetine pitanja, na koje sam joj mogao odgovoriti i ja ili svaka knjiga o numizmatici, ali kako je vreme odmicalo, njena pitanja su postajala suptilnija. Umesto da pita zašto je određeni novčić vredan, pitala bi kada ga je i gde pronašao, na šta je u odgovor dobijala priče o dosadnim vikendima iz moje mladosti provedenim na mestima poput Atlante i Čarlstona, Rolija i Šarlota.

Otac je o ovim putovanjima pričao mnogo. Za njega - mnogo. I dalje se povlačio u sebe na duge periode, ali je u tih četrdeset minuta njoj rekao verovatno više nego meni otkako sam stigao kući. Iz svog ugla video sam strast o kojoj je govorila, ali tu strast sam video hiljadu puta dosad i nije promenila moje mišljenje da otac novčiće koristi kako bi izbegao život umesto da ga prihvati. Prestao sam s njim da razgovaram o novčićima zato što sam želeo da razgovaram o nečem drugom; otac je prestao da govori zato što je znao kako se osećam i nije mogao ni o čemu drugom da priča.

A ipak...

Otac je bio srećan i ja sam to znao. Video sam kako mu oči blistaju dok pokazuje novčić, ističe pečat kavnice, kako je pečat čvrst, kako se vrednost može razlikovati po tome ima li strele ili vence. Pokazao

je Savani otiske novčića, novčića iskovanih u Vest Pointu, koji su mu bili omiljeni. Izvukao je lupu da joj pokaže greške, a dok je Savana držala lupu, video sam živost na očevom licu. I pored mojih osećanja prema novčićima, morao sam da se nasmešim jednostavno zato što vidim oca toliko srećnog.

No on je i dalje bio moj otac i nije bilo nikakvog čuda. Čim joj je sve pokazao i ispričao sve o njima i kako se skupljaju, njegove primedbe su postale sve ređe i ređe. Počeo je da se ponavlja i shvativši to, povlačio se i sve manje govorio. Savana mora da je naslutila njegovu sve veću nelagodu pošto je pokazala na novčiće poslagane na stolu.

„Hvala vam, gospodine Tajri. Osećam da sam zaista nešto naučila.“

Otac se nasmešio, očigledno iscrpljen, i to sam shvatio kao znak da ustanem.

„Da, bilo je sjajno, ali verovatno treba da pođemo“, rekoh.

„O... Okej.“

„Divno je što sam vas upoznala.“ Kad je otac ponovo klimnuo glavom, Savana se nagnula i zagrlila ga.

„Moramo ovo da ponovimo“, šapnula je i mada joj je otac uzvratio zagrljaj, to me je podsetilo na one beživotne zagrljaje koje sam iskusio kao dete. Pitao sam se je li i njoj bilo nezgodno kao što je njemu očigledno bilo.

U kolima je Savana sedela izgubljena u mislima. Hteo sam da je pitam za utiske o mom ocu, ali nisam bio siguran želim li da čujem odgovor. Znam svog oca i nismo imali najbolji odnos, ali bila je u pravu kad je rekla da mi je on jedini rod i da me je podigao. Ja sam mogao da se žalim na njega, ali nikako nisam hteo da čujem kako to i neko drugi čini.

Ipak, mislio sam da ona ništa loše ne bi rekla, jednostavno zato što joj to nije u prirodi, i kad se okrenula ka meni, smešila se.

„Hvala ti što si me doveo da ga upoznam“, reče. „On ima toliko... toplo srce.“

Nikad nisam čuo da ga neko tako opisuje, ali mi se svidelo.

„Drago mi je što ti se dopao.“

„Jeste“, reče iskreno. „On je... nežan.“ Bacila je pogled na mene. „Ali mislim da shvatam zašto si imao tolike neprilike dok si bio mladi.“

Nemam utisak da je bio strog otac.“

„Nije“, složih se.

Pogledala me je šaljivo se namrštivši. „A ti si, stara zloćo, to koristio.“

Nasmejah se. „Da, mislim da jesam.“

Odmahnula je glavom. „Trebalo je da budeš bolji.“

„Bio sam dete.“

„Ah, stari izgovor. Znaš da to ne prolazi, zar ne? Ja nikad nisam iskoristila svoje roditelje.“

„Da, savršeno dete. Mislim da si to spomenula.“

„Rugaš li se ti to meni?“

„Ne, naravno da ne.“

I dalje me je posmatrala. „Mislim da mi se rugaš“, najzad zaključii.

„Okej, možda malo.“

Razmišljala je o mom odgovoru. „Možda sam to i zaslužila. Ali samo da znaš, nisam bila savršena.“

„Nisi?“

„Naravno da nisam. Sećam se veoma jasno, na primer, da sam u četvrtom razredu dobila četvorku na testu.“

Pretvarao sam se da sam šokiran. „Ne! Ne pričaj!“

„Istina je.“

„Kako si se uopšte oporavila od toga?“

„Šta misliš?“ Slegnula je ramenima. „Rekla sam sebi da se to više nikad neće ponoviti.“

Nisam ni sumnjao. „Jesi li sad gladna?“

„Mislila sam da me nikad nećeš upitati.“

„Za šta si raspoložena?“

Skupila je ovlaš kosu u konjski rep, a zatim je pustila. „Šta kažeš na veliku sočnu pljeskavicu?“

Čim je to izgovorila, zapitao sam se je li Savana previše dobra da bi bila stvarna.

Sedam

„Moram priznati da me vodiš da jedemo na veoma zanimljivim mestima“, reče Savana bacivši pogled preko ramena. U daljini, iza dine, videli smo dugi red kupaca kako vijuga od *Džoovog kioska s pljeskavicama* usred pošljunčanog parkinga.

„Najbolje pljeskavice u gradu“, rekoh i zagrizoh ogromnu pljeskavicu.

Savana je sedela blizu mene na pesku, licem okrenuta ka vodi. Pljeskavice su bile fantastične, lepe i debele, i premda su krompirići bili malo masniji, prijali su. Savana je jela i gledala u more, a na sve slabijoj svetlosti pomislih kako izgleda kao da se ovde oseća kao kod kuće, više nego ja.

Razmišljao sam opet o tome kako je razgovarala s mojim ocem. O tome kako razgovara sa svima, kad smo već kod toga, uključujući i mene. Imala je retku sposobnost da bude upravo ono što ljudima treba kad je s njima, a da ipak ostane svoja. Nisam se mogao setiti nikoga ko i približno podseća na nju i po izgledu i po karakteru, i opet se zapitah zašto sam joj se dopao. Dvoje ljudi nisu mogli biti različiti nego što smo bili ona i ja. Savana je devojka iz planinskog kraja, talentovana i ljupka, odrasla uz brižne roditelje, sa željom da pomaže onima kojima je pomoć potrebna; ja sam bio tetovirani pešadinac, spolja grub i uglavnom stranac u sopstvenom domu. Setivši se kako se ophodila s mojim ocem, uviđao sam kako su je roditelji lepo vaspitali. I dok je sedela pored mene, poželeo sam da budem više nalik na nju.

„O čemu razmišljaš?“

Njen glas, zvonak ali nežan, prekinuo me je u razmišljanju.

„Pitao sam se zašto si ovde“, priznadoh.

„Zato što volim plažu. Ne radim ovo često. Nema baš talasa i čamaca za lov na račiće tamo odakle sam ja.“

Kad je videla moj izraz, potapšala me je po ruci. „Ovo je bilo neumesno“, reče, „izvini. Ovde sam zato što želim da budem ovde.“

Odložih ostatke pljeskavice pitajući se zašto mi je toliko stalo. Za mene je to bilo novo osećanje i nisam bio siguran da ću se ikad na njega navići. Potapšala me je po ruci i ponovo se okrenula prema okeanu.

„Ovde je prelepo. Samo nam treba još zalazak sunca nad vodom i bilo bi savršeno.“

„Morali bismo da odemo na drugi kraj zemlje“ rekoše.

„Zaista? Hoćeš da mi kažeš da sunce zalazi na zapadu?“

Primetio sam nestašni sjaj u njenim očima.

„Tako sam čuo.“

Pojela je samo pola pljeskavice i stavila je u torbu, a zatim ubacila i moje ostatke. Kada je okrenula torbu tako da je vetar ne oduva, ispružila je noge i okrenula se prema meni; izgledala je ujedno i koketno i bezazleno.

„Želiš li da znaš o čemu sam ja razmišljala?“, upita.

Čekao sam i pogledom je upijao.

„Razmišljala sam kako bih volela da si bio sa mnom protekla dva dana. Hoću da kažem, drago mi je što sam bolje upoznala ostale. Ručali smo zajedno, a sinoć smo se na večeri veoma lepo proveli, ali nešto jednostavno nije bilo u redu, kao da mi je nešto nedostajalo. Dok te nisam ugledala kako ideš plažom, nisam shvatila da si to bio ti.“

Progutao sam knedlu. U drugom životu, u neko drugo vreme, poijubio bih je tada, ali iako sam čeznuo, nisam to učinio. Umesto toga, mogao sam jedino da zurim u nju. Kad su nam se pogledi sreli, u njenom je bio nagoveštaj stidljivosti.

„Kad si me pitao zašto sam ovde, našalila sam se zato što sam mislila da je odgovor očigledan. Provoditi vreme s tobom jednostavno je... nekako, dobro. Lako, kako i treba da bude. Tako je s mojim roditeljima. Jednostavno im je ugodno kad su zajedno, sećam se da sam, kad sam bila mala, pomislila kako jednog dana i ja želim da to imam.“ Zastade. „Volela bih da ih upoznaš jednog dana.“

Grlo mi se osušilo. „I ja bih voleo da ih upoznam.“

Neusiljeno me je uhvatila za ruku, prste ispreplela s mojima.

Sedeli smo u miru i tišini. Uz ivicu vode čigre su u potrazi za hranom zabadale kljunove u pesak; jato galebova prhnu bežeći od talasa. Nebo je postajalo sve tamnije, a oblaci sve zlokobniji. Na gornjem delu plaže uočih poneki par kako šeta pod indigoplavim svodom.

Dok smo sedeli tako, čulo se zapljuskivanje talasa. Čudio sam se kako mi sve deluje novo. Novo ali prijatno, kao da jedno drugo oduvek poznajemo. A čak nismo bili ni pravi par. *Verovatno*, podsećao me je onaj glasić u glavi, *nikad nećete ni biti*. Za nešto više od nedelju dana poći ću nazad u Nemačku i svemu ovome doći će kraj. Proveo sam dovoljno vremena sa svojim drugarima da znam kako je potrebno mnogo više od nekoliko izuzetnih dana da bi opstala veza između dvoje koje razdvaja Atlantski okean. Slušao sam kako se mladići u mojoj jedinici kunu da su zaljubljeni nakon što se vrate sa dopusta - i možda i jesu bili - ali to nikad nije potrajalo.

Vreme sa Savanom me je nagnalo da se zapitam može li se to ipak izvesti. Želeo sam da budem više s njom, i ma šta da se dogodi između nas, već sam znao da je nikad neću zaboraviti. Koliko god ludo da je zvučalo, postajala je deo mene i već sam se užasavao pri pomisli da sutrašnji dan nećemo provesti zajedno. Ni naredni, ni onaj potom. Možda, rekoh sebi, možemo da uspemo.

„Tamo!“, čuo sam kad je uzviknula. Pokazala je na okean. „U talasima.“

Posmatrao sam čeličnosivi okean, ali ništa nisam video. Savana je naglo ustala i počela da trči prema vodi.

„Hajde!“ doviknula mi je preko ramena. „Požuri!“

Ustao sam i krenuo za njom, zbunjen. Dotrčao sam do nje. Zastala je uz vodu i čuo sam kako brzo diše.

„Šta se dešava?“ upitah.

„Tamo!“

Zaškiljio sam i ugledao ono o čemu je govorila. Tri su jahala na talasima, jedan za drugim, nestajali u plićaku, pa se ponovo pojavivali malo dalje niz plažu.

„Mladi delfini“, rekoh. „Prolaze pored ostrva skoro svako veče.“

„Znam“, uzvratila, „ali izgledaju kao da surfuju.“

„Da, tako izgleda. Zabavljaju se. Sad kad više nikog nema u vodi, osećaju da se bezbedno mogu poigrati.“

„Želim da budem s njima. Oduvek sam želela da plivam sa delfinima.“

„Prestaće da se igraju ili će se samo premestiti dalje, van tvog domašaja. Čudni su što se toga tiče. Viđam ih kad surfujem. Ako su

radoznali, približe ti se na metar i ispitivački te gledaju, ali ako pokušaš da ih pratiš, ostaviće te daleko iza sebe.“

Nastavili smo da posmatramo delfine koji su se udaljavali od nas i na kraju nestali s vidika pod svodom koji je u međuvremenu postao neproziran.

„Trebalo bi da krenemo“, rekoh.

Otišli smo do automobila, usput se zaustavivši da pokupimo ostatke naše večere.

„Nisam siguran da li bend već svira, ali trebalo bi uskoro da počnu.“

„Nije važno“, reče. „Sigurna sam da ćemo imati šta da radimo. Osim toga, da te upozorim, nisam baš neka plesačica.“

„Ne moramo da idemo ako ne želiš. Možemo negde drugde ako hoćeš.“

„Gde?“

„Voliš li brodove?“

„Kakve brodove?“

„Velike“, rekoh. „Znam mesto odakle možemo da vidimo vojni brod *Severnu Karolinu*.“

Iskreveljila se i bilo mi je jasno da je odgovor ne. Nije ovo bio prvi put da žalim što nemam svoj stan. Ali opet, nisam bio u zabludi da bi pošla sa mnom sve i da ga imam. Da sam na njenom mestu, ne bih ni ja. I ja sam samo čovek.

„Čekaj“, reče, „znam gde možemo da odemo. Hoću nešto da ti pokažem.“

Zaintrigiran, upitah: „Gde?“

S obzirom na to da je Savanina grupa počela da gradi tek prethodnog dana, radovi na kući su odmakli iznenađujuće daleko. Konstrukcija je uglavnom već bila završena a i krov je podignut. Savana je pogledala kroz prozor automobila pa se zatim okrenula prema meni.

„Želiš li da je obiđeš? Da vidiš šta radimo?“

„Voleo bih“, odgovorih.

Izašao sam za njom iz kola primećujući kako joj mesečina igra po licu. Kad sam zakoračio na gradilište, shvatih da čujem muziku koja je s radija dopirala kroz kuhinjski prozor iz susedne kuće. Nekoliko koraka od ulaza Savana je pokazala na građevinu, očigledno

ponosna. Približio sam joj se i zagrlio je, a ona je glavu naslonila na moje rame i opustila se.

„Ovde sam provela poslednja dva dana“, skoro da je šaputala u noćnoj tišini. „Šta kažeš?“

„Izvršno je“, rekoh. „Kladim se da je porodica oduševljena.“

„Jeste. I divna su porodica. Zaista zaslužuju ovu kuću pošto su se veoma namučili. Uragan Fren im je uništio dom, ali kao i mnogi drugi, nisu imali osiguranje od poplave. Porodicu čine majka i troje dece - muž ju je napustio pre mnogo godina - i da si ih upoznao, dopali bi ti se. Deca su dobri učenici i pevaju u dečjem horu u crkvi. I veoma su učtivi i ljupki... vidi se da se majka trudi da ih dobro vaspita, znaš.“

„Upoznala si ih, pretpostavljam?“

Pokazala je glavom prema kući. „Ovde su poslednjih nekoliko dana.“ Ispravila se. „Hoćeš li da pogledaš kako izgleda unutra?“

Nevoljno sam je pustio iz zagrljaja. „Vodi me.“

Kuća nije bila velika - otprilike kao kuća mog oca - ali raspored je bio takav da je izgledala prostranije. Savana me je uhvatila za ruku i provela me kroz svaku sobu, isticala svojstva, zamišljala pojedinosti. Razmišljala je o idealnim tapetima za kuhinju i boji pločica na ulazu, tkanini za zavese u dnevnoj sobi i kako da se ukrasi polica iznad kamina. Govorila je s istim čuđenjem i radošću kao kad je gledala delfine. Na trenutak sam zamislio kakva mora da je izgledala kao dete.

Povela me je nazad, prema ulaznim vratima. U daljini se čula prva tutnjava gromova. Dok smo stajali u dovratku, privukao sam je.

„Imaće i trem“, reče, „dovoljno velik za dve stolice za ljuljanje, ili čak ljuljašku. Leti će moći ovde da sede uveče i da se okupljaju posle crkve.“ Pokazala je rukom. „Ono tamo je njihova crkva. Zbog toga je ova lokacija savršena.“

„Zvučiš kao da si ih zaista dobro upoznala.“

„Ne, ne zapravo“, reče. „Malo sam s njima popričala i samo nagađam o svemu tome. To radim sa svakom kućom gde sam pomagala u izgradnji. Šetam kroz nju i pokušavam da zamislim kakav će biti život vlasnika. Rad na kući tako je mnogo zabavniji.“

Mesec se sada sakrio iza oblaka, pa je nebo bilo tamnije. Na horizontu je blesnula munja i trenutak kasnije blaga kiša zadobova

po krovu. Gusto lišće hrastova posađenih duž ulice šuštalalo je na vetru dok je gmrljavina odjekivala kućom.

„Ako želiš da idemo, treba da krenemo pre no što počne oluja.“

„Nemamo kud da idemo, sećaš se? Osim toga, oduvek sam volela oluje i grmljavinu.“

Privukao sam je još više, udisao njen miris. Kosa joj je mirisala slatko, kao zrele jagode.

Posmatrali smo kako se kiša pojačava u pljusak i ukoso pada. Jedina svetlost dopirala je sa uličnih svetiljki; Savanino lice je napola bilo u senci.

Zagrmelo je i kiša se slivala u potocima. Video sam kako vetar nanosi kapi na pod prekriven strugotinama od kojih se stvaraju široke lokve u prašini, i bio sam zahvalan što je toplo uprkos kiši. Sa strane sam opazio nekakve sanduke. Otišao sam po njih i napravio sedište. Neće biti baš udobno, ali je bolje nego da stojimo.

Kad je Savana sela pored mene, odjednom sam shvatio da je dolazak ovamo bio pravi potez. Prvi put smo zaista bili sami, ali dok smo sedeli jedno do drugog, činilo se kao da smo oduvek zajedno.

Osam

Sanduci, tvrdi i neumoljivi, naterali su me da posumnjam u svoju pamet, ali Savani izgleda ništa nije smetalo. Ili se pretvarala da joj ne smeta. Naslonila se, osetila kako joj se ivica useca u kožu, pa se opet uspravila.

„Izvini“, rekoh, „mislio sam da će biti udobnije.“

„Nema veze. Noge su mi umorne, stopala me bole. Ovo je savršeno.“

Da, pomislih, jeste. Setio sam se noći provedenih na straži kad sam zamišljao da sedim pored devojke iz snova i osećam da je sve u redu. Sada sam znao šta mi je nedostajalo svih ovih godina. Kad mi je Savana naslonila glavu na rame, poželeo sam da nisam otišao u vojsku. Poželeo sam da nisam u službi van zemlje i zažalio sam što nisam odabrao drugačiji put u životu, onaj koji bi mi dopustio da ostanem deo njenog sveta. Da budem student u Čepel Hilu, da deo leta provodim gradeći kuće, da idem s njom na jahanje.

„Veoma si ćutljiv“, čuh kako kaže.

„Izvini“, uzvratih. „Samo razmišljam o večerašnjim događajima.“

„O lepim, nadam se.“

„Da, o lepim“, odgovorih.

Promeškoljila se i osetih kako su nam se noge dodirnule. „I ja. Ali ja sam razmišljala o tvom tati“, reče. „Je li uvek bio kao večeras? Nekako stidljiv i sklanja pogled kad razgovara s ljudima?“

„Jeste“, rekoh. „Zašto?“

„Samo sam radoznala“, odgovori.

Metar-dva dalje oluja je dostizala vrhunac kako se iz oblaka stuštio novi nalet kiše. Voda se poput slapa slivala sa čitave kuće. Ponovo je sevnula munja, ovog puta bliže, i zagrmje kao iz topa. Da su bila postavljena okna, verujem da bi se zatresla.

Savana se primakla još bliže i ja je zagrlih. Prekrstila je noge i naslonila se na mene; pomislio sam kako bih je večno mogao ovako držati u zagrljaju.

„Razlikuješ se skoro od svih mladića koje poznajem“, reče tiho, a njen glas mi zazvuča blisko. „Zreliji si, manje... površan, rekla bih.“

Nasmešio sam se, obradovan njenim rečima. „Ne zaboravi da imam i kratku kosu i tetovaže.“

„Kratka kosa, da. Tetovaže... one nekako idu uz sve ostalo, ali niko nije savršen.“

Blago sam je gurnuo pretvarajući se da sam povređen. „Da sam znao šta misliš, ne bih se istetovirao.“

„Ne verujem ti“, reče i odmaknu se. „Izvini, nije trebalo da to kažem. Mislila sam više na to kako bih se ja osećala da treba da se tetoviram. Tvoje tetovaže daju izvesnu... sliku, što se uklapa u čitavu pojavu.“

„A kakva je to slika?“

Pokazivala je tetovaže, jednu po jednu, počev od kineskog slova. „Ova mi kaže da živiš po sopstvenim pravilima i da ne mariš uvek šta ljudi misle. Pešadijski znak pokazuje da se ponosiš onim što radiš. A bodljikava žica... to pristaje osobi kakva si bio kad si bio mlađi.“

„To je pravi psihološki profil. A ja sam mislio da mi se samo dopadaju šare.“

„Razmišljam da polažem ispit iz psihologije.“

„Mislim da si ga već položila.“

Iako je jače duvalo, kiša se najzad smirivala.

„Jesi li ikad bio zaljubljen?“ upita, naglo promenivši temu.

Njeno pitanje me je iznenadilo. „Nisam očekivao to pitanje.“

„Rekli su mi da je nepredvidiva žena još tajanstvenija.“

„Tačno. Ali ne znam odgovor na tvoje pitanje.“

„Kako ne znaš?“

Oklevao sam, razmišljao šta da kažem. „Pre nekoliko godina izlazio sam sa jednom devojkom i u to vreme sam znao da sam zaljubljen. Makar sam sebi tako govorio. Ali kad sad razmislim o tome... više nisam siguran. Bila mi je draga i voleo sam da budem s njom, ali kad nismo bili zajedno, jedva da sam na nju i pomišljao. Bili smo zajedno, ali nismo bili par, ako se to tako može reći.“

Razmišljala je o mom odgovoru, ali ništa nije rekla. Malo kasnije sam se okrenuo prema njoj. „A ti? Jesi li ti ikad bila zaljubljena?“

Lice joj se pomračilo. „Ne“, reče.

„Ali mislio sam da jesi. Kao ja, je li?“ Kad je oštro udahнула, nastavih: „I ja se u svom odredu pomalo služim psihologijom. A instinkti mi govore da si imala ozbiljnog mladića.“

Osmehnula se, ali je u tom osmehu bilo neke tuge. „Znala sam da ćeš sam to shvatiti“, rekla je prigušenim glasom. „Ali da odgovorim

na tvoje pitanje, jeste, postojao je neko. Prve godine na fakultetu. I da, zaista sam mislila da ga volim.“

„Jesi li sigurna da ga nisi volela?“

Dugo joj je trebalo da odgovori. „Ne“, promrmlja. „Nisam.“

Zurio sam u nju. „Ne moraš da mi kažeš...“

„U redu je“, reče i podiže ruku da me zaustavi. „Ali teško je. Pokušavam da to zaboravim, o tome nisam pričala čak ni svojim roditeljima. Zapravo, nikome. Uobičajena priča, znaš. Devojka iz provincije dolazi na fakultet i upoznaje zgodnog starijeg studenta koji je i predsednik svog bratstva. Popularan je, bogat i šarmantan, a mala brucoškinja je zadivljena što ga uopšte zanima. Ponaša se prema njoj kao da je nešto posebno, a ona zna da su ostale devojke s prve godine ljubomorne, pa i sama počinje da misli da je posebna. Pristaje da ode na zimsku svečanost u jedan od onih otmenih hotela van grada, s njim i još nekoliko parova, premda je upozorena da on nije baš onako ljubazan i osećajan kako izgleda, i da je zapravo mladić koji lupa recke za svaku devojku koju osvoji.“

Zatvorila je oči kao da prikuplja snagu da nastavi. „I devojka odlazi uprkos upozorenjima prijatelja, i mada ne pije a on joj ljubazno donosi sokove, ipak oseća kako joj se vrti u glavi, pa joj on ponudi da je odvede u hotel kako bi mogla da legne. A zatim se obrela u krevetu gde se ljube, i najpre joj se to dopada, ali vrti joj se u glavi i ne pada joj na pamet tada, već tek posle, da joj je možda neko, možda on, sipao nešto u piće, i da mu je sve vreme cilj bio samo da udari još jednu recku.“

Reči su sada iz nje izlazile poput bujice, sustizale jedna drugu. „I tada je hvata za grudi, cepa joj haljinu i gaćice, i sad je na njoj i toliko je težak da ne može da ga odgurne, a oseća se zaista bespomoćno i želi da on prestane jer to nikad nije uradila, ali već je toliko ošamućena da jedva može i da govori, ne može da zove u pomoć, i verovatno bi mu i pošlo za rukom da se nije pojavio par koji je odseo u istoj sobi, pa je uspela da se uplakana istetura odatle držeći haljinu. Nekako stiže do toaleta u hotelskom predvorju i tamo nastavlja da plače, a druge devojke s kojima je doputovala na svečanost ulaze i vide joj razmazanu maskaru i pocepanu haljinu, i umesto da joj pomognu, one joj se smeju, ponašaju se kao da je trebalo da zna šta je čeka i da je dobila šta je zaslužila. Na kraju

zove prijatelja koji uskoči u kola i dođe po nju, i bude dovoljno pametan da je u povratku ništa ne pita.“

Kad je završila, bio sam nepomičan od besa. Nisam nikakav svetac kad su žene u pitanju, ali nikad u životu mi nije palo na pamet da prisilim ženu da uradi nešto što ne želi.

„Žao mi je“, bilo je sve što sam uspeo da kažem.

„Ne treba da ti bude žao. Nisi ti to uradio.“

„Znam. Ali ne znam šta drugo da kažem. Izuzev ako...“ Začutao sam i trenutak kasnije se okrenula prema meni. Video sam kako joj suze teku niz lice, i zbolelo me je što plače tako bezglasno.

„Izuzev ako?“

„Izuzev ako ne želiš da ja... Ne znam. Da ga prebijem?“

Tužno se nasmejala. „Nemaš pojma koliko puta sam poželela da upravo to učinim.“

„Ja ću“, rekoh. „Samo mi daj ime i obećavam da to neće biti povezano s tobom. Ja ću sve ostalo srediti.“

Stegla mi je ruku. „Znam da bi ti to uradio.“

„Ozbiljno ti govorim“, rekoh.

Bledo se osmehnula i izgledala je ujedno i napaćena i bolno mlada. „Zato ti i neću reći. Ali veruj mi, dirnuta sam. To je lepo od tebe.“

Dopalo mi se kako je to kazala; sedeli smo čvrsto se držeći za ruke. Kiša je najzad prestala, a umesto nje sam čuo muziku s radija iz susedne kuće. Nisam znao koja je pesma, ali sam prepoznao da je iz ranog džez perioda. Jedan momak u mojoj jedinici bio je lud za džezom.

„Bilo kako bilo“, nastavi Savana, „na to sam mislila kad sam rekla da mi nije uvek bilo lako na prvoj godini fakulteta. I to je bio razlog što sam htela da napustim školu. Moji su roditelji, blagosloveni da su, mislili da me muči nostalgija, pa su me naterali da ostanem. Ali... ma koliko da je loše bilo, naučila sam nešto o sebi. Mogu da izdržim nešto takvo i da opstanem. Hoću da kažem, znam da je moglo biti gore, mnogo gore, ali za mene je to bilo sve što sam tada mogla da uradim. I iz toga sam nešto naučila.“

Kad je začutala, prisetio sam se nečeg što je rekla. „Je li Tim te noći došao po tebe u hotel?“

Naglo je podigla pogled, preneražena.

„Koga bi drugog ti pozvala?“, rekoh kao da objašnjavam.

Klimnula je glavom. „Da, pretpostavljam da si u pravu. I bio je divan. Do dana današnjeg me nije pitao za pojedinosti, a ja mu nisam ispričala. Ali od tada se prema meni ponaša pomalo zaštitnički, i ne mogu reći da mi to smeta.“

U tišini sam razmišljao o hrabrosti koju je pokazala, ne samo te noći, već i kasnije. Da mi nije rekla, nikad ne bih pomislio da joj se išta loše dogodilo. Divio sam se što, uprkos tom doživljaju, uspeva da optimistički gleda na svet.

„Obećavam da ću biti pravi džentlmen“, rekoh.

Pogledala me je. „O čemu pričaš?“

„Večeras. Sutra uveče. Uvek. Ja nisam kao taj mladić.“

Prstom mi je prešla po bradi; osetih kako mi se koža naježila od njenog dodira. „Znam“, reče, kao da se zabavlja. „Zašto misliš da sam sada s tobom?“

Glas joj je bio veoma nežan i ponovo sam potisnuo želju da je poljubim. To joj ne treba, ne sad, iako je bilo veoma teško misliti i o čemu drugom.

„Znaš šta je Suzan rekla posle one prve noći? Kad si otišao a ja se vratila u grupu?“

Čekao sam.

„Rekla je da je plašiš. Da si poslednja osoba na svetu s kojom bi ikad ostala nasamo.“

Osmehnuh se. „I gore sam o sebi čuo“, uverih je.

„Ne, ne shvataš šta hoću da kažem. Htela sam da kažem da sam tada pomislila kako Suzan ne zna šta priča zato što sam, kad si mi pružio torbu prvi put na plaži, u tebi videla čestitost, samopouzdanje i čak neku nežnost, al nikako nešto što bi izazvalo strah. Znam da to zvuči ludo, ali osećala sam se kao da te već poznajem.“

Okrenuh se bez reči. Pod svetiljkom se sa zemlje dizala izmaglica, ostatak dnevne vreline. Začuli su se zrikavci kako pevaju jedan drugom. Progutao sam pljuvačku pokušavajući da ovlažim grlo koje mi se najednom osušilo. Pogledah Savanu, pa u tavanicu, zatim u svoja stopala, pa ponovo u Savanu. Stisnula mi je ruku a ja nesigurno udahnuh čudeći se što sam se na običnom dopustu u običnom gradiću nekako zaljubio u neobičnu devojkicu po imenu Savana Lin Kertis.

Primitila je moj izraz, ali ga je pogrešno protumačila. „Izvini ukoliko ti je zbog ovoga neugodno“, prošaputa. „Ponekad sam takva. Mislim, preterano otvorena. Jednostavno izbrbljam šta mislim ne vodeći računa kako će to ostali shvatiti.“

„Nije mi neugodno“, rekoh okrećući joj lice prema sebi. „Samo mi niko nikad nije rekao takvo nešto.“

Gotovo da sam tu zastao, svestan da će, ukoliko zadržim reči u sebi, trenutak proći i pobeći ću ne otkrivši svoja osećanja.

„Nemaš predstavu koliko mi znači ovih nekoliko proteklih dana“, počeh. „Poznanstvo s tobom je najbolje što mi se dogodilo u životu.“ Oklevao sam znajući da, ako sad stanem, to nikad nikom neću moći da kažem. „Volim te“, prošaputah.

Uvek sam zamišljao da će te reči biti teško izgovoriti, ali nije bilo tako. U čitavom svom životu nikad ni u šta nisam bio sigurniji, i ma koliko sam se nadao da će jednog dana te reči Savana uputiti meni, najvažnije je bilo saznanje da ljubav mogu da pružim, bez ikakvih uslova i očekivanja.

Napolju je postalo hladnije; video sam kako barice vode svetlucaju na mesečini. Oblaci su se razilazili, a poneka zvezda među njima zatreptala bi kao da me podseća na ono što sam upravo izgovorio.

„Jesi li ikad zamišljao nešto ovakvo?“ naglas se zapita Savana. „Mislim, sebe i mene?“

„Nisam“, odgovorih.

„Malo me to plaši.“

Želudac mi se zgrčio i odjednom više nisam bio siguran da i ona isto oseća.

„Ne moraš i ti meni da kažeš“, počeh. „Nisam zato ovo rekao...“

„Znam“, prekide me. „Ne razumeš. Nisam uplašena zato što si mi rekao. Uplašila sam se zato što sam i ja to htela da kažem. Volim te, Džone.“

Čak ni dan-danas ne znam kako se to dogodilo. Jednog trenutka smo razgovarali, a već narednog se nagnula prema meni. Načas sam se pitao hoće li nestati čarolija kojom smo oboje omađijani ukoliko je poljubim, ali bilo je prekasno. A kad su nam se usne srele, znao sam da mogu dočekati stotu i običi sve zemlje na svetu, ali da se ništa neće moći uporediti sa tim trenutkom kad sam prvi put

poljubio devojku iz svojih snova, i znao sam da će moja ljubav trajati
večno.

Devet

Napolju smo ostali do kasno. Pošto smo otišli sa gradilišta, Savanu sam odveo na plažu i šetali smo dugo dok nije počela da zeva. Otpratio sam je do vrata i opet smo se poljubili dok su pod svetiljkom na tremu noćni leptiri jurili ka svetlosti.

Iako je izgledalo da sam prethodnog dana mnogo mislio na Savanu, to nije ništa u odnosu na to koliko sam narednog dana bio opsednut njome, ali je osećanje bilo drugačije. Smešio sam se bez ikakvog razloga, što je čak i moj otac primetio kad se vratio s posla. Ništa nije rekao - nisam to od njega, naravno, ni očekivao - ali nije se, čini se, iznenadio kad sam ga potapšao po leđima pošto sam saznao da će spremiti lasanju. Neprestano sam pričao o Savani, i posle dva-tri sata otišao je u svoju sobu. Iako je malo govorio, mislim da je bio srećan zbog mene a još zadovoljniji što sam o tome pričao. U to sam se uverio kad sam se kasnije te večeri vratio kući i zatekao tanjir sveže ispečenih kolačića u kuhinji i napisanu poruku da u frižideru ima mleka.

Izveo sam Savanu na sladoled, a zatim je odvezao u turistički centar Vilmingtona. Šetali smo po prodavnicama gde sam otkrio da je zanimaju antikviteti. Kasnije sam je odveo da vidi ratni brod, ali se nismo dugo zadržali. Imala je pravo, bilo je dosadno. Kasnije sam je odveo kući gde smo sedeli oko vatre sa njenim sustanarima.

Sledeće dve večeri Savana je dolazila u našu kuću. Tata je kuvao u obe prilike. Prve večeri Savana mog oca ništa nije pitala o novčićima i razgovor je teško išao. Tata je uglavnom slušao i mada je Savana bila ljubazna i trudila se da ga uključi u priču, iz navike smo razgovarali nas dvoje dok je moj otac gledao u svoj tanjir. Kad je odlazila, čelo joj je bilo nabrano i premda nisam želeo da verujem da joj se promenio prvobitni utisak o mom ocu, znao sam da jeste.

Iznenadila me je kad je sledeće večeri opet zatražila da budemo kod mene, i moj otac i ona su se ponovo obreli u njegovoj sobi i razgovarali o novčićima. Dok sam ih posmatrao, pitao sam se šta Savana misli o situaciji na koju sam se ja odavno navikao. Ujedno sam se molio da ona ima više razumevanja nego što sam ga ja nekad imao. Kad smo otišli, shvatio sam da nemam razloga za brigu. Dok smo se vozili prema plaži, veoma lepo je govorila o mom ocu, hvaleći ga naročito zbog toga kako me je vaspitao. Iako nisam znao

kako to da shvatim, odahnuo sam što je mog tatu prihvatila onakvog kakav je.

Do vikenda su moji dolasci u kuću na plaži postali uobičajeni. Većina studenata je zapamtila kako se zovem, premda i dalje nisu pokazivali mnogo zanimanja za mene, onako iscrpljeni svakodnevnim napornim radom. Oko sedam-osam bi uglavnom sedeli pred televizorom, umesto da piju i flertuju na plaži. Svi su izgoreli na suncu i svi su na žuljevitim prstima imali flastere.

U subotu uveče su stanari kuće na plaži pronašli dodatni izvor snage; stigao sam baš kad je grupa mladića iz kamiona istovarala sanduk za sandukom piva. Pomogao sam da ih unesu i shvatio da od one prve večeri kad sam ugledao Savanu, nisam popio ni gutljaj alkohola. Kao i prethodnog vikenda, raspaljen je roštilj i jeli smo oko vatre; posle smo se šetali plažom. Poneo sam ćebe i izletničku korpu prepunu grickalica za kasno veče, i ležeći naleđima posmatrali smo zvezde padalice, divili se belim blescima što jure po svodu. Bila je to jedna od onih savršenih večeri sa dovoljno povetarca da nam ne bude ni vruće ni hladno; pričali smo i ljubili se satima pre no što smo zaspali jedno drugom u naručju.

Kad je u nedelju ujutro iz mora počelo da se rađa sunce, seo sam pored Savane. Lice joj je bilo obasjano ranom jutarnjom svetlošću, a kosa rasuta po ćebetu. Jedna joj je ruka bila prebačena preko grudi a drugu je podigla iznad glave; mislio sam samo na to kako bih voleo da se svakog jutra do kraja života budim pored nje.

Ponovo smo išli u crkvu, i Tim je, kao i obično, bio živahan uprkos činjenici da mu čitave sedmice nismo uputili gotovo ni reč. Opet me je pitao da li bih želeo da pomognem u izgradnji. Kazao sam mu da odlazim narednog petka i da ne znam koliko bih mogao da pomognem.

„Mislim da ga zamaraš“, rekla je Savana smešeći se Timu.

Podigao je ruke. „Barem ne možeš da kažeš da nisam pokušao.“

Možda je to bilo najlepših nedelju dana u mom životu. Osećanja prema Savani postajala su sve jača, ali kako su dani odmicali, počela je da me izjeda briga zbog toga koliko će se brzo sve ovo završiti. Kad god bi me ophrvala takva osećanja, trudio sam se da ih odagnam, ali u nedelju uveče gotovo nimalo nisam spavao. Prevrtao sam se i okretao, mislio o Savani, pokušavao da zamislim kako

mogu da budem srećan uz saznanje da je s druge strane okeana i okružena muškarcima, od kojih bi jedan prema njoj mogao osećati isto ono što i ja.

Kad sam u ponedeljak uveče stigao u kuću na plaži, nisam mogao da pronađem Savanu. Zamolio sam da je potraže u njenoj sobi, čak zavirio u svako kupatilo. Nije bila ni na tremu iza kuće ni na plaži sa ostalima.

Otišao sam na plažu, a ljudi su na moja pitanja uglavnom odgovarali ravnodušno sležući ramenima. Neki čak nisu ni primetili da je nema, ali napokon je jedna devojka - Sendi ili Sindi, nisam siguran - rekla da ju je videla sat ranije kako odlazi niz plažu.

Dugo mi je trebalo da je pronađem. Išao sam plažom i u jednom i u drugom smeru i najzad ugledao mol blizu kuće. Vođen intuicijom, popeo sam se stepenicama slušajući kako ispod mene udaraju talasi. Kad sam ugledao Savanu, pomislio sam da je došla na mol ne bi li ugledala delfine ili da posmatra surfere. Sedela je obgrljenih kolena, naslonjena na stub i tek kad sam se približio shvatih da plače.

Nikad nisam znao šta da radim kad devojka plače. Da budem sasvim iskren, nisam znao šta da radim kad bilo ko plače. Moj otac nikad nije plakao, a ako i jeste, nije nikad preda mnom. A ja sam poslednji put plakao u trećem razredu kad sam pao sa kućice na drvetu i uganuo zglob. U jedinici sam video kako neki momci plaču i obično bih ih potapšao po leđima a zatim odlazio prepuštajući razgovor o razlozima i eventualnu pomoć nekome s više iskustva.

Pre no što sam i smislio šta da uradim, Savana me je ugledala. Brzo je obrisala crvene, naduvene oči i nekoliko puta duboko udahнула da se smiri. Torbu, onu koju sam izvadio iz okeana, držala je između nogu.

„Je li ti dobro?“, upitah.

„Nije“, odgovori a meni se srce stegnu.

„Želiš li da budeš sama?“

Razmislila je i najzad rekla: „Ne znam.“

Ne znajući šta još da uradim, stajao sam gde sam se zatekao.

Savana uzdahnu. „Biću dobro.“

Gurnuo sam ruke u džepove i klimnuo glavom. „Bi li više volela da budeš sama?“ ponovo upitah.

„Zar zaista moram da ti kažem?“

Oklevao sam. „Da.“

Tužno se nasmejala. „Možeš da ostaneš“, reče. „U stvari, bilo bi lepo da sedneš pored mene.“

Seo sam i posle kratkog oklevanja zagrlih je. Neko vreme smo sedeli ćuteći. Savanino disanje se polako ujednačavalo. Brisala je suze koje su joj i dalje lile niz obraze.

„Kupila sam ti nešto“, reče. „Nadam se da je to u redu.“

„Naravno“, promrmljah.

Šmrknu. „Znaš li o čemu sam razmišljala kad sam došla ovamo?“ Nije sačekala odgovor. „Razmišljala sam o nama“, reče. „O tome kako smo se upoznali i razgovarali one prve noći, kako si otkrio tetovaže i besno gledao Rendija. I kako si smešno izgledao kad smo prvi put išli na surfovanje, nakon što sam na dasci stigla do obale...“

Kad je začutala, stegnuo sam je oko struka. „Siguran sam da se u svemu tome negde krije kompliment.“

Pokušala je da se osmehne, ali joj nije baš pošlo za rukom. „Sećam se dobro tih prvih dana“, reče. „I čitave ove nedelje. Vremena koje smo proveli s tvojim tatom, izlaska na sladoled, razgledanja onog glupog broda.“

„Tamo više nećemo ići“, obećao sam, ali je podigla ruku da me prekine.

„Ne dozvoljavaš mi da završim“, reče. „I ne shvataš suštinu. Hoću da kažem da sam uživala u svakom trenutku, a to nisam očekivala. Nisam ovamo došla zbog toga, baš kao što nisam došla da bih se zaljubila u tebe. I, na drugačiji način, u tvog tatu.“

Prekoren, ćutao sam.

Sklonila je pramen kose iza uveta. „Mislim da je tvoj tata fantastičan. Mislim da te je divno vaspitao i znam da ti ne misliš tako, i...“

Kad mi se učinilo da više nema šta da kaže, zbunjeno sam zavrteo glavom. „I zato si plakala? Zbog mog odnosa prema ocu?“

„Ne“, reče. „Zar nisi čuo šta sam rekla?“

Zastala je kao da pokušava da sredi zbrkane misli. „Nisam htela da se zaljubim ni u koga“, reče. „Nisam za to bila spremna. Jednom

sam to prošla i posle nisam mogla da se sredim. Znam da je to drugačije, ali ti odlaziš za samo nekoliko dana i ovo će se završiti... i ja ponovo neću moći da se sredim.“

„Ne mora da se završi“, pbbunih se.

„Ali hoće“, reče. „Znam da se možemo dopisivati i povremeno razgovarati telefonom, i možemo da se vidimo kad dođeš kući na dopust. Ali neće biti isto. Neću moći da vidim tvoje smešne izraze lica. Nećemo moći da zajedno ležimo na plaži i gledamo zvezde. Nećemo moći da sedimo jedno naspram drugog i pričamo i podelimo tajne. I neću moći da osetim tvoju ruku oko sebe, kao što je sada osećam.“

Okrenuh se osećajući kako me sve više obuzimaju očaj i panika. Sve što je rekla bilo je tačno.

„Tek sam danas shvatila“, nastavi, „dok sam razgledala knjige. Otišla sam da ti kupim knjigu i kad sam je pronašla, zamišljala sam kako ćeš reagovati kad ti je budem dala. Stvar je u tome što sam znala da ću te videti za svega nekoliko sati i tada ću *zaista* znati a to je u redu. Jer, čak i da se naljutiš, znala sam da ćemo to rešiti pošto možemo da se raspravimo licem u lice. I to sam shvatila dok sam sedela ovde. Kad smo zajedno, sve je moguće.“ Oklevala je, a zatim nastavi: „Uskoro to više neće biti moguće. Znala sam otkako smo se upoznali da ćeš ovde biti samo dve nedelje, ali nisam mislila da će mi rastanak ovako teško pasti.“

„Ja ne želim da se rastanemo“, rekoh, nežno joj okrenuvši lice ka sebi.

Ispod nas su talasi zapljuskivali stubove. Nadletelo nas je jato galebova i ja se nagnuh da je poljubim, jedva ovlaš joj okrznuvši usne. Dah joj je mirisao na cimet i metvicu, i opet pomislih na bliskost među nama.

Nadajući se da ću je razvedriti, kratko sam je stegnuo i pokazao na torbu. „I koju si mi knjigu kupila?“

Najpre se zbunila, a zatim se seti da ju je ranije spomenula. „Ah, da, valjda je trenutak za to, je li?“

Po načinu na koji je to rekla, odjednom sam znao da mi nije kupila najnovijeg Hajasena. Čekao sam, a kad sam pokušao da je pogledam u oči, skrenula je pogled.

„Ako ti je dam“, reče ozbiljnim glasom, „moraš da mi obećaš da ćeš je pročitati.“

Nisam znao kako to da shvatim. „Naravno“, rekoh otežući reč. „Obećavam.“

Ipak je oklevala. Zatim je knjigu izvadila iz torbe. Kad mi ju je pružila, pročitah naslov. Najpre nisam znao šta da mislim. Bila je to knjiga - zapravo, pre udžbenik - o autizmu i Aspergerovom sindromu. Čuo sam za oba poremećaja i pretpostavljao sam da o tome svi znaju koliko i ja, a to nije bilo mnogo.

„Napisala ju je jedna moja profesorka“, objasni. „Ona mi je bila najbolji profesor na fakultetu. Na njenim predavanjima uvek je mnogo ljudi a studenti koji nisu prijavljeni za njene časove ponekad dolaze da razgovaraju s njom. Spada u najveće stručnjake za sve oblike razvojnih poremećaja i u retke koji istražuju poremećaje kod odraslih.“

„Zanimljivo“, rekoh, ne trudeći se da sakrijem razočaranje.

„Mislim da bi mogao nešto da naučiš“, bila je uporna.

„Siguran sam“, rekoh. „Tu izgleda ima mnogo podataka.“

„Više od toga“, reče. Tiho je govorila. „Želim da je pročitaš zbog tvog oca. I vašeg odnosa.“

Prvi put osetih da sam se ukočio.

„Ja nisam stručnjak“, reče, „ali ova knjiga mi je bila obavezna tokom dva semestra koliko sam slušala njena predavanja, i svake večeri sam učila iz nje. Kao što sam rekla, profesorka je razgovarala sa više od trista odraslih osoba sa poremećajima.“

Povukao sam ruku.

Znao sam da je osetila napetost u mom glasu i proučavala me je s primesom zabrinutosti.

„Znam da sam samo student, ali sam mnogo vremena na vežbama provela radeći sa decom koja imaju Aspergerov sindrom... Videla sam ga iz prve ruke, a takođe sam imala priliku da upoznam izvestan broj odraslih sa kojima je moja profesorka razgovarala.“ Kleknula je preda me i pružila ruke da me dodirne. „Tvoj otac veoma podseća na neke od njih.“

Mislim da sam već znao na šta cilja, ali sam iz nekog razloga želeo da to jasno kaže. „Šta to treba da znači?“ odlučno upitah prisiljavajući se da se ne odmaknem od nje.

Nije odmah odgovorila. „Mislim da tvoj otac ima Aspergerov sindrom.“

„Moj tata nije retardiran...“

„Nisam to rekla“, uzvratila. „Aspergerov sindrom je razvojni poremećaj.“

„Baš me briga šta je“, rekao a glas mi se podizao. „Moj tata ga nema. Mene je odgajio, radi, plaća račune. Bio je oženjen.“

„Aspergerov sindrom možeš da imaš a da ipak funkcionišeš...“

Dok je govorila, setio sam se nečega što je ranije kazala. „Čekaj“, rekao pokušavajući da se setim kako su tačno glasile njene reči.

„Ranije si rekla da me je tata divno vaspitao.“

„Da“, reče, „i zaista to mislim...“

Vilice su mi se stezale dok sam shvatao šta zapravo govori i zurio sam u nju kao da je prvi put vidim. „Ali zato što misliš da je on kišni čovek.³ Da je, s obzirom na svoj problem, dobro obavio posao.“

„Ne... ne razumeš. Postoji ceo spektar kod Aspergerovog sindroma, od blagih do ozbiljnih...“

Jedva sam je i čuo. „I poštuješ ga upravo zbog toga. Ali ne zato što ti se zaista dopada.“

„Ne, čekaj...“

Odmaknuo sam se i ustao. Odjednom mi je trebalo prostora pa sam otišao do ograde nasuprot njoj. Mislio sam na njene uporne zahteve da ga poseti... ne zato što je želela da provede vreme s njim. Već zato što je želela da ga *proučava*.

Želudac mi se stegnuo i suočih se s njom. „Zato si i dolazila, zar ne?“

„Šta...“

„Ne zato što ti se dopao, već zato što si htela da proveriš jesi li u pravu.“

„Ne...“

„Ne laži!“ viknuh.

„Ne lažem!“

„Sedela si tamo s njim, pretvarala se da te zanimaju novčići, ali u stvari si ga procenjivala kao majmuna u kavezu.“

„Nije bilo tako!“, reče ustajući. „Ja poštujem tvog tatu...“

„Zato što misliš da je imao probleme koje je prevazišao“, zarežah dovršivši njenu rečenicu. „Da, shvatam.“

„Ne, nisi u pravu. Meni se tvoj tata dopada...“

„I zato si obavila mali eksperiment, je li?“ Bio sam grub. „Vidiš, mora da sam zaboravio da ti to radiš kad ti se neko dopadne. Da li to pokušavaš da kažeš?“

Odmahnula je glavom. „Ne!“ Izgleda da se sada prvi put zapitala šta je uradila i usna joj zadrhta. I glas joj je drhtao kad je progovorila. „U pravu si. Nije trebalo da to uradim. Ali samo sam želela da ga ti razumeš.“

„Zašto?“ rekoh zakoračivši ka njoj. Osećao sam kako mi se mišići zatežu. „Razumem ja njega sasvim dobro. Odrastao sam s njim, sećaš se? Živeo sam s njim.“

„Pokušavala sam da pomognem“, reče spustivši pogled. „Samo sam želela da budeš u stanju da ga razumeš.“

„Nisam tražio pomoć. Ne želim tvoju pomoć. I šta se to tebe, uostalom, tiče?“

Okrenula se i obrisala suzu. „Ne tiče me se“, reče. Glas joj je bio jedva čujan. „Mislila sam da bi želeo da znaš.“

„Šta da znam?“, upitah. „Da ti misliš kako s njim nešto nije u redu? Da ne treba da očekujem da s njim imam normalan odnos? Da, ukoliko uopšte želim da s njim razgovaram, moram da razgovaram o novčićima?“

Nisam sakrivao bes u glasu i krajičkom oka opazih kako se dvojica ribara okrenuše prema nama. Moj pogled ih je sprečio da priđu, što je verovatno bilo dobro. Dok smo gledali jedno drugo, nisam očekivao da će Savana odgovoriti i, iskreno govoreći, njeno mišljenje i nisam želeo. Još sam razmišljao o činjenici da sati koje je provela s mojim tatom nisu ništa drugo do šarada.

„Možda“, prošaputala je.

Trepnuh ne znajući je li rekla ono što sam mislio da jeste. „Molim?“

„Čuo si me.“ Blago je slegnula ramenima. „Možda je to jedino o čemu ćeš i razgovarati sa svojim ocem. Možda je to jedino što on ume.“

Šake mi se stisnuše u pesnice. „Hoćeš da kažeš da sve zavisi od mene?“

Nisam očekivao da će odgovoriti, ali jeste.

„Ne znam“, reče i pogleda me u oči. Video sam da i dalje plače, ali joj je začudo glas bio miran. „Zato sam ti kupila knjigu. Da možeš da

je pročitao. Kao što si rekao, ti ga poznaješ bolje nego ja. Nikad nisam rekla da on ne može da funkcioniše, pošto očigledno može. Ali razmisli. Uvek sve isto radi, kad razgovara s nekim ne gleda ga u oči, nema društveni život...“

Okrenuo sam se poželevši da nešto udarim. Bilo šta.

„Zašto ovo radiš?“, tiho upitah.

„Zato što bih ja, da sam na tvom mestu, volela da znam. I ne govorim ovo zato što želim da te povredim ili da uvredim tvog oca. Rekla sam ti zato što želim da ga ti razumeš.“

Njena iskrenost je do bola jasno pokazivala da veruje u ono što govori. I pored toga, nisam mario. Okrenuh se i pogledah niz mol. Želeo sam samo da pobegnem. Odavde, od nje.

„Kuda ćeš?“, čuh kako me zove. „Džone! Čekaj!“

Nisam se obazirao. Požurio sam i minut kasnije stigao do stepeništa mola. Strčao sam na pesak i pošao prema kući. Nisam znao ide li Savana za mnom, a kako sam se približio grupi, okrenuše se prema meni. Znao sam da se na meni vidi da sam ljut. Rendi je držao flašu piva i mora da je video kako Savana prilazi pošto mi je preprečio put. Pridružiše mu se još dvojica mladića iz bratstva.

„Šta se dešava?“ viknu. „Šta je sa Savanom?“

Ignoriseo sam ga, ali osetih kako me je zgrabio za zglob. „Hej, tebi govorim.“

Ne baš mudar potez. Dah mu je mirisao na pivo; znao sam da mu je alkohol dao hrabrost.

„Pusti me“, reko.

„Je li ona dobro?“ upita me.

„Pusti me“, ponovih, „ili ću ti polomiti zglob.“

„Hej, šta se dešava?“ čuh kako Tim, negde iza mene, dovikuje.

„Šta si joj uradio?“, upita Rendi. „Zašto plače? Jesi li je povredio?“

Osećao sam kako mi nadire adrenalin. „Poslednja prilika“, upozorih ga.

„Nema razloga za ovo!“ povika Tim, ovog puta bliže. „Hajde, momci! Prekinite!“

Osetih kako me je neko dohvatio otpozadi. Ono što se potom dogodilo bilo je instinktivno i završilo se za nekoliko sekundi. Laktom sam ga udario u pleksus i čuo kako naglo s bolom ispušta vazduh; zatim zgrabih Rendijevu ruku i brzo je zavrnuh do tačke pucanja.

Vrisnuo je i pao na kolena, a u tom trenutku mi još neko pritrča. Ne gledajući, zamahnuh laktom i osetih da sam nešto udario; osetih kako hrskavica puca dok sam se okretao, spreman za sledećeg.

„Šta si uradio?“ čuh kako Savana viče. Mora da je potrčala kad je videla šta se događa.

Rendi se na pesku trgnuo kad se uhvatio za zglob; mladić koji me je zgrabio otpozadi dahtao je četvoronoške.

„Povredio si ga!“ procvile Savana prošavši žurno pored mene. „Samo je pokušavao da vas rastavi!“

Okrenuh se. Tim je ležao na zemlji, držao se za lice, a kroz prste mu je liptala krv. Prizor je paralisao sve izuzev Savane, koja kleknu pored Tima.

On zaječa, a uprkos udarcima u grudima, osetih kako mi se u želucu stvara grč. Zašto je to morao biti on? Hteo sam da upitam je li dobro; želeo sam da mu kažem da nisam nameravao da ga povredim i da nisam ja kriv. Nisam ja počeo. Ali ne bi imalo značaja. Sada ne. Nisam se mogao pretvarati, očekivati da mi oprostite i zaborave, ma koliko sam žalio što se ovo dogodilo.

Jedva sam čuo Savanine brižne reči kad sam počeo da se povlačim. Ostale sam oprezno pogledao, želeći da me puste da odem, da više nikog ne povredim.

„O, bože... o, ne. Zaista krvariš... moramo te odvesti lekaru...“

Nastavio sam da se povlačim, a zatim se okrenuo i popeo stepenicama. Brzo sam prošao kroz kuću i stigao do kola. I dok sam se okrenuo, već sam bio na ulici i proklinjao sebe i čitavo veče.

Deset

Nisam znao kud da idem, pa sam neko vreme besciljno vozio i razmišljao o svemu što se te večeri dogodilo. I dalje sam bio besan na sebe i zbog onog što sam uradio Timu - ne toliko zbog drugih, priznajem - i ljut na Savanu zbog onoga što se odigralo na molu.

Nisam mogao ni da se setim kako je počelo. Jednog trenutka sam razmišljao kako je volim više no što sam mislio da je moguće, a već sledećeg smo se posvađali. Ljutio sam se zbog njenog nepoštenog postupka, ali nisam mogao da shvatim zašto sam ovoliko besan. Moj otac i ja baš nismo bili preterano bliski; čak nisam mislio da ga zaista poznajem. Pa zašto sam se ovoliko naljutio? I zašto sam još besan?

Možda zato, upita glasić u mojoj glavi, što postoji mogućnost da je Savana u pravu?

Ali nije važno. I ako jeste i ako nije bolestan, pa šta? Kako bi to išta moglo promeniti? I šta se to nje tiče?

Dok sam vozio, osećanja su mi se menjala - od besa do prihvatanja, pa ponovo do besa. Ponovo sam se živo sećao kako sam laktom Timu slomio nos, što je samo sve pogoršalo. Zašto je krenuo na mene? Zašto ne na njih? Nisam ja počeo.

A Savana... da, možda bih sutra mogao da odem tamo i izvinim se. Znao sam da iskreno veruje u ono što govori i da na svoj način pokušava da pomogne. I možda sam, ako je u pravu, želeo da znam. To bi štošta objasnilo...

Ali posle onog što sam učinio Timu? Kako će Savana na to reagovati? Bio joj je najbolji drug, a čak i da se zakunem da je sve bilo slučajno, šta će njoj to značiti? A šta je s onim što sam učinio ostalima? Znala je da sam vojnik, ali sada kad je videla delić onoga što to znači, hoće li i dalje gajiti ista osećanja prema meni?

Kad sam stigao do kuće, već je prošla ponoć. Ušao sam u mračnu kuću, povirio u tatinu sobu, pa otišao u kupatilo. Naravno, nije bio budan; svake večeri je u isto vreme odlazio na spavanje. Čovek koji sve uvek isto radi, kao što sam znao i kao što je Savana rekla.

Uvukao sam se u krevet, svestan da neću zaspati i žaleći što čitavo veče ne mogu da počnem iz početka. Makar od trenutka kad mi je dala knjigu. Nisam više želeo da mislim o svemu tome. Nisam želeo da mislim o ocu i o Savani i o Timovom slomljenom nosu. Ali čitave

te duge noći zurio sam u tavanicu, nemoćan da uteknem sopstvenim mislima.

Ustao sam kad sam čuo da je otac u kuhinji. Bio sam u odeći koju sam nosio prethodne večeri, ali nisam verovao da je on toga svestan.

„Jutro, tata“, promrmljah.

„Hej, Džone“, reče. „Hoćeš li da doručuješ?“

„Svakako“, odgovorih. „Je li gotova kafa?“

„Jeste.“

Sipao sam sebi kafu. Dok je otac spremao doručak, čitao sam naslove u novinama, znajući da će on najpre pročitati prvi deo, a zatim dodatak. Neće pogledati ni sportsku ni društvenu stranu. Čovek kolotečine.

„Kako si proveo večer?“ upitah.

„Isto“, reče. Nisam se iznenadio kad mi nije uzvratio pitanjem. Varjačom je mešao kajganu. Slanina je već cvrčala. Zatim se okrenuo prema meni i već sam znao šta će reći.

„Hoćeš li da staviš hleb u toster?“

Otac je otišao na posao tačno u sedam i trideset pet.

Tada sam prelistao novine, ali me vesti nisu zanimale; nisam znao šta ću posle toga. Nisam želeo da surfujem, čak ni da izađem iz kuće, i pitao sam se da li da se ponovo zavučem u krevet i pokušam da se odmorim, kad začuh da se kući približava automobil. Pretpostavio sam da neko deli reklamni materijal za čišćenje slivnika ili krovova; iznenadih se kad začuh kucanje.

Otvorih vrata i zaledih se, uhvaćen sasvim nepripremljen. Tim se premesti s noge na nogu. „Zdravo, Džone“, reče. „Znam da je rano, ali mogu li da uđem?“

Široki flaster mu je bio na nosu a koža oko očiju plava i otečena.

„Da... naravno“, rekoh i pomerih se i dalje pokušavajući da shvatim da je Tim tu.

Prošao je mimo mene i ušao u dnevnu sobu. „Umalo da ne pronađem tvoju kuću“, reče. „Kad sam te onda dovezao, bilo je kasno a i nisam mnogo obraćao pažnju. Dvaput sam ovuda prošao dok najzad nisam shvatio da je tu.“

Opet se nasmešio; primetih da nosi papirnu vrećicu.

„Hoćeš li kafu?“, upitah prenuvši se iz šoka. „Mislim da još ima sveže.“

„Ne, hvala. Skoro celu noć sam bio budan, pa radije ne bih pio kafu. Nadam se da ću moći da zaspim kad se vratim.“

Klimnuo sam glavom. „Hej, slušaj... ono što se sinoć desilo...“ počeh. „Izvini. Nisam hteo...“

Prekinuo me je pokretom ruke. „U redu je. Znam da nisi. A trebalo je da i ja bolje postupim. Trebalo je da zgrabim nekog od onih mladića.“

Pažljivo sam ga pogledao. „Boli li te?“

„Podnošljivo je“, odgovori. „Samo je bila gužva u hitnoj pomoći. Dugo sam čekao da me primi lekar, a on je pozvao nekog drugog da mi namesti nos. Ali obojica se kunu da će biti kao nov. Možda ću imati malu kvrgu, ali nadam se da ću onda opasnije izgledati.“

Nasmešio sam se, a onda zažalih zbog toga. „Kao što sam rekao, izvini.“

„Prihvatam izvinjenje“, reče. „I cenim to. Ali nisam zato došao.“ Pokaza na sofu. „Možemo li da sednemo? Još mi se malo vrti u glavi.“

Seo sam na ivicu fotelje i oslonio laktove na kolena. Tim sede na sofu; bolno se trgnuo dok se smeštao. Papirnu vrećicu je spustio sa strane.

„Želim da razgovaramo o Savani“, reče. „I o onome što se sinoć dogodilo.“

Na pomen njenog imena ponovo se setih svega i pogledah u stranu.

„Znaš da smo dobri prijatelji, zar ne?“ Nije čekao odgovor. „Sinoć smo u bolnici satima pričali i samo sam hteo da dođem ovamo i kažem ti da se ne ljutiš na nju zbog onog što je učinila. Zna da je pogrešila i da nije bilo na mestu da postavlja dijagnozu tvome ocu. U tome si imao pravo.“

„Zašto onda ona nije ovde?“

„Sada je na gradilištu. Neko mora da vodi poslove dok se ja ne oporavim. A ona i ne zna da sam ja ovde.“

Zavrteh glavom. „Ne znam uopšte zašto sam toliko pobesneo.“

„Zato što to nisi hteo da čuješ“, reče tiho. „I sam sam se tako osećao kad god bih čuo da neko priča o mom bratu Alanu. Autističan je.“

Podigoh pogled. „Alan je tvoj brat?“

„Da, zašto?“ upita. „Je li ti Savana pričala o njemu?“

„Ponešto“, rekoh sećajući se kako je više nego o Alanu pričala o njegovom bratu koji je za njega imao mnogo strpljenja, koji ju je nadahnuo da studira specijalno obrazovanje.

Tim se trgnu kad dodirnu masnicu ispod oka. „I samo da znaš“, nastavi, „slažem se s tobom. Nije njeno da se meša, to sam joj i rekao. Sećaš se kad sam ti kazao da je pomalo naivna? Na to sam mislio. Želi da pomogne ljudima, ali ponekad to ne izgleda tako.“

„Nije samo ona kriva“, rekoh. „Kriv sam i ja. Kao što rekoh, preterao sam.“

Mirno me je gledao. „Misliš li da je možda Savana u pravu?“

Skrstio sam ruke. „Ne znam. Mislim da nije, ali...“

„Ali ne znaš. A ako i jeste, je li to uopšte važno, zar ne?“

Nije sačekao da odgovorim. „Sve sam ja to prošao“, reče. „Sećam se kroz šta smo moji roditelji i ja prošli sa Alanom. Dugo nismo znali šta s njim nije u redu. I znaš šta sam zaključio posle sveg ovog vremena? Nije važno. I dalje ga volim i brinem o njemu i uvek ću ga voleti. Ali... ono što sam naučio o njegovoj bolesti zaista nam je olakšalo odnos. Kad sam naučio... pretpostavljam da sam jednostavno prestao da očekujem da se on ponaša na određeni način. A čim sam se lišio očekivanja, otkrio sam da mi je lakše da ga prihvatim.“

Razmišljao sam o njegovim rečima. „A šta ako nema Aspergerov sindrom?“, upitah.

„Možda i nema.“

„A ako ja mislim da ima?“

Tim uzdahnu. „Nije to tako jednostavno, naročito kod blažih slučajeva“, reče. „Tu ne možeš da izvadiš krv i na osnovu analize ustanoviš takvu bolest. Možda ćeš doći do tačke kad misliš da je moguće i dalje nećeš stići. Ali nikad pouzdano ne znaš. A po onome što sam saznao od Savane, zaista mislim da se neće mnogo toga promeniti. I zašto bi? Radi, tebe je podigao... šta još možeš da očekuješ od jednog oca?“

Razmišljao sam o ovome a očev lik mi je bio pred očima.

„Savana ti je kupila knjigu“, reče Tim.

„Ne znam gde je“, priznadoh.

„Kod mene“, reče. „Doneo sam je iz kuće.“ Pružio mi je papirnu kesu. Knjiga mi se nekako učinila teža nego prethodne večeri.

„Hvala.“

Ustao je i znao sam da se bliži kraj razgovora. Prišao je vratima, ali se okrenuo kad se uhvatio za kvaku. „Znaš da ne moraš da je pročitaš“, reče.

„Znam.“

Otvorio je vrata, pa zastao. Znao sam da još nešto hoće da kaže, ali se, na moje iznenađenje, nije okrenuo prema meni. „Mogu li da te zamolim za uslugu?“

„Naravno.“

„Nemoj Savani da slomiš srce, okej? Znam da te voli, a ja samo želim da bude srećna.“

I tada sam znao da je moja procena njegovih osećanja prema njoj tačna. Dok je prilazio automobilu, posmatrao sam ga kroz prozor, siguran da je i on zaljubljen u nju.

Ostavio sam knjigu i otišao u šetnju; kad sam se vratio, ponovo sam je izbegavao. Ne mogu da kažem zašto, izuzev što me je nekako plašila.

Posle nekoliko sati, međutim, odagnao sam taj osećaj i ostatak popodneva proveo čitajući je i sećajući se doživljaja sa ocem.

Tim je imao pravo. Ne postoji precizna dijagnoza, nema čvrstih pravila, ni načina da ikad budem sasvim siguran. Neki ljudi sa Aspergerovim sindromom imaju nizak koeficijent inteligencije, a neki, čak ozbiljni slučajevi autizma - poput lika koji Dustin Hofman tumači u *Kišnom čoveku* - smatraju se genijalcima u određenim oblastima. Neki su u stanju da toliko dobro funkcionišu u društvu da se i ne zna za njihovu bolest; drugi pak moraju biti smešteni u bolnicu. Čitao sam profile ljudi sa Aspergerovim sindromom koji su kao deca bili čudo na polju muzike ili matematike, ali sam saznao da ih ima malo, kao što su i izuzetno nadarene osobe retke među običnim svetom. Ali što je još važnije, saznao sam da je u vreme kad je moj otac bio mlad tek nekolicina lekara uopšte i shvatala karakteristike ili

simptome, te i ako nešto nije bilo u redu, njegovi roditelji možda i nisu bili svesni toga. Umesto toga, deca sa Aspergerovim sindromom ili autizmom često su svrstavana sa retardiranom ili stidljivom i, ukoliko nisu bila u bolnici, njihovim roditeljima je preostajalo da se nadaju da će im dete jednog dana možda prevazići to stanje. Razlika između Aspergerovog sindroma i autizma ponekad se može kratko objasniti - autistična osoba živi u svom svetu, dok osoba s Aspergerovim sindromom živi u našem svetu, ali onako kako sama odabere.

Po tom merilu, za većinu ljudi se može reći da imaju Aspergerov sindrom.

Ali bilo je nekih pokazatelja da je Savanino mišljenje o mom ocu ispravno. Ustaljeni postupci koji se nikad ne menjaju, nesnalaženje u društvu, nedostatak zanimanja za bilo šta osim za njegove novčiće, želja da bude sam - sve je to ličilo na bubice koje svako može imati, ali s mojim ocem je bilo drugačije. Dok su drugi mogli slobodno praviti takve izbore, moj je otac izgleda - poput nekih ljudi sa Aspergerovim sindromom - bio prisiljen da vodi život prema izborima koji su već predodređeni. U najmanju ruku naučio sam da to *možda* objašnjava očevo ponašanje, a ako je tako, nije da on *neće* da se promeni, već se *ne može* promeniti. I pored sve neizvesnosti koju sa sobom nosi, meni je ovo saznanje bilo utešno. I, shvatio sam, možda objašnjava dva pitanja o mojoj majci koja su me oduvek mučila. Šta je ona videla u njemu? I zašto je otišla?

Bilo mi je jasno da nikad neću znati i nisam nameravao da se u to dalje udubljujem. Ali raspaljene mašte u tihoj kući, mogao sam da zamislim ćutljivog čoveka kako u kafani započinje razgovor o svojoj zbirci retkih novčića sa sirotom mladom kelnericom, ženom koja je večeri provodila ležeći u krevetu i maštajući o boljem životu. Možda je flertovala, možda i nije, ali ga je privukla i on je nastavio da dolazi u kafanu. Vremenom je možda naslutila njegovu dobrotu i strpljenje koje će otac kasnije ispoljiti u mom vaspitanju. Moguće je da je njegovu ćutljivost protumačila tačno i da je znala da se on teško ljuti i da nikad nije nasilan. Čak i bez ljubavi, možda je to bilo dovoljno, pa je pristala da se uda za njega, misleći da će njih dvoje prodati novčiće i živeti, ako ne srećno do kraja života, a ono barem lagodno do kraja života. Ostala je u drugom stanju i kasnije, kad je spoznala

da on i ne pomišlja da proda novčiće, shvatila je da je vezana za muža koji je pokazivao malo zanimanja za sve što ona radi. Možda ju je usamljenost savladala, ili je možda bila sebična, ali bilo kako bilo, poželela je da ode i, nakon porođaja, iskoristila je prvu priliku da to i učini.

Ili, pomislih, možda nije.

Nisam verovao da ću ikad saznati istinu, a zapravo nisam ni mario. Međutim, do oca mi je bilo stalo, a ako je u njegovom mozgu nešto i bilo pomalo pogrešno povezano, odjednom shvatih da je stvorio pravila za život, pravila koja su mu pomogla da se uklopi. Možda nisu sasvim normalna, ali je uprkos tome našao načina da mi pomogne da postanem ovakav čovek kakav sam. A za mene je to bilo više nego dovoljno.

Bio mi je otac i dao je sve od sebe. Sada sam to znao. I kad sam napokon sklopio knjigu i spustio je, zagledao sam se kroz prozor i razmišljajući koliko sam ponosan na njega, pokušavao da progutam knedlu u grlu.

Kad se vratio s posla, otac se presvukao i otišao u kuhinju da skuva špagete. Proučavao sam ga, znajući da radim isto ono zbog čega sam se naljutio na Savanu. Čudno je kako znanje menja opažanje.

Primetio sam preciznost njegovih pokreta - način na koji uredno otvara kutiju špageta a zatim je spušta i kako pažljivo pod pravim uglom varjačom meša meso. Znao sam da će dodati so i biber, i trenutak kasnije je to učinio. Znao sam da će potom otvoriti konzervu sosa od paradajza i ponovo sam bio u pravu. Kao i obično, nije me pitao kako sam proveo dan; više je voleo da radi u tišini. Juče sam to pripisivao činjenici da smo stranci; danas sam dokučio da postoji mogućnost da ćemo uvek i ostati. Ali prvi put u životu mi to nije smetalo.

Za večerom ga nisam pitao kako mu je protekao dan, znajući da mi ništa neće kazati. Umesto toga, pričao sam mu o Savani i kako provodimo vreme. Potom sam mu pomogao da skloni sudove, nastavljajući naš jednostrani razgovor. Kad smo završili, opet je uzeo kuhinjsku krpu. Drugi put je obrisao radnu površinu, a zatim okretao posude sa solju i biberom dok nisu bile tačno u onom položaju u kojem ih je zatekao kad je stigao kući. Imao sam osećaj da želi da

razgovara, a ne zna kako, ali sam pokušavao da obodrim sebe. Nije bilo važno. Znao sam da je spreman da se povuče u svoju sobu.

„Hej, tata“, rekoh. „A da mi pokažeš novčiće koje si nedavno kupio? Želim da čujem sve o njima.“

Zurio je u mene ne znajući je li me dobro čuo, a zatim pogledao u pod. Dodirnuo je proređenu kosu i opazih da mu je sasvim opala na temenu. Kad me je ponovo pogledao, delovao je gotovo uplašeno.

„Okej“, najzad reče.

Zajedno smo otišli u njegovu sobu i kad sam osetio da mi je nežno spustio ruku na leđa, jedino što sam bio u stanju da pomislim bilo je kako se godinama s njim nisam osećao ovoliko prisno.

Jedanaest

Naredne večeri, dok sam stajao na molu i divio se srebrnastoj igri mesečine na okeanu, pitao sam se hoće li se Savana pojaviti. Prethodne noći, nakon što sam satima s ocem pregledao novčiće i uživao u uzbuđenju s kojim ih je opisivao, odvezao sam se na plažu. Na sedištu pored mene nalazila se poruka koju sam napisao Savani moleći je da se ovde nađemo. Ubacio sam poruku u koverat koji sam ostavio ispod brisača na Timovom automobilu. Znao sam da će joj koverat dati neotvoren ma koliko da to ne želi. Za kratko vreme koliko sam ga poznavao, zaključio sam da je Tim, kao i moj otac, daleko bolji čovek nego što ću ja ikada biti.

Jedino sam to bio u stanju da smislim. Znao sam da zbog tuče više nisam dobrodošao u kući na plaži; takođe nisam želeo da vidim Rendija, Suzan i sve ostale, pa nisam mogao da stupim u vezu sa Savanom. Nije imala mobilni telefon, nisam znao broj telefona u kući na plaži, pa mi je jedino preostala poruka.

Pogrešio sam. Preterao sam i toga sam bio svestan. Ne samo prema njoj, već i prema ostalima na plaži. Trebalo je da jednostavno odem. Rendi i njegovi drugari, čak i ako su dizali tegove i sebe smatrali atletama, nisu imali nikakvih izgleda naspram nekog ko je obučen da brzo i efikasno onesposobi protivnika. Da se to dogodilo u Nemačkoj, možda bih završio u zatvoru zbog onog što sam uradio. Vlasti ne vole mnogo one koji koriste veštine kojima su ih oni naučili u svrhe koje ne odobravaju.

Dakle, ostavio sam poruku, a zatim čitavog sledećeg dana gledao u sat i strepeo da li će se Savana pojaviti. Kako je vreme sastanka koje sam predložio došlo i prošlo, sve češće sam bacao pogled preko ramena i odahnuo kad sam ugledao priliku u daljini. Po pokretima sam znao da je to Savana. Naslonio sam se na ogradu dok sam je čekao.

Usporila je hod kad me je opazila, a zatim se zaustavila – ni zagrljaja, ni poljupca - iznenadna zvaničnost me je zbolela.

„Dobila sam tvoju poruku“, reče.

„Drago mi je što si došla.“

„Morala sam da se iskradem iz kuće kako niko ne bi otkrio da si ovde“, reče. „Čula sam kako neki pričaju šta će uraditi ako se ponovo pojaviš.“

„Izvini“, počeh bez uvoda. „Znam da si samo pokušavala da pomogneš, a ja sam to pogrešno primio.“

„I?“

„Izvini zbog onog što sam uradio Timu. On je divan mladić i trebalo je da budem pažljiviji.“

Gledala me je netremice. „I?“

Promeškoltio sam se, znajući da neću sasvim iskreno reći naredne reči, ali znao sam da Savana ipak želi da ih čuje. Uzdahnuh. „I zbog Rendija i onog drugog momka.“

I dalje me je posmatrala. „I?“

Nisam znao šta da kažem. Prebirao sam po mislima a zatim je pogledao u oči. „I...“ začutah.

„I šta?“

„I...“, pokušavao sam, ali ništa nisam uspeo da smislim. „Ne znam“, priznadoh. „Ali šta god da je, izvini i zbog toga.“

Izraz lica joj je bio čudan. „To je sve?“

Razmislih. „Ne znam šta još da kažem“, priznadoh.

Pola sekunde mi je trebalo da primetim neznatni nagoveštaj osmeha. Zakoračila je ka meni. „To je sve?“, ponovi, nežnije. Čutao sam. Prišla je bliže i, na moje iznenađenje, zagrlila me je oko vrata.

„Ne moraš da se izvinjavaš“, prošaputa. „Nema razloga da se izvinjavaš. Verovatno bih i ja isto reagovala.“

„Pa zašto onda ovo ispitivanje?“

„Zato“, reče, „što po tome vidim da sam te u početku dobro procenila. Zнала sam da imaš dobro srce.“

„O čemu pričaš?“

„Samo o onom što sam rekla“, odgovori. „Kasnije, mislim, posle one noći, Tim me je uverio da nisam imala nikakvo pravo da kažem ono što sam rekla. Bio si u pravu. Ne umem da izvršim nikakvu stručnu procenu, ali sam bila dovoljno nadmena da pomislim da mogu. A što se tiče onog na plaži, sve sam videla. Nisi ti kriv. Čak i za ono što se Timu dogodilo nisi ti kriv, ali je ipak lepo što si se izvinio. Ako ni zbog čega drugog, a ono da znam da si u stanju da to uradiš ubuduće.“

Prislonila se uz mene, a kad sam zatvorio oči, znao sam da ništa na svetu ne želim više kao to da je zauvek ovako grlim.

Docnije, nakon što smo dobar deo noći proveli ćaskajući i ljubeći se na plaži, pomilovao sam je po licu i prošaputao: „Hvala ti.“

„Zašto?“

„Za knjigu. Mislim da sad malo bolje razumem tatu. Sinoć smo se lepo proveli.“

„Drago mi je.“

„I hvala ti što si takva kakva si.“

Podigla je obrve a ja sam je poljubio u čelo. „Da nije tebe“, dodao sam, „to ne bih mogao reći za svog tatu. Ne znaš koliko mi to znači.“

Iako je trebalo da Savana sledećeg dana radi na gradilištu, Tim je imao razumevanja kad mu je objasnila da nam je to poslednja prilika da se vidimo pre no što otputujem u Nemačku. Kad sam došao po nju, izašao je iz kuće, spustio se stepeništem i čučnuo pored kola; oči su mu bile u nivou prozora. Modrice su mu sada pocrnele. Ispružio je ruku kroz prozor.

„Drago mi je što smo se upoznali, Džone.“

„I meni“, rekoh iskreno.

„Čuvaj se, okej?“

„Trudiću se“, odgovorih dok smo se rukovali, odjednom shvativši da među nama postoji neka veza.

Savana i ja smo prepodne proveli u obilasku akvarijuma u Fort Fišeru, omađijani tamošnjim neobičnim stvorenjima. Videli smo morske igle dugih noseva, minijaturne morske konjiće, a u najvećem bazenu bile su morske mačke i lubini. Smejali smo se dok smo dirali rakove samce, a Savana mi je kupila privezak za ključeve u prodavnici suvenira. Iz nekog čudnog razloga na njemu je bio delfin, što ju je veoma zabavilo.

Potom sam je odveo u suncem okupani restoran blizu mora; držali smo se za ruke preko stola i posmatrali jahte što se blago njišu na vezovima. Ne primećujući ništa izuzev jedno drugo, jedva da smo videli kelnera koji je triput prilazio našem stolu pre no što smo i pogledali jelovnik.

Divio sam se lakoći s kojom Savana pokazuje svoja osećanja i nežnost koja joj se odražavala na licu dok sam joj pričao o ocu. Kad me je potom poljubila, osetio sam njen slatki dah. Uhvatio sam je za ruku.

„Jednog dana ću se tobom oženiti, znaš.“

„Je li to obećanje?“

„Ako želiš da bude.“

„Onda moraš da obećaš da ćeš doći po mene kad izađeš iz vojske. Ne mogu se udati za tebe ako nisi tu.“

„Dogovoreno.“

Potom smo obišli Osvaldovu plantažu, prelepo restauriranu kuću iz razdoblja pre Građanskog rata, čiji su vrtovi među najlepšima u zemlji. Šetali smo pošljunčanim stazama, zaobilazeći skupine divljeg cveća koje je cvetalo u hiljadu boja na tromoj južnjačkoj omorini.

„Kad ti je sutra let?“, upitala je. Sunce je lagano zalazilo na nebu bez oblačka.

„Rano“, rekoh. „Verovatno ću biti na aerodromu pre no što se ti probudiš.“

Klimnula je glavom. „I večeras ćeš biti sa svojim tatom, zar ne?“

„To sam planirao. Verovatno s njim nisam proveo onoliko vremena koliko je trebalo, ali sam siguran da će imati razumevanja...“

Odmahnula je glavom i prekinula me. „Ne, nemoj da menjaš planove. Želim da budeš sa tatom. Nadala sam se da hoćeš. Zato sam s tobom danas.“

Hodali smo stazom oivičenom potkresanom živicom. „I šta želiš da uradiš?“ upitah. „Mislim na nas dvoje.“

„Neće biti lako“, reče.

„Znam da neće“, odgovorih. „Ali ne želim da se sve ovo završi.“ Stadoh, svestan da reči neće biti dovoljne. S leđa sam je obgrlio i privukao je. Poljubio sam joj vrat i uvo, uživajući u njenoj baršunastoj koži. „Zvaću te kad god budem mogao i pisaću ti, a sledeće godine ću opet imati odsustvo. Doći ću tamo gde ti budeš bila.“

Izvijala se pokušavajući da mi vidi lice. „Hoćeš?“

Stegnuh je. „Naravno. Hoću da kažem, nisam srećan što te napuštam i više od ičega bih želeo da mi je baza negde u blizini, ali u ovom trenutku to je sve što mogu da ti obećam. Mogu da tražim premeštaj čim se vratim i tražiću, ali nikad ne znaš šta će s tim biti.“

„Znam“, promrmlja. Iz nekog razloga, njena ozbiljnost me je uznemiravala.

„Hoćeš li mi pisati?“ upitah.

„Ne, neću“, našali se i moje nervoze nestade. „Naravno da hoću“, osmehnu se. „Kako uopšte možeš i da pitaš? Pisaću ti sve vreme. I samo da znaš, ja pišem najbolja pisma.“

„Ne sumnjam.“

„Ozbiljno ti kažem“, reče. „U mojoj porodici to radimo gotovo za svaki praznik. Pišemo pisma ljudima do kojih nam je veoma stalo. Kažemo im šta nam znače i koliko se radujemo narednom susretu.“

Opet sam je poljubio u vrat. „A šta ti ja značim? I koliko se raduješ narednom susretu sa mnom?“

Nagnula se unazad. „Moraćeš da pročitaš moja pisma.“

Nasmejao sam se, ali sam osetio da mi se srce slama. „Nedostajaćeš mi“, rekoh.

„I ti meni.“

„Ne izgledaš previše tužno.“

„Zato što sam već zbog toga plakala, sećaš se? Osim toga, nije da te više nikad neću videti. Najzad sam to shvatila. Da, biće teško, ali život brzo prolazi, ponovo ćemo se sresti. Znam to. Osećam to. Baš kao što osećam koliko ti je stalo do mene i koliko ja volim tebe. U duši znam da ovo nije kraj i da ćemo izdržati. Mnogi parovi izdrže. Tačno je, mnogi i ne izdrže, ali oni nemaju ono što mi imamo.“

Želeo sam da joj verujem. Želeo sam to više od svega, ali sam se pitao je li zaista sve toliko jednostavno.

Kad je sunce nestalo iza horizonta, otišli smo do kola i odvezao sam je u kuću na plaži. Parkirao sam se malo dalje kako nas niko ne bi video, a kad smo izašli iz kola, zagrlio sam je. Poljubili smo se i držao sam je u naručju, sasvim siguran da će mi naredna godina biti najduža u životu. Žarko sam poželeo da se nikad nisam prijavio u vojsku, da sam slobodan čovek. Ali nisam bio.

„Verovatno treba da krenem.“

Klimnula je glavom i zaplakala. Srce mi se steglo.

„Pisaću ti“, obećah.

„Dobro“, reče. Obrisala je suze i posegnula u tašnu. Izvadila je olovku i malo parče papira na kojem nešto zapisa. „Ovo je moja kućna adresa i broj telefona, okej? I moja i-mejl adresa.“

Klimnuh glavom.

„Ne zaboravi da ću sledeće godine biti u drugom studentskom domu, ali ću ti javiti novu adresu čim je saznam. Ali uvek me možeš

naći preko mojih roditelja. Proslediće mi sve što pošalješ.“

„Znam“, rekoh. „Imaš moje podatke, zar ne? Čak i ako odem na zadatak, dobijaću pisma. I elektronsku poštu. Vojska računare ume da namesti čak i usred nedodije.“

Obgrlila se rukama kao izgubljeno dete. „Plaši me“, reče. „Mislim, to što si vojnik.“

„Ne brini za mene“, uteših je.

Otvorio sam vrata automobila, pa izvadio novčanik. Ubacio sam njenu cedulju unutra, a zatim ponovo raširio ruke. Prišla mi je i dugo sam je držao u naručju i privijao njeno telo uz svoje.

Ovog puta se ona odmakla. Ponovo je posegnula u tašnu i izvukla koverat.

„Ovo sam ti sinoć napisala. Da u avionu imaš nešto za čitanje. Nemoj da čitaš dok ne uđeš u avion, okej?“

Klimnuo sam glavom i poslednji put je poljubio, pa seo za volan. Upalio sam kola i dok sam polazio, ona mi doviknu: „Pozdravi oca. Reci mu da ću ga možda obići u naredne dve nedelje, važi?“

Uzmaknula je kad su kola krenula. Gledao sam je u retrovizoru. Razmišljao sam da stanem. Tata bi shvatio. Znao je koliko mi Savana znači i želeo bi da poslednje večer provedem s njom. Ipak sam nastavio, gledao kako njen lik u retrovizoru postaje sve manji i manji i osećao kako mi san izmiče.

Za večerom smo otac i ja bili ćutljiviji nego obično. Nisam imao snage za razgovor i to je čak i tati bilo jasno. Sedeo sam za stolom dok je pripremao hranu, ali umesto da se posveti kuvanju, povremeno me je zagledao s prigušenom brigom u očima. Trgnuo sam se kad je isključio ringlu i prišao mi.

Stavio mi je ruku na leđa. Ništa nije rekao, a nije ni morao. Znao sam da shvata da mi je teško; stajao je nepokretno kao da pokušava da upije moj bol u nadi da će mene osloboditi patnje i preuzeti je na sebe.

Ujutro me je otac odvezao na aerodrom i stajao pored mene na terminalu dok sam čekao poziv za let. Kad je stigao trenutak, ustao sam. Tata mi je pružio ruku, ali umesto toga, zagrlio sam ga. Telo mu je bilo kruto, ali mi nije bilo važno. „Volim te, tata.“

„I ja tebe, Džone.“

„Nađi neke dobre novčiće, okej?“ dodadoh dok sam se odmicao.

„Želim da čujem sve o njima.“

Pogledao je u pod. „Dopada mi se Savana“, reče. „Ona je dobra devojka.“

Bilo je to neočekivano, ali nekako upravo ono što sam želeo da čujem.

U avionu sam sedeo držeći u krilu pismo koje mi je dala Savana. Iako sam želeo da ga smesta otvorim, čekaoh dok nismo uzleteli s piste. Kroz prozor sam video obalu i pogledom sam tražio najpre mol, a zatim kuću. Pitao sam se da li još spava, ali sam želeo da verujem kako je na plaži i posmatra avion.

Bio sam spreman i otvorih koverat. Unutra je stavila svoju fotografiju i odjednom zažalih što joj nisam ostavio svoju. Dugo sam zurio u njen lik, a zatim odložih fotografiju. Duboko sam udahnuo i počeo da čitam.

Dragi Džone,

Toliko toga želim da ti kažem, ali ne znam odakle da počnem. Treba li za početak da ti kažem da te volim? Ili da su dani koje sam provela s tobom najsrećniji u mom životu? Ili da sam za ovo kratko vreme što te poznajem poverovala da smo jedno drugom suđeni? Sve bih to mogla da ti kažem i sve bi bilo tačno, ali dok to ponovo čitam, jedino mislim na to kako bih volela da sam sada s tobom, da te držim za ruku i čekam kad će se ukazati tvoj neuhvatljivi osmeh.

Ubuduće znam da ću hiljadu puta ponovo misliti na vreme koje smo proveli zajedno. Slušaću tvoj smeh, videti tvoje lice, osećati tvoj zagrljaj. Sve će mi to nedostajati više no što možeš da zamisliš. Ti si, Džone, nesvakidašnji džentlmen, i tu tvoju vrlinu smatram dragocenom. Za sve vreme koje smo bili zajedno nikad nisi navaljivao da spavam s tobom i ne mogu ti reći koliko mi to znači. Zbog toga je ono što smo imali još neobičnije i tako ću se uvek sećati vremena provedenog s tobom. Kao čiste, bele svetlosti, kakva posmatraču oduzima dah.

Misliću na tebe svakog dana. Pomalo se plašim da će doći trenutak kada tvoja osećanja više neće biti ista, da ćeš nekako zaboraviti šta smo doživeli, pa želim da uradim ovo. Ma gde da si i ma šta da ti se

dogaća u životu, prve noći punog meseca - kao kad smo se upoznali - želim da na večernjem svodu posmatraš mesec. Želim da misliš na mene i na nedelju dana koje smo proveli zajedno zato što ću upravo i ja to činiti ma gde da sam i ma šta da mi se dogaća u životu. Ako ne možemo da budemo zajedno, makar možemo to da podelimo, a možda ćemo nas dvoje uspeti da zauvek budemo zajedno.

Volim te, Džone Tajri, i očekujem da ispuniš obećanje koje si dao. Ako se vratiš, udaću se za tebe. Ako ne ispuniš obećanje, slomićeš mi srce.

Voli te

Savana

Kroz prozor i kroz suze ugledao sam kako letimo iznad oblaka. Nisam znao gde smo. Znao sam samo da želim da se vratim kući i budem tamo gde mi je suđeno da budem.

DRUGI DEO

Dvanaest

Satima kasnije, te prve usamljeničke noći u Nemačkoj, ponovo sam pročitao pismo, ponovo se sećao našeg zajedničkog vremena. Bilo je lako; te uspomene su već počele da me progone i ponekad su mi izgledale stvarnije od vojničkog života. Mogao sam da osetim Savaninu ruku u svojoj i posmatram kako istresa iz kose vodu okeana. Naglas sam se smejaio svom čuđenju kad je prvi put uzjahala talas i stigla do obale. Vreme provedeno sa Savanom me je promenilo i tu su razliku primetili u odredu. U narednih nekoliko nedelja moj prijatelj Toni se neprestano šalio na moj račun, zadovoljan i uveren kako se najzad pokazalo da je u pravu kad tvrdi da je žensko društvo važno. Sam sam kriv što sam mu ispričao za Savanu. Toni je, međutim, želeo da sazna više no što sam želeo da mu ispričam. Dok sam čitao, seo je preko puta i cerio se kao idiot.

„Pričaj mi opet o svojoj strasnoj romansi sa dopusta“, reče.

Prisilio sam se da ne podignem pogled sa stranice i davao sam sve od sebe da se ne obazirem na njega.

„Savana beše? Sa-va-na. Baš mi se sviđa to ime. Zvuči nekako... otmeno, ali se kladim da je u krevetu tigrica, a?“

„Umukni, Toni.“

„Nemoj tako. Zar nisam o tebi vodio računa sve ovo vreme? Govorio ti da moraš da izlaziš? Najzad si poslušao i sad je vreme da se odužiš. Hoću da čujem pojedinosti.“

„Ne tiče te se.“

„Ali pili ste tekilu, je li? Rekao sam ti da to svaki put uspe.“

Ćutao sam. Toni iznervirano podiže ruke. „Hajde, toliko možeš da mi kažeš, zar ne?“

„Ne želim o tome da govorim.“

„Zato što si zaljubljen? Da, rekao si, ali već pomišljam da si sve izmislio.“

„Tako je. Izmislio sam. Jesmo li završili?“

Odmahnuo je glavom i ustao. „Ti si pravo zaljubljeno kuče.“

Ćutao sam, ali dok je odlazio, znao sam da je u pravu. Bio sam do ušiju zaljubljen u Savanu. Sve bih uradio da budem s njom i tražio sam premeštaj u Ameriku. Moj jogunasti zapovednik izgleda da je o tome ozbiljno razmišljao. Kad je upitao zašto tražim premeštaj, nisam mu rekao za Savanu, već za svog oca. Salušao me je, a zatim

se naslonio i rekao: „Izgledi nisu veliki ukoliko zdravlje tvog oca nije ugroženo.“ Izašao sam iz njegove kancelarije, svestan da nikud ne idem najmanje narednih šesnaest meseci. Nisam pokušavao da sakrijem razočaranje i sledećeg puta kad je bio uštap, izašao sam iz kasarne i odšetao do livade na kojoj smo inače igrali fudbal. Legao sam na leđa i posmatrao mesec, sećao se svega i mrzeo što sam toliko daleko.

Telefonski pozivi i pisma su od samog početka bili redovni. Takođe smo razmenjivali i elektronsku poštu, ali ubrzo sam shvatio da Savana više voli da piše pisma i da želi da i ja njoj pišem. „Znam da pismo nije brzo kao i-mejl, ali upravo mi se to i dopada“, pisala mi je. „Volim da se iznenadim kad me zatekne pismo u sandučetu i ono željno iščekivanje koje osećam dok se spremam da ga otvorim. Dopada mi se što ga mogu nositi sa sobom i čitati ga kad poželim, što se mogu nasloniti na drvo i osećati povetarac na licu dok gledam tvoje reči na papiru. Volim da zamišljam kako si izgledao dok si mi pisao - kako si obučen, gde sediš, kako držiš olovku. Znam da je to otrcano i da verovatno nije tačno, ali stalno te zamišljam kako sediš u šatoru za improvizovanim stolom, pored tebe gori uljana svetiljka, a napolju duva vetar. Mnogo je romantičnije nego čitati nešto na istoj mašini koju koristiš da 'skineš' muziku ili pregledaš novine.“

Nasmešio sam se na ovo. Pogrešila je za šator, improvizovani sto i uljanu svetiljku, ali sam morao priznati da je takva slika mnogo zanimljivija od stvarnosti u mojoj drvenoj kasarni sa fluorescentnim lampama i državnim radnim stolom.

Kako su dani i nedelje prolazili, moja ljubav prema Savani je bivala sve jača. Ponekad bih se iskradao da budem sam. Izvadio bih Savaninu fotografiju, čvrsto je držao i proučavao svaku njenu crtu. Čudno, ali ma koliko da sam je voleo i sećao se vremena koje smo zajedno proveli, kako je namesto leta stigla jesen, a zatim nastupila zima, otkrio sam da sam sve zahvalniji što imam fotografiju. Da, uveravao sam sebe da je tačno pamtim, ali u trenucima iskrenosti znao sam da gubim detalje. Ili ih možda, shvatio sam, uopšte nisam ni primetio. Na fotografiji sam, na primer, uočio da Savana ima mali mladež ispod levog oka, što sam nekako sasvim prevideo. Ili da joj je osmeh, kad se bolje pogleda, pomalo kriv. Zbog tih nesavršenosti je

u mojim očima bila savršena, ali sam mrzeo činjenicu što sam ih primetio tek na fotografiji.

Nekako sam nastavio da živim. Ma koliko da sam mislio na Savanu, ma koliko da mi je nedostajala, morao sam da radim. Najpre su u septembru - zahvaljujući okolnostima koje čak i vojska nije lako objasnila - moj odred po drugi put poslali na Kosovo i dodelili nas Prvoj oklopnoj diviziji u okviru još jedne mirovne misije, dok su svi ostali uglavnom vraćeni u Nemačku. Bilo je relativno mirno i nisam ni metak ispalio, ali to ne znači da sam dane provodio berući cveće i pateći za Savanom. Čistio sam pištolj, pazio da se ne pojave ekstremisti, a kad ste prisiljeni da satima budete na oprezu, do večeri se umorite. Iskreno mogu reći da se po dva-tri dana ne bih upitao šta Savana radi niti bih pomislio na nju. Je li zato moja ljubav bila manje stvarna? Ovo pitanje sam sebi postavio desetine puta za vreme tog boravka, ali bih uvek zaključio da nije, iz prostog razloga što bi mi njen lik iskrsnuo pred očima kad sam se najmanje nadao, i bol koji bi me savladao bio je podjednako snažan kao i onog dana kad sam otišao. Na Savanu me je sve moglo podsetiti - prijatelj koji priča o svojoj ženi, par koji se drži za ruke, čak i način na koji su se neki seljani smešili kad bismo prolazili.

Savanina pisma su dolazila svakih desetak dana i nakupilo ih se do mog povratka u Nemačku. Nijedno nije bilo kao pismo koje sam pročitao u avionu; uglavnom je opisivala svakodnevicu i brbljala, a istinu o svojim osećanjima je ostavljala za sami kraj. U međuvremenu sam saznao pojedinosti o njenoj svakodnevici - prvu kuću su završili nešto posle roka, pa im je bilo teže pri izgradnji druge. Tada su morali svakog dana duže ostajati na poslu, iako su se svi izveštali u svojim zadacima. Saznao sam da su nakon završetka prve kuće napravili veliku zabavu za sve susede i da su im čitavog popodneva neprestano nazdravljali. Saznao sam da je sama grupa završetak radova proslavila u *Kolibi račića* i da je Tim izjavio da nije bio u boljem restoranu. Saznao sam da će joj jesenja predavanja uglavnom držati profesori koje je i želela, i da se raduje što će joj psihologiju adolescenata držati izvesni dr. Barns, koji je upravo objavio značajan članak u nekom ezoteričnom psihološkom časopisu. Nisam želeo da verujem da Savana misli na mene svaki put kad zakuca ekser ili pomogne da se namesti prozor, ni da mislim

kako usred razgovora s Timom uvek poželi da zapravo priča sa mnom. Voleo sam da mislim kako je ono što mi imamo dublje od toga i vremenom je uz to uverenje moja ljubav postajala još snažnija.

Naravno, želeo sam da znam je li joj i dalje stalo do mene, i u tom pogledu me Savana nikad nije razočarala. Pretpostavljam da sam zato i sačuvao sva pisma koja mi je poslala. Pri kraju svakog pisma uvek je bilo nekoliko rečenica, možda čak i ceo pasus gde bi napisala nešto zbog čega bih zastao, reči koje su me podsećale, pa bih ponovo čitao delove i pokušavao da zamislim njen glas dok ih čitam. Kao ovaj deo, iz drugog pisma koje sam primio:

Kad razmišljam o nama i onome što smo doživeli, znam da bi drugima bilo lako da odbace vreme koje smo mi proveli zajedno kao jednostavnu prateću pojavu dana i noći provedenih na moru, „flert“ koji, na duge staze, apsolutno ništa ne znači. Zato nikome ne pričam o nama. Ne bi razumeli, a ja ne osećam potrebu da objašnjavam, samo zato što u srcu znam koliko je sve bilo stvarno. Kad mislim na tebe, ne mogu a da se ne nasmešim, jer znam da me ti nekako upotpunjuješ. Volim te i ne samo sad, već zauvek, i sanjam o danu kad ćeš me ponovo uzeti u naručje.

Ili ovo, iz pisma nakon što sam joj poslao svoju fotografiju:

I najzad, želim da ti zahvalim za sliku. Već sam je stavila u novčanik. Izgledaš zdravo i srećno, ali moram ti reći da sam plakala kad sam je videla. Ne zato što me je rastužila - premda jeste, pošto znam da neću moći da te vidim - već zato što me je usrećila. Podsetila me je da si ti najbolje što mi se dogodilo u životu.

I ovo, iz pisma koje mi je napisala dok sam bio na Kosovu:

Moram reći da me je tvoje poslednje pismo zabrinulo. Želim da čujem o tome, moram da saznam o tome, ali mi dah zastaje i prestravim se kad god mi pišeš kakav je tvoj život zapravo. Ja se ovde spremam da idem kući za Dan zahvalnosti, brinem zbog ispita, a ti si na nekom opasnom mestu, okružen ljudima koji žele da te povrede. Kad bi te ti ljudi samo znali kao što te ja poznajem! Onda bi

bio bezbedan. Baš kao što se ja osećam bezbedno kad sam u tvom naručju.

Božić je te godine bio žalostan događaj, ali uvek je žalostan kad ste daleko od kuće. Nije to bio prvi put otkako sam u vojsci da Božić provodim sam. Svaki praznik se provodio u Nemačkoj; dvojica mladića iz naše kasarne napravili su nešto nalik božićnom drvčetu - zeleno nepromočivo platno razapeto je uz pomoć štapova i ukrašeno treperavim svetiljčicama. Više od polovine mojih drugara otišlo je kući - ja sam bio jedan od nesrećnika koji su morali da ostanu u slučaju da se naši prijatelji Rusi dosete da i dalje imaju smrtno neprijatelje - a ostali su uglavnom otišli u grad da proslave Badnje večer opijajući se dobrim nemačkim pivom. Već sam otvorio paket koji mi je Savana poslala - džemper, koji me podsetio na nešto što bi pre nosio Tim, i domaći kolači - i znao sam da je primila parfem koji sam joj poslao. Ali bio sam sam i sebe sam častio tako što sam telefonirao Savani. Nije očekivala poziv i nedeljama potom sećao sam se uzbuđenja u njenom glasu. Razgovarali smo više od sata. Nedostajao mi je njen glas. Zaboravio sam njen pevušeci naglasak i unjkanje koje se posebno isticalo kad bi brzo govorila. Zavalio sam se u stolicu, zamišljao da je sa mnom i slušao dok mi opisuje kako pada sneg. Odjednom sam shvatio da i kod mene pada sneg, pa se načas činilo kao da smo zajedno.

U januaru 2001. već sam brojao dane do ponovnog susreta s njom. Trebalo je da letnje odsustvo imam u junu, a za nepunih godinu dana da izađem iz vojske. Budio bih se ujutro i doslovno sebi govorio da je preostalo 360, pa 359, pa 358 dana do kraja moje službe, ali da ću videti Savanu za 178, pa 177, pa 176 dana i tako dalje. Bilo je to opipljivo i stvarno, dovoljno blizu da sebi dozvolim da sanjam o povratku u Severnu Karolinu; s druge strane, vreme je, nažalost, tako sporije proticalo. Zar nije uvek tako kad nešto istinski želiš? Podsetilo me je to na doba kad sam bio dete i duge dane iščekivanja letnjeg raspusta. Da nije bilo Savaninih pisama, ubeđen sam da bi mi čekanje izgledalo mnogo duže.

I otac mi je pisao. Ne često kao Savana, ali po njegovom redovnom mesečnom rasporedu. Na moje iznenađenje, njegova pisma bila su dva-tri puta duža od jedne strane na koju sam navikao. Dodatne

strane bile su posvećene isključivo novčićima. U slobodno vreme posećivao sam računarski centar i pomalo sam istraživao. Tražio sam određene novčiće, prikupljao istorijske podatke i sve informacije mu slao u pismima. Kunem se da sam, kad sam prvi put to uradio, na njegovom sledećem pismu video tragove suza. Ne, ne stvarno - znam da je to bila samo moja mašta pošto nikad nije ni spomenuo šta sam uradio - ali želeo sam da verujem da je podatke proučavao s istim zanimanjem sa kojim je iščitavao *Sivu stranu*.

U februaru su me poslali na manevre s ostalim trupama NATO-a: bila je to jedna od onih vežbi „pretvarajte se da ste u bici iz 1944.“, gde smo se navodno suočavali sa tenkovskim napadom po nemačkoj provinciji. Pomalo besmisleno, ako mene pitate. Takvi ratovi su odavno prohujali, nestali kao i španske galije koje pucaju iz topova kratkog dometa i američka konjica koja stiže u pomoć. Danas nikad ne kažu ko su neprijatelji, ali svi znaju da su to Rusi, što ima još manje smisla, pošto su nam sada saveznici. Ali čak i da nisu, jednostavna činjenica je da oni više nemaju toliko upotrebljivih tenkova, a čak i da ih tajno prave na hiljade u nekoj fabrici u Sibiru s namerom da pregaze Evropu, svaki nadolazeći talas tenkova bi najverovatnije naišao na avijaciju i naše mehanizovane divizije, a ne na pešadiju. Ali šta sam ja znao, zar ne? I vreme je bilo užasno, jezivo hladan talas spuštao se sa Arktika baš kad su manevri počeli. Bila je to prava epopeja, sa snegom i susnežicom, gradom i vetrom koji je duvao brzinom od osamdeset kilometara na čas; sve me je podsetilo na Napoleonove trupe u povlačenju iz Moskve. Bilo je toliko hladno da mi se inje skupljalo na obrvama, svaki udah je bio bolan, a prsti su mi se lepili za puščanu cev ako bih je slučajno dodirnuo. Vraški je bolelo dok ih ne bih odlepio, i tako sam izgubio poprilično kože sa vrhova prstiju. Ali lice mi je bilo zaštićeno, i posle ovog iskustva ruku sam držao na kundaku i marširao po smrznutom blatu što se stvaralo usled snega koji je neprestano padao; davao sam sve od sebe da se ne preobrazim u ledenu statuu dok smo se pretvarali da se borimo s neprijateljem.

Proveli smo tako deset dana. Polovina mojih ljudi dobila je promrzline, a polovina hipotermiju; kad smo završili, moj se odred sveo na svega trojicu-četvoricu ljudi koji su svi odreda završili u bolnici kad smo se vratili u bazu. Među njima i ja. Sve to je bilo

možda nešto najbesmislenije i najgluplje što me je vojska naterala da uradim. A to nešto govori, pošto sam radio mnoge idiotske stvari za Ujka Sema i Veliku crvenu. Na kraju je naš zapovednik prošao kroz bolničko odeijanje i čestitao mom odredu na dobro obavljenom poslu. Želeo sam da mu kažem kako bi možda naše vreme bilo bolje utrošeno da smo učili savremene ratne taktike ili, u najmanju ruku, slušali vremensku prognozu. Umesto toga, budući da sam dobar vojnik, salutirao sam i prihvatio čestitke.

Potom sam proveo nekoliko nezanimljivih meseci u bazi. Jeste, imali smo povremeno časove o oružju i navigaciji, tu i tamo bih otišao sa ostalima na pivo u grad, ali uglavnom sam podigao tone tegova, pretrčao stotine kilometara i Tonija pobeđivao kad god bismo stupili na bokerski ring.

Proleće u Nemačkoj nije bilo loše koliko sam očekivao nakon nevolja koje smo imali na manevrima. Sneg se otopio, cveće je izniklo i postalo je toplije. Doduše, ne istinski toplo, ali temperatura se podigla iznad tačke smrzavanja što je bilo dovoljno za većinu nas da obučemo šortseve i napolju igramo frizbi ili bejzbol. Pošto se jun najzad primakao, nisam mogao da dočekam povratak u Severnu Karolinu. Savana je diplomirala i već je pohađala letnja predavanja za magistraturu, pa sam planirao da putujem u Čepel Hil. Provešćemo dve predivne nedelje zajedno - čak i kad budem išao u Vilmington da posetim oca, a ona je planirala da ide sa mnom - i pri pomisli na to bio sam naizmenično i nervozan i uzbuđen i uplašen.

Da, dopisivali smo se i razgovarali telefonom. Da, svake prve noći punog meseca izlazio sam i posmatrao ga, a pisala mi je da i ona to čini. Ali nisam je video gotovo godinu dana i nisam imao predstavu kako će se ponašati kad se ponovo nađemo licem u lice. Hoće li mi potrčati u zagrljaj kad izađem iz aviona ili će biti uzdržanija, možda me samo nežno poljubiti u obraz? Hoćemo li odmah s lakoćom razgovarati ili ćemo pričati o vremenu i osećati se nelagodno jedno pored drugoga? Nisam znao i ležao sam noću budan zamišljajući hiljadu različitih mogućnosti.

Toni je znao kroz šta prolazim, premda je bio dovoljno mudar da na to ne skreće pažnju. Umesto toga, kako se datum odlaska približio, potapšao me je po leđima.

„Uskoro ćeš je videti“, rekao je. „Jesi li spreman?“

„Jesam.“

Isцерio se. „Ne zaboravi da usput kupiš tekilu.“

Napravio sam grimasu i Toni se nasmeja.

„Sve će biti u redu“, reče. „Ona te voli, čoveče. Mora da te voli kad ti toliko voliš nju.“

Trinaest

Odsustvo sam dobio u junu 2001. i odmah otputovao kući; najpre sam leteo iz Frankfurta u Njujork a onda do Rolija. Bio je petak uveče i Savana je obećala da će doći po mene na aerodrom, a zatim me odvesti u Lenor da upoznam njene roditelje. To malo iznenađenje mi je priredila dan pre no što sam poleteo. Sad nisam imao ništa protiv upoznavanja s njenim roditeljima. Bio sam ubeđen da su divni ljudi, ali da sam se ja pitao, radije bih Savanu imao samo za sebe, makar tih prvih nekoliko dana. Teško je nadoknaditi izgubljeno vreme kad su roditelji prisutni. Čak i ukoliko ne bude seksa - a znajući Savanu, bio sam prilično siguran da ga neće biti, mada sam se nadao - kako će se prema meni ophoditi njeni roditelji ako im kćerku budem izvodio napolje do sitnih sati, čak i ako samo ležimo i gledamo u zvezde? Jeste bila punoletna, ali roditelji su čudni kad su im deca u pitanju, a ja nisam imao nikakvih iluzija da će biti predusretljivi. Ona će uvek biti njihova mala devojčica, ako znate šta hoću da kažem.

Ali Savanino objašnjenje je imalo smisla. Imao sam dva slobodna vikenda, a ako planiram da drugi provedem sa ocem, onda njene roditelje moram upoznati prvog vikenda. Osim toga, toliko se tome veselila da sam jedino mogao da kažem kako se radujem što ću ih upoznati. Ipak, pitao sam se hoću li moći makar da je držim za ruku i pomišljao da je nagovorim da malo skrenemo s puta za Lenor.

Avion je sleteo; osećao sam sve veću uznemirenost i čuo kako mi srce lupa kao ludo. Ali nisam znao kako da se ponašam. Treba li da potrčim prema njoj čim je spazim ili da ležerno hodam, budem smiren i vladam osećanjima? Još nisam bio siguran, ali pre no što sam o tome mogao još da razmislim, obreo sam se u gužvi i išao niz prolaz. Prebacio sam torbu preko ramena kad sam stupio na prilaz terminalu. Nisam je odmah ugledao - bilo je previše ljudi. Kad sam po drugi put preleteo pogledom po prostoriji, spazio sam je s leve strane i istog trena shvatio da su sva moja strahovanja neosnovana, jer me je ugledala i pritrčala mi što je brže mogla. Jedva sam imao vremena da spustim torbu kad mi je skočila u naručje, a poljubac koji je usledio bio je sam za sebe čarobno kraljevstvo sa sopstvenim jezikom i geografijom, bajnim legendama i viševjekovnim čudesima. A kad se odmakla i prošaputala: „Toliko si mi nedostajao“, osećao

sam se kao da me je neko sastavio nakon što sam godinu dana bio rasečen napola.

Ne znam koliko smo tu stajali, ali kad smo najzad pošli prema delu za prtljag, uhvatio sam je za ruku znajući da je volim ne samo više nego poslednji put kad sam je video, već više nego što ću ikad ikog voleti.

Tokom vožnje smo s lakoćom razgovarali, a malo i skrenuli s puta. Nakon što smo se zaustavili na parkingu, ljubili smo se kao tinejdžeri. Bilo je divno - neka na tome i oстане - i dva sata kasnije stigismo u njen dom. Njeni roditelji su čekali na tremu lepe, dvospratne viktorijanske kuće. Na moje iznenađenje, njena majka me je zagrlila čim sam prišao a zatim me ponudila pivom. Odbio sam, uglavnom zato što sam znao da ću jedino ja piti, ali mi je bilo drago što se potrudila. Savanina mama, Džil, bila je veoma slična Savani - ljubazna, otvorena i mnogo oštromnija nego na prvi pogled. Otac joj je bio isti takav i zapravo sam se veoma lepo proveo kod njih. Nikom nije smetalo što me Savana sve vreme drži za ruku i deluje sasvim opušteno dok to čini. Potkraj večeri ona i ja smo otišli u dugu šetnju po mesečini. Kad smo se vratili u kuću, imao sam osećaj da se nikad nismo ni razdvajali.

Nepotrebno je reći da sam spavao u gostinskoj sobi. Drugo nisam ni očekivao, a i soba je bila mnogo bolja od većine u kojima sam boravio, s klasičnim nameštajem i udobnim dušekom. Kako je, međutim, bilo zagušljivo, otvorio sam prozor nadajući se da će planinski vazduh doneti željenu hladnoću. Dan je dugo trajao - još se nisam privikao na američku vremensku zonu - i smesta sam zaspao, ali sam se sat kasnije probudio čuvši da se vrata otvaraju. U udobnoj pamučnoj pižami i čarapama, Savana je zatvorila vrata i krenula na prstima prema krevetu.

Stavila je prst na usne dajući mi znak da ćutim. „Roditelji bi me ubili da znaju da sam ovde“, šapnula je. Uvukla se u krevet pored mene i povukla prekrivač do vrata kao da kampuje na Arktiku. Zagrlio sam je uživajući u dodiru njenog tela.

Ljubili smo se i kikotali veći deo noći, a zatim se opet iskrala i vratila u svoju sobu. Ponovo sam zaspao, verovatno i pre no što je stigla do svoje sobe; probudili su me sunčevi zraci što su nadirali kroz prozor. U sobu se uvlačio miris doručka, pa sam obukao majicu i farmerke i

sišao u kuhinju. Savana je bila za stolom i razgovarala s majkom, dok je otac čitao novine; osetio sam težinu njihovog prisustva kad sam ušao. Seo sam za sto a Savanina mama mi je sipala kafu i pred mene stavila tanjir sa slaninom i jajima. Savana, koja je sedela naspram mene, već istuširana i obučena, bila je vedra i izgledala neverovatno sveže na blagoj jutarnjoj svetlosti.

„Jesi li dobro spavao?“, upita, a oči joj nestašno zasvetlucaše.

Potvrdno klimnuh glavom. „Čak sam i usnio prelep san“, rekoh.

„O?“ upita njena majka. „O čemu?“

Osetio sam kako me Savana udara ispod stola. Gotovo neprimetno je odmahнула glavom. Moram priznati da sam uživao u njenoj nelagodi, ali sad je bilo dosta. Pretvarao sam se da razmišljam. „Ne mogu da se setim“, kazah.

„Mrzim kad mi se to desi“, reče Savanina majka. „Je li doručak dobar?“

„Divno miriše“, rekoh. „Hvala vam.“ Pogledah Savanu. „Šta je danas na rasporedu?“

Nagnula se preko stola. „Mislila sam da odemo na jahanje. Jesi li raspoložen za to?“

Oklevao sam, a ona se nasmeja. „Neće ti ništa biti“, reče. „Obećavam.“

„Lako je tebi da kažeš.“

Jahala je Midu, a meni je predložila kvotera po imenu Peper, kojeg je obično jahao njen tata. Veći deo dana smo proveli u šetnji po stazama, galopu po poljima i otkrivanju ovog dela njenog sveta. Ponela je ručak, pa smo jeli na mestu odakle se video Lenor. Pokazala mi je škole u koje je išla i kuće poznanika. Shvatio sam da ne samo da voli ovaj kraj, već i da ne želi da živi igde drugde.

U sedlu smo proveli pet-šest sati i trudio sam se da održim korak sa Savanom, iako je to bilo gotovo nemoguće. Nisam pao niti sam zabio lice u blato, ali je bilo nekoliko nepredviđenih situacija kad je Peper pojurio i kad sam se jedva održao u sedlu. Tek sam shvatio u šta sam se uvalio kad smo se Savana i ja spremali za večeru. Malo-pomalo sam spoznao da hodam kao da sam i dalje na konju. Unutrašnja strana butina me je bolela kao da me je Toni satima udarao u te mišiće.

U subotu uveče smo Savana i ja otišli na večeru u prijatan italijanski restorančić. Nakon toga predložila je da odemo na ples, ali tada sam već jedva hodao. Dok sam hramao prema kolima, s brižnim izrazom na licu me je zaustavila.

Nagnula se i uhvatila me za nogu. „Boli li te kad ovde stisnem?“

Poskočio sam i vrisnuo. Iz nekog razloga to joj je bilo zabavno.

„Zašto si to uradila? To boli!“

Osmehnula se. „Samo proveravam.“

„Šta proveravaš? Već sam ti rekao da me sve boli.“

„Samo sam htela da vidim da li ja, ovako mala, mogu da nateram opasnu vojničinu kao što si ti da vrisne.“

Protrljao sam nogu. „Da, da, ali nemoj više da proveravaš, okej?“

„Okej“, reče. „Izvini.“

„Ne izgledaš baš kao da ti je žao.“

„Jeste mi žao“, reče. „Ali je i smešno, zar ne? Mislim, ja sam jahala koliko i ti, a meni nije ništa.“

„Ti stalno jašeš.“

„Nisam jahala više od mesec dana.“

„Da, da.“

„Hajde, priznaj. Smešno je, zar ne?“

„Uopšte nije smešno.“

U nedelju smo išli u crkvu s njenim roditeljima. I suviše me je sve bolelo da bih potom bilo šta radio, pa sam se smestio na sofu i s njenim ocem gledao bejzbol utakmicu. Savanina mama nam je donela sendviče, a ja sam čitavo popodne proveo grčeći se da se udobnije namestim dok su se igrali produžeci. S njenim tatom je bilo lako razgovarati, pa smo pričali o svemu, od vojničkog života preko profesorskog posla do dece koju je trenirao i nada koje je polagao u njihovu budućnost. Dopao mi se. S mesta na kojem sam sedeo čuo sam kako Savana s mamom ćaska u kuhinji; povremeno je ulazila u dnevnu sobu s korpom rublja koje je slagala dok je njena mama stavljala drugi veš u mašinu. Premda je praktično diplomirala i bila odrasla osoba, i dalje je prljavo rublje donosila kući da joj mama pere.

Te večeri smo se vratili u Čepel Hil i Savana mi je pokazala svoj stan. Nameštaj je bio oskudan, ali relativno nov, bio je tu i kamin na

plin i mali balkon s pogledom na kampus. Iako je bilo toplo, uključila je kamin, pa smo se založili sirom i krekerima što je, osim žitarica, bilo jedino što je imala da ponudi. Sve mi je bilo neopisivo romantično, premda sam uočio da su mi trenuci kad sam nasamo sa Savanom uvek romantični. Razgovarali smo bezmalo do ponoći, ali Savana nije bila pričljiva kao inače. Posle nekog vremena otišla je u spavaću sobu. Kako se nije vraćala, otišao sam da je pronađem. Sedela je na krevetu pa sam zastao u dovratku.

Stisnula je ruke i uzdahnula. „Dakle...“, poče.

„Dakle...“, uzvratih kad nije nastavila.

Ponovo je duboko uzdahnula. „Kasno je. Ujutro imam predavanja.“

Klimnuh glavom. „Trebalo bi verovatno da malo odspavaš.“

„Da“, reče. Klimnula je glavom kao da o tome nije razmišljala i okrenula se prema prozoru. Kroz roletne je dopirala svetlost sa parkinga. Bila je preslatka kad je nervozna.

„Dakle...“ ponovi kao da govori zidu.

Podigoh ruke. „Zašto ja ne bih spavao na sofi?“

„Ne bi ti smetalo?“

„Nimalo“, rekoh. U stvari, nisam baš to želeo, ali sam razumeo.

I dalje zagledana u prozor, nije pokušavala da ustane. „Jednostavno nisam spremna“, reče nežno. „Hoću da kažem, mislila sam da jesam i zaista želim da budem. Razmišljala sam o tome poslednjih nekoliko nedelja i odlučila sam i izgledalo mi je ispravno, znaš? Volim te i ti voliš mene, i to ljudi rade kad se vole. Lakše mi je bilo da to sebi kažem kad nisi bio tu, ali sada...“ Zaćutala je.

„U redu je“, rekoh.

Najzad se okrenula prema meni. „Jesi li se ti plašio? Prvi put?“

Pitao sam se kako na to najbolje odgovoriti. „Mislim da muškarci to doživljavaju drugačije od žena“, rekoh.

„Da, pretpostavljam da je tako.“ Pretvarala se da namešta ćebad.

„Jesi li ljut?“

„Nimalo.“

„Ali si razočaran.“

„Pa...“ priznadoh i ona se nasmeja.

„Izvini“, reče.

„Nema razloga za izvinjavanje.“

Razmišljala je. „A zašto onda osećam kako moram da se izvinim?“

„Pa, ja sam usamljeni vojnik“, uzvratih a ona se ponovo nasmeja. Osećao sam da je i dalje nervozna.

„Sofa nije udobna“, brbljala je. „I mala je. Nećeš moći da se ispružiš. I nemam više ćebadi. Trebalo je da donesem od kuće, ali sam zaboravila.“

„To jeste problem.“

„Da“, reče. Čekao sam.

„Mogao bi da spavaš sa mnom“, usudi se.

Čekao sam dok se u sebi borila sa ovom idejom. Najzad je slegnula ramenima. „Hoćeš da pokušaš? Mislim, samo da spavamo?“

„Kako god ti kažeš.“

Ramena joj se najzad opustiše. „Dobro, onda. To smo rešili. Idem samo da se presvučem.“

Ustala je s kreveta i prišla komodi. Iz fioke je izvadila pižamu sličnu onoj koju je nosila u roditeljskoj kući; otišao sam u dnevnu sobu gde sam se presvukao u šorts i majicu. Kad sam se vratio, već je bila pod pokrivačem. Legao sam u krevet. Namestila je pokrivač, ugasila svetlo i ležala na leđima zureći u tavanicu. Ja sam ležao na boku, okrenut prema njoj.

„Laku noć“, prošapta.

„Laku noć.“

Znao sam da neću zaspati. Barem ne odmah. Bio sam previše... napet. Ali nisam želeo da se prevrćem kako nju ne bih razbudio.

„Hej“, najzad ponovo šapnu.

„Da?“

Okrenula se ka meni. „Samo želim da znaš da je ovo prvi put da spavam s muškarcem. Čitavu noć. To je korak bliže, zar ne?“

„Da“, rekoh. „To je korak bliže.“

Dodirnula me je po ruci. „I sad ako te neko pita, moći ćeš da kažeš da smo spavali.“

„Tačno“, odgovorih.

„Ali nikome nećeš reći, zar ne? Mislim, ne bih želela da se o meni loše priča, znaš.“

Prigušio sam smeh. „Čuvaću našu malu tajnu.“

Naredni dani su tekli po jednostavnom lagodnom obrascu. Savana je pre podne imala predavanja i obično bi završila nešto posle ručka.

To mi je pružalo priliku da ujutro duže spavam - o čemu svi u vojsci maštaju kad pričaju o odlasku kući - ali teško je bilo prekinuti višegodišnju naviku da ustajem pre zore. Budio sam se pre nje, pristavio bih kafu, a zatim otišao do ugla po novine. Povremeno bih kupio neko pecivo; neki put bih samo pojeo žitarice kod kuće; bilo je jednostavno posmatrati našu malu kolotečinu kao naznaku prvih godina budućeg zajedničkog života, blaženstvo bez napora, odveć lepo da bi bilo istinito.

Ili sam, barem, pokušavao da sebe u to ubedim. Dok smo bili kod njenih roditelja, Savana je bila onakva kakvu sam je pamtio. Kao i prve noći koju smo proveli nasamo. Ali potom... Počeo sam da primećujem razlike. Pretpostavljam da nisam u potpunosti shvatio da ona ima život naizgled uobičen i potpun, čak i bez mene. Na kalendaru koji je držala na frižideru gotovo za svaki dan je bilo planirano nešto novo: koncerti, predavanja, nekoliko zabava s raznim prijateljima. Povremeno je, primetio sam, bio ubeležen ručak s Timom. Odlazila je na četiri predavanja a sama držala još jedno kao asistent, a četvrtkom popodne radila je s nekim profesorom na studiji koja će, bila je uverena, biti objavljena. Život joj je bio tačno onakav kako ga je opisala u pismima, a kad se vratila u stan, pričala mi je kako je provela dan dok je sebi spremala obrok u kuhinji. Volela je svoj posao i očigledno se ponosila time. Živo je pričala, a ja sam slušao i postavljao tek toliko pitanja da bi razgovor tekao.

Nema ničeg neobičnog u tome, priznao sam. Imao sam dovoljno iskustva da znam kako bi postojao veći problem da uopšte ne pominje kako je provela dan. Ali sa svakom novom pričom bivao sam sve utučeniji što me je navodilo na pomisao da, ma koliko da smo neprestano u kontaktu, ma koliko voleli jedno drugo, ona nekako ide u jednom smeru, a ja u drugom. Od našeg poslednjeg viđenja, završila je studije, proslavila diplomu, našla posao kao asistent, preselila se u novi stan i opremila ga. Njen život je ušao u novu fazu, i iako se to, pretpostavljam, moglo reći i za mene, činjenica je bila da se kod mene ništa mnogo nije promenilo ukoliko ne računate podatak da sad umem da sastavim i rastavim osam vrsta oružja umesto šest i da podižem još petnaest kilograma više. I, naravno, obavio sam svoju ulogu u pružanju prilike Rusima da dobro

razmisle hoće li krenuti na Nemačku sa desetinom mehanizovanih divizija.

Nemojte me pogrešno razumeti. I dalje sam do ušiju bio zaljubljen u Savanu i bilo je trenutaka kad sam i dalje osećao snagu njenih osećanja prema meni. U mnogim prilikama, zapravo. Ta nedelja je uglavnom bila predivna. Dok je bila zauzeta, šetao sam se po kampusu, trčao po nebeskoplavoj trkačkoj stazi uz igralište, koristio preko potrebnu dokolicu. Za jedan dan sam pronašao teretanu gde su mi dozvolili da vežbam dok ovde boravim i, pošto sam vojnik, nisu mi čak ni naplatili. Obično bih završio s vežbama i tuširanjem dok se Savana ne vrati u stan, pa smo popodneva provodili zajedno. U utorak uveče smo sa njenim kolegama iz generacije otišli na večeru u centar Čepel Hila. Bilo je mnogo zabavnije nego što sam očekivao, pogotovo imajući u vidu da sam se družio s gomilom štrebera i da se razgovaralo uglavnom o psihologiji adolescenata. U sredu po podne Savana me je povela na svoja predavanja i upoznala me sa profesorima. Kasnije tog popodneva sreli smo dvoje koje sam upoznao prethodne večeri. To veče smo naručili kinesku hranu i sedeli za stolom u njenom stanu. Na sebi je imala majicu na bretele koja joj je isticala preplanulu kožu, a ja sam mislio samo na to kako seksepilniju ženu od Savane nisam video.

U četvrtak sam želeo da budemo sami i odlučio da je iznenadim specijalnim izlaskom. Dok je bila na predavanju i radila na studiji, otišao sam u tržni centar i potrošio čitavo malo bogatstvo na novo odelo i kravatu, a još jedno malo bogatstvo na cipele. Želeo sam da je vidim lepo obučenu i rezervisao sam sto u restoranu za koji mi je prodavac obuće rekao da je najbolji u gradu. Pet zvezdica, egzotična jela, gizdavo odevene kelnerice, sve što treba. Savani nisam ništa rekao - na kraju krajeva, to je trebalo da bude iznenađenje - ali čim se pojavila, saznao sam da je već isplanirala da još jedno veče provedemo sa istim prijateljima s kojima smo izlazili poslednja dva dana. Toliko je bila oduševljena time da joj nisam ni kazao šta sam isplanirao.

Ipak, nisam bio samo razočaran, već ljut. Nisam imao ništa protiv da s njenim prijateljima provedemo veče, čak i još jedno popodne. Ali skoro svaki dan? Nakon godinu dana razdvojenosti, kad nam je ostalo još samo malo vremena? Mučilo me je što i ona, izgleda, nije

želela isto što i ja. Poslednjih nekoliko meseci zamišljao sam da ćemo biti zajedno što više možemo kako bismo nadoknadili izgubljenih godinu dana. Ali došao sam do zaključka da sam pogrešio. A to je značilo... šta? Da joj nisam važan koliko je ona meni? Ne znam, ali s obzirom na moje raspoloženje, verovatno je trebalo da ostanem u stanu i pustim je da sama izađe. Umesto toga, sedeo sam po strani, odbijao da učestvujem u razgovoru a ko god je pogledao u mom pravcu, skrenuo je pogled. Godinama sam usavršavao zastrašivanje, a te večeri sam bio u formi kao retko kad. Savana je videla da sam ljut, ali kad god bi me pitala šta me muči, poricao sam da mi išta smeta.

„Samo sam umoran“, rekao bih.

Pokušavala je da nešto učini, to joj moram priznati. Tu i tamo bi me uhvatila za ruku, kratko mi se osmehnula kad je mislila da to vidim i naručivala mi ogromne količine sokova i čipsa. Posle izvesnog vremena moje ju je ponašanje zamorilo i odustala je. Ne krivim je. Uradio sam šta sam želeo, i nekako me je činjenica da se počela ljutiti na mene ispunila osećanjem zadovoljstva što sam joj vratio milo za drago. Jedva da smo koju reč prozborili na putu do kuće, a kad smo legli, zaspali smo svako na svojoj strani kreveta. Ujutro me je sve prošlo i bio sam spreman da nastavim dalje. Ona, nažalost, nije. Dok sam otišao po novine, Savana je napustila stan ne dodirnuvši doručak i na kraju sam sam popio kafu.

Znao sam da sam preterao i nameravao sam da joj to nadoknadim čim se vrati kući. Hteo sam da iskreno iznesem svoje brige, ispričam joj kako sam želeo da je izvedem na večeru i izvinim se zbog svog ponašanja. Pretpostavljao sam da će razumeti. Sve ćemo to rešiti uz romantičnu večeru. Mislio sam da nam upravo to treba pošto je narednog dana trebalo da otputujemo u Vilmington i provedemo vikend s mojim ocem.

Verovali ili ne, želeo sam da ga vidim i zaključio sam da se i on, na svoj način, raduje mojoj poseti. Za razliku od Savane, otac je ispunio moja očekivanja. Možda nije pravedno, ali Savana je tada u mom životu trebalo da odigra drugačiju ulogu.

Zavrteo sam glavom. Savana. Uvek Savana. Sve u vezi s ovim putovanjem, sve u mom životu, shvatih, uvek vodi ka njoj.

U jedan sat sam već završio vežbe, okupao se, spakovao skoro sve svoje stvari i pozvao restoran da ponovo rezervišem sto. Već sam znao Savanin raspored i pretpostavio sam da će stići svakog trenutka. Kako nisam imao šta da radim, seo sam na sofu i uključio televizor. Igre na sreću, sapunice, telešop poruke i intervjui bili su prekidani reklamama za advokate koji su se nudili povređenim licima u hitnoj pomoći. Vreme mi je sporo prolazilo. Izlazio sam pred kuću, pogledom tražio njena kola na parkingu, proverio svoje stvari tri-četiri puta. Savana je, mislio sam, sigurno krenula kući, pa sam se zabavio pranjem sudova. Posle nekoliko minuta drugi put sam oprao zube, pa opet provirio kroz prozor. Savane još nije bilo. Uključio sam radio, odslušao nekoliko pesama, promenio stanicu šest-sedam puta i isključio ga. Opet sam izašao pred kuću. Ništa. Već je bilo skoro dva sata. Pitao sam se gde li je i osetio kako opet počinjem da se ljutim, ali sam to osećanje odagnao. Govorio sam sebi da verovatno ima dobar razlog, i ponavljao sam to i kad više nije imalo smisla. Otvorio sam torbu i izvukao najnoviju knjigu Stivena Kinga. Sipao sam čašu ledene vode, udobno se smestio na sofu, ali kad sam shvatio da stalno čitam istu rečenicu, odložio sam je.

Prošlo je još petnaest minuta. Zatim trideset. Kad sam čuo kako se Savana parkira, vilice su mi već bile stegnute a zubi škripali. U tri i petnaest otvorila je vrata. Nasmejala se široko kao da je sve u redu.

„Hej, Džone“, uzviknu. Prišla je stolu i počela da vadi stvari iz ranca. „Izvini što kasnim, ali posle predavanja mi je prišla studentkinja da mi kaže kako joj se dopao moj čas i kako zbog mene i ona želi da završi specijalno obrazovanje. Možeš li da veruješ? Želela je da je posavetujem šta da radi, koja predavanja da sluša, koji su profesori najbolji... i kako je slušala moje odgovore...“ Savana zavrte glavom. „Bila mi je to... prava nagrada. Kako je samo slušala svaku reč koju sam izgovorila... osećala sam se kao da zaista nešto vredno činim za nekoga. Slušaš kako profesori o tome pričaju, ali nikad nisam pomišljala da bi se to i meni moglo dogoditi.“

Usiljeno sam se osmehnuo što je shvatila kao znak da nastavi.

„Bilo kako bilo, pitala me je imam li vremena da o tome ozbiljno popričamo i mada sam joj rekla da imam svega nekoliko minuta, na kraju smo zajedno otišle na ručak. Zaista je izuzetna, tek joj je sedamnaest godina, ali je godinu dana ranije završila srednju školu.

Položila je gomilu ispita, već je na drugoj godini studija i ide u letnju školu kako bi još brže napredovala. Moraš da joj se diviš.“

Očekivala je da čuje odjek svog oduševljenja, ali za to nisam mogao da skupim snage.

„Izgleda da je sjajna“, rekoh.

Na moj odgovor Savana me je izgleda prvi put zaista pogledala, a ja se nisam trudio da sakrijem svoja osećanja.

„Šta je?“, upita.

„Ništa“, slagah.

Sklonila je ranac i zgađeno uzdahnula. „Ne želiš o tome da razgovaraš? U redu. Ali treba da znaš da to počinje da biva dosadno.“

„Šta to treba da znači?“

Okrenula se naglo prema meni. „Ovo! Način na koji se ponašač“, reče. „Tebe, Džone, nije baš teško pročitati. Ljut si, ali ne želiš da mi kažeš zašto.“

Oklevao sam, osećajući se kao da treba da se branim. Kad sam napokon progovorio, prisilio sam se da mi glas bude miran. „U redu“, rekoh, „mislio sam da ćeš odavno doći kući...“

Podigla je ruke. „U tome je stvar? Objasnila sam ti to. Verovao ili ne, ja sada imam obaveze. I ako se ne varam, izvinila sam ti se što sam zakasnila čim sam ušla.“

„Znam, ali...“

„Ali šta? Moje izvinjenje nije dovoljno dobro?“

„Nisam to rekao.“

„Pa šta je onda?“

Nisam mogao da pronađem reči, pa ona stavi ruke na kukove. „Hoćeš da znaš šta ja mislim? Od sinoć si ljut. Ali da pogađam... ni o tome ne želiš da pričaš, je li?“

Zatvorio sam oči. „Sinoć si ti...“

„Ja?“ prekinu me i zavrte glavom. „O ne, nemoj mene da kriviš za ovo! Ja ništa loše nisam uradila. Nisam ja ovo počela! Sinoć smo lepo mogli da se provedemo, lepo bismo se proveli, ali ti si morao da se ponašaš kao da želiš nekog da ubiješ.“

Preterivala je. Ili pak možda i nije. U svakom slučaju, ćutao sam.

Nastavila je. „Znaš li da sam zbog tebe danas morala da se izvinjavam? I kako sam se zbog toga osećala? Sve vreme sam te

hvalila, pričala svojim prijateljima kako si divan, koliko si zreo, koliko se ponosim tvojim poslom. A oni su na kraju videli tvoje lice kakvo ni ja nikad nisam upoznala. Bio si jednostavno... nepristojan.“

„Jesi li možda pomislila da sam se tako ponašao zato što nisam želeo da tamo budem?“

To ju je zaustavilo, ali samo na tren. Skrstila je ruke. „Možda je tvoje sinoćnje ponašanje razlog što sam danas zakasnila.“

Te reči su me zatekle nespremnog. Nisam na to pomislio, ali nije u tome bila suština. „Žao mi je zbog sinoć...“

„I treba da ti bude!“ uzviknula je ponovo me prekinuvši. „To su moji prijatelji!“

„Znam da su tvoji prijatelji!“ prasnuh i ustadoh sa sofe. „S njima smo cele nedelje!“

„Šta to treba da znači?“

„To što sam rekao. Možda sam želeo da budem samo s tobom. Je li ti to palo na pamet?“

„Želiš da budeš samo sa mnom?“ oštro upita. „Pa da ti kažem, sasvim sigurno se tako ne ponašaš. Bili smo sami jutros. Bili smo sami kad sam sad došla. Bili smo sami kad sam pokušala da budem fina i da ovo prođe, ali ti samo želiš da se svađaš.“

„Ne želim da se svađam!“ rekoh trudeći se iz sve snage da ne vičem, mada mi to nije pošlo za rukom. Okrenuo sam se, trudeći se da suspregnem bes, ali kad sam ponovo progovorio, čuo sam zlokobnu notu u svom glasu. „Samo želim da sve bude kao pre. Kao prošlog leta.“

„Prošlog leta?“

Nikako mi se ovo nije dopadalo. Nisam želeo da joj kažem da mi više nije važno. Ono što sam želeo izgledalo je kao kad moliš nekog da te voli, a to nikad ne uspeva. Stoga sam pokušao da zaobiđem tu temu.

„Prošlog leta sam imao utisak da smo više vremena provodili zajedno.“

„Ne, nismo“, suprotstavi se. „Po ceo dan sam radila na kućama, sećaš se?“

Bila je u pravu, naravno. Makar delom. Opet sam pokušao. „Ne kažem da to ima mnogo smisla, ali izgleda kao da smo prošle godine imali više vremena da razgovaramo.“

„I to te muči? Što sam zauzeta? Što imam život? Šta želiš da učinim? Da čitave nedelje ne idem na predavanja? Da javim da sam bolesna kad treba da održim čas? Da ne radim domaći?“

„Ne...“

„Pa šta onda hoćeš?“

„Ne znam.“

„Ali si spreman da me poniziš pred mojim prijateljima?“

„Nisam te ponizio“, pobunih se.

„Nisi? A zašto me je onda Triša danas odvela na stranu? Zašto je imala potrebu da mi kaže da nas dvoje nemamo ništa zajedničko i da bih mogla da imam mnogo boljeg mladića?“

To me je zbolelo, ali nisam siguran da je shvatala kako su zazvučale njene reči. Bes nas u tome ponekad sprečava, čega sam bio veoma svestan.

„Samo sam čeznuo da budemo sami sinoć. To je sve što pokušavam da kažem.“

Moje reči nisu imale nikakvog uticaja na nju.

„Pa zašto mi to nisi rekao?“, oštro je upitala. „Kažeš nešto poput: 'Je li okej da radimo nešto drugo? Nisam raspoložen da se družim sa ljudima.' Samo je to trebalo da kažeš. Ja, Džone, ne čitam misli.“

Zaustio sam da odgovorim, ali sam ćutao. Okrenuo sam se i otišao u drugi kraj sobe. Gledao sam kroz vrata, ne toliko gnevan zbog njenih reči, već jednostavno... *tužan*. Shvatio sam da sam je nekako izgubio i nisam znao je li to zato što pravim mnogo buke ni oko čega, ili zato što i suviše dobro uviđam šta se zapravo događa među nama.

Više nisam o tome želeo da pričam. Nikad nisam bio rečit i shvatio sam da zapravo želim da mi priđe i zagrli me, da mi kaže kako razume šta me u stvari muči i da nemam razloga za brigu.

Ali ništa od svega toga se nije dogodilo. Umesto toga, progovorio sam okrenut oknu, osećajući se neobično usamljeno. „U pravu si“, rekoh. „Trebalo je da ti kažem. I žao mi je zbog toga. I žao mi je što sam se sinoć onako ponašao, i žao mi je što sam se naljutio što si zakasnila. Samo sam zapravo žudeo da na ovom dopustu što više vremena provedem s tobom.“

„Govoriš to kao da misliš da ja to ne želim.“

Okrenuh se. „Da budem iskren“, rekoh, „nisam siguran da želiš.“

I s tim rečima sam izašao iz kuće.

Vratio sam se tek uveče.

Nisam znao kuda da idem, čak ni zašto sam izašao, osim da sam morao da budem sam. Uputio sam se prema kampusu po žestokom suncu i hodao od jednog do drugog drveta koje je pružalo hlad. Nisam proveravao ide li Savana za mnom; znao sam da neće.

Posle nekog vremena sam zastao i kupio flašu ledene vode u studentskom centru, ali premda je u njemu bilo malo ljudi a vazduh hladan i prijatan, nisam ostao. Osećao sam potrebu da se preznojim, kao da ću tako iz sebe izbaciti gnev i tugu i razočaranje koje me je i dalje držalo.

Jedno je sigurno - Savana je ušla na vrata spremna za svađu. Njeni odgovori su se nizali previše brzo i shvatio sam da deluju uvežbano a ne spontano, kao da je čitav dan u njoj ključao bes. Tačno je znala kako ću se ponašati i premda sam možda zaslužio da bude ljuta zbog mog ponašanja prethodne večeri, činjenica da naizgled i ne pomišlja da je možda i sama kriva i da ne vodi računa o mojim osećanjima, mučila me je čitavo popodne.

Senke su se produžile kako je sunce zalazilo, ali još nisam bio spreman da se vratim. Kupio sam dva parčeta pice i pivo u nekom od onih kiosaka gde su se studenti prehranjivali. Pojeo sam i nastavio da hodam i najzad krenuo ka njenom stanu. Tada je već bilo skoro devet sati i bio sam iscrpljen uzburkanim osećanjima. Prilazeći ulici, primetih da su Savanina kola još na istom mestu. Video sam da joj je u spavaćoj sobi upaljena lampa. Ostali deo stana bio je u mraku.

Pitao sam se hoću li zateći zaključan stan, ali bio je otključan. Kroz poluzatvorena vrata spavaće sobe svetlost je prodirala u hodnik; razmišljao sam da li da uđem ili da ostanem u dnevnoj sobi. Nisam hteo da se suočim s njenim besom, ali sam duboko udahnuo i zakoračio u mali hodnik. Provirio sam. Sedela je na krevetu u velikoj majici koja joj je dopola prekrivala butine. Podigla je pogled sa časopisa, a ja se s oklevanjem nasmeših.

„Hej“, rekoh.

„Hej.“

Ušao sam i seo na ivicu kreveta.

„Izvini“, reko. „Zbog svega. Bila si u pravu. Sinoć sam se ponašao kao kreten i nije trebalo da te posramim pred prijateljima. I nije trebalo da se toliko ljutim što si zakasnila. To se više neće dogoditi.“

Iznenadila me je kad je potapšala dušek. „Dođi ovamo“, prošaputa.

Pomerio sam se, naslonio se na ram kreveta i zagrlio je. Pripila se uz mene; osećao sam kako joj se grudi ravnomerno dižu i spuštaju.

„Ne želim da se više svađam“, reče.

„Ni ja.“

Kad sam joj pomilovao ruku, uzdahnula je. „Gde si bio?“

„Nigde, zapravo“, odgovorih. „Šetao sam po kampusu. Pojeo parče pice. Mnogo razmišljao.“

„O meni?“

„O tebi. O sebi. O nama.“

Klimnula je glavom. „I ja“, reče. „Jesi li još besan?“

„Nisam“, odgovorih. „Bio sam, ali sam preumoran da bih se još ljutio.“

„I ja“, ponovi. Podigla je lice ka meni. „Želim da ti kažem nešto o čemu sam razmišljala dok si bio odsutan“, reče. „Mogu li?“

„Naravno“, reko.

„Shvatila sam da je zapravo trebalo da se ja izvinim, je li, što provodimo toliko vremena s mojim prijateljima. Mislim da sam se zato toliko naljutila. Znala sam šta želiš da mi kažeš, ali nisam želela da slušam zato što sam znala da si u pravu. Makar i delom. Ali tvoji razlozi su pogrešni.“

Pogledah je nesigurno. Nastavila je.

„Misliš da sam te naterala da toliko vremena provodiš s mojim prijateljima zato što mi nisi važan kao nekad, zar ne?“ Nije sačekala odgovor. „Ali nije to razlog. Zapravo je suprotno. Uradila sam to zato što si mi veoma važan. Ne zbog toga što sam htela da se upoznaš s mojim prijateljima ili da oni upoznaju tebe, već zbog sebe.“

Nesigurno je zastala.

„Ne znam šta pokušavaš da kažeš.“

„Sećaš li se kad sam ti rekla da crpem snagu iz toga što sam s tobom?“

Kad sam klimnuo glavom, prstima mi je prešla preko grudi. „Nisam se šalila. Prošlo leto mi je mnogo značilo. Više no što možeš da zamisliš, a kad si otišao, bila sam nesrećna. Pitaj Tima. Jedva da

sam i radila na kućama. Znam da sam ti pisala pisma iz kojih si sticao utisak da je sve divno i krasno, ali nije bilo. Svake noći sam plakala i svakog dana sedela u kući i maštala i nadala se i čeznula da se pojaviš na plaži. Kad god bih videla nekog s kratkom kosom, srce bi mi brže zakucalo iako sam znala da to nisi ti. Ali u tome i jeste suština. Želela sam da to budeš ti. Svaki put. Znam da je ono što ti radiš važno i jasno mi je da si raspoređen van zemlje, ali mislim da nisam shvatala koliko će biti teško dok nisi otišao. Činilo se kao da će me to ubiti i dugo mi je trebalo da opet počnem da se normalno osećam. A ovog puta, ma koliko da sam žudela da te vidim, ma koliko da te volim, postoji deo mene koji je užasnut mogućnošću da ću ponovo biti skrhan kad nam vreme istekne. Kao da me neko vuče na dve strane, a na to sam reagovala tako što sam činila sve što mogu kako opet ne bih prošla kroz ono što mi se događalo prošle godine i zbog toga sam htela da imamo mnogo obaveza, shvataš? Da mi se srce opet ne bi slomilo.“

Grlo mi se steglo, ali ništa nisam rekao. Posle nekoliko trenutaka je nastavila.

„Danas sam shvatila da ti tako nanosim bol. To nije pošteno prema tebi, ali u isto vreme pokušavam da budem poštena i prema sebi. Za nedelju dana ćeš opet otići a ja ću morati da smislim kako posle da funkcionišem. Neko to može. Ti to možeš. Ali ja...“

Zurila je u svoje dlanove i dugo ništa nije kazala.

„Ne znam šta da kažem“, najzad priznadoh.

I protiv volje se nasmeja. „Ne želim odgovor“, reče, „zato što mislim da ga nema. Ali znam da ne želim da te povredim. Jedino to znam. Samo se nadam da ću pronaći način da budem jača ovog leta.“

„Uvek možemo zajedno da vežbamo“, našalih se neodlučno, ali Savana me nagradi smehom.

„Da, kako da ne. Deset sklekova i biću kao nova.“ Kad bi barem bilo tako lako. Ali uspeću. Možda neće biti lako ali ovog puta makar neće biti čitavih godinu dana. Danas sam čitav dan na to mislila. Kako ćeš doći kući za Božić. Još nekoliko meseci i sve će biti gotovo.“

Zagrlio sam je tada upijajući toplinu njenog tela. Osetio sam joj prste kroz tananu tkaninu svoje košulje i kako ju je nežno izvukla otkrivši mi stomak. Osećaj je bio jednak strujnom udaru. Uživao sam u njenom dodiru i sagedo se da je poljubim.

U njenom poljupcu bilo je drugačije strasti, nečeg treperavog i živog. Osetih njen jezik na svom, svestan načina na koje njeno telo odgovara i duboko udahnuh kad su joj prsti krenuli prema dugmićima na mojim farmerkama. Kad sam spustio ruke niže, shvatih da je naga ispod majice. Ofkopčala mi je farmerke i premda ništa više nisam želeo do da nastavi, prisilio sam se da uzmaknem, da se zaustavim pre no što ovo ode predaleko, da sprečim nešto za šta nisam bio siguran da je spremna.

Osetio sam sopstveno oklevanje, ali pre no što sam uspeo da se time pozabavim, odjednom se uspravila i svukla majicu. Disanje mi se ubrzalo dok sam je posmatrao, a onda se naglo sagnula i podigla mi košulju. Ljubila me je u pupak, rebra, grudi i osećao sam kako mi svlači farmerke.

Ustao sam s kreveta, skinuo košulju i farmerke mi padoše na patos. Poljubio sam je u vrat i ramena i osećao vrelinu njenog daha na svom uvetu. Njenu kožu sam na svojoj osetio kao vatru i počesmo da vodimo ljubav.

Bilo je sve onako kao što sam sanjao da će biti, a kad smo završili, zagrlio sam Savanu pokušavajući da zapamtim svako osećanje. U tami sam joj šapnuo da je mnogo volim.

Ponovo smo vodili ljubav i kad je Savana najzad zaspala, posmatrao sam je. Izgledala je izuzetno mirno, ali iz nekog razloga nisam se mogao otarasiti upornog osećanja straha. Ma koliko da je nežno i uzbudljivo bilo, morao sam se zapitati je li u našim postupcima bilo tragova očaja, kao da se oboje grčevito držimo za nadu da će ovo održati našu vezu ma šta da nam budućnost nosi.

Četrnaest

Preostalo vreme koje smo proveli zajedno uglavnom je ispunilo moje prvobitne nade. Izuzev vikenda s mojim ocem - kad nam je kuvao i bez kraja i konca pričao o novčičima - bili smo sami koliko je god bilo moguće. Vratili smo se u Čepel Hil i posle Savaninih predavanja skupa smo provodili popodneva i večeri. Šetali smo se po prodavnicama duž Ulice Frenklin, odlazili u Istorijski muzej Severne Karoline u Roliju, pa čak i nekoliko sati proveli u Zoološkom vrtu Severne Karoline. Preposlednjeg dana mog boravka u gradu otišli smo na večeru u otmeni restoran koji mi je preporučio prodavac obuće. Nije mi dozvolila ni da provirim dok se spremala, ali kad se najzad pojavila iz kupatila, izgledala je veličanstveno. Zurio sam u nju između zalogaja i mislio koliko sam srećan što sam s njom.

Nismo ponovo vodili ljubav. Posle naše noći probudio sam se i zatekao Savanu kako me pomno gleda a suze joj liju niz obraze. Nisam ni stigao da je upitam zašto plače; stavila mi je prst na usne i odmahнула glavom ne dozvoljavajući mi da govorim.

„Prošla noć je bila predivna“, reče, „ali ne želim da o tome razgovaram.“ Obgrlila me je i dugo sam je držao u naručju slušajući kako diše. Znao sam da se tada nešto promenilo među nama, ali nisam imao hrabrosti da saznam šta.

Ujutro, na dan mog polaska, Savana me je odvezla na aerodrom. Sedeli smo na terminalu i čekali da pozovu putnike za moj let; palcem mi je milovala nadlanicu. Kad je stigao trenutak da uđem u avion, pala mi je u naručje i zaplakala. Ugledavši moje lice, usiljeno se nasmejala, ali sam u tom smehu osetio tugu.

„Znam da sam obećala“, reče, „ali ne mogu da se suzdržim.“

„Biće sve u redu“, rekoх. „To je svega šest meseci. Toliko obaveza imaš da nećeš verovati koliko će ti brzo proći.“

„Lako je reći“, kaza šmrkćući. „Ali u pravu si. Ovog puta ću biti jača. Biću dobro.“

Pomno sam joj se zagledao u lice tražeći znakove poricanja, ali ih nisam našao.

„Zaista“, reče. „Biću dobro.“

Klimnuo sam glavom i jedan dugi trenutak samo smo se gledali.

„Hoćeš li se setiti da gledaš pun mesec?“ upita.

„Svaki put“, obećah.

Poslednji put smo se poljubili. čvrsto sam je zagrlio i šapnuo joj da je volim, a zatim se prisilih da je pustim. Prebacio sam torbu preko ramena i krenuo uz rampu. Bacivši pogled preko ramena, shvatih da je Savana već otišla, sakrivena negde u gomili.

U avionu sam se zavalio u sedište i molio se da je Savana govorila istinu. Iako sam znao da me voli i da joj je do mene stalo, odjednom sam uvideo da čak ni ljubav ni briga nisu uvek dovoljni. Bile su to čvrste cigle naše veze, ali nestabilne bez maltera vremena, vremena provedenog zajedno, vremena u kojem ne preči neminovni rastanak. Iako nisam želeo da priznam, mnogo toga o njoj nisam znao. Nisam shvatio koliko ju je prošle godine pogodio moj odlazak, i uprkos satima brige i razmišljanja, nisam bio siguran kako će sad uticati na nju. Naša veza, osetih teret u duši, podsećala je na okretanje dečje čigre. Kad smo bili zajedno, imali smo snage da to okretanje održimo i ishod je bio lepota i čarolija i gotovo dečje osećanje čuda; kad smo razdvojeni, okretanje se neminovno usporavalo. Postajali smo kolebljivi i nepostojani, i znao sam da moram pronaći način kako da sprečim naš pad.

Naučio sam lekciju od prethodne godine. Ne samo da sam iz Nemačke poslao više pisama u julu i avgustu, već sam i češće telefonirao Savani. Pažljivo sam slušao za vreme razgovora, pokušavao da otkrijem tragove depresije i čeznuo da čujem reči ljubavi i želje. U početku sam pre ovih razgovora bio nervozan; krajem leta sam ih jedva čekao. Njena predavanja su dobro napredovala. Provela je dve nedelje sa roditeljima, a zatim je započeo jesenji semestar. Prve nedelje septembra počeli smo odbrojavati dane do kraja moje službe. Preostalo ih je još sto. Lakše je bilo govoriti o danima nego o nedeljama i mesecima; nekako se daljina među nama svodila na nešto daleko intimnije, nešto što smo oboje mogli da podnesemo. Težak period je iza nas, podsećali smo jedno drugo, i kako sam precrtavao dane na kalendaru, smanjivala su se moja strahovanja za našu vezu. Bio sam siguran da nema ničeg na svetu što se može isprečiti između nas.

A onda je došao jedanaesti septembar.

Petnaest

U ovo sam siguran - uvek ću pamtititi prizore koje sam video jedanaestog septembra. Posmatrao sam kako dim kulja iz Kula bliznakinja i Pentagona, gledao smrknuta lica ljudi oko sebe dok su zurili u one koji skaču iz zgrada u sigurnu smrt. Video sam kako se zgrade ruše i ogromni oblak prašine i ruševine koje su ostale iza njih. Osećao sam gnev dok je Bela kuća evakuisana.

Za svega nekoliko časova znao sam da će Sjedinjene Države odgovoriti na napad i da će vojne snage biti predvodnica. U bazi je proglašena prvostepena uzbuna; ne verujem da sam se ikad više ponosio svojim ljudima. Narednih dana kao da su se sve lične razlike i političke nesuglasice istopile. Jedno kratko razdoblje svi smo bili samo Amerikanci.

Regrutne službe su po čitavoj zemlji preplavili dobrovoljci. Među nama koji smo već bili u vojsci, želja da služimo bila je jača nego ikad. Toni je prvi u mom odredu produžio ugovor na još dve godine i jedan po jedan svi su sledili njegov primer. Čak je i mene, koji sam očekivao kraj službe u decembru i brojao dane do trenutka kad ću se vratiti Savani, zahvatila groznica pa sam produžio ugovor.

Lako bi bilo reći da sam bio pod uticajem onoga što se odigravalo oko mene i da je to bio razlog što sam doneo takvu odluku. Ali bio je to samo izgovor. Jeste, i mene je zahvatio isti talas rodoljublja, ali više od toga su me obavezivale snažne veze prijateljstva i odgovornosti. Poznavao sam svoje ljude, vodio računa o njima i pomisao da ću ih napustiti u ovakvom trenutku delovala mi je kao neverovatan kukavičluk. Toliko toga smo prošli zajedno da bih uopšte i pomišljao da napustim službu tih nesrećnih dana 2001.

Savanu sam obavestio telefonom. U početku me je podržala. Kao i svi ostali, i ona je bila užasnuta događajima i razumela je osećanje dužnosti koje me je pritiskalo, čak i pre no što sam objasnio. Rekla je da je ponosna na mene.

Ali ubrzo smo se vratili u stvarnost. Odlučivši da služim svojoj zemlji, žrtvovao sam se. Premda je istraga o počiniocima brzo završena, 2001. se za nas nezanimljivo završila. Naša pešadijska divizija nije igrala nikakvu ulogu u svrgavanju talibanske vlade u Avganistanu, što je predstavljalo razočaranje za sve u mom odredu. Umesto toga, proveli smo veći deo zime i proleća u vežbama i

pripremama za ono što smo svi znali da je zapravo buduća invazija na Irak.

Mislim da su se otprilike baš u to vreme Savanina pisma promenila. Nekad su stizala svake nedelje, sada - svakih deset dana, a onda, kako su dani odmicali, jednom u dve nedelje. Pokušao sam da se utešim činjenicom da je ton pisama isti, ali se vremenom i on promenio. Više nije bilo dugih opisa našeg zajedničkog života, opisa koji su me ranije ispunjavali radosnim iščekivanjem. Oboje smo znali da je san sada dve godine dalje. Pisati o toliko dalekoj budućnosti podsećalo ju je koliko još moramo da čekamo, a i sama pomisao na to oboma nam je bila bolna.

Kad je stigao maj, težio sam se da ćemo se makar videti za vreme mog sledećeg odsustva. Sudbina se, međutim, zaverila protiv nas samo nekoliko dana pre no što je trebalo da se vratim kući. Moj starešina me je pozvao na sastanak, a kad sam stigao u kancelariju, naredio mi je da sednem. Rekao mi je da mi je otac doživeo težak srčani udar i kako mi je već odobrio dodatno vanredno odsustvo. Umesto da stignem u Čepel Hil i provedem dve fantastične nedelje sa Savanom, otputovao sam u Vilmington i dane provodio pored očeve postelje, udišući miris antiseptika, što me je podsećalo pre na smrt nego na ozdravljenje. Kad sam stigao, moj otac je bio na odeljenju za intenzivnu negu; tu je proveo veći deo mog odsustva. Koža mu je bila sivkastobleda, a disanje brzo i slabo. Prve nedelje se budio iz nesvesnog stanja i padao u njega, ali kad je bio priseban, prepoznavao sam osećanja koja sam na njegovom licu viđao veoma retko i nikad sva zajedno - očajnički strah, trenutnu zbunjenost i srceparajuću zahvalnost što sam pored njega. Ponekad sam ga držao za ruku; i to mi se nikad pre nije dogodilo. Zbog cevčica u grlu, nije mogao da govori, pa sam ja govorio i za sebe i za njega. Premda sam mu malo pričao i o događajima u bazi, uglavnom sam mu pripovedao o novčićima. Čitao sam mu *Sivu stranu*; potom sam od kuće doneo stare brojeve koje je čuvao u svojoj fioci, pa sam mu i njih čitao, Istraživao sam novčiće na internetu - veb-stranice poput Retkih novčića Dejvida Hola i Numizmatičke legende - i prepričavao mu koji se novčići nude i koje su najnovije cene. Cene su me iznenadile i pretpostavio sam da je očeva zbirka, uprkos padu cena novčića zbog vrednosti zlata, verovatno deset puta vrednija od kuće

koju je godinama posedovao. Moj otac, koji nije bio u stanju da savlada veštinu čak ni najjednostavnijeg razgovora, postao je bogatiji od svih koje poznajem.

Tatu vrednost zbirke nije zanimala. Pogledao bi u stranu kad god bih to spomenuo i ubrzo sam se setio onog što sam nekako zaboravio - mom ocu je potraga za novčićima bila daleko zanimljivija od njih samih, i svaki novčić mu je predstavljao priču sa srećnim završetkom. Imajući to na umu, naprezao sam se da se setim kovanica koje smo zajedno pronašli. Pošto je tata vodio izuzetne beleške, pregledao sam ih pre no što bih zaspao i malo-pomalo sećanje bi oživelo. Narednog dana bih mu pričao o našim putovanjima u Roli i Šarlot i Savanu. Uprkos činjenici da lekari nisu bili sigurni hoće li moj otac preživeti, tih nedelja se smešio više no ikada ranije. Vratio se kući dan pre završetka mog dopusta a bolnica se postarala da ga neko neguje dok se oporavlja.

Ali ako je boravak u bolnici učvrstio moj odnos sa ocem, za odnos sa Savanom ništa nije značio. Nemojte me pogrešno shvatiti - dolazila je koliko je mogla, podržavala me i saosećala. Ali pošto sam toliko vremena provodio u bolnici, pukotine koje su se počele stvarati u našoj vezi nisu se zatvorile. Da budem iskren, nisam znao čak ni šta želim od nje. Kad je bila prisutna, želeo sam da budem sam sa ocem, a kad nije, čeznuo sam da bude pored mene. Savana je nekako prolazila kroz ovo minsko polje ne reagujući ni na kakav stres kojem sam je izlagao. Izgleda da je znala šta mislim i predviđala šta želim bolje i od mene samog.

Ipak, bilo nam je potrebno da budemo zajedno. Da budemo sami. Ako našu vezu zamislim kao bateriju, moje odsustvovanje je tu bateriju neprestano praznilo, i oboma nam je trebalo vremena da je napunimo. Jednom, dok sam sedeo pored oca uz ravnomerni zvuk monitora za srce, shvatio sam da smo od prethodne sto četiri nedelje Savana i ja zajedno proveli samo četiri. I pored pisama i telefonskih razgovora, ponekad bih se zagledao pred sebe i zapitao kako smo toliko dugo izdržali.

Uspevali smo povremeno da prošetamo a dvaput smo izašli i na večeru. Ali pošto je Savana ponovo predavala i išla na predavanja, nije mogla da ostane. Trudio sam se da joj to ne zameram, a kad sam joj zamerio, posvađali smo se. Mrzeo sam to, a i ona, ali ni

jedno ni drugo izgleda nismo mogli to da sprečimo. I premda ništa nije kazala i poricala je kad sam je s tim suočio, znao sam da je u osnovi svega činjenica da je trebalo da se zauvek vratim kući, a nisam. Bio je to prvi i jedini put da me je Savana slagala.

Prevazišli smo svađu kako smo najbolje umeli, a rastanak je ponovo bio praćen suzama, mada ne koliko prethodnog puta. Bilo bi utešno pomisliti da je to zato što smo se polako navikavali na rastanke ili što smo oboje zreliji, ali kad sam seo u avion, znao sam da se među nama nešto nepovratno promenilo. Proliveno je manje suza zato što je snaga naših osećanja oslabila.

Spoznaja je bila bolna i kad je sledeći put bio uštap, otišao sam na opustelo fudbalsko igralište. I baš kako sam obećao, prisećao sam se vremena provedenog sa Savanom na prvom dopustu. Razmišljao sam i o drugom, ali, začudo, nisam hteo da mislim na treći, jer verujem da sam čak i tada znao šta je nagoveštavao.

Kako je leto odmicalo, moj otac se oporavljao, ali sporo. Pisao mi je da svakodnevno tri puta šeta oko bloka, da svaka šetnja traje tačno dvadeset minuta, ali mu je čak i to padalo teško. Ako je u svemu tome i bilo nečeg dobrog, onda mu je pružilo nešto čime će ispuniti dane sad kad se penzionisao, to jest nešto izuzev novčića. Pored toga što sam mu češće pisao, počeo sam da mu telefoniram utorkom i petkom tačno u jedan sat po njegovom vremenu samo da proverim je li dobro. U glasu sam mu tražio naznake umora i stalno ga podsećao da se zdravo hrani, dovoljno spava i uzima lekove. Uglavnom sam ja pričao. Tati su telefonski razgovori padali još teže nego razgovor licem u lice i uvek je delovalo kao da jedva čeka da spusti slušalicu. Vremenom sam počeo da ga zavitlavam zbog toga, ali nikad nisam bio siguran zna li da se šalim. To me je zabavljalo i ponekad sam se smejavao; premda nikad nije uzvratio smehom, glas bi mu bio vedriji, makar i na nekoliko trenutaka, a zatim bi ponovo začutio. Bilo je to u redu. Znao sam da s radošću očekuje ove pozive. Uvek se javljao posle prvog zvona i lako sam mogao da ga zamislim kako gleda u časovnik i čeka poziv.

Posle avgusta usledio je septembar a zatim i oktobar. Savana je završila predavanja u Čepel Hilu, vratila se kući i počela da traži posao. U novinama sam čitao o Ujedinjenim nacijama i kako evropske zemlje nastoje da nas spreče da idemo u rat protiv Iraka. U

glavnim gradovima saveznika NATO-a vladala je napetost; izveštavalo se o demonstracijama građana i žestokim izjavama njihovih vođa da će Sjedinjene Države napraviti strašnu grešku. U međuvremenu su naši lideri pokušali da se predomisle. Ja i svi ostali u mom odredu samo smo i dalje obavljali svoje poslove, obučavali se za neizbežno s velikom odlučnošću. Potom smo u novembru *ponovo* otišli na Kosovo. Nismo dugo ostali, ali više nego dovoljno da mi Balkana već bude preko glave, a dosta mi je bilo i mirovnih operacija. Što je još važnije, ja i svi ostali u vojsci znali smo da se bliži rat na Bliskom istoku, želela to Evropa ili ne.

U tom periodu su pisma od Savane stizala prilično redovno, kao što sam i ja nju redovno zvao telefonom. Obično bih je pozvao pred zoru, kao i uvek - po njenom vremenu je to bilo oko ponoći - i premda sam ranije uvek uspevao da je dobijem, više puta je nisam zatekao kod kuće. Iako sam sebe ubeđivao da je izašla s prijateljima ili roditeljima, bilo mi je teško da se odbranim od raznih misli. Nakon što bih spustio slušalicu, ponekad sam zamišljao kako je sreća drugog muškarca do koga joj je stalo. Ponekad bih je zvao još dva-tri puta tokom narednog sata i sa svakim zvonom na koje se nije javljala postajao sam sve gnevniiji.

Kad bi se najzad javila, mogao sam da je pitam gde je bila, ali to nikad nisam učinio. Niti je ona uvek sama objašnjavala. Znam da sam pogrešio što sam ćutao, jednostavno zato što pitanje nisam mogao da odagnam iz misli, čak i dok sam pokušavao da se usredsredim na ono što pričamo. Često sam u tim razgovorima bio napet, a takvi su bili i njeni odgovori. Odveć često su naši razgovori predstavljali suvoparnu razmenu podataka, a ne radosne izjave ljubavi. Po završenom razgovoru uvek sam sebe mrzeo zbog ljubomore koju sam osećao i kajao sam se naredna dva-tri dana zaklinjući se da neću dozvoliti da se to ponovi.

U drugim prilikama, međutim, Savana je bila ista onakva kakvu sam je pamtio i uviđao sam koliko joj je do mene stalo. Sve to vreme sam je voleo kao i uvek i patio za onim jednostavnijim prošlim vremenima. Znao sam, naravno, šta se događa. Što smo se više udaljavali, očajnički sam žudeo da sačuvam ono što smo nekad imali; kao u začaranom krugu, međutim, moj očaj nas je još više udaljavao.

Počeli smo da se svađamo. Kao i u onoj raspravi u njenom stanu na mom drugom odsustvu, nisam uspevaao da joj kažem šta osećam, i ma šta da je govorila, nisam mogao odagnati misao da me namerno ljuti ili da čak i ne pokušava da ublaži moje bojazni. Mrzeo sam takve prepirke još više nego svoju ljubomoru, premda sam znao da su povezane.

Uprkos svim nevoljama, uvek sam verovao da ćemo uspeti. Želeo sam život sa Savanom više od svega ostalog. U decembru sam je zvao redovnije i iz sve snage se trudio da obuzdam svoju ljubomoru. Prisiljavao sam se da budem vedar kad joj telefoniram u nadi da će se radovati mojim pozivima. Mislio sam da je sve bolje i površno gledajući i bilo je, ali četiri dana pred Božić podsetio sam je da ću biti kod kuće za manje od godinu dana. Umesto radosnog odgovora koji sam očekivao, ćutala je. Čuo sam jedino kako diše.

„Jesi li me čula?“, upitao sam.

„Jesam“, odgovori nežno. „Samo, to sam čula i ranije.“

Bila je to istina i oboje smo to znali, ali nisam dobro spavao gotovo cele nedelje.

Mesec je bio pun na Novu godinu i premda sam išao da ga posmatram i sećao se one nedelje kad smo se zaljubili, te slike su bile nejasne, kao da su zamućene tugom koju sam osećao. U povratku sam video desetine muškaraca kako stoje u grupama ili naslonjeni na zgrade i puše kao da nemaju nikakvih briga. Pitao sam se šta li su mislili kad su me videli kako prolazim. Jesu li osećali da gubim sve do čega mi je stalo? Ili kako žalim što ne mogu promeniti prošlost?

Nisam znao, a oni nisu pitali. Svet se brzo menjao. Naređenja koja smo čekali izdata su narednog jutra i posle nekoliko dana moj odred se obreo u Turskoj, u pripremama za napad na Irak sa severa. Sedeli smo na sastancima gde smo saznavali svoje zadatke, proučavali topografiju, planove bitaka. Bilo je malo slobodnog vremena, ali kad smo krenuli iz logora, bilo je teško ignorisati neprijateljske poglede stanovništva. Čuli smo glasine da Turska namerava da našim trupama uskrati prolaz koji bismo koristili za invaziju pa su započeti pregovori kako bi se to sprečilo. Odavno smo naučili da glasine primamo s dozom opreza, ali ovog puta bile su

istinite; moj su odred, kao i ostale, poslali u Kuvajt da započnemo sve iz početka.

Sleteli smo sredinom popodneva pod vedrim nebom i našli se sa svih strana okruženi peskom. Gotovo smesta su nas ukrcali u autobus, vozili satima i na kraju smo se našli u najvećem šatorskom gradu koji sam video. Vojska je dala sve od sebe da nam bude udobno. Hrana je bila dobra i vojna prodavnica je nudila sve što može zatrebati, ali bilo je dosadno. Dostava pošte bila je loša - nisam primio nijedno pismo - a red ljudi koji su čekali na telefon uvek je bio kilometarski. Između vežbi smo moji ljudi i ja sedeli i nagađali kad će invazija početi ili smo vežbali kako da što brže obučemo zaštitna odela. Predviđeno je da moj odred bude pojačanje drugim jedinicama iz raznih divizija u napadu na Bagdad. U februaru nakon, činilo nam se, milijardu godina provedenih u pustinji, odred i ja smo bili spremni da spremniji nismo mogli biti.

U to vreme je mnogo vojnika boravilo u Kuvajtu još od sredine novembra i govorkanja su se širila na sve strane. Niko nije zna šta nas čeka. Čuo sam za biološka i hemijska oružja; čuo sam da je Sadam naučio lekciju u *Pustinjskoj oluji* i da gardu ukopava u rovove oko Bagdada u nadi da pravi poslednje krvavo uporište. Kad je osvanuo sedamnaesti mart, znao sam da će biti rata. Moje poslednje noći u Kuvajtu pisao sam pisma onima koje sam voleo, za slučaj da ne preživim - jedno mom ocu i jedno Savani. Te večeri sam postao deo konvoja dugačkog sto pedeset kilometara koji je ulazio u Irak.

Borbe su bile sporadične, barem u početku. Pošto su naše snage dominirale vazдушnim prostorom, malo smo se čega bojali iz vazduha dok smo se kretali mahom opustelim autoputevima. Iračka vojska se uglavnom nigde nije mogla videti, što je samo povećavalo napetost koju sam osećao pokušavajući da predvidim sa čim će se moj odred suočiti docnije u borbi. Tu i tamo smo dobijali vesti o neprijateljskoj minobacačkoj vatri, te smo brže-bolje oblačili zaštitna odela, ali bismo saznali da je uzbuna bila lažna. Vojnici su bili napeti. Ja nisam spavao tri dana.

Dublje u iračkoj teritoriji izbijale su čarke i tada sam naučio prvo pravilo o operaciji *Iračka sloboda* - civili i neprijatelji izgledaju identično. Čuli su se hici, mi bismo napali a bilo je prilika kad nismo znali na koga pucamo. Čim smo stigli do Sunitskog trougla, rat je

uzeo maha. Čuli smo za borbe u Faludži, Ramadiju i Tikritu, a vodile su ih druge jedinice drugih divizija. Moj odred je pridružen Osamdeset drugoj padobranskoj diviziji u napadu na Samavu i tu smo prvi put učestvovali u pravoj borbi.

Avijacija je prokrčila put. Bombe, projektili i minobacači praštali su još od prethodnog dana, pa sam se, kako smo prešli most i ušli u grad, najpre začudio tišini. Moj odred je bio raspoređen u zabačeni kraj grada gde smo išli od kuće do kuće i savladavali neprijatelje iz tog područja. Kako smo napredovali, slike su se brzo smenjivale: ugljenisani ostaci kamiona, pored njega beživotno telo vozača; delimično srušena zgrada; tu i tamo automobili iz kojih vijuga dim. Sporadična puščana paljba nas je držala na oprezu. Dok smo patrolirali, civili bi povremeno izjurili s rukama podignutim uvis, a mi smo se trudili da spasemo ranjenike.

Rano po podne spremali smo se za povratak, ali nas je zasula teška paljba iz zgrade uz ulicu. Pripijeni uza zid, našli smo se u opasnom položaju. Dvojica su nas pokrivala dok sam poveo odred preko brisanog prostora na bezbedniju tačku s druge strane ulice; činilo mi se da je pravo čudo što niko nije poginuo. Odatle smo na neprijateljski položaj ispalili hiljade metaka i potpuno ga uništili. Kad sam ocenio da je bezbedno, oprezno smo krenuli ka zgradi. Granatom sam srušio ulazna vrata. Poveo sam ljude i provirio unutra. Dim je bio gust, a u vazduhu se osećao sumpor. Unutrašnjost je bila razorena, ali je najmanje jedan irački vojnik preživeo i čim smo se približili, osuo je paljbu iz uzanog prolaza ispod patosa. Toni je pogođen u ruku, a mi smo ispalili na stotine metaka. Buka je bila tolika da sebe nisam čuo kako vrištim, ali sam prstom stezao obarač i ciljao svuda, od patosa preko zidova do tavanice. Komadići maltera, cigle i drveta prštali su na sve strane. Kad smo napokon prestali da pucamo, bio sam siguran da niko nije preživeo, ali sam za svaki slučaj bacio još jednu granatu u otvor koji je vodio u uzani prostor, pa smo napolju sačekali eksploziju.

Nakon dvadeset minuta najupečatljivijeg događaja u mom životu, u ulici je vladala mukla tišina, izuzev što mi je odzvanjalo u ušima i što sam čuo kako moji ljudi povraćaju, psuju i prepričavaju pojedinosti. Previo sam Toniju ruku i ocenivši da su svi spremni, povukli smo se putem kojim smo došli. Posle nekog vremena stigli smo do

železničke stanice, koju su zauzele naše trupe, i tu smo se srušili. Te noći smo dobili prva pisma posle skoro šest nedelja.

U pošti je bilo šest pisama od mog oca. Ali od Savane je stiglo samo jedno i pri prigušenoj svetlosti počeo sam da čitam.

Dragi Džone,

Pišem ti ovo za kuhinjskim stolom i mučim se jer ne znam kako da sročim ono što se spremam da ti saopštim. S jedne strane bih volela da si ovde pored mene, pa da to lično mogu da učinim, ali oboje znamo da to nije moguće. I evo, pokušavam da nađem reči dok mi suze liju niz obraze i nadam se da ćeš mi nekako oprostiti zbog ovoga što ti pišem.

Znam da je ovo strašan trenutak za tebe. Pokušavam da ne mislim na rat, ali ne mogu da odagnam slike i sve vreme sam uplašena. Gledam vesti i čitam novine, svesna da si ti u žiži svega toga, pokušavam da saznam gde si i kroz šta prolaziš. Svako veče se molim da živ stigneš kući i uvek ću se moliti. Ti i ja smo imali nešto čudesno i ne želim da to ikad zaboraviš. Ne želim ni da misliš da mi nisi značio onoliko koliko sam ja tebi. Ti si retko i divno stvorenje, Džone. Zaljubila sam se u tebe, ali što je važnije, poznanstvo s tobom me je naučilo šta zaista znači prava ljubav. Poslednje dve i po godine svaki put sam posmatrala pun mesec i sećala se svega što smo doživeli. Sećam se kako mi je razgovor s tobom one prve noći izgledao kao dolazak kući i sećam se večeri kad smo vodili ljubav. Uvek će mi biti drago što smo ti i ja to doživeli. Za mene to znači da će naše duše večno biti povezane.

Postoji još mnogo toga. Kad zatvorim oči, vidim ti lice; kad hodam, gotovo da osećam tvoju ruku u svojoj. Sve mi je to i dalje stvarno, ali dok mi je nekad bilo uteha, sada mi predstavlja bol. Prihvatila sam tvoje razloge da ostaneš u vojsci i poštovala sam tvoju odluku. I još je poštujem, ali oboje znamo da se posle toga naša veza promenila. Mi smo se promenili, i verujem da si i ti to osetio u svom srcu. Možda je vreme razdvojenosti bilo predugo, možda su jednostavno u pitanju naši različiti svetovi. Ne znam. Svaki put kad smo se posvađali, mrzela sam sebe zbog toga. Nekako smo, premda smo se i dalje voleli, izgubili onu čarobnu nit koja nas je spajala.

Znam da to zvuči kao izgovor ali, molim te, veruj mi kad kažem da nisam htela da se zaljubim u nekog drugog. Ako ja ne shvatam zapravo kako se to dogodilo, kako ćeš ti moći? Ne očekujem da razumeš, ali zbog svega što smo zajedno prošli, jednostavno više ne mogu da te lažem. Laži bi umanjile sve što smo imali, a ja to ne želim, iako znam da ćeš se osećati izdanim.

Razumeću ako više nikad ne budeš želeo da sa mnom razgovaraš, baš kao što ću razumeti ako mi kažeš da me mrziš. Negde i ja sama sebe mrzim. Dok pišem ovo pismo, prisiljena sam da to priznam, a kad pogledam u ogledalo, znam da gledam u nekog ko ne zna zaslužuje li uopšte ljubav. Zaista to mislim.

Iako možda nećeš hteti da to čuješ, želim da znaš da ćeš uvek biti deo mene. Dok smo bili zajedno, osvojio si posebno mesto u mom srcu koje ću zauvek čuvati i na kojem te niko ne može zameniti. Ti si heroj i džentlmen, ti si dobar i pošten, ali iznad svega si prvi muškarac koga sam istinski volela. I ma šta da budućnost donese, uvek ćeš to biti i znam da je moj život zbog toga bolji.

Veoma mi je žao,

Savana

TREĆI DEO

Šesnaest

Zaljubila se u drugog.

Znao sam to čak i pre no što sam pročitao pismo i čitav svet kao da se odjednom usporio. Prvo sam poželeo da udarim pesnicom u zid, ali sam, umesto toga, zgužvao pismo i bacio ga. U tom trenutku sam bio neverovatno gnevan; jače od izdaje bilo je osećanje da je srušila sve što je životu davalo smisao. Mrzeo sam nju i mrzeo sam bezimenog neznanca koji mi ju je ukrao. Zamišljao sam šta bih mu uradio ako ga ikad sretnem, a ta slika nije bila lepa.

U isto vreme žudeo sam da porazgovaramo. Poželeo sam da smesta odletim kući ili makar da joj telefoniram. Nekako nisam hteo da poverujem u to, nisam mogao da verujem. Ne sada, ne posle svega što smo preživeli. Preostalo nam je svega devet meseci - pa zar je to posle gotovo tri godine toliko nemoguće?

No nisam otišao kući i nisam telefonirao. Nisam joj odgovorio na pismo niti mi je više ikada pisala. Jedino sam uzeo zgužvano pismo. Poravnao sam ga što sam bolje mogao, vratio u koverat i odlučio da ga nosim sa sobom kao ranu zadobijenu u borbi. U narednih nekoliko nedelja postao sam besprekoran vojnik i bežao u jedini svet koji mi je delovao stvarno. Dobrovoljno sam se javljao za svaki opasan zadatak, jedva da sam i sa kim u jedinici razgovarao i trebalo mi je vremena da se savladam i prebrzo ne pritisnem obarač u patroli. U gradovima nikom nisam verovao i premda nije bilo nesrećnih „incidenata“ - kako vojska voli da nazove civilne žrtve - lagao bih ako bih tvrdio da sam imao strpljenja i razumevanja u kontaktu sa Iračanima. Iako sam veoma malo spavao, čula su mi bila izoštrena dok smo napredovali ka Bagdadu. Na Savanin lik i činjenicu da je naša veza okončana nisam mislio jedino dok sam rizikovao sopstveni život, ironično, zar ne.

Moj život je sledio promenljivu ratnu sreću. Nepunih mesec dana nakon što sam primio pismo, Bagdad je pao i uprkos kratkom optimističnom razdoblju u početku, u nedeljama i mesecima koji su usledili sve se pogoršalo i iskomplikovalo. Na kraju je, shvatio sam, i ovaj rat isti kao i svi ostali. Ratovi se uvek svedu na borbu za prevlast među suprotstavljenim interesima, ali ova spoznaja nije olakšala život na terenu. Posle pada Bagdada svakom vojniku u

mom odredu nametnuta je uloga policajca i sudije. Budući da smo vojnici, za to nismo bili obučeni.

Spolja gledano, a i kad se na to sad osvrnem, bilo je lako kritikovati naše postupke, ali u tom svetu, u to vreme, nije uvek bilo lako doneti odluku. Nisu mi samo jednom prišli irački civili i požalili se kako im je taj i taj nešto ukrao ili počinio neko nedelo, i tražili od mene da to rešim. To nije bio naš posao. Došli smo da održavamo prividni red - što je zapravo značilo ubijati pobunjenike koji pokušavaju da ubiju nas ili druge civile - dok meštani ne preuzmu vlast i budu u stanju da se sami nose sa svim tim. Taj proces nije bio ni brz ni lak, čak i tamo gde je češće vladao mir nego metež. U međuvremenu, drugi gradovi su se raspadali u haosu pa su nas slali da uspostavimo red. Očistili bismo grad od pobunjenika, ali pošto nije bilo dovoljno trupa da se grad obezbedi, pobunjenici bi ga ubrzo posle našeg odlaska ponovo zauzeli. Bili su to dani kad su svi moji ljudi razmišljali o uzaludnosti takvih poduhvata, čak i kad to nisu otvoreno govorili.

Hoću da kažem da ne znam kako da opišem stres i dosadu i smetenost tih narednih devet meseci, izuzev da pomenem kako je bilo mnogo peska. Da, znam da je to pustinja i, da, proveo sam mnogo vremena na plaži pa bi trebalo da sam se navikao, ali pesak je tamo drugačiji. Ulazi vam u odeću, u pušku, u zaključane kutije, u hranu, u uši i nos, među zube; kad bih pljunuo, osećao sam sitan pesak u ustima. Ljudi makar to mogu da razumeju, a naučio sam da ne žele da čuju pravu istinu, koja glasi da u Iraku uglavnom nije loše, ali je ponekad gore nego u paklu. Jesu li ljudi zaista hteli da čuju da sam gledao kako momak iz moje jedinice slučajno ubija malo dete koje se jednostavno zateklo na pogrešnom mestu u pogrešno vreme? Ili da sam video vojnike koji su raskomadani kad su naišli na improvizovanu bombu na putevima nedaleko od Bagdada? Ili da sam video kako krv poput kiše lije po ulicama, teče pored delova tela? Ne, ljudi radije slušaju o pesku, pošto je rat onda na bezbednoj udaljenosti.

Obavljao sam svoju dužnost najbolje što sam umeo, ponovo produžio ugovor i ostao u Iraku do februara 2004, kad sam najzad vraćen u Nemačku. Čim sam stigao, kupio sam harli i trudio se da se pretvaram kako sam iz rata izašao neozleđen; ali košmari su me neprestano proganjali i uglavnom sam se budio okupan znojem.

Danju sam često bio veoma nervozan i pobesneo bih zbog sitnice. Kad sam hodao ulicama u Nemačkoj, nisam mogao da se suzdržim a da oprezno ne odmeravam grupe ljudi koji dangube blizu neke zgrade i da ispitivački ne osmatram prozore u poslovnoj četvrti očekujući da negde ugledam snajper. Psiholozi, kod kojih smo svi morali da odlazimo, rekli su mi da je ono kroz šta prolazim uobičajeno i da će sve to s vremenom proći, ali sam se ponekad pitao hoće li.

Posle odlaska iz Iraka, vreme koje sam proveo u Nemačkoj izgledalo mi je gotovo besmisleno. Naravno, vežbao sam ujutro, odlazio na nastavu o oružju i navigaciji, ali stvari su se promenile. Zbog rane na ruci Tonija su otpustili iz službe dodelivši mu Purpurno srce; vratili su ga u Bruklin odmah nakon pada Bagdada. Još četiri moja druga odslužili su svoje i krajem 2003. otišli; po njihovom mišljenju - a i po mom - obavili su svoju dužnost i bilo je vreme da nastave svoj život. Ja sam, s druge strane, ponovo produžio ugovor. Nisam bio siguran je li to prava odluka, ali nisam znao šta drugo da radim.

Sada, međutim, dok sam gledao svoj odred, shvatio sam da se odjednom osećam kao da mi tu nije mesto. Odred je bio pun novajlija, i iako su bili dobra deca, nije to bilo isto. Oni nisu bili prijatelji s kojima sam preživeo obuku i Balkan, nisam s njima išao u rat i duboko u duši znao sam da im nikad neću biti blizak kao onima iz svoje bivše jedinice. Bio sam stranac i tako sam se i držao. Sam sam vežbao, izbegavao sam lične kontakte koliko sam god mogao i znao sam šta moj odred misli o meni kad prolazim pored njih - bio sam okoreli stari narednik, onaj koji tvrdi da mu je jedina želja da se oni svojim mamama vrate čitavi. Govorio sam to sve vreme dok smo vežbali i iskreno sam to mislio. Uradiću sve što treba da budu bezbedni. Ali kao što sam rekao, nije to bilo isto.

Kad su mi otišli prijatelji, posvetio sam se ocu najbolje što sam umeo. Nakon borbi u Iraku, u proleće 2004, proveo sam s njim produženo odsustvo, a zatim još jedno kasnije tog leta. Više vremena smo proveli zajedno za te četiri nedelje nego za prethodnih deset godina. Pošto se penzionisao, mogli smo da radimo šta smo hteli. Lako sam prihvatio njegov ustaljeni raspored. Doručkovali smo, odlazili triput dnevno u šetnju i večerali zajedno. U međuvremenu

smo razgovarali o novčićima i čak kupili dva dok sam boravio u gradu. Zahvaljujući internetu bilo je daleko lakše nego nekada i premda potraga nije bila podjednako uzbudljiva, ne znam je li to mome ocu bilo važno. Razgovarao sam sa prodavcima s kojima se nisam čuo petnaest godina, ali su bili ljubazni i obavještavali me kao i uvek i sa zadovoljstvom me se sećali. Svet novčića, shvatio sam, mali je, a kad bi stigli - uvek su dostavljani kurirskom poštom - otac i ja smo ih naizmenično pregledali i obično bismo se složili s mišljenjem Stručne službe za procenu kovanica koja je ocenjivala kvalitet svakog podnetog novčića. Premda bi mi na kraju misli odlutale negde drugde, otac je satima mogao da pilji u jedan jedini novčić kao da se baš u njemu krije tajna života.

Nismo razgovarali o mnogo čemu drugom, ali opet, nismo ni morali. Nije želeo da razgovara o Iraku a o tome ni ja nisam hteo da pričam. Ni on ni ja nismo imali društveni život vredan pomena - Irak tome i nije baš doprineo - a tata... moj tata je bio moj tata i nisam se čak ni trudio da ga pitam.

Ipak, brinuo sam se za njega. U šetnjama bi s naporom disao. Kad sam primetio da je dvadeset minuta možda previše, čak i za njegov spori tempo, uzvratilo je da mu je lekar kazao kako je dvadeset minuta tačno ono što mu treba i znao sam da ga u suprotno ne mogu ubediti. Zatim se daleko više umarao nego ranije i obično bi mu bio potreban ceo sat da mu se u lice posle jakog crvenila vrati uobičajena boja. Razgovarao sam s lekarom a on mi je rekao ono čemu se nisam nadao. Očevo srce, rekao mi je, pretrpelo je veliko oštećenje i, po njegovom mišljenju, bilo je pravo čudo što otac uopšte hoda. Za njega bi bilo još gore da ne šeta.

Možda zbog razgovora s lekarom, ili možda jednostavno zato što sam nastojao da imam bolji odnos s ocem, slagali smo se bolje u ta dva navrata nego ikada ranije. Umesto da navaljujem da stalno razgovaramo, jednostavno sam s njim sedeo u njegovoj sobi, čitao knjigu ili rešavao ukrštene reči dok je on razgledao novčiće. Bilo je nečeg mirnog i časnog u pomanjkanju mojih očekivanja i mislim da je otac polako prihvatao ovu promenu u našem odnosu. Povremeno bih ga uhvatio kako me krišom posmatra gotovo kao neznanac. Sate smo provodili zajedno, uglavnom ni reč ne prozborivši, i u toj tišini bez očekivanja napokon smo postali prijatelji. Često sam žalio što je

otac bacio našu fotografiju i kad je stigao trenutak da se vratim u Nemačku, znao sam da će mi tata nedostajati kao nikada do tada.

Jesen 2004. sporo je prolazila, kao i zima, a potom i proleće 2005. Život je tekao bez velikih događaja. Povremeno bi glasine o mogućnosti mog povratka u Irak narušile svakodnevnu kolotečinu, ali pošto sam bio tamo, pomisao na povratak malo je uticala na mene. Ako ostanem u Nemačkoj, u redu. Ako se vratim u Irak, i to je u redu. Pratio sam šta se dešava na Bliskom istoku koliko i svi ostali, ali čim bih ostavio novine ili isključio televizor, u mislima bi mi već bilo nešto drugo.

Sad sam već imao dvadeset osam godina i nisam mogao odagnati osećanje da me u životu još nešto čeka, premda sam iskusniji od većine svojih vršnjaka. Stupio sam u vojsku da bih odrastao i, mada bi se moglo tvrditi da jesam, ponekad sam se pitao je li to tačno. Nisam imao ni kuću ni automobil, a ukoliko se izuzme moj otac, bio sam sam na svetu. Dok su moji drugari u novčanicima nosili fotografije žena i dece, u mom novčaniku je stajala jedna jedina izbledela slika žene koju sam voleo i izgubio. Slušao sam kako vojnici pričaju o svojim nadama i budućnosti, a ja nisam pravio nikakve planove. Ponekad sam se pitao šta moji ljudi misle o mom životu, jer, bilo je trenutaka kad sam primećivao da me radoznalo posmatraju. Nikad im nisam pričao ništa o svom ličnom životu niti im rekao ijedan podatak o sebi. Ništa nisu znali ni o Savani ni o mom ocu ni o prijateljstvu s Tonijem. Te uspomene su bile moje i samo moje, jer sam naučio da je za neke stvari najbolje da ostanu tajna.

Marta 2005. moj otac je doživeo drugi srčani udar koji je doveo do upale pluća i još jednog boravka na odeljenju za intenzivnu negu. Kad je otpušten, zabranjeno mu je da vozi zbog lekova koje uzima, ali mi je socijalni radnik u bolnici pomogao da nađem nekoga ko će mu donositi potrebne namirnice. U aprilu je ponovo otišao u bolnicu gde je saznao da više ne sme da odlazi u šetnje. U maju je uzimao po desetak tableta dnevno i znao sam da vreme uglavnom provodi u postelji. Njegova pisma su postala gotovo nečitka, ne samo što nije imao snage, već što su i ruke počele da mu se tresu. Nakon kratkog ubeđivanja u telefonskom razgovoru, dogovorio sam se s očevom susedkom - medicinskom sestrom koja je radila u lokalnoj bolnici - da

oca redovno obilazi i s olakšanjem sam odahnuo brojeći dane do mog dopusta u junu.

No očevo stanje se u narednih nekoliko nedelja pogoršalo pa sam u telefonskom razgovoru primećivao umor koji je bivao sve veći sa svakim novim pozivom. Po drugi put u životu zatražio sam premeštaj. Moj starešina je ovog puta bio saosećajniji. Sve smo pregledali - čak i ispunili spise da me premeste u Fort Breg na padobransku obuku - ali kad sam ponovo razgovarao s lekarom, rečeno mi je da moja blizina neće mnogo pomoći ocu i da treba da razmišljam o tome kako ću ga smestiti u dom. Ocu je bila potrebna bolja nega od one koju je mogao dobiti kod kuće, uveravao me je lekar. Već neko vreme se trudio da u to ubedi oca - koji je sada jeo samo supu - ali je ovaj odbio da o tome misli dok ja ne dođem na odsustvo. Iz nekog razloga, objašnjavao je on, moj otac je odlučno zahtevao da ga još jednom posetim kod kuće.

Bio sam skrhan ovim saznanjem i u taksiju od aerodroma do kuće pokušavao sam da sebe uverim kako lekar preteruje. Ali nije preterivao. Otac nije mogao da ustane sa sofe kad sam otvorio vrata i zaprepastila me je pomisao da je izgledao kao da je za ovu jednu godinu, koliko ga nisam video, ostario trideset godina. Koža mu je bila bezmalo siva; zapanjio sam se kad sam video koliko je oslabio. S knedlom u grlu, spustio sam torbu pored vrata.

„Zdravo, tata“, rekoh.

Najpre sam se pitao prepoznaje li me uopšte, ali sam najzad čuo promukli šapat. „Zdravo, Džone.“

Prišao sam sofi i seo pored njega. „Jesi li okej?“

„Okej“, bilo je sve što je rekao; dugo smo tako sedeli ne govoreći ništa.

Najzad sam ustao da pregledam kuhinju, ali kad sam ušao, nisam mogao da verujem sopstvenim očima. Prazne konzerve supe bile su svuda naslagane. Štednjak je bio prljav, đubre se prelivalo iz korpe za otpatke, a sudopera je bila krcata ubuđalim posuđem. Svežnjevi neotvorene pošte prekrili su mali kuhinjski sto. Kuća očigledno daniima nije očišćena. Prvo sam pomislio da odjurim i izvičem se na susedku koja je pristala da ga obilazi. Ali to će morati da sačeka.

Umesto toga, našao sam konzervu pileće supe i podgrejao je na prljavom štednjaku. Izručio sam je u činiju i na poslužavniku odneo

ocu. Slabašno se osmehnuo i video sam da je zahvalan. Pojeo je supu, sve do poslednje kašike, pa sam mu sipao još i zapitao se, sve jarosniji, kad je poslednji put jeo. Kad je i to pojeo, pomogao sam mu da se opruži na sofi gde je za nekoliko minuta zaspao.

Susetka nije bila kod kuće, pa sam popodne i večer uglavnom proveo čisteći kuću, počev od kuhinje i kupatila. Kad sam otišao da mu promenim posteljinu i zatekao prljave čaršave, zatvorio sam oči i potisnuo nagon da joj slomim vrat.

Nakon što je kuća očišćena u razumnim granicama, seo sam u dnevnu sobu i posmatrao usnulog oca. Izgledao je veoma sitno pod ćebetom, a kad sam ga pomilovao po kosi, otpalo mu je nekoliko dlaka. Tada sam zaplakao, svestan da mi otac umire. Bio je to prvi put da plačem posle mnogo godina i jedini put u životu da plačem zbog svog oca, ali suze dugo nisu mogle da se zaustave.

Znao sam da je otac dobar čovek i premda je vodio neveselo život, trudio se najbolje što je umeo da me vaspita. Ni jedan jedini put nije u besu podigao ruku i počeo sam da se mučim prisećajući se svih onih godina koje sam protraćio svaljujući krivicu na njega. Setio sam se svojih poslednjih dveju poseta i patio pri pomisli da više nikad nećemo moći da tako jednostavno zajedno provodimo vreme.

Kasnije sam ga odneo u krevet. Bio je lagan, i suviše lagan. Pokrio sam ga, a sebi namestio postelju na patosu pored njegovog kreveta i slušao njegovo šištavo, hrapavo disanje. Usred noći ga je probudio kašalj koji izgleda nije mogao da prestane; spremao sam se da ga odvedem u bolnicu kad je najzad uminuo.

Užasnuo se kad je shvatio kuda želim da ga odvedem. „Ostajem... ovde“, molio je slabašnim glasom. „Ne želim da idem.“

Raspinjao sam se, ali ga na kraju nisam odveo. Čoveku ustaljenih postupaka, shvatio sam, bolnica je bila ne samo strano, već i opasno mesto, koje za prilagođavanje iziskuje više snage nego što je on ima. Tada sam shvatio da je uneredio i sebe i čaršave.

Kad je narednog dana došla susetka, najpre se izvinila. Objasnila je da nekoliko dana nije čistila kuhinju zato što joj se kćerka razbolela, ali je svakodnevno menjala posteljinu i starala se da ima dovoljno hrane iz konzervi. Dok je stajala preda mnom na tremu, na licu joj se videlo da je iscrpljena i sve reči prekora koje sam nameravao da joj

uputim presahle su. Zahvalio sam joj što je već učinila više nego što je i svesna.

„Drago mi je bilo da pomognem“, rekla je. „Sve ove godine je bio toliko dobar. Nikad se nije žalio zbog buke koju su moja deca pravila kao tinejdžeri i uvek je kupovao šta god da su prodavali kad je trebalo da prikupe novac za školske izlete i slično. Održava dvorište baš kako valja, a kad god sam ga zamolila da pripazi na moju kuću, uvek sam mogla da se oslonim na njega. On je savršen sused.“

Osmehnuo sam se, a ona, ohrabrena, nastavi.

„Ali treba da znaš da me više ne pušta uvek u kuću. Rekao mi je da mu se ne sviđa gde ostavljam stvari. I kako čistim. I kako mu pomeram papire po stolu. Obično ne obraćam pažnju, ali ponekad, kad se dobro oseća, uporno mi ne dozvoljava da uđem, a kad sam jednom pokušala da prođem mimo njega, zapretio je da će zvati policiju. Ne znam...“

Začutila je, pa njenu misao dovrših ja.

„Ne znate šta da radite.“

Griža savesti joj se videla na licu.

„U redu je“, rekoh. „Ne znam šta bi radio da nije bilo vas.“

S olakšanjem je klimnula glavom, a onda sklonila pogled. „Drago mi je da si kod kuće“, počeo kolebljivo, „pošto sam htela da razgovaram s tobom o njegovoj situaciji.“ Uklonila je nevidljivu mrvicu sa svoje odeće. „Znam odlično mesto na kojem bi se starali o njemu. Osoblje je izvrsno. Uvek su puni, ali poznajem direktora, a on opet zna lekara tvog tate. Znam koliko je teško čuti nešto ovakvo, ali mislim da je to najbolje za njega i volela bih...“

Kad je zastala, ne izgovorivši misao do kraja, iskreno sam se zabrinuo za oca i zaustio da odgovorim. Ali ništa nisam rekao. Ovu odluku nije bilo lako doneti kao što je izgledalo. Njegova kuća mu je bila jedini dom, jedino mesto gde se dobro osećao. Bilo je to jedino mesto gde su njegovi ustaljeni postupci imali smisla. Ako ga je boravak u bolnici užasavao, prisiliti ga da živi na nekom novom mestu verovatno bi značilo ubiti ga. Pitanje nije bilo samo gde će umreti, već i kako će umreti. Sam kod kuće, gde spava na prljavim čaršavima i verovatno gladuje? Ili sa ljudima koji bi ga hranili i prali, na mestu koje ga užasava? Drhtavim glasom sam upitao: „Gde je to?“

Naredne dve nedelje negovao sam oca. Hranio sam ga najbolje što sam umeo, čitao mu *Sivu stranu* kad je budan i spavao na patosu uz njegov krevet. Svako veče bi se uneredio, pa sam morao da mu kupujem pelene za odrasle što mu je bilo veoma neprijatno. U popodnevrim časovima uglavnom je spavao.

Dok se odmarao na sofi, posećivao sam ustanove za negu - ne samo onu što mi je preporučila susedka, već sve na udaljenosti od dva sata vožnje. Na kraju se ispostavilo da je bila u pravu. Objekat koji je spomenula bio je čist, osoblje je delovalo profesionalno, ali što je najvažnije, direktor se lično zainteresovao za negu mog oca. Je li to učinio zbog moje susedke ili očevog lekara, nikad nisam saznao.

Troškovi nisu bili problem. Dom je bio izuzetno skup, ali pošto je tata imao državnu penziju, socijalno i zdravstveno osiguranje, kao i privatno osiguranje (mogao sam ga zamisliti kako potpisuje polisu mnogo godina pre no što je zapravo shvatio šta plaća), uverili su me da će jedina cena koju će platiti biti emocionalna. Direktor - četrdesetih godina i smeđe kose, čije me je ljubazno ponašanje podsetilo na Tima - bio je uviđavan i nije navaljivao da se odmah odlučim. Umesto toga, snabdeo me je gomilom informacija i obrazaca i pozeleo mom ocu sve najbolje.

Te sam noći ocu spomenuo selidbu. Putovao sam za nekoliko dana i nisam imao izbora ma koliko nastojao da to izbegnem.

Ništa nije rekao dok sam govorio. Objasnio sam mu svoje razloge, brige, nadu da će razumeti. Ništa nije pitao, samo su mu oči bile razrogačene od šoka, kao da mu je upravo saopšteno da je osuđen na smrt.

Kad sam završio, osetio sam očajničku potrebu da na trenutak budem sam. Potapšao sam ga po nozi i otišao u kuhinju po čašu vode. Vrativši se u sobu, tatu sam zatekao kako drhti, presavijen preko sofe, oborenog pogleda. Prvi put sam ga tada video kako plače.

Ujutro sam počeo da pakujem očeve stvari. Pregledao sam njegove fioke i dokumenta, ormariće i ormane. U fioci za čarape našao sam čarape; u fioci za košulje - samo košulje. Dokumenta su sva bila

obeležena i sređena. To nije trebalo da bude iznenađenje, ali je ipak bilo. Za razliku od većeg dela čovečanstva, moj tata nije imao nikakvih tajni. Nije imao skrivenih poroka, dnevnika, nikakvih nedoličnih interesovanja, niti kutiju ličnih stvari kojoj niko nije imao pristupa izuzev njega. Ništa nisam pronašao što bi mi detaljnije razjasnilo njegov unutrašnji život, ništa što bi mi pomoglo da ga razumem kad ga više ne bude. Tata je, shvatio sam tada, bio upravo onakav kakav je uvek i delovao da jeste i odjednom sam shvatio da mu se zbog toga veoma divim.

Kad sam završio s njegovim stvarima, otac je budan ležao na sofi. Posle višednevne uredne ishrane, snaga mu se malo povratila. U očima mu se nazirao tračak svetlosti i primetio sam lopatu naslonjenu na stočić. U drhtavoj ruci držao je parče papira. Na njemu je bilo nešto nalik na brzinu naž-rljanoj mapi s oznakom DVORIŠTE IZA KUĆE.

„Šta je to?“

„To je tvoje“, reče i pokaza na lopatu.

Uzeo sam lopatu, pratio uputstva na mapi, otišao do hrasta u dvorištu, odbrojao korake i počeo da kopam. Za dva-tri minuta lopata je udarila u nekakav metal i izvukao sam kutiju. I još jednu ispod ove. I još jednu sa strane. Sve u svemu, šesnaest teških kutija. Seo sam na trem i obrisao znoj s lica pre no što sam prvu otvorio.

Već sam znao šta sam našao i zaškiljio sam od odsjaja zlatnih novčića na jarkom južnjačkom letnjem suncu. Na dnu te kutije našao sam novčić sa glavom bizona iz 1926, onaj koji smo zajedno tražili i našli, znajući da je to jedini novčić koji mi zaista nešto znači.

Narednog dana, poslednjeg dana mog odsustva, organizovao sam sve u kući: isključio gas, struju i vodu, dao uputstva za prosleđivanje pošte, našao nekoga ko će redovno šišati travu. Iskopane novčiće sam pohranio u sef u banci. Te pojedinosti su mi odnele najveći deo dana. Kasnije smo zajedno poslednji put večerali po tanjir pileće supe s rezancima i barenom povrće, a zatim sam ga odveo u dom. Raspakovao sam mu stvari, ukrasio mu sobu stvarima koje sam mislio da želi i na patos ispod stola naslagao brojeve *Sive strane* objavljene u proteklih desetak godina. Ali to nije bilo dovoljno i nakon

što sam direktoru objasnio situaciju, vratio sam se kući po još neke drangulije, sve vreme žaleći što oca ne poznajem dovoljno dobro da bih znao šta mu je zaista važno.

Ma koliko da sam ga uveravao, i dalje je bio paralisan od straha; njegov pogled me je razdirao. Više puta mi je palo na pamet da ga ubijam. Sedeo sam pored njega na krevetu, svestan da nam je preostalo još svega nekoliko časova do trenutka kada ću morati da krenem na aerodrom.

„Biće sve u redu“, rekao sam. „Oni će se brinuti o tebi.“

Ruke su mu i dalje drhtale. „Okej“, reče jedva čujnim glasom.

Osetio sam kako mi nadiru suze. „Želim nešto da ti kažem, u redu?“ Duboko udahnuh sređujući misli. „Samo želim da znaš da mislim da si najbolji otac na svetu. Morao si biti sjajan da bi izdržao s nekim kakav sam ja.“

Otac nije odgovorio. U tišini sam osećao kako sve ono što sam uvek želeo da mu kažem izbija na površinu, reči za koje je bio potreban čitav život.

„Zaista to mislim, tata. Žao mi je zbog svih neprijatnosti koje sam ti priredio i žao mi je što na mene nikad nisi mogao da se osloniš. Bolju osobu od tebe ne poznajem. Ti si jedini koji se nikad na mene nije naljutio, nikad me nisi osuđivao i nekako si me o životu naučio više nego što ijedan sin može da očekuje. Žao mi je što sada ne mogu da ti budem oslonac i mrzim sebe što te dovodim u ovakvu situaciju. Ali plašim se, tata. Ne znam šta drugo da učinim.“

Sopstveni glas mi je zvučao grubo i neujednačeno i jedino sam hteo da me zagrlji.

„Okej“, najzad reče.

Nasmešio sam se kad je odgovorio. Nisam mogao da se savladam. „Volim te, tata.“

Na ovo je tačno znao šta da kaže, jer je to uvek bio deo njegove rutine.

„I ja tebe volim, Džone.“

Zagrlio sam ga, a zatim ustao i doneo mu najnoviji broj *Sive strane*. Kad sam stigao do vrata, još jednom sam se zaustavio i okrenuo.

Prvi put otkako se ovde obreo strah je gotovo sasvim nestao. Prineo je časopis blizu lica i video sam kako stranica blago

podrhtava. Micao je usnama usredsređujući se na reči i ja se prisilih da ga pomno gledam u nadi da ću zauvek zapamtiti njegovo lice.
Tada sam ga poslednji put video živog.

Sedamnaest

Moj tata je umro sedam nedelja kasnije i dali su mi vanredno odsustvo kako bih prisustvovao sahrani.

Let za Ameriku protekao mi je kao u snu. Bio sam jedino u stanju da zurim kroz prozor u bezoblično sivilo okeana na hiljade metara ispod mene, žaleći što u tim poslednjim trenucima nisam bio kraj njega. Nisam se obrijao, istuširao, čak ni presvukao otkako su me obavestili, kao da bi te svakodnevne radnje značile da sam sasvim prihvatio činjenicu da ga više nema.

Na terminalu i na putu do kuće osećao sam sve veći bes prema svakodnevnim životnim slikama oko sebe. Video sam kako ljudi voze, hodaju, ulaze i izlaze iz prodavnica, ponašaju se normalno, ali meni ništa nije izgledalo normalno.

Tek kad sam stigao kući setio sam se da sam sve aparate isključio dva meseca ranije. Bez svetla, kuća je sa ulice delovala nekako izolovano, kao da tu ne pripada. Kao moj tata, pomislih. Ili kao ja, shvatih. Nekako sam zahvaljujući toj misli uspeo da pridem vratima.

Zaglavljenu između dovratka i vrata, našao sam posetnicu advokata po imenu Vilijam Bendžamin; na poleđini je pisalo da zastupa mog oca. Kako je telefon bio isključen, pozvao sam ga od susetke i iznenadio se kad se pojavio u kući rano narednog jutra, s aktentašnom u ruci.

Uveo sam ga u mračnu kuću i on sede na sofu. Njegovo odelo mora da je koštalo više nego moja dvomesečna plata. Nakon što se predstavio i izjavio mi saučešće, nagnuo se napred.

„Ovde sam zato što mi se vaš otac dopadao“, reče. „On je jedan od mojih prvih klijenata, pa ovo neću naplatiti, uzgred rečeno. Došao je kod mene odmah nakon vašeg rođenja da napravi testament i svake godine sam na isti dan od njega poštom dobijao overeno pismo s popisom svih novčića koje je kupio. Objasnio sam mu poreze na imovinu, pa ih je vama darovao još kad ste bili dete.“

Od zaprepašćenja nisam mogao da progovorim.

„Bilo kako bilo, pre šest nedelja obavestio me je pismom da su novčići napokon u vašem posedu i želeo je da proveriti je li sve ostalo u redu, pa sam njegov testament tada poslednji put ažurirao. Kad mi je rekao gde živi, shvatio sam da mu nije dobro, pa sam ga pozvao. Nije mnogo govorio, ali mi je dozvolio da razgovaram sa direktorom.

Direktor mi je obećao da će me obavestiti ako ili kada vaš otac premine kako bih se mogao sastati sa vama. I evo me.“

Prebirao je po aktentašni. „Znam da organizujete sahranu i da je trenutak loš. Ali vaš otac mi je napomenuo da možda nećete ostati dugo i da treba da obavim njegove poslove. To su njegove reči, usput rečeno, ne moje. Okej, izvolite.“ Pružio mi je teški koverat s dokumentima. „Njegov testament, popis svih novčića u zbirci, uključujući kvalitet i datum kupovine, i svi detalji o sahrani - koja je, usput rečeno, unapred plaćena. Obećao sam mu da ću se pobrinuti o zaostavštini, uključujući i potvrdu testamenta, ali to neće biti problem pošto je zaostavština mala a vi ste njegovo jedino dete. I ukoliko želite, mogu da pronađem nekoga da odnese sve što ne nameravate da zadržite i da uredim da se kuća proda. Vaš otac je rekao da možda za to nećete imati vremena.“ Zatvorio je aktentašnu. „Kao što sam rekao, vaš otac mi se dopadao. Ljude obično morate da ubeđujete koliko su ove stvari važne, ali ne i vašeg oca. On je bio jedan metodičan čovek.“

„Da.“ Klimnuh glavom. „Bio je.“

Kao što je advokat rekao, sve je bilo sređeno. Otac je odabrao pogreb kakav je želeo, dostavio je odeću u kojoj će biti sahranjen, čak je odabrao sopstveni kovčeg. Poznavajući ga, trebalo je da to očekujem, ali to je zapravo samo učvrstilo moje uverenje da ga u stvari nikad nisam razumeo.

Na njegovoj sahrani, toplog kišnog avgustovskog dana, bilo je mako ljudi. Osim mene, pogrebu su prisustvovali jedino dvojica bivših kolega s posla, direktor doma u kojem je bio smešten, advokat i susedka koja ga je negovala. Srce mi se slomilo - slomilo se u milion komadića - pri pomisli da su na čitavom svetu ovo jedini ljudi koji su uvideli da je moj otac valjan čovek. Nakon što je pastor izgovorio molitve, šapatom me je upitao imam li nešto da dodam. Ali meni se grlo steglo toliko da sam jedva bio u stanju i da jednostavno odmahnem glavom i odbijem.

Kod kuće sam nesigurno seo na ivicu očevog kreveta. Kiša je već prestala i sivo sunce se probijalo kroz prozor. U kući je smrdelo na buđ, ali sam još mogao da osetim tatin miris na jastuku. Pored mene

je stajao koverat koji mi je dao advokat. Istresao sam sve iz njega. Testament je bio na vrhu, kao i još neka dokumenta. Ispod toga, međutim, nalazila se uramljena fotografija koju je moj tata odavno sklonio sa svog stola, jedina fotografija na kojoj smo nas dvojica.

Prineo sam je licu i zurio u nju dok mi suze nisu navrle.

Kasnije tog popodneva stigla je Lusi, moja davnašnja bivša devojka. Kad je stala na prag, nisam znao šta da kažem. Umesto preplanule devojke iz mojih razuzdanih godina, pojavila se žena u tamnim skupim pantalonama i svilenom bluzi.

„Moje saučešće, Džone“, šapnula mi je prilazeći. Zagrlili smo se čvrsto a njeno telo sam uz svoje osetio kao čašu hladne vode po vrelom letnjem danu. Osetio sam tanani trag parfema, meni neznanog, ali me je podsetio na Pariz, iako tamo nikad nisam bio.

„Upravo sam pročitala čitulju“, reče odmaknuvši se. „Žao mi je što nisam stigla na sahranu.“

„Ne brini“, rekoh i pokazah na sofu. „Hoćeš da uđeš?“

Sela je pored mene i kad sam primetio da ne nosi burmu, podvesno je pomerila ruku.

„Nije uspelo“, reče. „Razvela sam se prošle godine.“

„Žao mi je.“

„I meni“, reče i uhvati me za ruku. „Jesi li dobro?“

„Jesam“, slagah. „Dobro sam.“

Neko vreme smo pričali o starim vremenima; nije verovala da me je njen poslednji telefonski poziv naveo da odem u vojsku. Rekao sam joj da mi je to upravo tada bilo potrebno. Pričala je o svojoj karijeri - pomagala je u dizajniranju i nameštanju prodajnog prostora u robnim kućama - i pitala kako je bilo u Iraku. Opisao sam joj pesak. Nasmejala se i više ništa o tome nije pitala. Posle nekog vremena razgovor je jedva tekao i oboje smo shvatili koliko smo se promenili. Možda zato što smo nekad bili bliski ili zato što je žena, ali osetio sam kako me pomno posmatra i već sam znao šta je njeno sledeće pitanje.

„Zaljubljen si, zar ne“, prošaputa.

Skrstio sam ruke u krilu i pogledao kroz prozor. Napolju je opet bilo mračno i oblačno, nagoveštaj da će opet kiša. „Jesam“, priznadoh.

„Kako se zove?“

„Savana“, reko.

„Je li ovde?“

Oklevao sam. „Nije.“

„Želiš li da o tome razgovaram?“

Ne, hteo sam da kažem. Ne želim da o tome razgovaram. U vojsci sam naučio da su priče poput naše dosadne i predvidljive i premda se svi raspituju, niko zapravo ne želi da ih čuje.

No našu priču sam joj ispričao od početka do kraja, s više pojedinosti nego što je trebalo, a ona me je povremeno hvatala za ruku. Nisam shvatao koliko je teško bilo držati sve u sebi i kad sam završio, mislim da je znala da mi je potrebno da budem sam. Poljubila me je u obraz na odlasku, a kad je otišla, satima sam tumarao po kući. Išao sam iz prostorije u prostoriju, mislio na tatu, mislio na Savanu, osećao se kao stranac, i postepeno dolazio do spoznaje da moram da odem na neko drugo mesto.

Osamnaest

Te noći sam spavao u očevom krevetu; jedino sam tada to uradio u čitavom svom životu. Oluja je prošla, a vrućina postala nesnosna. Ni to što sam otvorio prozore nije uspjelo da me rashladi, pa sam se satima okretao i prevrtao. Kad sam ujutro ustao iz kreveta, ključeve od očevih kola pronašao sam okačene u kuhinji. Na zadnje sedište sam ubacio torbu i uzeo nekoliko stvari iz kuće koje sam želeo da zadržim. Izuzev fotografije, nije bilo mnogo toga. Potom sam pozvao advokata i prihvatio njegovu ponudu da pronađe nekoga ko će odneti sve ostalo i da proda kuću. Ključeve sam ubacio u poštansko sandučće. U garaži mi je trebalo nekoliko trenutaka da upalim kola. Isparkirao sam se, zatvorio i zaključao garažu. Gledao sam kuću, mislio na oca i znao da ovo mesto više nikad neću videti.

Odvezao sam se u dom, preuzeo očeve stvari i napustio Vilmington. Krenuo sam na zapad, međudržavnim auto-putem, vozeći automatski. Godinama nisam video ovaj deo puta i bio sam polusvestan saobraćaja, ali je osećanje poznatog naviralo u talasima. Prolazio sam kroz gradove svoje mladosti i išao preko Rolija ka Čepel Hilu gde su sećanja bolno nadirala, pa sam, pritiskajući papučicu gasa, pokušavao da ih ostavim za sobom.

Vozio sam dalje, kroz Berlington, Grinsboro i Vinston--Salem. Osim što sam jednom stao da sipam benzin i na toj pumpi kupio flašu vode, nisam se zaustavljao; pijuckao sam vodu, a na hranu nisam mogao ni da pomislim. Fotografija na kojoj smo otac i ja ležala je na sedištu pored mene, i tu i tamo sam pokušavao da se setim dečaka sa slike. Napokon sam skrenuo na sever vozeći malim autoputem koji je krivudao kroz planine što su paralele nebo, pružale se na sever i zapad, kao blago uzvišenje u kori zemlje.

Bilo je kasno popodne kad sam zaustavio kola i ušao u zapušteni motel pored autoputa. Sav sam se ukočio, pa sam se nekoliko minuta rastezao, a zatim istuširao i obrijao. Obukao sam čiste farmerke i majicu i razmišljao da li da nešto pojedem, ali nisam bio gladan. Sunce je bilo na zalasku, u vazduhu se nije osećala zagušljiva vlaga i vrećina s obale, a s planina je dopirao miris četinara. Bilo je to Savanino rodno mesto i nekako sam znao da je ona i dalje tu.

Premda sam mogao otići do kuće njenih roditelja i raspitati se, odbacio sam tu ideju, ne znajući kako će oni reagovati kad se pojavim. Umesto toga, vozio sam se ulicama Lenora i usporio kad sam prošao kroz kraj s prodavnicama i nizom restorana brze hrane. Ovaj deo Lenora se nije promenio; novopridošlice i turisti mogli su da dolaze, ali ih tu nikad neće smatrati meštanima. Zaustavio sam se pred oronulom salom za bilijar koja me podsetila na svratišta iz sopstvene mladosti. Neonske reklame za pivo visile su u prozorima, a parking je bio krcat. Na ovakvom mestu ću pronaći odgovor koji tražim.

Ušao sam. Iz džuboksa je treštao glas Henka Vilijamsa, a iznad stolova su lebdeli oblaci duvanskog dima. Četiri stola za bilijar bila su jedan pored drugog; svi igrači su nosili bejzbol kape; dvojica su žvakala duvan. Trofejni grgeči, obešeni na zid, bili su okruženi Naskarovim suvenirima. Bilo je tu i fotografija snimljenih u Taladegi i Martinsvilu, Nort Vilksborou i Rokingamu, i premda se moje mišljenje o trkama automobila nije promenilo, prizor me je začudo opustio. U uglu šanka, ispod fotografije sa koje se smešilo lice pokojnog Dejla Ernhartta, nalazio se ćup s novcem i pozivom da se ostavi prilog za meštana obolelog od raka. Osetivši iznenadnu navalu saosećanja, ubacio sam nekoliko dolara.

Seo sam za šank i započeo razgovor sa barmenom. Bio je mojih godina, a njegov naglasak me podsetio na Savanin. Posle dvadesetak minuta lagodnog ćaskanja izvadio sam Savaninu sliku iz novčanika i objasnio da sam porodični prijatelj. Spomenuo sam imena njenih roditelja i postavljao pitanja po kojima se videlo da sam ranije dolazio.

Bio je oprezan, i s pravom. Mali gradovi odnose se zaštitnički prema svojim stanovnicima, ali se ispostavilo da je šanker dve godine proveo u mornarici što je sve olakšalo i posle nekog vremena je klimnuo glavom.

„Da, poznajem je“, rekao je. „Živi na Starom vodeničarskom putu, pored kuće svojih roditelja.“

Tek je prošlo osam uveče i kako se sumrak spuštao, nebo je bivalo sve tamnije. Deset minuta docnije ostavio sam veliku napojnicu na šanku i izašao.

Začudo, ni o čemu nisam razmišljao dok sam ulazio u zemlju konja. Barem se sećam da sam tako o njoj mislio kad sam poslednji put bio ovde. Put kojim sam vozio blago se uzdizao i prepoznao sam okolinu; znao sam da ću za nekoliko minuta proći pored kuće Savaninih roditelja. A kad sam pored nje prošao, nagnuo sam se nad volan tražeći sledeću kapiju u ogradi i potom skrenuo na dugi pošljunčani drum. Odmah ugledah rukom oslikani znak za nešto što se zvalo *Nada i konji*.

Škriput šljunka pod točkovima kola delovao mi je neobično umirujuće; zaustavio sam se ispod vrbe, pored malog ulubljenog kamioneta. Pogledao sam prema kući. Kosog krova i četvrtasta, ofarbana belom bojom što se ljuštila, s dimnjakom koji se uzdizao u nebo, izranjala je iz zemlje kao sablasna prilika napravljena pre sto godina. Iznad oronulih ulaznih vrata svetlela je jedna jedina sijalica; mala biljka u saksiji visila je pored američke zastave i obe su se njihale na povetarcu. Pored kuće nalazili su se dotrajala štala i mali obor; iza njih, smaragdnozeleni pašnjak ograđen urednom belom ogradom koja se pružala prema nizu ogromnih hrastova. Blizu štale bilo je nešto nalik pojati gde ugledah obrise zastarelih poljskih alatki. Zapitah se ponovo šta li radim ovde.

Još nije bilo prekasno da odem, ali nisam se mogao naterati da okrenem kola. Nebo obasjaše crvenilo i žutilo pre no što sunce zađe za obzorje i planine nestadoše u sumornoj tami. Izađoh iz automobila i krenuh prema kući. Rosa s trave mi je ovlažila vrhove cipela i ponovo osetih miris četinara. Čuo sam poj cvrčaka i zov slavuja. Ti zvuci kao da su mi davali snage kad sam zakoračio na trem. Pokušao sam da smislim šta ću joj reći ako mi otvori vrata. Ili šta ću njemu reći. Dok sam smišljao šta da uradim, priđe mi retriever veselo mašući repom.

Ispružih ruku a on je liznu, okrenu se i opet ode niz stepenice. Mahao je repom dok je obilazio oko kuće i čuvši isti zov koji me je doveo u Lenor, siđoh s trema i krenuh za njim. Pripio se uz zemlju i provukao ispod najniže prečke u ogradi, pa otišao u štalu.

Čim je pas nestao, ugledah Savanu kako iz štale iznosi svežnjeve sena pod rukama. Konji s pašnjaka kaskali su prema njoj dok je seno ubacivala u valove. Nastavih napred. Skidala je sa sebe suve

travke i spremala se ponovo ka štali kad je slučajno pogledala u mom pravcu. Zakoračila je, ponovo pogledala i ukopala se na mestu.

Jedan dugi trenutak ni ona ni ja se nismo pomerali. Dok me je gledala u oči, shvatio sam da sam pogrešio što sam došao ovako nenajavljeno. Znao sam da je trebalo da kažem nešto, bilo šta, ali mi ništa nije padalo na pamet. Mogao sam samo da je gledam.

Tada sve uspomene nagrnuše i primetih koliko se malo promenila otkako sam je poslednji put video. Kao i ja, i ona je nosila farmerke i uprljanu majicu, a kaubojske čizme su joj bile pohabane i iznošene. Nekako joj je izgled osobe koja mukotrpno radi davao jednostavnu privlačnost. Kosa joj je bila duža nego što sam pamtio, ali je i dalje imala blagi razmak između prednjih zuba koji sam oduvek voleo.

„Savana“, najzad rekoh.

Tek kad sam progovorio, shvatih da je i ona zatečena kao i ja. Odjednom joj se na licu ukaza široki osmeh nevinog zadovoljstva.

„Džone?“, uzviknu.

„Lepo je videti te opet.“

Zavrtela je glavom kao da pokušava da razbistri misli, a zatim me opet pogleda. Kad se najzad uverila da nisam utvara, dotrča do kapije i prolete kroz nju. Trenutak kasnije osetih njen zagrljaj, dobrodošlicu njenog toplog tela. Na sekund se činilo kao da se među nama ništa nije promenilo. Želeo sam da je zauvek zadržim u zagrljaju, ali ona se odmaknu, iluzija nestade i ponovo postadosmo stranci. Na licu joj se videlo pitanje na koje nisam bio u stanju da odgovorim posle dugog putovanja do ovog mesta.

„Šta radiš ovde?“

Skrenuh pogled. „Ne znam“, odgovorih. „Morao sam da dođem.“

Iako ništa nije rekla, na licu su joj se ogledali radoznalost i oklevanje, kao da nije sigurna želi li detaljnije objašnjenje. Zakoračio sam unazad, ostavljao joj prostora. U tami sam nazirao obrise konja i osetih kako mi nadire sećanje na proteklih nekoliko dana.

„Tata mi je umro“, prošaputao sam; reči kao da su stigle ni od kuda. „Dolazim sa njegove sahrane.“

Ćutala je, s izrazom onog spontanog saosećanja koje me je nekad toliko privuklo.

„Oh, Džone... Veoma mi je žao“, promrmlja.

Ponovo se primakla i u njenom zagrljaju je sada bilo neke žurbe. Kad se odmaknula, lice joj je napola bilo u senci.

„Kako je umro?“, upita ne povlačeći ruku s moje.

U glasu sam joj osetio iskrenu tugu i zastah ne mogavši da poslednje dve godine smestim u jednu rečenicu. „Duga priča“, uzvratih. Pod sjajem štalskih svetala, pomislih da joj u pogledu nazirem tragove uspomena koje je nastojala da pokopa, tragove davno prošlog života. Kad mi je pustila ruku, video sam da joj na levoj ruci blista burma. Taj prizor me vrati u surovu stvarnost.

Shvatila je na šta mislim. „Da“, reče, „udata sam.“

„Izvini“, rekoh odmahujući glavom. „Nije trebalo da dođem.“

Iznenadio sam se kad blago odmahnu rukom. „U redu je“, reče i nakrivi glavu. „Kako si me pronašao?“

„Mali je grad.“ Slegnuh ramenima. „Pitao sam ljude.“

„I... tek tako su ti rekli?“

„Bio sam ubedljiv.“

Bilo je neprijatno; ni ona ni ja nismo znali šta da kažemo. S jedne strane sam očekivao da ćemo i dalje tu stajati i ćeretati kao stari prijatelji o svemu što nam se dogodilo otkako se nismo videli. A s druge - da njen muž svakog trenutka izađe iz kuće pa ili da se rukuje sa mnom ili da me izazove na tuču. Tišinu naruši njištanje i iza nje ugledah četiri konja s glavama u valovima, napola u senci, a napola okupana svetlošću što dopire iz štale. Još tri konja, uključujući i Midu, gledala su Savanu kao da se pitaju je li ih zaboravila. Savana najzad pokaza preko ramena.

„Treba i njih da nahranim“, reče. „Vreme je da jedu a tada su nestripijivi.“

Klimnuh glavom, a Savana krenu nazad pa se okrenu. Kad stiže do kapije, domahnu mi. „Želiš li da mi pomogneš?“

Oklevao sam pogledajući prema kući. Videla je gde gledam.

„Ne brini“, reče. „On nije ovde, a pomoć bi mi dobro došla.“ Glas joj je bio iznenađujuće miran.

Premda nisam znao kako da shvatim njen odgovor, klimnuh glavom. „Biće mi drago da ti pomognem.“

Sačekala je da joj priđem pa za nama zatvori kapiju. Pokaza na gomilu gnojiva. „Pazi da ne ugaziš, uprljaćeš cipele.“

Uzdahnuh. „Paziću.“

U štali je odvojila svežanj sena a zatim još dva pružila meni.

„Samo ih baci u valove pored drugih. Idem po zob.“

Uradih kako mi je rekla i konji priđoše. Savana je izašla noseći dva vedra.

„Malo se odmakni da te slučajno ne udare.“

Odmaknuo sam se a Savana obesi vedrice na ogradu. Prva grupa konja otkaska ka njima. Savana ih je posmatrala, očigledno ponosna.

„Koliko puta moraš da ih hraniš?“

„Dvaput dnevno. Ali nije tu samo hranjenje. Ne bi verovao koliko su ponekad nespretni. Broj veterinara nam je među brojevima za brzo biranje.“

Osmehnuh se. „Izgleda oko njih ima mnogo posla.“

„Ima. Kažu da imati konja znači živeti sa sidrom. Ukoliko nemaš nekog da ti pomogne, teško možeš da otputuješ, čak i za vikend.“

„Pomažu li ti roditelji?“

„Ponekad. Kad su mi zaista neophodni. Ali tata stari, a i velika je razlika između održavanja jednog i održavanja sedam konja.“

„Poverovaću ti na reč.“

U toploj noći slušao sam postojano glasanje zrikavaca, upijao mir ovog utočišta, pokušavao da sredim misli.

„Zamišljao sam da ćeš živeti baš na ovakvom mestu“, najzad rekoh.

„I ja“, uzvрати. „Ali mnogo je teže nego što sam mislila da će biti. Uvek nešto treba da se popravlja. Ne možeš da pretpostaviš koliko je prokišnjavalo u štali, a prošle zime su se srušili veliki delovi ograde. To smo popravljali u proleće.“

Iako sam čuo da govori u prvom licu množine i pretpostavljao da govori o svom mužu, još nisam bio spreman da pričam o njemu. A, izgleda, ni ona.

„Ali i pored sveg posla, ovde je divno. Kad je ovakva noć, volim da sedim na tremu i osluškujem. Retko kad čuješ da prođu kola i tako je... mirno. Možeš da se opustiš, naročito posle napornog dana.“

Dok je govorila, osetih da odmerava reči, da želi da naš razgovor teče bezbednim tokom. „Verujem.“

„Moram da im očistim kopita“, reče. „Hoćeš da mi pomogneš?“

„Ne znam šta treba da radim“, priznadoh.

„Lako je“, reče. „Pokazaću ti.“ Otišla je u štalu i vratila se noseći nešto nalik na dva mala zakrivljena eksera. Jedan je dala meni. Dok su konji jeli, Savana krenu prema jednom.

„Samo treba da ga uhvatiš blizu kopita i povučeš kad ga ovde lupneš po nozi“, reče pokazujući. Konj, zanet senom, poslušno podiže kopito. Namestila ga je između svojih nogu. „Zatim samo očistiš prljavštinu oko potkovice. To je sve.“

Prišao sam konju pored nje i pokušao da ponovim postupak, ali se ništa nije desilo. Konj je bio i ogroman i tvrdoglav. Ponovo sam ga lupnuo po nozi i povukao, pa još jednom. Konj je i dalje jeo ne obazirući se na mene.

„Neće da digne nogu“, požalih se.

Očistila je kopito na kojem je radila, pa se sagnu pored mog konja. Lupnula je i povukla i kopito joj se našlo među nogama. „Nego šta nego hoće. Samo zna da ti ne znaš šta radiš i da ti nije prijatno pored njega. Moraš da imaš samopouzdanja.“ Ispustila je kopito, a ja sam stupio na njeno mesto i ponovo pokušao. Konj se opet nije obazirao na mene.

„Gledaj mene“, pažljivo reče Savana.

„Gledao sam“, pobunih se.

Pokazala je ponovo i konj podiže nogu. Trenutak kasnije sve sam uradio kao i ona, ali konj se i ne osvrnu na mene. Premda nisam mogao tvrditi da mu čitam misli, imao sam čudan osećaj da ovaj uživa u mojim mukama. Iznerviran, lupkao sam i vukao neumorno dok najzad, kao čarolijom, nije podigao nogu. Iako je moj uspeh sam po sebi bio neznan, osetih silan ponos. Prvi put otkako sam stigao, Savana se nasmeja.

„Bravo. Sad sastruži blato i pređi na sledeće kopito.“

Dok sam ja očistio jednog konja, Savana je očistila ostalih šest. Kad smo završili, otvorila je kapiju i konji izađoše na mračni pašnjak. Nisam znao šta da očekujem, ali Savana krenu prema pojati. U rukama je držala dve lopate.

„Vreme je da se počisti“, reče pružajući mi lopatu.

„Počisti?“

„Gnojivo“, reče. „Inače ovde može da bude prilično gadno.“

Uzeh lopatu. „Svakog dana ovo radiš?“

„Život je lep, zar ne?“ našali se. Otišla je po ručna kolica.

Dok smo skupljali konjsku balegu, mesečev srp se ukazao iznad drveća. Radili smo ćuteći, jedino su se čuli postojani ritmični zvuci lopate. Kad smo oboje završili, naslonio sam se na lopatu i posmatrao je. U senkama seoskog dvorišta izgledala je lepa i neuhvatljiva kao priviđenje. Ništa nije rekla, ali sam osećao da me procenjuje.

„Jesi li dobro?“, konačno upitah.

„Zašto si došao ovamo, Džone?“

„Već si me to pitala.“

„Znam da jesam“, reče. „Ali nisi baš odgovorio.“

Proučavao sam je. Ne, nisam odgovorio. Nisam bio siguran da i sam mogu da objasnim i premestio sam se s noge na nogu. „Nisam znao kuda da odem.“

Iznenadila me je kad potvrdno klimnu glavom. „Aha“, reče.

Neodređeno prihvatanje u njenom glasu nateralo me je da nastavim.

„Zaista to mislim“, rekoah. „U izvesnom smislu ti si mi najbolji prijatelj.“

Video sam kako joj je izraz lica blaži. „Okej“, reče. Njen odgovor me podseti na mog oca, a kad ga je izgovorila, možda je i ona shvatila. Prisilih se da pogledam imanje.

„Ovo je ranč o kojem si sanjala, zar ne?“ upitah. „*Nada i konji* za autističnu decu, zar ne?“

Prošla je rukom kroz kosu i pramen sklonila iza uveta. Činilo se da joj je drago što pamtim. „Da“, reče. „Jeste.“

„Je li sve onako kako si se nadala?“

Nasmejala se i odmahнула rukama. „Ponekad“, reče. „Ali nemoj misliti da donosi dovoljno novca da se plate računi. Oboje radimo i svakog dana shvatam da u školi nisam naučila onoliko koliko sam verovala da jesam.“

„Ne?“

Odmahnu glavom. „Nekoj deci koja dolaze ovamo, ili u centar, teško je prići.“ Oklevala je, pokušavala da nađe prave reči. Na kraju odmahnu glavom. „Valjda sam mislila da će svi oni biti kao Alan, znaš?“ Podiže pogled. „Sećaš li se šta sam ti pričala o njemu?“

Kad sam klimnuo potvrdno, nastavi. „Ispostavilo se da je Alanova situacija posebna. Ne znam - možda zato što je odrastao na ranču,

ali ovome se prilagodio daleko lakše nego mnoga druga deca.“

Kad je začutala, upitno je pogledah. „Ne sećam se da si mi tako pričala. Koliko pamtim, Alan je najpre bio užasnut.“

„Da, znam, ali ipak... navikao se. I u tome je suština. Ne mogu ti reći koliko imamo dece koja se nikad ne naviknu ma koliko dugo da radimo s njima. Ovde se ne dolazi samo na jedan vikend; neka deca redovno dolaze više od godinu dana. Radimo u Centru za procenu razvoja, pa mnogo vremena provodimo s većinom njih, a kad smo otvorili ranč, zahtevali smo da se primaju deca bez obzira koliko je njihovo stanje teško. Smatrali smo da je to važno, ali s nekima... Kad bih samo znala kako da doprem do njih. Ponekad se osećam kao da uopšte ne napredujemo.“

Video sam kako Savana sređuje sećanja. „Neću da kažem kako mislimo da gubimo vreme“, nastavi. „Nekoj deci je zaista koristilo ono što radimo. Dolaze ovamo, provedu vikend-dva i sve to liči na... pupoljak cveta koji lagano izrasta u nešto predivno. Baš kako je bilo sa Alanom. Kao da osetiš kad im se um otvara za nove ideje i mogućnosti, i kad jašu sa širokim osmehom na licu, ništa drugo ti nije važno. To je opojno osećanje i želiš da se ponovi sa svakim detetom koje ovamo dođe. Nekad sam mislila da je to pitanje upornosti, da svima možemo pomoći, ali ne možemo. Neka deca se nikad i ne primaknu konju, a kamoli da jašu.“

„Znaš da nisi ti za to kriva. Ni ja nisam bio baš oduševljen jahanjem, sećaš se?“

Zakikotala se i neverovatno me podsetila na devojčicu. „Da, sećam se. Prvi put kad si uzjahao konja, plašio si se više nego mnoga deca.“

„Ne, nisam“, pobunih se. „A osim toga, Peper je bio nemiran.“

„Ha!“ uzviknu. „Šta misliš, zašto sam te pustila da ga jašeš? Od njega nema mirnije životinje. Mislim da nikad nije ni zadrhtao kad ga neko jaše.“

„Bio je nemiran“, bio sam uporan.

„Govoriš kao pravi početnik“, našali se Savana. „Ali iako nisi u pravu, drago mi je što to još pamtiš.“

Njeno veselje prizva plimu uspomena.

„Naravno da pamtim“, rekoh. „To su mi najbolji dani u životu. Nikad ih neću zaboraviti.“ Iza nje sam video kako pas luta po pašnjaku.

„Možda se zato još nisam oženio.“

Na moje reči zadrhta. „I ja ih još pamtim.“

„Je li?“

„Naravno“, reče. „Možda ne veruješ, ali tako je.“

Težina njenih reči lebdela je u vazduhu.

„Jesi li srećna, Savana?“ napokon upitah.

Suvo se nasmešila. „Uglavnom. Zar ti nisi?“

„Ne znam“, rekoh, na šta se opet nasmeja.

„Tvoj uobičajeni odgovor. Kad ti neko traži da u sebi potražiš odgovor. Kao da to nagonski radiš. Uvek je tako bilo. Zašto me ne pitaš ono što si zaista želeo da saznaš.“

„Šta sam želeo da saznam?“

„Volim li svog muža ili ne. Zar nisi to hteo da pitaš?“, upita i na tren skrenu pogled.

Načas sam zanemio, ali sam shvatio da je u pravu. Bio je to pravi razlog mog dolaska.

„Da“, najzad reče ponovo mi čitajući misli. „Volim ga.“

Nepogrešiva iskrenost u njenom glasu zbolela me je, ali pre no što sam o tom stigao da razmislim, ponovo se okrenula prema meni. Na licu joj je zaigrala zebnja, kao da se priseća nečeg bolnog, ali brzo nestade.

„Jesi li jeo?“ upita.

Pokušavao sam da dokučim ono što sam upravo video. „Ne“, rekoh. „Zapravo, nisam ni doručkovao ni ručao.“

Zavrte glavom. „Imam još malo govedeg gulaša u kući. Imaš li vremena za večeru?“

Premda sam opet pomislio na njenog muža, klimnuh glavom. „Imam“, odgovorih.

Krenuli smo prema kući i zastali kad smo stigli na trem s naslaganim blatnjavim i iznošenim kaubojskim čizmama. Savana me uhvati za ruku neverovatno jednostavnim prirodnim pokretom da se pridrži dok izuva čizme. Možda me je taj dodir ohrabrio da se zaista zagledam u nju i premda sam video tajanstvenost i zrelost, što je uvek doprinosilo njenoj privlačnosti, primetih i nagoveštaj tuge i uzdržanosti. Mom bolnom srcu je tako bila još lepša.

Devetnaest

Njena kuhinja je izgledala kako bi se očekivalo da kuhinja izgleda u staroj kući koja je verovatno pet-šest puta obnovljena u poslednjih sto godina - prastari linoleum koji se odlepljivao po krajevima uza zidove, funkcionalni jednostavni beli ormarići - s debelim slojem bezbroj puta nanete boje - i čelična sudopera ispod drvenog prozora koji je verovatno trebalo da bude zamenjen pre mnogo godina. Radna ploča je ispucala, a uza zid je stajala drvena peć stara verovatno koliko i sama kuća. Ponegde su se mogle videti naznake savremenog doba - veliki frižider i mašina za sudove pored sudopere, mikrotalasna pećnica postavljena ukoso blizu poluprazne boce crnog vina. Sve me je to na izvestan način podsetilo na očevu kuću.

Savana otvori ormarić i izvadi vinsku čašu. „Jesi li za čašu vina?“ Odmahnuh glavom. „Nikad nisam bio neki vinopija.“

Iznenadnih se kad čašu nije vratila na mesto. Uzela je polupraznu bocu vina i sipala, pa čašu spustila na sto i sela.

Sedeli smo za stolom i Savana otpi gutljaj.

„Promenila si se“, primetih.

Slegnula je ramenima. „Mnogo štošta se promenilo otkako smo se poslednji put videli.“

Ništa više ne reče i spusti čašu na sto. Kad je ponovo progovorila, glas joj je bio prigušen. „Nikad nisam mislila da ću biti od onih što se raduju čaši vina uveče, ali jesam.“

Okretala je čašu po stolu, a ja se zapitah šta joj se dogodilo.

„Znaš šta je zanimljivo?“ reče. „Stalo mi je kakvog je ukusa. Kad sam prvi put probala vino, nisam znala šta je dobro a šta loše. A sad kad kupujem, umem da odaberem.“

Ženu koja je sedela preda mnom nisam sasvim prepoznavao i nisam znao kako da odgovorim.

„Nemoj pogrešno da me shvatiš“, nastavi. „I dalje pamtim sve čemu su me roditelji naučili i retko kad popijem više od jedne čaše za veče. Ali pošto je sam Isus pretvorio vodu u vino, shvatila sam da to ne može biti baš veliki greh.“

Osmehnuo sam se na njeno objašnjenje i pomislio kako je bilo nepravedno što sam o njoj sačuvao nepromenjenu sliku. „Nisam pitao.“

„Znam“, odgovori. „Ali se čudiš.“

Na trenutak se u kuhinji čulo samo muklo zujanje frižidera. „Žao mi je zbog tvog tate“, reče prelazeći prstom preko ispucale površine stola. „Zaista mi je žao. Ne mogu ti reći koliko sam puta proteklih godina pomislila na njega.“

„Hvala ti“, rekoh.

Savana opet poče okretati čašu, naizgled izgubljena u bućkanju tečnosti. „Želiš li o tome da pričaš?“ upita.

Nisam bio siguran da želim, ali kad sam se naslonio na stolicu, reči iznenadjuće lako nadodoše. Ispričao sam joj za očev prvi srčani udar, pa za drugi i vreme koje smo proveli zajedno u poslednjih nekoliko godina. Ispričao sam joj kako je naše prijateljstvo raslo i za ugodnost koju sam osećao pored njega, šetnje u koje je odlazio i od kojih je na kraju odustao. Govorio sam joj o poslednjim danima koje sam proveo uz njega i bolu zbog toga što sam ga dao u dom. Kad sam joj opisao sahranu i fotografiju koju sam našao u kovertu, uhvatila me je za ruku.

„Drago mi je da ju je sačuvao za tebe“, reče, „ali nisam iznenađena.“

„Ja sam se iznenadio“, rekoh, a ona se nasmeja. Bio je to utešan zvuk.

Stisnula mi je ruku. „Žao mi je što nisam znala. Volela bih da sam mu došla na sahranu.“

„Nije bila velika.“

„Nije ni morala da bude. Bio ti je otac i to je jedino važno.“ Oklevala je pre nego što mi je pustila ruku i otpila još jedan gutljaj vina.

„Jesi li spreman za jelo?“ upita.

„Ne znam“, rekoh prisativši se njene ranije primedbe.

Nagnula se napred i osmehnula. „A da ti ugrejem tanjir gulaša, pa da vidimo onda.“

„Je li dobar?“ upitah. „Mislim... ranije nikad nisi spomenula da umeš da kuvaš.“

„Ovo je specijalni porodični recept“, odgovori pretvarajući se da je uvređena. „Ali da budem iskrena, skuvala ga je moja mama. Juče mi je donela.“

„Istina se uvek sazna“, rekoh.

„Čudno je to s istinom“, reče. „Obično se sazna.“ Ustala je, otvorila frižider i nagnula se pretražujući police. Razmišljao sam o prstenu koji je nosila i pitao se gde joj je muž dok je vadila plastičnu posudu. Preručila je hranu u činiju i stavila je u mikrotalasnu pećnicu.

„Hoćeš li još nešto uz to? Malo hleba i putera?“

„To bi bilo sjajno“, složih se.

Nekoliko minuta kasnije preda mnom je bilo jelo čiji me miris podseti koliko sam zapravo gladan. Iznenadih se kad je Savana ponovo sela sa čašom vina u ruci.

„Zar ti nećeš?“

„Nisam gladna“, reče. „Zapravo i ne jedem mnogo u poslednje vreme.“ Otpila je gutljaj dok sam ja uzimao prvi zalogaj i ništa joj na to ne rekoh.

„U pravu si“, složih se. „Veoma je ukusno.“

Osmehnula se. „Mama dobro kuva. Pomislilo bi da sam naučila nešto o kuvanju, ali nisam. Uvek sam bila prezauzeta. Previše sam učila kad sam bila mlada, a u poslednje vreme sam prezauzeta uređivanjem kuće.“ Pokazala je na dnevnu sobu. „Kuća je stara. Znam da tako ne izgleda, ali smo mnogo štošta uradili u proteklih nekoliko godina.“

„Izgleda sjajno.“

„Samo si ljubazan, ali hvala ti na tome“, odgovori. „Trebalo je da vidiš kako je izgledalo kad sam se uselila. Ličilo je više na štalu, znaš? Bio nam je potreban novi krov, ali začudo, niko o krovu ne razmišlja kad misli šta će da prepravlja. Svi očekuju da kuća ima krov, ali niko ne misli da se jednog dana mora zameniti. Pumpe za grejanje, prozori s termalnom izolacijom, saniranje štete koju su izazvali termiti... bilo je mnogo dana kad se dugo radilo.“ Na licu joj je bio sanjalački izraz. „Mnoge radove smo sami izveli. Na primer, ovu kuhinju. Znam da su nam potrebni novi ormarići i pod, ali kad smo se uselili, u dnevnoj i u spavaćim sobama bile su barice kad god je padala kiša. Šta je trebalo da učinimo? Morali smo da radimo ono što je preče i među prvim stvarima kojih smo se latili bilo je da skinemo staru šindru s krova. Mora da je bilo sto stepeni, a ja sam bila na krovu s lopatom, skidala šindru, dobijala žuljeve. Ali... bio je dobar osećaj, znaš? Dvoje mladih započinju život, zajedno rade, opravljaju svoj dom. Postojao je u tome veliki osećaj... zajedništva.

Isto je bilo i sa podom u dnevnoj sobi. Mora da je trajalo dve nedelje dok smo ga uglačali i ponovo izravnali. Obojili smo ga i lakirali i kad smo najzad prošetali po njemu, kao da smo položili temelje za ostatak našeg života.“

„Zvuči gotovo romantično.“

„I bilo je, na izvestan način“, složi se. Sklonila je pramen kose iza uveta. „Ali u poslednje vreme nije toliko romantično. Sad je sve već viđeno.“

Nasmejah se neočekivano, a zatim se zakašljah i pružih ruku da dohvatim čašu koje nije bilo.

Ustala je sa stolice. „Da ti dam čašu vode“, reče. Sipala mi je vodu iz slavine i stavila čašu pred mene. Dok sam pio, osetih da me posmatra.

„Šta je?“ upitah.

„Jednostavno ne mogu da verujem koliko drugačije izgledaš.“

„Ja?“ nisam mogao da verujem.

„Da, ti“, tvrdila je. „Nekako si... stariji.“

„I jesam stariji.“

„Znam, ali nije to. Oči su ti... nekako ozbiljnije nego što su bile. Kao da su videle nešto što nije trebalo da vide. Nekako su umorne.“

Na ovo ništa ne rekoh, ali kad je videla moj izraz, odmahnu glavom, kao da joj je neprijatno. „Nije trebalo da to kažem. Mogu samo da zamislim kroz šta si u poslednje vreme prošao.“

Uzeo sam još jedan zalogaj gulaša i razmišljao o njenim rečima. „U stvari, iz Iraka sam otišao početkom 2004.“ rekoh. „Od tada sam u Nemačkoj. Tamo je sve vreme samo mali deo vojske i smenjujemo se. Verovatno ću na kraju opet ići, ali ne znam kad. Nadam se da će se dotad situacija smiriti.“

„Zar dosad nije trebalo da izađeš?“

„Obnovio sam ugovor“, rekoh. „Nije bilo razloga da to ne učinim.“

Oboje smo znali koji je to razlog i ona klimnu glavom. „I dokad?“

„Do 2007.“

„A onda?“

„Nisam siguran. Možda ostanem još nekoliko godina. Ili ću se možda upisati na fakultet. Ko zna, možda završim specijalno obrazovanje. Čuo sam lepe stvari o toj struci.“

Osmeh joj je bio neobično tužan i neko vreme ništa nismo rekli. „Koliko si dugo u braku?“ upitah.

Promeškoljila se. „U novembru će biti dve godine.“

„Jesi li se ovde udala?“

„Kao da sam imala izbora.“ Zakolutila je očima. „Mama je zamislila veliku savršenu svadbu. Znam da sam im jedina kćerka, ali sad kad razmislim, bila bih jednako srećna i da sam imala skromno venčanje. Sto gostiju bi bilo savršeno.“

„I tebi je to mala svadba?“

„U poređenju s onim što je na kraju bilo? Da. U crkvi nije bilo dovoljno mesta za sve, a tata me je stalno podsećao da će to godinama plaćati. Samo se šalio, naravno. Polovina gostiju bili su prijatelji mojih roditelja, ali valjda je tako kad se udaješ u rodnom gradu. Svi, od poštara do berberina, dobiju pozivnicu.“

„Ali drago ti je što si opet kod kuće?“

„Ugodno je ovde. Roditelji su mi blizu, a to mi je potrebno, naročito sad.“

Nije objasnila, već je ostavila da misao lebdi nedorečena. Razmišljao sam o tome - i o stotinu drugih stvari - dok sam ustajao od stola i odnosio tanjir u sudoperu. Nakon što sam ga isprao, čuh kako mi govori.

„Samo spusti tu. Nisam još izvadila čiste sudove iz mašine. Kasnije ću. Želiš li još nešto? Mama je ostavila dve pite na pultu.“

„Imaš li čašu mleka?“ rekoh. Kad je htela da ustane, dodadoh: „Uzeću sam. Samo mi reci gde stoje čaše.“

„U ormariću iznad sudopere.“

Izvadio sam čašu i prišao frižideru. Mleko je stajalo na najvišoj polici; na nižim policama bilo je najmanje deset plastičnih posuda prepunih hrane. Sipao sam mleko i vratio se za sto.

„Šta se dešava, Savana?“

Tim rečima je prenuh. „Kako to misliš?“

„Mislim na tvog muža“, rekoh.

„Šta je s njim?“

„Kad mogu da ga upoznam?“

Umesto da odgovori, Savana ustade od stola sa čašom. Ostatak vina je prolila u sudoperu, a zatim izvadila šolju i kutiju čaja.

„Već si ga upoznao“, reče i okrenu se. Ispravila je ramena. „To je Tim.“

Čuo sam kuckanje kašičice po šolji dok je Savana ponovo sedela naspram mene.

„Šta želiš da znaš?“ promrmlja piljeći u šolju.

„Sve“, rekoh i naslonih se. „Ili ništa. Još ne znam.“

Frknu. „Pretpostavljam da to ima smisla.“

Skrstio sam ruke. „Kad je to počelo?“

„Ne znam“, reče. „Znam da ludo zvuči, ali nije se dogodilo onako kako ti to verovatno zamišljaš. Ni ja ni on nismo to planirali.“ Spustila je kašičicu na sto. „Ali da ti nekako odgovorim, mislim da je sve krenulo početkom 2002.“

Nekoliko meseci nakon što sam obnovio ugovor, shvatih. Šest meseci pre očevog prvog srčanog udara i baš nekako u vreme kad sam primetio da su se njena pisma promenila.

„Znaš da smo bili prijatelji. Iako je diplomirao, imali smo neka predavanja u istoj zgradi dok sam bila na poslednjoj godini fakulteta, i posle bismo išli na kafu ili zajedno učili. Nismo se zabavljali, čak ni držali za ruke. Tim je znao da sam zaljubljena u tebe... ali bio je tu, znaš? Slušao je dok sam pričala koliko mi nedostaješ i kako je teško biti razdvojen. I *bilo* je teško. Mislila sam da ćeš se tada već vratiti kući.“

Kad je podigla pogled, u očima joj se videlo... šta? Žaljenje? Nisam mogao da odredim.

„Bilo kako bilo, mnogo vremena smo provodili zajedno i težio me je kad god sam bila tužna. Uvek me je podsećao da ćeš doći na dopust dok se okrenem i ne mogu ti reći koliko sam želela da te vidim. A onda se tvoj tata razboleo. Znala sam da moraš da budeš sa njim, nikad ti ne bih oprostila da nisi bio uz njega, ali to nije bilo ono što nam je trebalo. Znam koliko to sebično deluje i samu sebe mrzim što sam tako mislila. Činilo se kao da se sudbina zaverila protiv nas.“

Ponovo je uzela kašičicu i promešala čaj, prebirajući po mislima.

„Te jeseni, baš kad sam završila sa svim predavanjima i vratila se kući da radim u Centru za procenu razvoja ovde u gradu, Timovi roditelji su doživeli strašnu saobraćajnu nesreću. Vraćali su se iz Ešvila, izgubili kontrolu nad kolima i skrenuli u suprotnu traku. Na

njih je naletela poluprikolica. Vozač kamiona nije povređen, ali su Timovi roditelji na mestu poginuli. Tim je morao da napusti školu, hteo je da doktorira, i vratio se ovamo da bi vodio računa o Alanu.“ Zastade. „Bilo je to strašno za Tima. Ne samo da je pokušavao da prihvati gubitak, obožavao je svoje roditelje, već je i Alan bio neutešan. Sve vreme je vrištao i čupao kosu. Jedino je Tim uspevao da ga spreči da se ne povredi, ali to je odnosilo svu snagu koju je Tim imao. Mislim da sam tada počela da dolazim ovamo. Znaš, da pomognem.“

Kad sam se namrštilo, objasnila je: „Ovo je bila kuća Timovih roditelja. Tim i Alan su ovde odrasli.“

Čim je to izgovorila, setio sam se. Naravno da je Timova - jednom mi je spomenula da Tom živi na ranču pored njenog.

„Jednostavno smo jedno drugo tešili. Ja sam pokušavala da pomognem njemu, on je pokušavao da pomogne meni, a oboje smo pokušavali da pomognemo Alanu. I malo-pomalo smo se i zaljubili.“

Prvi put me je pogledala u oči.

„Znam da želiš da okriješ Tima ili mene. Verovatno oboje. I valjda to i zaslužujemo. Ali ne znaš kako je tada bilo. Toliko toga se dešavalo, sve vreme je vrcalo od emocija. Mene je grizla savest, Tima je grizla savest. Ali posle nekog vremena jednostavno smo se počeli osećati kao par. Tim je počeo da radi u istom Centru za procenu razvoja gde i ja, i tada je odlučio da na ranču pokrene vikend program za autističnu decu. Njegovi roditelji su uvek želeli da se time bavi, pa sam se i ja prijavila za rad na ranču. Potom smo bili zajedno gotovo sve vreme. Uređenje ranča nam je oboma pružilo nešto na šta ćemo se usmeriti, a pomoglo je i Alanu. On voli konje a bilo je toliko posla da se postepeno navikao na činjenicu da mu roditelja nema. Tim i ja smo se oslanjali jedno na drugo... Zaprošio me je kasnije te godine.“

Kad je začutala, okrenuo sam se, pokušavajući da shvatim njene reči. Jedno vreme smo sedeli u tišini, a svako od nas se borilo sa svojim mislima.

„Bilo kako bilo, to je priča“, završi. „Ne znam želiš li još da saznaš.“

Ni ja nisam znao.

„Da li Alan još živi ovde?“ upitah.

„Ima sobu na spratu. U stvari, u istoj je sobi u kojoj je uvek i bio. Nije tako strašno kao što zvuči. Kad nahrani i istimari konje, obično

vreme provodi sam. Obožava video-igrice. U stanju je satima da se igra. U poslednje vreme ne mogu da ga nateram da prestane. Igrao bi se po čitavu noć da mu dozvolim.“

„Je li sada ovde?“

Odmahnula je glavom. „Ne“, reče. „Sada je sa Timom.“

„Gde?“

Pre no što je stigla da odgovori, pas je zagrebao na vrata i Savana ustade da mu otvori. Pas uđe, isplaženog jezika i mašuci repom. Prišao mi je i gurnuo mi njuškom ruku.

„Dopadam mu se“, rekoh.

Savana je i dalje stajala pored vrata. „Njoj se svi dopadaju. Zove se Moli. Nije nikakav pas čuvar, ali je slatka kao med. Samo pazi da te ne izbalavi. Ako je pustiš, celog će te umazati.“

Pogledah svoje farmerke. „To vidim.“

Savana pokaza preko ramena. „Slušaj, sad sam se setila da moram još nešto da sklonim. Večeras su najavili kišu. Neću dugo.“

Setih se da nije odgovorila gde je Tim. Niti je, shvatih, nameravala da odgovori. „Hoćeš pomoć?“

„Ne. Ali možeš sa mnom. Divna je noć.“

Krenuo sam za njom, a Moli je trčkarala ispred nas sasvim zaboravivši da je tražila da uđe u kuću. Kad je sova prhnula iz drveća, Moli odjuri u mrak i iščeznu. Savana ponovo navuče čizme.

Išli smo prema štali. Razmišljao sam o svemu što mi je ispričala i opet sam se pitao zašto sam došao. Nisam znao je li mi drago što se udala za Tima - pošto su delovali kao da su savršeni jedno za drugo - ili me upravo to nervira. Nije mi bilo drago ni što napokon znam istinu; nekako je, shvatih, lakše bilo ne znati. Odjednom sam jednostavno bio umoran.

A ipak... znao sam da postoji nešto što mi nije rekla. Čuo sam joj to u glasu, u onom nagoveštaju tuge koju nije mogla da odagna. Kako smo bili u mraku, bio sam veoma svestan da hodamo veoma blizu jedno drugom i pitao sam se oseća li i ona to. Ako je i osetila, nije pokazala.

Konji su iz daljine izgledali kao puke senke, neprepoznatljivi oblici. Savana je sakupila uzde i okačila ih na klin u štali. Dok je to radila, pokupio sam lopate koje smo koristili i složio ih uz ostale alatke. Na izlasku je zatvorila kapiju.

Pogledavši na sat, videh da je skoro deset. Bilo je kasno i oboje smo bili svesni koliko je sati.

„Mislim da je bolje da krenem“, rekoah. „Mali je grad. Ne bih voleo da podstaknem tračeve.“

„Verovatno si u pravu.“ Moli je prišla, pojavila se iznebuha i sela između nas. Pošto je blago gurnula Savanu u nogu, sklonila se. „Gde si odseo?“, upita me Savana.

„U nekom motelu. Odmah pored autoputa.“

Namrštila je nos na trenutak. „Znam to mesto.“

„Nije baš najfinije“, priznadoh.

Osmehnula se. „Ne mogu reći da sam iznenađena. Uvek si umeo da pronađeš jedinstvena mesta.“

„Poput *Kolibe račića*?“

„Tačno.“

Gurnuo sam ruke u džepove pitajući se je li ovo moje poslednje viđenje s njom. Ako je tako, pomislih kako se besmisleno završava; nisam hteo da ovaj razgovor okončam neobaveznim ćaskanjem, ali nisam uspevao da smislim šta bih još kazao.

Na drumu su farovi kola koja su prilazila osvetlili imanje kad su projurila pored kuće.

„Pa, onda je to to“, rekoah, izgubljen. „Drago mi je što smo se ponovo videli.“

„I meni, Džone. Drago mi je što si došao.“

Ponovo klimnuh glavom. Kad je skrenula pogled, shvatio sam to kao znak da treba da odem.

„Zbogom“, rekoah.

„Zbogom.“

Sišao sam s trema i krenuo prema automobilu, zbunjen pomišlju da je zaista i konačno gotovo. Nisam siguran da sam očekivao nešto drugo, ali konačnost je na površinu iznela osećanja koja sam potiskivao otkako sam pročitao njeno poslednje pismo.

Otvorio sam vrata kad začuh kako me doziva.

„Hej, Džone?“

„Da?“

Sišla je s trema i krenula prema meni. „Hoćeš li i sutra biti ovde?“

Dok se približavala, lica napola u senci, sa sigurnošću sam znao da sam još zaljubljen u nju. Uprkos pismu, uprkos njenom mužu.

Uprkos činjenici da nikad nećemo moći da budemo zajedno.

„Zašto?“ upitah.

„Pitala sam se da li bi voleo da svratiš. Oko deset. Sigurna sam da bi Tim voleo da te vidi...“

Odmahivao sam glavom i pre no što je završila. „Nisam siguran da je to dobra ideja...“

„Možeš li to da mi učiniš?“

Znao sam da želi da vidim kako je Tim isti onaj čovek koga pamtim i znao sam da me moli zato što želi oprostaj. Ipak...

Uхватила me je za ruku. „Molim te. Meni bi to mnogo značilo.“

Uprkos toplini njene ruke, nisam želeo da se vratim. Nisam želeo da vidim Tima, nisam želeo da njih dvoje vidim zajedno niti da sedim za stolom i pretvaram se da je sve u najboljem redu. Ali u njenoj molbi bilo je nečeg žalosnog zbog čega nisam mogao da je odbijem.

„Okej“, rekoh. „U deset.“

„Hvala ti.“

Trenutak kasnije se okrenula. Stajao sam i gledao kako se penje na trem, a zatim ušao u kola. Upalio sam ih i isparkirao se. Savana se okrenula na tremu i još jednom mi mahnula. Odmahnuo sam joj, a zatim krenuo prema drumu; u retrovizoru je njena prilika bivala sve manja. Dok sam je posmatrao, osetih kako mi se grlo najednom osušilo. Ne zato što je udata za Tima i ne zbog pomisli da ću ih sutra oboje videti, već zato što sam video da je Savana, dok sam odlazio, stajala na tremu, pokrila rukama lice i zaplakala.

Dvadeset

Narednog jutra Savana je stajala na tremu i mahala mi dok sam se vozio uz stazu. Zakoračila je napred kad sam se parkirao. Očekivao sam da se Tim pojavi iza nje u do vratku, ali ga nigde nije bilo.

„Hej“, reče dodirnuvši mi ruku. „Hvala ti što si došao.“

„Da“, rekoh i nevoljno slegnuh ramenima.

Mislom da sam ugledao blesak spoznaje u njenim očima pre no što je upitala: „Jesi li dobro spavao?“

„Ne baš.“

Na to se suvo osmehnu. „Jesi li spreman?“

„Spremniji neću biti.“

„Okej“, reče. „Samo da uzmem ključeve. Ukoliko ne želiš da ti voziš.“

Najpre nisam razumeo šta govori. „Idemo nekud?“ Pokazah glavom na kuću. „Mislio sam da ćemo se videti s Timom.“

„Hoćemo“, reče. „Nije ovde.“

„Gde je?“

Kao da me nije čula. „Hoćeš li ti da voziš?“

„Da, valjda hoću“, rekoh ne trudeći se da prikrijem zbunjenost, ali sam nekako znao da će sve razjasniti kad bude spremna. Otvorio sam joj vrata a zatim seo za volan. Savana je prešla rukom preko kontrolne table kao da proverava je li stvarna.

„Sećam se ovih kola“, čežnjivo je rekla. „To su kola tvog oca, zar ne? Au, ne mogu da verujem da još idu.“

„Nije mnogo vozio“, rekoh. „Samo do posla i prodavnice.“

„Ipak.“

Stavila je pojas; i protiv svoje volje, zapitah se je li noć provela sama. „Kuda?“ upitah.

„Kad izađemo na put, skreni levo“, reče. „Idi ka gradu.“

Ćutali smo. Skrštenih ruku gledala je kroz suvozački prozor. Možda bih se i uvredio, ali mi je nešto u njenom izrazu govorilo da ova zamišljenost nema nikakve veze sa mnom, pa sam je pustio da na miru razmišlja.

U predgrađu se trgnula kao da je odjednom svesna kakva tišina vlada u kolima. „Izvini“, reče. „Izgleda da nisam neko društvo.“

„U redu je“, rekoh pokušavajući da prikrijem sve veću radoznalost.

Pokazala je kroz vetrobran. „Na sledećem uglu skreni desno.“

„Kuda idemo?“

Nije odmah odgovorila. Okrenula se i zagledala kroz prozor.

„U bolnicu“, najzad reče.

Sledio sam je kroz naizgled beskrajne hodnike; najzad smo se zaustavili pred prijavnicom za posetioce. Za stolom je sedela starija volonterka koja pruži obrazac. Savana uze olovku i automatski se potpisa.

„Kako se držiš, Savana?“

„Trudim se“, promrmljala je.

„Sve će biti dobro. Čitav grad se moli za njega.“

„Hvala“, reče Savana. Vratila je obrazac a zatim me je pogledala.

„Na trećem je spratu“, objasni. „Liftovi su u dnu hodnika.“

Sledio sam je s neprijatnim osećanjem u želucu. Stigli smo do lifta baš kad je neko izlazio, pa uđosmo. Kad su se vrata zatvorila, osetio sam se kao u grobu.

Na trećem spratu Savana krenu niz hodnik, a ja za njom. Zaustavila se ispred sobe s otvorenim vratima i obratila mi se.

„Mislim da bi verovatno trebalo najpre da uđem ja“, reče. „Možeš li da sačekaš ovde?“

„Naravno.“

Kratko se nasmešila i okrenula. Duboko je udahнула pre no što je ušla u sobu. „Zdravo, dušo“, čuo sam kako vedro uzvikuje. „Jesi li dobro?“

U narednih nekoliko minuta više ništa nisam čuo. Stajao sam u hodniku, upijao isto sterilno, bezlično okruženje kakvo sam gledao dok sam posećivao oca. Mirisalo je na neko dezinfekciono sredstvo; bolničar je uvezao kolica s hranom u jednu sobu. Uz hodnik sam video grupu bolničarki. S druge strane hodnika neko je iza vrata povraćao.

„Okej“, reče Savana promolivši glavu. Ispod površinske hrabrosti i dalje sam video njenu tugu. „Možeš da uđeš. Čeka te.“

Ušao sam za njom pripremajući se na najgore. Tim je sedeo u krevetu, priključen na infuziju. Izgledao je iscrpljeno, a koža mu je bila toliko bleđa da je delovala prozirno. Smršao je mnogo više nego moj otac; zurio sam u njega i samo mislio na to da umire. Jedino se blagost u njegovom pogledu nije promenila. U drugom kraju sobe

stajao je mladić - od svojih devetnaest, možda dvadeset godina - i mahao glavom s jedne na drugu stranu; odmah mi je bilo jasno da je to Alan. Soba je bila prepuna cveća - desetine buketa i poruka s dobrim željama i pozdravima stajalo je gde god je bilo mesta. Savana je sela na krevet pored svog muža i uhvatila ga za ruku.

„Zdravo, Time“, reko.

Delovao je preumorno da bi se nasmešio, ali je uspeo. „Zdravo, Džone. Lepo je videti te opet.“

„I tebe“, uzvratih. „Kako si?“

Čim sam ovo izgovorio, znao sam koliko je pitanje besmi-leno. Tim mora da se na to navikao, jer se nije trgnuo.

„Dobro sam“, reče. „Sad mi je bolje.“

Klimnuh glavom. Alan je i dalje mahao glavom; posmatrao sam ga i osećao sam se kao uljez u događajima koje bih voleo da sam mogao izbeći.

„Ovo je moj brat Alan“, reče Tim.

„Zdravo, Alane.“

Pošto Alan nije odgovorio, čuh kako mu Tim šapuće. „Hej, Alane? U redu je. On nije lekar. On je prijatelj. Idi i pozdravi se.“

Alan je najzad posle nekoliko sekundi ustao sa svog mesta. Ukočeno mi je prišao i premda me nije pogledao u oči, pružio je ruku. „Zdravo, ja sam Alan“, reče iznenađujuće jednoličnim glasom.

„Drago mi je“, reko prihvativši njegovu ruku. Bila je mlitava; jednom me je stisnuo, pa me pustio i vratio se na svoje mesto.

„Ima stolica ako želiš da sedneš“, reče Tim.

Otišao sam malo dalje i seo. Pre no što sam i stigao da pitam, čuh kako Tim odgovara na pitanje iz mojih misli.

„Melanom“, reče. „Ako se pitaš.“

„Ali ozdravićeš, je li?“

Alan je mahao glavom još brže i počeo da se pljeska po butinama. Savana se okrenu. Već sam znao da nije trebalo to da pitam.

„Za to služe lekari“, odgovori Tim. „U dobrim sam rukama.“ Znao sam da je odgovor namenjen pre Alanu nego meni, i Alan se polako smirivao.

Tim zatvori oči, pa ih ponovo otvori kao da se trudi da skupi snagu. „Drago mi je da si se živ i zdrav vratio“, reče. „Molio sam se za tebe sve vreme dok si bio u Iraku.“

„Hvala ti“, rekoše.

„Šta sad radiš? Još si u vojsci, pretpostavljam.“

Glavom je pokazao na svoju kratku kosu kroz koju prođoh rukom.

„Da. Izgleda da ću u vojsci provesti čitav život.“

„Odlično“, reče. „Vojsci su potrebni ljudi kao što si ti.“

Ništa ne rekoše. Čitav prizor mi je delovao nestvarno, kao da sebe gledam u snu. Tim se okrenu Savani. „Dušo, bi li otišla s Alanom i kupila mu sok? Ništa nije popio od jutros. I ako možeš, pokušaj da ga nagovoriš da nešto pojede.“

„Naravno“, reče. Poljubila ga je u čelo i ustala s kreveta. Zastala je u dovratku. „Hajde, Alane. Idemo da popijemo nešto, okej?“

Činilo mi se da Alan polako shvata reči. Najzad ustade i krenu sa Savanom; na izlasku mu je nežno stavila ruku na leđa. Čim su otišli, Tim se ponovo okrenu prema meni.

„Alanu je zaista teško. Ne podnosi ovo dobro.“

„Kako može?“

„Nemoj da te prevari to što maše glavom. To nema nikakve veze sa autizmom ili njegovom inteligencijom. To je pre tik koji ima kad je nervozan. Takođe i kad se počeo udarati po butinama. Zna šta se dešava, ali to ispoljava na način koji je drugim ljudima neprijatan.“

Sklopio sam ruke. „Meni nije bilo neprijatno“, rekoše. „I moj tata je imao svoje mušice. On ti je brat i očigledno je da se brine. Ima logike.“

Tim se osmehnu. „Lepo je od tebe što to kažeš. Mnogi se uplaše.“

„Ja ne“, rekoše odmahnuvši glavom. „Znam da ga mogu savladati.“

Za divno čudo, Tim se nasmeja, premda se činilo da mu to oduzima mnogo snage.

„Siguran sam da možeš“, reče. „Alan je nežan. Verovatno i suviše nežan. Neće čak ni muvu da ubije.“

Klimnuh glavom; bilo mi je jasno da je ovo ćaskanje njegov pokušaj da me opusti. Nije mu polazilo za rukom.

„Kad si saznao?“

„Pre godinu dana. Završio me je mladež na listu, a kad sam se počeo, prokrvario je. Naravno, tada nisam obratio pažnju dok ponovo nije prokrvario kad sam se sledeći put počeo. Pre šest meseci otišao sam lekaru. Bio je petak. Operisali su me u subotu, a u ponedeljak su mi počeli davati interferon. Sada sam ovde.“

„Jesi li sve ovo vreme u bolnici?“

„Ne. Dolazim ovamo samo povremeno. Obično se lek daje ambulantno, ali ja i interferon se ne slažemo. Ne podnosim ga dobro, pa mi ga daju u bolnici. Ukoliko se desi da mi bude loše i da dehidriram. Kao što mi se juče desilo.“

„Žao mi je“, rekoh.

„I meni.“

Osvrnuo sam se po sobi i pogled mi pade na fotografiju u jeftinom ramu na kojoj Tim i Savana stoje i grle Alana. „Kako se Savana drži?“ upitah.

„Očekivano.“ Tim slobodnom rukom pređe preko neravnine na bolničkom čaršavu. „Sjajna je. Ne samo sa mnom, već i na ranču. U poslednje vreme sve mora da radi, ali nikad se ne žali. A kad je sa mnom, trudi se da bude jaka. Stalno mi govori da će sve biti u redu.“ Njegovim licem prelete bleđi osmejak. „Ponekad joj čak i verujem.“

Kad ne odgovorih, Tim se s mukom uspravi u krevetu. Trgnuo se, ali bol prođe. „Savana mi je rekla da si sinoć bio na večeri na ranču.“

„Jesam“, potvrdih.

„Kladim se da joj je drago što te vidi. Znam da ju je uvek grizla savest što se sve onako završilo, a i mene je. Dugujem ti izvinjenje.“

„Nemoj.“ Podigoh ruke. „U redu je.“

Suvo se osmehnu. „Kažeš to samo zato što sam bolestan. I ti i ja to znamo. Da sam zdrav, verovatno bi mi opet polomio nos.“

„Možda“, priznadoh i premda se opet nasmejao, ovog puta sam u njegovom smehu čuo prizvuk bolesti.

„Zaslužujem to“, reče ne primećujući šta ja mislim. „Znam da možda nećeš poverovati, ali me je grizla savest zbog onog što se dogodilo. Znam da ste vas dvoje zaista bili zaljubljeni jedno u drugo.“

Nagnuh se napred i nalaktih. „Bilo pa prošlo“, rekoh.

Ni ja nisam verovao a ni on mi nije poverovao kad sam to rekao. Ali bilo je to dovoljno da se obojica smirimo. „Šta te dovodi ovamo? Posle sveg ovog vremena?“

„Tata mi je umro“, rekoh. „Prošle nedelje.“

I pored bolesti, na licu mu se videlo iskreno saosećanje. „Moje saučešće, Džone. Znam koliko ti je značilo. Je li iznenada umro?“

„Na kraju je uvek tako. Ali bio je bolestan neko vreme.“

„To ništa ne olakšava.“

Zapitah se misli li samo na mene ili i na Savanu i Alana. „Savana mi je rekla da si izgubio oba roditelja.“

„Saobraćajna nesreća“, reče otežući reči. „Bilo je... neverovatno. Večerali smo s njima svega dva dana ranije i dok sam se okrenuo, obavljao sam pripreme za sahranu. Ni sad mi ne izgleda stvarno. Kad god sam kod kuće, očekujem da vidim mamu u kuhinji ili tatu kako se vrzma po bašti.“ Oklevao je i znao sam da su mu te slike pred očima. Najzad odmahnu glavom. „Je li se tebi to dešavalo? Kad si bio kod kuće?“

„Svakog trenutka.“

Naslonio je glavu. „Obojica smo imali nekoliko teških godina. To je dovoljno da ti poljulja veru.“

„Čak i tebi?“

Neubedljivo se osmehnu. „Rekao sam da je poljulja, ne i da je sruši.“

„Ne, valjda ne.“

Čuo sam glas bolničarke koja se približava i premda sam pomislio da će ući, produžila je u neku drugu sobu.

„Drago mi je što si došao da vidiš Savanu“, reče. „Znam da zvuči otrcano s obzirom na to šta ste vas dvoje prošli, ali sada joj je potreban prijatelj.“

Grlo mi se steglo. „Jeste“, bilo je sve što sam mogao reći.

Zaćutao je i znao sam da o tome više ništa neće kazati. Malo docnije je zadremao; sedeo sam i posmatrao ga i začudo, ni o čemu nisam razmišljao.

„Izvini što ti juče nisam objasnila“, reče mi Savana sat kasnije. Kad su se ona i Alan vratili u sobu, Tim je spavao, pa mi je dala znak da pođem s njom u kafeteriju. „Iznenadila sam se kad sam te videla, i znam da je trebalo nešto da kažem, ali svaki put kad sam pokušala, jednostavno nisam mogla.“

Na stolu su stajale samo dve šolje čaja pošto ni ona ni ja nismo bili gladni. Savana je podigla svoju šolju, pa je ponovo spustila.

„Bio je to jednostavno jedan od onih dana, znaš? Sate sam provela u bolnici, bolničarke su me sažaljivo gledale i... pa, one misle da me malo-pomalo ubijaju. Znam da to zvuči smešno s obzirom na to kroz šta Tim prolazi, ali je veoma teško gledati ga bolesnog. Mrzim to.“

Znam da moram da mu budem oslonac i želim da budem uz njega, ali uvek je gore nego što očekujem. Juče mu je bilo toliko loše posle terapije da sam misliia da umire. Nije prestajao da povraća, a kad više ništa nije imao da izbaci, i dalje je imao nagon za povraćanje. Svakih desetak minuta je ječao i prevrtao se po krevetu kao da pokušava da to spreči, ali ništa nije mogao da učini. Grčila sam ga i tešila, ali ne mogu da ti opišem koliko sam se bespomoćno osećala.“ Izvukla je vrećicu čaja iz šolje, pa je vratila. „Tako je svaki put“, reče.

Igrao sam se drškom svoje šolje. „Voleo bih da znam šta da kažem.“

„Ništa ne možeš da kažeš i ja to znam. Zato i razgovaram s tobom. Zato što znam da ti to možeš da izdržiš. Ja u stvari nemam nikog drugog. Niko od mojih prijatelja ne može ni da pojmi kroz šta prolazim. Moji mama i tata su divni... kao. Znam da bi uradili sve što zatražim, i uvek se nude da pomognu i mama nam donosi da jedemo, ali kad god donese hranu, jednostavno je sva van sebe. Uvek je na ivici plača. Kao da se plaši da će reći ili uraditi nešto pogrešno, pa i kad se trudi da pomogne, moram ja njoj da budem oslonac umesto ona meni. Uz sve ostalo, ponekad je to gotovo i previše. Mrzim što to kažem za nju zato što daje sve od sebe, i to mi je mama i volim je, ali bih prosto volela da je jača, znaš?“

Sećao sam se njene majke, pa klimnuh glavom. „A tvoj tata?“

„Isto, samo na drugačiji način. Izbegava temu. Uopšte ne želi o tome da razgovara. Kad smo zajedno, priča o ranču ili mom poslu, o svemu samo ne o Timu. Kao da pokušava da uspostavi ravnotežu s maminom neprestanom brigom, ali nikad ne pita šta se dešava ni kako je meni.“ Zavрте glavom. „A onda, tu je i Alan. Tim je toliko dobar s njim i volela bih da mislim da i ja postajem veštija, ali ipak... ima trenutaka kad se povređuje ili razbija stvari, i na kraju plačem jer ne znam šta da radim. Nemoj pogrešno da me razumeš, trudim se, ali ja nisam Tim i to oboje znamo.“

Na trenutak me je gledala u oči, a zatim skrenuh pogled. Otpio sam gutljaj čaja i pokušavao da zamislim kako joj život sada izgleda.

„Je li ti Tim rekao šta se dešava? S njegovim melanomom?“

„Malo“, rekoh. „Nedovoljno da bih znao celu priču. Kazao mi je da je otkrio mladež koji mu je krvario. Neko vreme nije obraćao pažnju i na kraju je otišao lekaru.“

Klimnula je glavom. „To je prosto neverovatno, zar ne? Mislim, da se Tim mnogo sunčao, možda bih mogla da to shvatim. Ali mladež mu je bio na listu. Znaš njega. Možeš li da ga zamisliš u bermudama? Retko je i šorts nosio, čak i na plaži, i uvek nas je opominjao da stavljamo zaštitnu kremu. Ne pije, ne puši, vodi računa šta jede. Ali iz nekog razloga ima melanom. Odstranili su sve tkivo oko mladeža a kako je bilo veliko, izvadili su osamnaest limfnih žlezda. Od tih osamnaest, jedna je pozitivna na melanom. Počeo je da prima interferon, to je standardna terapija i traje godinu dana, i trudili smo se da budemo optimisti. Ali onda je krenulo naopako. Najpre sa interferonom, a onda, nekoliko nedelja posle operacije, dobio je celulitis blizu reza na preponama.“ Kad sam se namršio, zastade.

„Izvini. Ovih dana sam navikla da pričam s lekarima. Celulitis je potkožna infekcija i kod Tima je bila vrlo teška. Deset dana je proveo na intenzivnoj nezi zbog toga. Mislila sam da ću ga izgubiti, ali on je borac, znaš? Izvukao se i nastavio s terapijom, ali prošlog meseca smo otkrili maligne promene oko mesta gde se prvobitno nalazio melanom. To je, naravno, značilo još jednu operaciju, i što je još gore, to je značilo da interferon verovatno ne deluje kako bi trebalo. Uradili su mu PET sken i magnetnu rezonancu, i naravno, našli su maligne ćelije u plućima.“

Zurila je u šolju. Ostao sam bez reči, iscrpljen; dugo smo ćutali.

„Žao mi je“, najzad prošaputah.

Moje reči je prenuše. „Neću odustati“, reče a glas poče da joj puca. „On je toliko dobar čovek. Ljubazan je i strpljiv i veoma ga volim. To jednostavno nije fer. Ni dve godine nismo u braku.“

Pogledala me je i nekoliko puta duboko udahnula pokušavajući da se pribere.

„Mora da izađe odavde. Iz ove bolnice. Ovde mogu da mu daju samo interferon, a kao što sam rekla, on ne deluje onako kako bi trebalo. Tim mora da ode u neku bolnicu kao što su *M. D. Anderson*, *Klinika Mejo* ili *Džons Hopkins*. Tu se rade vrhunska istraživanja. Ako interferon ne deluje kako treba, možda mu mogu dodati još neki lek, uvek pokušavaju različite kombinacije, pa čak i ako su eksperimentalne. Na drugim mestima rade biohemoterapiju i klinička istraživanja. U *M.D. Andersonu* čak navodno počinju testiranje

vakcine u novembru, ne za prevenciju kao što se uglavnom radi s vakcinama, već za terapiju, a preliminarni podaci pokazuju dobre rezultate. Želim da bude uključen u ta istraživanja.“

„Pa idite“, ohrabrih je.

Kratko se nasmeja. „Nije tako lako.“

„Zašto? Meni deluje sasvim izvodljivo. Čim izađe odavde, sedite u kola i idite.“

„Naše osiguranje neće to da plati“, reče. „U svakom slučaju, ne sada. Tim dobija odgovarajuću standardnu negu, a verovao ili ne, osiguravajuća kompanija je dosad sve prihvatila. Platili su sve bolničke dane, interferon i sve ostalo bez ikakvih komplikacija. Čak su mi dodelili i ličnu službenicu za naš predmet i veruj mi, puna je razumevanja za naše nevolje. Ali ne može ništa da učini, pošto naš lekar misli da je najbolje da još malo budemo strpljivi sa interferonom. Nijedna osiguravajuća kompanija na svetu neće platiti troškove eksperimentalnog lečenja. Nijedno osiguravajuće društvo neće pristati da plati terapiju koja prelazi okvire standardnog lečenja, pogotovo ako su takve terapije u drugim saveznim državama i zasnivaju se na maloj mogućnosti da će *možda* uspeti.“

„Tuži ih ako moraš.“

„Džone, naše osiguravajuće društvo bez reči je platilo sve troškove intenzivne nege i dodatnu hospitalizaciju, i činjenica je da Tim *ima* odgovarajuće lečenje. Ne mogu da dokažem da bi mu bilo bolje na drugom mestu i sa drugačijom terapijom. *Mislim* da bi mu mogli pomoći, *nadam* se da će mu pomoći, ali niko pouzdano ne zna hoće li.“ Odmahnula je glavom. „Uostalom, čak i da tužim i da osiguravajuća kompanija na kraju plati sve što ja tražim, za to treba vremena... a mi vremena nemamo.“ Uzdahnu. „Hoću da kažem da problem nije samo novac, problem je vreme.“

„O kojem iznosu je reč?“

„O velikom. A ako Tim na kraju u bolnici završi sa infekcijom i na odeljenju intenzivne nege, kao pre, ne mogu ni da naslutim. Više nego što bih se i mogla nadati da ću ikad uspeti da platim, to je sigurno.“

„Šta ćeš onda?“

„Nabaviću novac“, reče. „Nemam izbora. A i svi u gradu nas podržavaju. Čim se pročulo da je Tim bolestan, lokalna televizija i

novine napravili su priloge i svi su u gradu obećali da će početi da skupljaju novac. Otvorili su poseban račun u banci. Moji roditelji su pomogli. Firma u kojoj radimo je pomogla. Roditelji neke dece sa kojom radimo pomogli su. Čula sam da novac čak skupljaju po mnogim restoranima.“

Setih se da sam na šanku u baru sa bilijarskim stolovima video ćup sa novcem, onog dana kad sam stigao u Lenor. Ubacio sam nekoliko dolara, ali mi je to odjednom izgledalo sasvim neprimereno.

„Imaš li približan iznos?“

„Ne znam.“ Odmahnu glavom kao da ne želi o tome da misli. „Sve ovo je počelo tek nedavno, a pošto je Tim na lečenju, ja sam bila i ovde i na ranču. Ali govorimo o mnogo novca.“ Gurnula je šolju sa čajem u stranu i tužno se osmehnula. „Ne znam čak ni zašto ti o ovome pričam. Mislim, ne mogu garantovati čak ni da će mu pomoći u nekoj od tih drugih bolnica. Jedino ti mogu reći da on, ako ostanemo, neće preživeti. Možda neće ni negde drugde, ali makar postoji šansa... a u ovom trenutku to je sve što imam.“

Zastade; nemajući snage da nastavi, zurila je u umrljani sto ne videći ga.

„Hoćeš da znaš šta je čudno?“ najzad upita. „Ti si jedini kome sam ovo ispričala. Nekako znam da jedino ti možeš da razumeš kroz šta prolazim i da pri tom ne moram da pazim šta ću reći.“ Podiže šolju, pa je opet spusti. „Znam da to nije fer s obzirom na tvog tatu...“

„U redu je“, uverih je.

„Možda“, reče. „Ali je i sebično. Pokušavaš da se izboriš sa smrću rođenog oca, a ja te opterećujem nečim svojim što se možda hoće, a možda i neće dogoditi.“ Okrenula se i pogledala kroz prozor kafeterije, ali sam znao da ne vidi travnatu padinu.

„Hej“, viknuh i uhvatih je za ruku. „Ozbiljno sam ti rekao. Drago mi je što si mi rekla, ako ni zbog čega drugog a ono da se makar izjadaš.“

Posle nekog vremena Savana slegnu ramenima. „I to je to, a? Dva ranjena ratnika traže pomoć.“

„Tako nekako.“

Pogleda me u oči. „Blago nama“, šapnu.

Uprkos svemu, osetih kako mi srce poskoči.

„Da“, ponovih. „Blago nama.“

Popodne smo uglavnom proveli u Timovoj sobi. Spavao je kad smo se vratili, probudio se na nekoliko minuta, pa opet zaspao. Alan je i dalje bdeo pored njegovog kreveta ne obazirući se na moje prisustvo, usredsređen na svog brata. Savana je naizmenično sedela pored Tima na krevetu ili na stolici pored mene. Dok je bila kraj mene, razgovarali smo o Timovoj bolesti, o raku kože uopšte, o pojedinostima mogućeg drugačijeg lečenja. Nedelje je provela pretražujući internet i znala je detalje o svakom kliničkom istraživanju koje je trenutno u toku. Isključivo je šaputala; trudila se da je Alan ne čuje. Kad je završila, znao sam o melanomu više nego što sam mislio da je moguće.

Prošlo je vreme za večeru kad je Savana najzad ustala. Tim je gotovo čitavo popodne prespavao i po nežnom poljupcu kojim se od njega oprostila, znao sam da veruje kako će spavati i veći deo noći. Poljubila ga je još jednom, stegnula mu ruku i pokazala na vrata. Tiho smo se iskrali.

„Idemo u kola“, reče kad smo se obreli u hodniku.

„Vraćaš li se kod njega?“

„Sutra. Ako se probudi, ne želim da misli kako mora da bude budan zbog mene. Treba mu odmor.“

„A Alan?“

„Došao je biciklom“ reče. „Svako jutro dolazi ovamo biciklom i vraća se kasno uveče. Neće da ide sa mnom čak i kad ga pozovem. Ali biće on dobro. Već mesecima tako radi.“

Posle nekoliko minuta krenuli smo s parkinga i uključili se u večernji saobraćaj. Nebo je bilo tamnosivo, teški oblaci na obzorju najavljivali su iste one oluje s grmljavinom kakve su uobičajene na obali. Savana je bila zamišljena i malo je govorila. Na licu sam joj video istu iscrpljenost kakvu sam i sam osećao. Nisam mogao zamisliti kako izgleda dolaziti ovamo svakodnevno i sve vreme biti svestan mogućnosti da se Tim negde drugde možda može oporaviti.

Kad smo prišli kući, pogledah Savanu i primetih kako joj suza klizi niz obraz. Ta slika mi je gotovo slomila srce, ali kad je videla da je posmatram, obrisa suzu kao da ju je iznenadila. Kola sam zaustavio ispod vrbe, pored ulubljenog kamioneta. Prve kapi kiše već su udarale o vetrobran.

Motor automobila radio je u mestu; ponovo se zapitah je li ovo rastanak. Nisam ni stigao da smislim šta da kažem, a Savana se okrenu ka meni. „Jesi li gladan?“, upita. „U frižideru je gomila hrane.“

Nešto u njenom pogledu me je upozoravalo da treba da se zahvalim, ali sam potvrdno klimnuo glavom. „Voleo bih nešto da pojedem“, rekoh.

„Drago mi je“, nežno reče. „Večeras zaista ne želim da budem sama.“

Dok smo izlazili iz kola, kiša je već jače padala. Jurnuli smo prema ulaznim vratima, ali dok smo stigli do trema, već sam bio mokar. Moli nas je čula i pošto je Savana otvorila vrata, pas jurnu pored mene kroz kuhinju ka, pretpostavljam, dnevnoj sobi. Posmatrajući psa, razmišljao sam o svom dolasku prethodnog dana i koliko se toga promenilo otkako se nismo videli. I suviše se toga dogodilo. Slično kako sam radio u patroli u Iraku, usredsredio sam se samo na trenutno stanje, ali sam budno pazio šta će potom uslediti.

„Imamo pomalo od svega“, doviknu Savana odlazeći u kuhinju. „Moja mama sve ovo tako proživljava. Kuva. Imamo gulaš, pasulj, pileći paprikaš, pečenu svinjetinu, lasanju...“ Promolila je glavu iz frižidera kad sam ušao u kuhinju. „Jede li ti se išta posebno?“

„Svejedno mi je“, rekoh. „Šta god ti hoćeš.“

Primetih da joj je licem preletelo blago razočaranje kad sam odgovorio i smesta sam shvatio da je umorna od donošenja odluka. Nakašljah se.

„Lazanja dobro zvuči.“

„Okej“, reče. „Odmah ću staviti da se greje. Jesi li mnogo gladan ili onako?“

Razmislih. „Onako.“

„Salata? Imam crne masline i paradajz. Odlično je s prelivom i krutonima.“

„Sjajno zvuči.“

„Dobro“, reče.

„Brzo će.“

Gledao sam kako Savana vadi glavicu zelene salate i paradajz iz najniže police. Oprala ih je, iseckala i sve stavila u drvenu činiju. Odozgo je dodala masline i činiju stavila na sto. Bogato je sipala

lazanju na dva tanjira i prvi stavila u mikrotalasnu pećnicu. Pokreti su joj bili mirni, kao da joj taj jednostavni zadatak pruža sigurnost.

„Ne znam kako si ti raspoložen, ali meni bi prijala čaša vina.“ Pokazala je na malu policu na radnoj površini pored sudopere. „Imam dobar crni pinot.“

„Uzeću jednu čašu“, reko. „Hoćeš da otvorim bocu?“

„Ne, ja ću. Vadičep mi je pomalo svojeglav.“

Otvorila je bocu i sipala nam vino. Uskoro je sela naspram mene. Iz tanjira pred nama pušila se lazanja i miris me podseti koliko sam zapravo gladan. Nakon prvog zalogaja pokazah viljuškom na lazanju.

„Opa“, reko. „Ovo je zaista dobro.“

„Jeste, zar ne?“, složi se. Međutim, umesto da uzme neki zalogaj, otpila je gutljaj vina. „To je i Timovo omiljeno jelo. Nakon što smo se venčali, uvek je molio moju mamu da mu pravi lazanju. Ona obožava da kuva i srećna je kad vidi da neko uživa u njenim jelima.“

Gledao sam kako prstom prelazi preko ivice čaše. Crveno vino se na svetlosti presijavalo kao rubin.

„Ako hoćeš, ima još“, reče. „Veruj mi, učinio bi mi uslugu. Hrana uglavnom propada. Znam, trebalo bi da joj kažem da donosi manje količine, ali ne bi to dobro primila.“

„Teško joj je“, reko. „Zna da patiš.“

„Znam.“ Otpila je još malo vina.

„Ješćeš, zar ne?“, pokazah na njen nedirnuti tanjir.

„Nisam gladna“, odgovori. „Uvek je ovako kad je Tim u bolnici... podgrejem nešto, radujem se jelu, ali kad je preda mnom, ne mogu da jedem.“ Zurila je u tanjir kao da sama sebe tera da jede, a onda odmahnu glavom.

„Učini mi“, nagovarao sam je. „Uzmi malo. Moraš da jedeš.“

„Ne mogu.“

Zastah s podignutom viljuškom. „Onda jedi zbog mene. Nisam navikao da me ljudi gledaju dok jedem. Čudno mi je.“

„U redu.“ Uzela je majušni zalogaj. „Jesi li sad srećan?“

„O, da“, frknuh. „Baš sam na to mislio. Mnogo mi je prijatnije. Za desert možemo da podelimo dve mrvice. A dotad samo nastavi da držiš viljušku i pretvaraj se.“

Nasmejala se. „Drago mi je što si ovde“, reče. „Ovih dana si jedini koji bi čak i pomislio da sa mnom ovako razgovara.“

„Kako? Iskreno?“

„Da“, reče. „Verovao ili ne, tačno sam to pomislila.“ Spustila je viljušku i odgurnula tanjir ne obazirući se na moju molbu. „U tome si uvek bio dobar.“

„Sećam se da sam to isto ja mislio o tebi.“

Bacila je salvetu na sto. „To su bili dani, zar ne?“

Gledala me je tako da su mi uspomene navrle i na trenutak sam se ponovo setio svakog osećanja, svake nade i svih snova koje sam imao za nas. Opet je bila mlada žena koju sam upoznao na plaži, pred kojom je bio život, život koji sam s njom želeo da delim.

Tada je prošla rukom kroz kosu i prsten joj zablista na ruci. Spustih pogled na svoj tanjir.

„Tako nekako.“

Uzeh zalogaj hrane, uzaludno pokušavajući da izbrišem te slike. Čim sam progutao, ponovo zabodoh viljušku u lasanju.

„Šta nije u redu?“ reče. „Jesi li ljut?“

„Ne“, slagah.

„Ponašaš se kao da jesi.“

Bila je ista ona žena koju sam pamtio - izuzev što je udata. Otpih gutljaj vina - gutljaj, primetih, ravan svim njenim gutljajčićima. Naslonih se. „Zašto sam ovde, Savana?“

„Ne znam na šta misliš“, reče.

„Na ovo“, pokazah na kuhinju. „Pozivaš me na večeru, a sama nećeš da jedeš. Spominješ stare dane. Šta se dešava?“

„Ništa“, tvrdila je.

„Pa šta je onda ovo? Zašto si me pozvala da uđem?“

Umesto da odgovori, ustala je i ponovo sebi sipala vino. „Možda mi je samo trebalo da s nekim razgovaram“, prošaputa. „Kao što sam rekla, ne mogu da pričam s mamom i tatom. Ovako ne mogu da razgovaram čak ni sa Timom.“ Zvučala je gotovo poraženo. „Svakome treba neko s kim može da razgovara.“

Bila je u pravu i znao sam da jeste. Zato sam i sam došao u Lenor.

„To razumem“, rekoh zatvarajući oči. Kad sam ih otvorio, osetio sam kako me Savana odmerava. „Samo nisam siguran šta da radim

sa svim ovim. Sa prošlošću. Sa nama. S tim što si udata. Čak i sa onim što se događa Timu. Ništa nema smisla.“

Gorko se osmehnula. „A misliš da meni ima smisla?“

Ćutao sam, a ona spusti čašu. „Hoćeš da znaš istinu?“, upita i ne sačeka moj odgovor. „Samo pokušavam da preguram dan i da mi ostane dovoljno snage da se suočim sa sutrašnjim.“ Zatvorila je oči kao da joj je priznanje bolno, a zatim ih opet otvori. „Znam šta i dalje osećaš prema meni i volela bih da ti kažem kako potajno želim da saznam sve kroz šta si prošao otkako sam ti poslala ono užasno pismo.“ Oklevala je. „Ne znam da li zaista želim da saznam. Znam jedino da sam se juče kad si se pojavio osećala... okej. Ni sjajno, ni dobro, ni loše. I u tome je suština. Poslednjih šest meseci se samo loše osećam. Budim se svakog dana nervozna i napeta i ljuta i nemoćna i uplašena da ću izgubiti čoveka za koga sam se udala. To je sve što osećam dok sunce ne zađe“, nastavi. „Svakog dana, po čitav dan, u poslednjih šest meseci. To je moj život sada, ali teško je što znam da će nadalje biti samo gore. Sada je tu i obaveza da pokušam pronaći način na koji bih nekako pomogla svom mužu. Da pokušam pronaći lečenje koje bi mu pomoglo. Da pokušam da mu spasem život.“

Zastala je i zagledala se u mene, nastojeći da oceni moju reakciju.

Znao sam da postoje reči utehe za Savanu, ali kao i obično, nisam znao šta da kažem. Znao sam samo da je ona i dalje žena u koju sam se nekad zaljubio, žena koju i dalje volim, ali koju nikad ne mogu imati.

„Izvini“, na kraju reče, iscrpljena. „Nisam nameravala da te dovedem u neprijatnu situaciju.“ Slabašno se osmehnula. „Samo sam htela da znaš da mi je drago što si ovde.“

Zagledao sam se u šaru drveta od kojeg je napravljen sto, trudeći se da obuzdam svoja osećanja. „Dobro“, rekoh.

Prišla je stolu. Nasula mi je još vina iako sam popio samo onaj jedan veliki gutljaj. „Otvorim ti svoju dušu, i sve što imaš da kažeš je: 'Dobro'?“

„Šta želiš da kažem?“

Savana se okrenu i pođe ka kuhinjskim vratima. „Mogao si reći da je i tebi drago što si došao“, reče jedva čujnim glasom.

S tim rečima nestade. Nisam čuo da se otvaraju ulazna vrata, pa sam zaključio da se povukla u dnevnu sobu.

Mučila me je njena primedba, ali nisam hteo da krenem za njom. Sve se između nas promenilo i više nije moglo biti isto kao nekad. Tvrdooglavo i prkosno sam nastavio da jedem lazanju, pitajući se šta Savana želi od mene. Ona je napisala pismo, ona je prekinula našu vezu. Ona se udala. Je li trebalo da se pretvaramo da se ništa od svega toga nije dogodilo?

Završio sam s jelom i oba tanjira odneo u sudoperu i isprao ih. Kroz kišom umrljani prozor video sam svoja kola i znao sam da treba jednostavno da odem ne osvrćući se. Oboma bi nam tako bilo lakše. Ali kad sam hteo da iz džepa izvadim ključeve, zaledih se. Pored dobovanja kiše po krovu čuo sam zvuk koji je dopirao iz dnevne sobe, zvuk koji je ublažio moj gnev i zbunjenost. Savana je, shvatih, plakala.

Pokušao sam da se ne obazirem, ali nisam mogao. Uzeo sam čašu s vinom i prešao u dnevnu sobu.

Savana je sedela na sofi i obema rukama držala čašu s vinom. Podigla je pogled kad sam ušao.

Napolju je počeo da duva vetar, a kiša se pretvarala u pljusak. Kroz prozor je blesnula munja za kojom je stigla tutnjava groma, duga i mukla.

Seo sam pored nje, spustio čašu na stočić i osvrnuo se. Na polici iznad kamina stajale su Timove i Savanine fotografije s venčanja; na jednoj su sekli tortu, a druga je snimljena u crkvi. Lice joj je bilo ozareno i zažalio što na toj fotografiji pored nje nisam ja.

„Izvini“, reče. „Znam da ne treba da plačem, ali ne mogu da se suzdržim.“

„Razumljivo je“, promrmljah. „Mnogo toga ti se dešava.“

U tišini sam slušao kako kiša udara o prozorska okna.

„Prilično je jaka oluja“, primetih hvatajući se za reči koje bi ispunile napetu tišinu.

„Da“, reče jedva i slušajući.

„Misliš li da će Alan biti dobro?“

Lupkala je prstima o čašu. „Neće krenuti dok kiša ne prestane. Ne voli munje. Ali ovo ne bi trebalo dugo da traje. Vetar će oluju odneti

prema obali. Makar je tako u poslednje vreme.“ Oklevala je. „Sećaš li se one naše oluje? Kad sam te odvela u kuću koju smo gradili?“

„Naravno.“

„Još mislim na tu noć. Tada sam ti prvi put rekla da te volim. Setila sam se te noći pre svega nekoliko dana. Sedela sam ovde baš kao sad. Tim je bio u bolnici, Alan s njim i dok sam posmatrala kišu, svega sam se setila. Slike su mi bile toliko žive, kao da se sve netom odigralo. A onda je kiša prestala i znala sam da je vreme da nahranim konje. Ponovo sam se vratila svakodnevnom životu i odjednom mi se učinilo kao da sam sve izmislila. Kao da se to nekom drugom dogodilo, nekom koga više i ne poznajem.“

Nagnula se prema meni. „Čega se ti najviše sećaš?“, upita.

„Svega“, rekoh.

Pogleda me ispod oka. „Ničeg naročito?“

U sobi je zbog oluje bilo mračno i intimno; osetih jezu zbog grešne slutnje kuda bi sve ovo moglo odvesti. Želeo sam je kao što nikog nikad nisam želeo, ali sam bio svestan da Savana više nije moja. Osećao sam Timovo prisustvo svuda oko sebe i znao sam da Savana, u stvari, nije sasvim pribrana.

Otpio sam gutljaj vina, pa spustio čašu na sto.

„Ne.“ Glas mi je bio miran. „Ničeg naročito. Ali zato si uvek i htela da gledam mesec, zar ne? Da bih se svega sećao?“

Nisam kazao da i dalje izlazim da gledam mesec i pitao sam se, uprkos griži savesti što sam uopšte tu, gleda li ga i ona.

„Znaš čega se ja najviše sećam?“ upita. „Kad sam Timu razbio nos?“

„Ne.“ Nasmeha se, pa se uozbilji. „Sećam se kad smo odlazili u crkvu. Shvataš li da sam te jedino tada videla u odelu? Trebalo bi češće da se doteruješ. Lepo izgledaš.“ Činilo se da razmišlja o tome, a zatim me pogleda.

„Viđaš li se s nekim?“ upita.

„Ne.“

Klimnula je glavom. „Tako sam i mislila. Inače bi to spomenuo.“

Okrenula se ka prozoru. U daljini sam video kako konj galopira na kiši.

„Ubrzo ću morati da ih nahranim. Sigurna sam da se već pitaju gde sam.“

„Neće im ništa biti“, uveravao sam je.

„Lako je tebi da kažeš. Veruj mi, kad su gladni, nervozni su kao i ljudi.“

„Mora da ti je teško da o svemu ovom sama vodiš računa.“

„Jeste. Ali šta mogu da radim? Makar naš poslodavac ima razumevanja. Tim je na odobrenom odsustvu, a kad god je u bolnici, dozvoljavaju mi da slobodne dane uzimam koliko god mi treba.“
Zatim se našali: „Isto kao u vojsci, zar ne?“

„O, da. Sasvim isto.“

Zakikota se, pa se opet pribra. „Kako je bilo u Iraku?“

Spremao sam se opet za priču o pesku, ali umesto toga rekoh: „Teško je opisati.“

Savana je čekala a ja uzeh čašu s vinom; odugovlačio sam. Nisam bio siguran želim li o tome da govorim, čak i s njom. Ali nešto se događalo između nas, nešto što sam i želeo, ali i nisam. Prisilio sam se da pogledam u Savaninu burmu i pretpostavio da bi se kasnije nesumnjivo osećala kao da je izdala Tima. Sklopio sam oči i započeo priču od one noći kad je počela invazija.

Ne znam koliko dugo sam govorio, ali kad sam završio, kiša je prestala. Sunce još nije sasvim zašlo, pa je obzorje blistalo u duginim bojama. Savana je ponovo sebi nasula vina. Kad sam začutao, bio sam sasvim iscrpljen i znao sam da o tome više nikad neću govoriti.

Savana je ćutala dok sam pričao; tek tu i tamo bi mi postavila pitanje da mi da do znanja da me pažljivo sluša.

„Nisam to tako zamišljala“, reče.

„Je li?“, upitah.

„Kad pregledaš naslove ili čitaš novine, imena vojnika i gradova u Iraku uglavnom su puke reči. Ali za tebe je to lično... stvarno. Možda previše stvarno.“

Više ništa nisam imao da kažem; osetih kako me jeuhvatila za ruku. Od njenog dodira nešto u meni poskoči. „Kamo sreće da nikad nisi morao sve to da doživiš.“

Stisnuo sam joj ruku i osetio kako mi uzvraća. A kad ju je pustila i dalje sam osećao dodir njenih prstiju i gledao, kao nanovo otkrivenu staru naviku, kako stavlja pramen kose iza uveta. Prizor mi je bio bolan.

„Čudna je sudbina“, reče gotovo šapatom. „Jesi li ikad zamišljao da će ti život biti ovakav?“

„Ne“, odgovorih.

„Ni ja“, reče. „Kad si se prvi put vratio u Nemačku, jednostavno sam znala da ćemo se ti i ja jednog dana venčati. Ni u šta u životu nisam bila sigurnija nego u to.“

Zurio sam u čašu dok je govorila.

„A onda, na tvom drugom dopustu, u to sam bila još sigurnija. Naročito nakon što smo vodili ljubav.“

„Nemoj...“ Odmahnuh glavom. „Nemoj o tome.“

„Zašto“, upita. „Kaješ li se?“

„Ne.“ Nisam mogao da je pogledam. „Naravno da ne. Ali sada si udata.“

„Ali to se dogodilo“, reče. „Želiš li da to jednostavno zaboravim?“

„Ne znam“, reko. „Možda.“

„Ne mogu“, reče, iznenađena i povređena. „To mi je bio prvi put. Nikada to neću zaboraviti i to će mi samo po sebi uvek biti nešto posebno. Ono što se odigralo među nama bilo je prelepo.“

Nisam sebi verovao, pa ništa nisam odgovorio, a časak kasnije i ona se izgleda pribrala. Nagnula se napred i upitala: „Kad si saznao da sam se udala za Tima, šta si pomislio?“

Nisam odmah odgovorio nastojeći da pažljivo odaberem reči. „Moja prva pomisao bila je da to na izvestan način ima smisla. On je u tebe godinama bio zaljubljen. Shvatio sam to onog trenutka kad sam ga upoznao.“ Rukom sam prešao preko lica. „A posle sam se osećao... protivrečno. Bilo mi je drago što si odabrala nekog kakav je on zato što je dobar momak i vas dvoje imate mnogo zajedničkog, ali opet, bio sam... tužan. Nismo još dugo morali da čekamo. Sada bi prošlo već dve godine od mog izlaska iz vojske.“

Stisnula je usne. „Žao mi je“, promrmlja.

„I meni.“ Pokušah da se osmehnem. „Ako hoćeš da znaš moje iskreno mišljenje, mislim da je trebalo da me čekaš.“

Nesigurno se nasmejala i iznenadnih se kad ugledah čežnju na njenom licu. Posegnula je za čašom vina.

„I o tome sam razmišljala. Gde bismo bili, gde bismo živeli, kako bi nam život izgledao. Pogotovo u poslednje vreme. Sinoć kad si otišao, samo sam o tome mislila. Znam da to zvuči strašno, ali

poslednje dve godine sam pokušavala da sebe ubedim da naša ljubav, čak i da je stvarna, nikad ne bi opstala.“ Žalost joj se ogledala na licu. „Ti bi se stvarno mnome oženio, zar ne?“

„Bez razmišljanja. I sad bih da mogu.“

Prošlost se odjednom nadvi nad nas, obuže nas svom snagom.

„Bilo je to stvarno, zar ne?“ Glas joj je drhtao. „Ti i ja?“

U očima joj se ogledalo sivilo sumraka dok je čekala moj odgovor. U trenucima koji su prolazili osetio sam kako smo oboje svesni bremena Timove prognoze. Misli su mi jurile, morbidne i pogrešne, ali ipak su bile tu. Mrzeo sam sebe što i pomišljam na život posle Tima i pokušavao sam da tu sliku odagnam.

Ali nisam mogao. Želeo sam da Savanu uzmem u naručje, da je zagrlim, da ponovo osetim sve ono što smo izgubili u godinama dok smo bili razdvojeni. Nagonski sam se naginjao prema njoj.

Savana je znala šta će se dogoditi, ali se nije odmaknula. Ne odmah. Kad su se moje usne, međutim, primakle njenima, brzo se okrenula i vino iz čaše koju je držala u ruci proli se na nas oboje.

Skočila je na noge, spustila čašu na sto i odmaknula bluzu od sebe.

„Izvini“, reko.

„Nema veze“, reče. „Ali idem da se presvučem. Moram ovo da operem. Ovo mi je jedna od omiljenih bluza.“

„Okej“, reko.

Gledao sam kako iz dnevne sobe odlazi niz hodnik. Skrenula je desno u spavaću sobu i kad je zamakla, opsovao sam. Vrteo sam glavom čudeći se sopstvenoj gluposti, a zatim primetih vino i na svojoj košulji. Ustao sam i krenuo niz hodnik tražeći kupatilo.

Nasumice sam otvorio vrata i susreo se sa svojim odrazom u kupatilskom ogledalu. U njemu sam kroz odškrinuta vrata spavaće sobe video i Savanu. Bila mi je okrenuta leđima a od struka nagore naga i premda sam pokušao, nisam mogao da skrenem pogled.

Mora da je osetila kako je gledam, jer je preko ramena pogledala u mene. Mislio sam da će naglo zatvoriti vrata ili se pokriti, ali nije. A onda se lagano okrenula.

Stajali smo gledajući se u ogledalu, razdvojeni samo uzanim hodnikom. Usne su joj bile blago razdvojene, bradu je malo podigla; znao sam da nikad, i da živim hiljadu godina, neću zaboraviti koliko je lepa bila u tom trenutku. Želeo sam da pređem hodnik i odem do

nje znajući da me želi koliko i ja nju. Ali ostao sam gde sam, zadržan mišlju da će me jednog dana mrzeti zbog onog za čim smo oboje očigledno žudeli.

I Savana, koja me je poznavala bolje nego iko drugi, spusti pogled kao da je odjednom došla do iste spoznaje. Okrenula se u trenutku kad su se ulazna vrata otvorila i glasan jauk se prolomio kroz tamu.

Alan...

Okrenuh se i jurnuh u dnevnu sobu; Alan je već stigao u kuhinju i čuo sam kako otvara ormariće i lupa vratima ne prestajući da jauče, gotovo kao da umire. Zastadoh ne znajući šta da činim. Trenutak kasnije Savana projuri kraj mene popravljajući košulju.

„Alane! Stižem!“ vikala je izbezumljeno. „Sve će biti u redu!“

Alan je i dalje vrištao, i dalje lupao vratima kuhinjskih ormarića.

„Trebala ti pomoć?“ doviknuh joj.

„Ne.“ Snažno odmahnu glavom. „Pusti mene. Ponekad se ovo dešava kad se vrati iz bolnice.“

Dok je hitala u kuhinju, jedva sam čuo kako mu se obraća. Glas joj se bezmalo nije čuo od buke, ali je bila uporna i kad sam se malo pomerio, videh je da stoji pored njega i pokušava da ga smiri. Činilo se da nema nikakve promene i osetih potrebu da pomognem, ali Savana ostade mirna. Istrajno mu je govorila, a zatim ga uhvatila za ruku kojom je udarao vratima.

Najzad, posle naizgled čitave večnosti, lupanje se uspori i postade ritmičnije, a zatim i sasvim utihnu. Alanovi krici su sledili isti obrazac. Savanin glas je sada bio tih i više nisam jasno čuo šta govori.

Seo sam na sofu. Posle nekoliko minuta ustadoh i priđoh prozoru. Pao je mrak; oblaci su prošli a iznad planina se video kovitlac zvezda. Pitajući se šta se dešava, pomerio sam se na mesto odakle sam iz dnevne sobe mogao da vidim kuhinju.

Savana i Alan su sedeli na kuhinjskom podu. Ona se leđima naslonila na ormarić, a Alanova glava joj je počivala na grudima; nežno ga je milovala po kosi. Oči su joj bile pune suza, ali sam video koliko se trudi i znao da je rešena da mu ne pokaže koliko pati.

„Volim ga“, čuh kako Alan kaže. Nestalo je dubokog glasa koji sam čuo u bolnici; ovo je zvučalo kao bolno preklinjanje uplašenog malog dečaka.

„Znam, dušo. I ja ga volim. Mnogo ga volim. Znam da se plašiš, ali i ja se plašim.“

Po njenom glasu sam shvatio da iskreno to misli.

„Volim ga“, ponovi Alan.

„Izaći će iz bolnice za neki dan. Lekari čine sve što mogu.“

„Volim ga.“

Poljubila ga je u kosu. „I on tebe voli, Alane. I ja te volim. I znam da jedva čeka da opet zajedno jašete. Rekao mi je. I veoma je ponosan na tebe. Stalno mi govori da odlično radiš.“

„Plašim se.“

„I ja, dušo. Ali lekari čine sve što mogu.“

„Volim ga.“

„Znam. I ja ga volim. Više nego što možeš da zamisliš.“

Nastavio sam da ih posmatram, odjednom svestan da ne pripadam ovamo. Sve vreme dok sam tu stajao, Savana nijednom nije podigla pogled i osetih kako me duša boli zbog svega što smo izgubili.

Izvadio sam ključeve iz džepa i krenuo, osećajući kako mi suze nadiru. Otvorio sam vrata i znao sam da, uprkos glasnoj škripi, Savana ništa neće čuti.

Teškim korakom sam sišao niz stepenice zapitan jesam li ikad u životu bio ovoliko umoran. Kad sam se posle vozio prema motelu i slušao zvuk automobilskog motora čekajući da se na semaforu promeni svetlo, znao sam da će prolaznici videti muškarca koji plače, muškarca kome suze liju kao da nikad neće prestati.

Ostatak večeri sam proveo sam u motelskoj sobi. Čuo sam kako napolju neznanci prolaze pored mojih vrata i za sobom vuku prtljag na točkićima. Kad bi se neka kola parkirala, farovi bi mi na tren osvetlili sobu šarajući sablasne slike po zidovima. Ljudi u pokretu, ljudi čiji život ide dalje. Ležao sam na krevetu, ispunjen zavišću, i pitao se hoću li ikad biti u stanju da isto to kažem za sebe.

Nisam se trudio da zaspim. Razmišljao sam o Timu, ali začudo, umesto iznurenog tela koje sam video u bolničkoj sobi, preda mnom je bio mladić koga sam upoznao na plaži, uredni student koji se svima smešio. Mislio sam na svog tatu i pitao se kako li je proveo poslednje nedelje života. Pokušavao sam da zamislim bolničko osoblje kako ga sluša dok priča o novčićima i nadao se da je direktor

bio u pravu kad mi je rekao da je moj otac mirno umro u snu. Mislio sam na Alana i nepoznati svet u kojem je živeo. Ali najviše sam mislio na Savanu. Proživljavao sam ponovo dan koji smo proveli zajedno i neprestano razmišljao o prošlosti, trudeći se da se otrgnem praznini koju nisam mogao da odagnam.

Ujutro sam posmatrao izlazak sunca, zlatnožutu kuglu koja se rađa iz zemlje. Istuširao sam se i ono malo stvari što sam uneo u sobu odneo u kola. U restoranu naspram motela naručio sam doručak, ali kad je preda me stavljen tanjir iz kojeg se pušila hrana, odgurnuo sam ga i prihvatio se šolje s kafom, razmišljajući je li Savana već ustala i nahranila konje.

U devet ujutro sam stigao u bolnicu. Upisao sam se u knjigu posetilaca i liftom se popeo na treći sprat; prolazio sam istim hodnikom kojim sam išao prethodnog dana. Vrata Timove sobe bila su poluotvorena i čuo sam zvuke televizijskog programa.

Ugledao me je i iznenađeno se osmehnuo. „Zdravo, Džone“, reče i ugasi televizor. „Uđi. Samo prekraćujem vreme.“

Seo sam na istu stolicu na kojoj sam sedeo prethodnog dana i tad primetih da više nije onako bled. S naporom se uspravio u krevetu, a zatim se ponovo usredsredio na mene.

„Otkud ti ovako rano?“

„Spremam se da pođem“, rekoh. „Moram da stignem na sutrašnji let za Nemačku. Znaš kako je.“

„Da, znam.“ Klimnu glavom. „Nadam se da ću kasnije u toku dana izaći iz bolnice. Prošlu noć sam prilično dobro proveo.“

„Odlično“, rekoh. „Drago mi je da to čujem.“

Pomno sam ga posmatrao, tragao za znacima sumnjičavosti u njegovom pogledu, nekom slutnjom o onome što se prošle noći umalo nije dogodilo, ali nisam video ništa.

„Zašto si zapravo došao, Džone?“ upita.

„Nisam siguran“, priznadoh. „Samo sam osetio da moram da te vidim. I da možda i ti želiš da vidiš mene.“

Klimnuo je glavom i okrenuo se prema prozoru; iz njegove sobe se nije videlo ništa izuzev ogromnog rashladnog uređaja. „Hoćeš da čuješ šta je najgore u svemu ovome?“ Nije sačekao odgovor. „Zabrinut sam zbog Alana“, reče. „Znam šta se sa mnom događa. Znam da mi izgledi nisu veliki i da postoji velika šansa da ne

preživim. To mogu da prihvatim. Kao što sam ti juče rekao, nisam izgubio veru i znam, ili se makar nadam, da me čeka nešto bolje. A Savana... znam da će, ako se meni zaista nešto desi, biti skrhana. Ali znaš šta sam naučio kad sam izgubio roditelje?“

„Da život nije pravedan?“

„Da, to svakako. Ali i da je moguće nastaviti dalje ma koliko nemoguće da izgleda i da s vremenom tuga... umine. To će se dogoditi Savani. Mlada je i jaka i biće u stanju da nastavi. Ali Alan... Ne znam šta će biti s njim. Ko će o njemu voditi računa? Gde će on živeti?“

„Savana će se starati o njemu.“

„Znam da hoće. No je li to pravedno prema njoj? Očekivati da nosi to breme?“

„Nije važno je li pravedno. Ona neće dozvoliti da mu se išta desi.“

„Kako? Mora da ide na posao, a ko će onda paziti na Alana? Ne zaboravi, još je mlad. Tek mu je devetnaest. Treba li da očekujem da će o njemu brinuti narednih pedeset godina? Za mene je to jednostavno. On mi je brat. Ali Savana...“ Zavrte glavom. „Mlada je i lepa. Je li pravedno očekivati da se ona više nikad ne uda?“

„O čemu pričaš?“

„Hoće li njen budući muž hteti da brine o Alanu?“

Kad mu ništa ne odgovorih, podiže obrve. „Bi li ti hteo?“ upita.

Zaustio sam da odgovorim, ali ne prozborih ni reč. Na licu mu se ukaza blaži izraz.

„O tome razmišljam dok ležim ovde. Mislim, kad mi nije loše. Zapravo, razmišljam o mnogo čemu. I o tebi.“

„O meni?“

„Još je voliš, zar ne?“

Trudio sam se da mi se ništa ne vidi na licu, ali mu je ipak bilo jasno. „U redu je“, reče. „Već znam. Uvek sam znao.“ Izgledao je gotovo čežnjivo. „Još se sećam Savaninog lica kad je prvi put pričala o tebi. Nikad je takvu nisam video. Bio sam srećan jer sam u tebe odmah imao poverenja. Toliko si joj nedostajao one prve godine kad si otišao. Kao da joj se srce slamalo malo-pomalo svakog dana. Samo je o tebi mislila. A onda je saznala da se ne vraćaš, na kraju smo bili u Lenoru, moji roditelji su poginuli i...“ Zaćuta. „Oduvek si znao da sam zaljubljen u nju, zar ne?“

Klimnuh glavom.

„Znao sam.“ Nakašlja se. „Volim je od njene dvanaeste godine. I postepeno se i ona zaljubila u mene.“

„Zašto mi to govoriš?“

„Zato“, reče, „što nije bilo isto. Znam da me voli, ali me nikad nije volela kao što je volela tebe. Nikad prema meni nije osećala onu vatrenu strast, ali smo stvarali lep zajednički život. Bila je veoma srećna kad smo počeli da radimo na ranču... a meni je bilo drago što sam mogao da joj nešto takvo priuštim. Onda sam se razboleo, ali je uvek bila ovde i brinula o meni kao što bih i ja brinuo o njoj da se to njoj događa.“ Zastade, tražeći prave reči; na licu sam mu video patnju.

„Juče, kad si ušao, video sam kako te gleda i znao sam da te još voli. Štaviše, znam da će te uvek voleti. Srce mi se slama zbog toga, ali znaš šta? Još je volim, a za mene to znači da joj želim samo da bude srećna. Želim to više nego išta drugo. I to je sve što ću joj uvek želeti.“

Grlo mi se toliko osušilo da sam jedva mogao da progovorim. „Šta hoćeš da kažeš?“

„Hoću da kažem, ne zaboravi Savanu ako se meni nešto desi. I obećaj da ćeš je uvek čuvati isto kao ja.“

„Time...“

„Ne govori, Džone.“ Podiže ruku ili da me prekine ili da mi mahne u znak pozdrava. „Samo zapamti šta sam rekao, okej?“

Kad se okrenuo, znao sam da je naš razgovor završen. Izašao sam tiho iz sobe i zatvorio vrata za sobom.

Pred bolnicom sam žmirkao na jarkom jutarnjem suncu. Čuo sam kako ptice cvrkuću na drveću, ali premda sam pokušavao da ih uočim, nisam ih ugledao.

Parking je bio poluprazan. Tu i tamo sam video kako ljudi idu ka ulazu ili se vraćaju u kola. Svi su izgledali umorno kao i ja, kao da je optimizam koji su pokazivali pred svojim u bolnici nestajao istog trenutka kad bi ostali sami. Znao sam da su čuda uvek moguća ma koliko da je neko bolestan, i da žene na porođajnom odeljenju osećaju radost dok u naručju drže novorođenčad, ali sam osećao da se, kao i ja, posetioци u bolnici uglavnom jedva drže.

Seo sam na klupu pitajući se zašto sam došao i pozeleo da nisam. U mislima sam neprestano ponavljao razgovor s Timom, a slika patnje na njegovom licu naterala me da zažmurim. Prvi put u životu je moja ljubav prema Savani izgledala nekako... *pogrešno*. Ljubav treba da donese radost, treba čoveku da donese mir, ali u ovom trenu donosila je samo bol. Timu, Savani, čak i meni. Nisam došao da bih Savanu dovodio u iskušenje ni da bih joj upropastio brak.. ili možda jesam? Nisam bio siguran da sam plemenit koliko sam mislio da jesam, i to saznanje u meni ostavi veliku prazninu.

Izvadio sam Savaninu sliku iz novčanika. Bila je izgužvana i pohabana. Dok sam posmatrao njen lik, pitao sam se šta će doneti naredna godina. Nisam znao hoće li Tim biti živ ili mrtav i trudio sam se da o tome ne mislim. Znao sam da bez obzira na to šta će se dogoditi, odnos između Savane i mene neće biti kao nekad. Sreli smo se u bezbrižnim vremenima, u času koji je mnogo obećavao; sada su tu bile surove lekcije stvarnog života.

Protrljao sam slepoočnice, pogođen pomišlju da Tim zna šta se prošle noći zamalo odigralo između Savane i mene, da je to čak možda i očekivao. Iz njegovih reči je to bilo jasno, kao i njegova molba da obećam kako ću je voleti jednako odano kao on. Znao sam tačno šta je predlagao da uradim ukoliko umre, ali sam se zbog njegove dozvole osećao još gore.

Najzad sam ustao i lagano se uputio prema kolima. Nisam bio siguran kuda želim da odem, samo sam znao da moram što dalje od bolnice. Morao sam da odem iz Lenora, makar samo da sebi pružim priliku da razmislim. Zavukao sam ruke u džepove i izvadio ključeve.

Tek tada sam shvatio da je Savanin kamionet parkiran pored mojih kola. Savana je sedela na prednjem sedištu, a kad je videla da prilazim, otvori vrata i izađe. Čekala me je i popravljala bluzu dok sam se približavao.

Zaustavio sam se malo dalje od nje.

„Džone“ reče, „sinoć si otišao bez pozdrava.“

„Znam.“

Klimnu glavom. Oboje smo znali razlog.

„Kako si znala da sam ovde?“

„Nisam“, reče. „Svratila sam u motel i rekli su mi da si se odjavio. Kad sam stigla ovamo, videla sam tvoja kola i odlučila da te

sačekam. Jesi li video Tima?“

„Jesam. Bolje mu je. Misli da će ga danas pustiti iz bolnice.“

„Dobra vest“, reče. Pokaza na moja kola. „Odlaziš li iz grada?“

„Moram da se vratim. Završilo mi se odsustvo.“

Prekrstila je ruke. „Jesi li nameravao da dođeš i oprostiš se?“

„Ne znam“, priznadoh. „Nisam o tome razmišljao.“

Na licu joj videh blesak bola i razočaranja. „O čemu ste ti i Tim pričali?“

Pogledah preko ramena u bolnicu, a zatim u nju.

„Verovatno bi trebalo da to pitanje postaviš njemu.“

Usne su joj se stisle u tanku liniju, a telo kao da joj se ukočilo. „Dakle, ovo je rastanak?“

Čuh automobilsku sirenu na drumu i videh kako vozila naglo usporavaju. Vozač crvene tojote skrenuo je u drugu traku trudeći se da zaobiđe gužvu. Dok sam posmatrao, znao sam da odugovlačim i da Savana zaslužuje odgovor.

„Da“, rekoh polako se okrećući prema njoj. „Mislim da jeste.“

Videh kako su joj zglobovi na prstima pobeleli. „Mogu li da ti pišem?“

Prisilio sam se da ne skrenem pogled, žaleći što nam sudbina nije drugačija. „Nisam siguran da je to dobra ideja.“

„Ne razumem.“

„Razumeš, razumeš“, rekoh. „Udata si za Tima, a ne za mene.“ Zastadoh skupljajući snagu za sledeće što sam želeo da kažem. „On je, Savana, dobar čovek. Bolji čovek od mene, to je sigurno, i drago mi je što si se udala za njega. Ma koliko da te volim, neću da zbog toga rasturim vaš brak. Duboko u duši ni ti to ne želiš. Čak i ako me voliš, voliš i njega. Malo mi je vremena trebalo da to shvatim, ali sam siguran u to.“

O Timovoj neizvesnoj budućnosti ništa nije rečeno; video sam kako joj suze naviru na oči.

„Hoćemo li se ikad ponovo videti?“

„Ne znam.“ Reči su mi gorele u grlu. „Ali se nadam da nećemo.“

„Kako možeš to da kažeš?“, upita a glas joj zadrhta.

„Zato što to znači da će Tim ozdraviti. A imam osećaj da će na kraju sve biti onako kako treba.“

„Ne možeš to da kažeš! Ne možeš to da obećaš!“

„Ne“, reko, „ne mogu.“

„Pa zašto onda sada mora da se završi? Ovako?“

Suza joj se skotrlja niz obraz i uprkos tome što sam znao da jednostavno treba da odem, zakoračih ka njoj. Kad sam se primaknuo, nežno joj obrisah obraz. U očima joj videh strah i tugu, bes i nevericu. Ali iznad svega, videh kako me očima moli da se predomislim. Progutah knedlu.

„Udata si za Tima i potrebna si svome mužu. Cela. Nema mesta za mene i oboje znamo da i ne treba da ga bude.“

Kako su joj suze krenule niz lice, osetih da i meni naviru. Nagnuo sam se i nežno poljubio Savanine usne, a zatim je uzeo u naručje i snažno zagrljeh.

„Volim te, Savana, i uvek ću te voleti“, tiho reko. „Ti si najbolje što mi se u životu dogodilo. Bila si mi najbolji prijatelj i ljubavnica, i ne kajem se ni zbog jednog trenutka. Zbog tebe sam se ponovo osetio živim, a iznad svega, dala si mi mog oca. Zbog toga te nikad neću zaboraviti. Žao mi je što ovako mora biti, ali ja moram da idem a ti moraš da vidiš svoga muža.“

Dok sam govorio, osetio sam kako se trese od jecaja i dugo sam je potom držao u naručju. Kad smo se najzad razdvojili, znao sam da sam je poslednji put držao u naručju.

Uzmaknuo sam gledajući je netremice u oči.

„I ja tebe volim, Džone“, reče.

„Zbogom.“ Podigoh ruku.

I tada obrisa lice i krenu prema bolnici.

Oproštaj je bio nešto najteže u mom životu. Želeo sam da okrenem kola i pojurim ka bolnici, da joj kažem kako će uvek moći da se osloni na mene, da joj poverim šta mi je Tim rekao. Ali nisam.

Na izlasku iz grada zaustavio sam se pred malom prodavnicom mešovite robe. Sipao sam benzin; kupio flašu vode. Kad sam prišao kasi, ugledah ćup koji je vlasnik postavio da bi skupio novac za Tima i zagledah se. Ćup je bio prepun sitniša i papirnih novčanica; na nalepnici je pisao naziv računa u nekoj lokalnoj banci. Zamolio sam čoveka za kasom da mi rasitni nekoliko dolara.

Zanemio od bola, vratio sam se u kola. Otvorio sam vrata i pretražio dokumenta koja mi je advokat dao, pa sam uzeo olovku.

Našao sam šta sam tražio, a zatim otišao u govornicu. Pozvao sam službu informacija; morao sam snažno pritisnuti slušalicu na uvo da bih čuo kompjuterizovani glas koji mi dade broj koji sam tražio. Zapisah ga na dokumentima i prekidoih vezu. Ubacio sam novčiće, pozvao broj u inostranstvu i čuo automatsku poruku da ubacim još novca. Ubacio sam još nekoliko kovanica. Ubrzo sam čuo kako zvoni telefon.

Kad se veza uspostavila, predstavio sam se čoveku koji mi se javio i pitao seća li me se.

„Naravno da te se sećam, Džone. Kako si?“

„Dobro, hvala. Otac mi je preminuo.“

Nastade kratka stanka. „Žao mi je što to čujem“, reče. „Jesi li dobro?“

„Ne znam“, rekoh.

„Mogu li nešto da učinim?“

Zatvorih oči misleći na Savanu i Tima, nadajući se da će mi tata nekako oprostiti ono što sam se spremao da učinim. „Da“, obratih se prodavcu novčića, „zapravo možete. Želim da prodam očevu zbirku i novac mi treba što pre.“

Epilog

Lenor, 2006.

Šta znači istinski voleti nekog?

Opet razmišljam o tome dok sedim na padini i gledam kako se Savana kreće između konja. Na trenutak se prisetim one noći kad sam došao na ranč da je nađem... ali ta poseta, od koje je prošlo sad već godinu dana, sve više i više mi izgleda kao san.

Prodao sam novčiće za manje nego što su vredeli; znao sam da će komad po komad očeva zbirka završiti kod ljudi kojima do tih novčića nikad nije bilo toliko stalo kao mom ocu. Na kraju sam sačuvao samo novčić sa glavom bizona, jer jednostavno nisam mogao podneti da se od njega rastavim. Izuzev fotografije, to je sve što mi je ostalo od oca i uvek ga nosim sa sobom. On mi je nekakva amajlija koja u sebi sadrži sve moje uspomene na tatu; tu i tamo ga izvadim iz džepa i gledam. Pređem prstima preko plastične kutijice u kojoj je novčić i odjednom vidim tatu kako čita *Sivu stranu* u kancelariji ili namirišem slaninu što cvrči u kuhinji. To mi izazove osmeh i na trenutak osećam da više nisam sam.

Ipak jesam i nekako sam svestan da ću uvek biti. Za trenutak prekidam razmišljanje dok u daljini razaznajem Savanin i Timov obris; drže se za ruke dok idu prema kući; vidim ih kako se dodiruju na način koji svedoči o iskrenoj međusobnoj ljubavi. Dobro izgledaju kao par, moram da priznam. Kad Tim pozove Alana, on im se pridružuje, pa sve troje ulaze u kuću. Pitam se načas o čemu razgovaraju, pošto me zanimaju mali detalji njihovog života, ali sam savršeno svestan da se to mene ne tiče. Čuo sam, međutim, da Tim više ne dobija terapiju i da ljudi u gradu očekuju da se oporavi.

Saznao sam to od lokalnog advokata koga sam angažovao kad sam poslednji put bio u Lenoru. Ušao sam u njegovu kancelariju sa čekom i zamolio ga da ček deponuje na račun za Timovo lečenje. Znao sam da advokat ne može da priča o onome što čuje od svog klijenta, i znao sam da nikome u gradu ništa neće reći. Bilo je važno ne dozvoliti da Savana sazna šta sam uradio. U braku ima mesta samo za dvoje.

Zamolio sam ga, međutim, da me obaveštava i protekle godine sam nekoliko puta s njim razgovarao iz Nemačke. Ispričao mi je da je

Savana, kad joj je rekao da njegov klijent želi da da donaciju da oстане anonimna - ali da zahteva obaveštenja o Timovom stanju - zaplakala saznajući koliki je iznos. Rekao mi je da je u roku od nedelju dana odvela Tima u *M.D. Anderson* i saznala da je Tim idealan kandidat za testiranje vakcine koju su u *M.D. Andersonu* planirali da započnu u novembru. Ispričao mi je da je pre no što je obuhvaćen istraživanjem, Tim dobijao biohemoterapiju i pomoćnu terapiju i da se lekari nadaju da će lečenje uništiti maligne ćelije koje su mu se stvarale u plućima. Pre dva meseca advokat me je pozvao i obavestio me da je lečenje bilo uspešnije nego što su se čak i lekari nadali i da se Timova bolest sada praktično povlači.

Ovo nije bila garancija da će doživeti duboku starost, ali mu je pružalo priliku da se bori a to je sve što sam priželjkivao za njih dvoje. Želeo sam da budu srećni, želeo sam da ona bude srećna. I na osnovu onoga što sam danas ovde video, srećni su. Došao sam zato što sam morao da se uverim da sam doneo ispravnu odluku kad sam prodao novčiće i novac dao za Timovo lečenje, da sam ispravno postupio što joj se više nikad nisam javio, i sada sam znao da jesam.

Prodao sam zbirku zato što sam najzad shvatio šta znači istinski voleti. Tim mi je rekao - i pokazao mi - da ljubav znači da ti je do sreće onog drugog stalo više no do sopstvene, ma koliko da su bolne odluke sa kojima se suočavaš. Napustio sam Timovu bolničku sobu znajući da je u pravu. Ali uraditi ispravnu stvar nije bilo lako. Sada živim svoj život osećajući da nedostaje nešto što bi mi upotpunilo život. Znam da se moja osećanja prema Savani nikad neće promeniti i znam da ću uvek razmišljati o odluci koju sam doneo.

A ponekad, i protiv svoje volje, pitam se oseća li se tako i Savana. A to, naravno, objašnjava drugi razlog mog dolaska u Lenor. Posmatram ranč dok pada večer. Ovo je prva noć punog meseca i uspomene će mi navreti. Uvek je tako. Zaustavljam dah dok se mesec lagano diže iznad planine i mlečni mu se sjaj vidi tik iznad obzorja. Drveće poprima srebrnastu boju i premda želim da se vratim u te gorko-slatke uspomene, okrećem se i ponovo gledam u ranč.

Dugo uzalud čekam. Mesec lagano opisuje luk preko neba, i jedno po jedno svetlo se gasi u kući. Nespokojno netremice posmatram ulazna vrata i nadam se nemogućem. Znam da se ona neće pojaviti, ali još ne mogu da se nateram da odem. Udišem sporo, kao da se nadam da ću je izmamiti.

I kad je ugledam kako najzad izlazi iz kuće, osećam čudno peckanje u kičmi, kakvo nikad nisam osetio. Zastaje na stepenicama i vidim kako se okreće i kao da gleda u mom pravcu. Bez razloga pretrnem - znam da nikako ne može da me vidi. Sa svog mesta posmatram kako Savana za sobom tiho zatvara vrata. Lagano silazi stepenicama i odlazi ka sredini dvorišta.

Zastaje tada i prekrsti ruke osvrćući se da se uveri kako je niko ne prati. I tada osećam kao da prisustvujem čudu, pošto veoma polako podiže lice ka mesecu. Posmatram je kako upija prizor, oseća bujicu uspomena koje je pustila da pohrle i želim jedino da joj dam do znanja da sam ovde. Ali ostajem gde sam i zurim u mesec. I na jedan kratak tren gotovo da izgleda kao da smo ponovo zajedno.

¹ Kvoteri (*quarter horses*) – vrsta konja nazvanih po tome što učestvuju u trkama na stazama dugim četvrtinu milje. (Prim. prev.)

² Misli se na braću Rajt i njihov prvi uspješan let 1903. godine na plaži Kiti Houk u Severnoj Karolini. (Prim. prev.)

³ Aluzija na film *Kišni čovek* (Rain Man) u kojem Dustin Hofman igra autističnog čoveka. (Prim. prev.)

Table of Contents

Prolog

PRVI DEO

Jedan

Dva

Tri

Četiri

Pet

Šest

Sedam

Osam

Devet

Deset

Jedanaest

DRUGI DEO

Dvanaest

Trinaest

Četrnaest

Petnaest

TREĆI DEO

Šesnaest

Sedamnaest

Osamnaest

Devetnaest

Dvadeset

Epilog